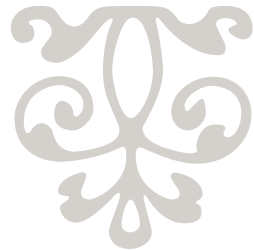

Martyria

Revistă de teologie și spiritualitate ortodoxă

*Martyria. Revistă de teologie
și spiritualitate ortodoxă*
editată de Arhiepiscopia Râmnicului

Redacția str. Arhiepiscopiei nr. 1
240178 Râmnicu-Vâlcea
telefon 0722 691 506
e-mail editurapraxis@gmail.com

Corectură

Dr. Ema Pestroiu
Pr. Constantin Olariu

Concept grafic, tehnoredactare

Atelierul de grafică

Litera

Calluna, Alegreya Sans

Tipar

Dinasty Books

Colegiul Director

ÎPS Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului
— Președinte fondator,
Pr. Dr. Ștefan Zară, Consilier cultural al
Arhiepiscopiei Râmnicului — Director

Colegiul de redacție (în ordine alfabetică)

Prof. Univ. Dr. Constantin Bălăceanu-Stolnici,
Academia Română
Prof. Univ. Dr. Dan Berindei, Academia Română
Dr. Bogdan Tătaru-Cazaban, Cercetător la
Institutul de istorie a religiilor, Academia Română
Dan Ciachir, scriitor — București
Conf. Univ. Dr. Ion Marian Croitoru, Facultatea de Teologie
Ortodoxă, Universitatea Valahia din Târgoviște
Prof. Univ. Dr. Nae Georgescu, București
Lector Univ. Dr. Octavian Gordon, Universitatea București
Prof. Univ. Dr. Marina Kolovopulu, Facultatea de Teologie,
Universitatea Națională și Kapodistriană din Atena
Prof. Univ. Dr. Mihaela Palade, Universitatea din București
Prof. Univ. Dr. Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române
Conf. Univ. Dr. Svetoslav Ribolov, Facultatea de
Teologie Ortodoxă, Universitatea din Sofia, Bulgaria
Dinu Săraru, scriitor, membru AOSR — București
Prof. Univ. Dr. Ioan Scurtu, membru AOSR — București
Prof. Univ. Dr. Răzvan Theodorescu, Vicepreședinte
al Academiei Române
Conf. Univ. Dr. Nicolae Xionis, Facultatea de Teologie,
Universitatea Națională și Kapodistriană din Atena

An IV, Nr. 1 ianuarie — iunie 2019

Sumar

STUDIA THEOLOGICA

Bunătatea lui Dumnezeu **5**
și omul îmbunătățit
ÎPS Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului

Bunătatea lui Dumnezeu **13**
și suferința oamenilor în învățătura
unui mare Păstor de suflete:
Sfântul Ioan Gură de Aur
Arhim. dr. Policarp Chițulescu

Mântuitorul Hristos, plinătatea bunătăților **19**
în scrierile lui Origen
Pr. Dr. Ștefan Zară

Alegerea episcopului Sofronie Vulpescu **23**
în scaunul Eparhiei Râmnicului (1913–1918)
Pr. Dr. Laurențiu Rădoi

STUDIA HUMANITATIS

Cărțile-modalități de zidire **43**
sau pieire sufletească
Dr. Oana-Mădălina Popescu

Duhovnicul sau Despre prietenie **63**
Dinu Săraru

În orașul lui Constantin **70**
Dan Ciachir

VERBA PATRUM

Cateheza a zecea a Sfântului Părintelui **75**
nostru și Mărturisorului Teodor,
starețul de la Studion, către ucenicii lui,
rostită în Duminica Tuturor Sfinților
Sf. Teodor Studitul

SPIRITALITAS

Despre ispite **79**
Protos. Arsenie Muscalu

COLLOQUIUM

Despre preoție și patimi, **89**
cu părintele Damaschin Grigoriatul
George Crasnean

THEATRUM

Arhimandritul Ioan **97**
Piesă de teatru în patru acte
Pr. Prof. Dr. Dumitru-Codruț Scurtu

LITTERAE

Tărâmul minunat **143**
Virgil Oprescu Runceanu

† VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Bunătatea lui Dumnezeu și omul îmbunătățit

Bunătatea este o coordonată firească a omului, dată acestuia prin actul creării sale după chipul lui Dumnezeu. Sfânta Scriptură atestă faptul că lumea întreagă a fost creată de Dumnezeu „bună foarte” (Facerea I, 31), adică potrivită cu scopul ei, consecventă cu sine și într-o tensiune eshatologică orientată spre statornicia în bine. Omul, ca preot al întregii creații deține vocația spiritualizării lumii, ca prin aceasta el însuși să crească în comuniunea tot mai deplină cu Dumnezeu: „Pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtașă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu” (Romani VIII, 21). Îndepărtarea de Dumnezeu prin neascultare a însemnat îndepărtarea de bunătate, Dumnezeu fiind singurul izvor al bunătății: „Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor” (Iacov 1, 17). Clement Alexandrinul arată în chip lămuritor că Dumnezeu singur este bun: „Nimic nu-i mai bun decât Dumnezeu”¹, potrivit cuvintelor Mântuitorului Hristos: „De ce-Mi zici bun? Nimeni nu este bun decât numai Unul Dumnezeu” (Matei XIX, 17). Sfântul Ioan Casian explicând aceste cuvinte scrie că este neschimbător și bun numai Dumnezeu, Care, având bunătatea nu prin darul osteneții, ci din fire, nu poate fi altfel decât bun².

Sfântul Dionisie Areopagitul socotește că cea mai apropiată numire ce se cuvine ființei divine este aceea de bunătate, sau de bunătate suprabună: „pe care teologii (autorii Scripturii) o atribuie prin excelență dumnezeirii mai presus de dumnezeire și o deosebesc de toate, cum socotesc, numind bunătatea însăși existența dumnezeiască”³.

Astfel, toată teologia patristică asociază lucrarea bunătății ca fiind proprie prin excelență firii dumnezeiești, iar omul se împărtășește de bunătate în măsura apropierii sale față de Dumnezeu. Clement Alexandrinul

¹ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, VIII, 63.2., în PSB, vol. 4, traducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 203.

² Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, I, XVI, 3, în PSB, vol. 57, traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de Prof. Nicolae Chițescu, Ed. IBMBOR, București, 1990, p. 411.

³ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre Numinile Dumnezeiești*, IV, I, în *Opere complete*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, ediție îngrijită de Constanța Costea, Ed. Paideia, București, 1996, p. 145.

scrie despre bunătate ca atribut divin, că „Dumnezeu este bun așa cum este în firea focului să încălzească”⁴, iar Sfântul Grigorie de Nyssa în *Viața lui Moise* completează această definiție, arătând că: „Binele prim și propriu, a cărui fire este bunătatea, este și se numește dumnezeirea, fie că aceasta se înțelege sau nu”⁵, iar Sfântul Maxim Mărturisitorul conchide că „Dumnezeu este, precum s-a scris, «Soarele dreptății» (Maleahi IV, 2), revărsând peste toți razele bunătății”⁶. Boethius, în *Despre mângâierile filosofiei*, arată cum „Concepția comună a sufletelor omenești admite că Dumnezeu, începutul tuturor lucrurilor, este bun; într-adevăr, de îndată ce nu se poate cugeta nimic mai bun decât Dumnezeu, cine s-ar îndoi că nu e bun Cel decât care nu există nimic mai bun? Astfel, rațiunea demonstrează că Dumnezeu este bun, convingându-ne prin aceasta că și binele suprem e tot în el. Dacă n-ar fi așa, n-ar putea fi principiul tuturor lucrurilor; ar exista în adevăr ceva mai presus de el, care să posede binele perfect și care să pară anterior și mai vechi decât el; căci toate cele desăvârșite s-a văzut limpede că există înaintea celor mai puțin desăvârșite. De aceea, ca să nu ducem argumentarea la infinit, trebuie să mărturisim că Dumnezeul suprem are în sine singur și binele suprem și perfect...”⁷.

Sfântul Vasile cel Mare, enumerând atributele lui Dumnezeu, Îl arată pe El ca fiind desăvârșita bunătate: „Dumnezeu, fericita fire, îmbelșugata bunătate, Cel dorit de toți cei înzestrați cu cuvânt și rațiune, frumusețea cea mult dorită, începutul existențelor, izvorul vieții, lumina cea spirituală, înțelepciunea cea neapropiată”⁸.

Toate cele din lume, inclusiv ființele văzute și nevăzute au fost create de Dumnezeu prin libera mișcare a voinței și bunătății Sale: „Atunci când a creat, «la început», tot ce a găsit de bine să creeze și, pentru ființele cugetătoare, nu a avut un alt motiv de a le aduce la existență decât pe Sine Însuși, adică bunătatea Sa”⁹. Dumnezeu cel bun și în chip transcendent bun nu S-a mulțumit să Se contemple pe Sine, ci printr-un belșug al bunătății a socotit potrivit să existe lucruri care să se împărtășească de bunătatea Sa și să participe la ea”¹⁰.

⁴ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, VII, VII, 42.4., în PSB, vol. 5, p. 502.

⁵ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, I, în PSB, vol. 29, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae și Ioan Buga, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 23.

⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, „Capete gnostice sau teologice”, I, 12, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. 2, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 2017, p. 159.

⁷ Boethius, *Mângâierile filozofiei*, III, II, X, în PSB, vol. 72, traducere, note și comentarii de prof. David Popescu, Ed. IBMBOR, București, 1992, p. 117.

⁸ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, I, II, în PSB, vol. 17, traducere, introducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1986, p. 73.

⁹ Origen, *Despre principii*, II, VI, 9, în PSB, vol. 8, studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. T. Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 165.

¹⁰ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 2, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Scripta, 1993, p. 46.

„...Dacă atributul «bun» s-a dat de către Scripturi și altor ființe, fie că erau îngeri, oameni, slujitori, comoară chiar, în toate aceste cazuri s-a vorbit în sens larg, fiind vorba doar de o bunătate întâmplătoare, nu de una substanțială”. ❧

Sfânta Treime, ca iubire fără de început și nesfârșită, este, așadar, nu doar model al bunătății desăvârșite, ci izvor a toată bunătatea din lume: „Principala bunătate este fără îndoială Tatăl: din ea S-a născut Fiul, Care este în toate privințele «chipul bunătății Sale». Într-adevăr, nu există în Fiul altă bunătate decât cea care este în Tatăl. Acesta-i motivul pentru

care Mântuitorul zice, pe bună dreptate, în Evanghelie: «nimeni nu este bun decât numai Unul Dumnezeu, Tatăl». Prin aceasta trebuie să înțelegem că Fiul nu are altă bunătate decât numai aceea care este în Tatăl. Și mai e numit Fiul, pe bună dreptate, chipul Său, pentru că nu vine din alt loc decât din această bunătate, care e și începutul, pentru ca să nu se vadă în Fiul altă bunătate decât cea care e în Tatăl, iar nu o bunătate străină sau diferită. De aceea nu trebuie luate drept blestem cuvintele «nimeni nu e bun decât numai Unul Dumnezeu Tatăl», ca și cum am vedea aici o tăgăduire a bunătății lui Hristos sau a Duhului Sfânt, ci — după cum s-a spus mai înainte — trebuie să situăm în Tatăl bunătatea primordială: Fiul, Care Se naște din El, sau Duhul, Care purcede din El, reproduc în Ei, fără îndoială, firea (autentică) a acestei bunătăți care este în izvorul din care S-a născut Fiul și din care a purces Duhul Sfânt. Dacă atributul «bun» s-a dat de către Scripturi și altor ființe, fie că erau îngeri, oameni, slujitori, comoară chiar, în toate aceste cazuri s-a vorbit în sens larg, fiind vorba doar de o bunătate întâmplătoare, nu de una substanțială”¹¹. Omul deține bunătatea reală și calitativă doar în măsura împărtășirii sale din iubirea cea nesfârșită a lui Dumnezeu, după cuvântul psalmistului: „Dumnezeu nu va lipsi de bunătăți pe cel ce umblă întru nerăutate” (Psalmul LXXXIII, 12).

Existența fapturilor mărturisește nu doar existența lui Dumnezeu, „Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire” (Romani I, 20), ci și bunătatea Sa nesfârșită: „Bun fiind, El a creat ființele care nu existau. Mai întâi, El a voit să-și arate bunătatea Sa (este propriu naturii prea bune de a da naștere la ceea ce n-a existat niciodată) și apoi El a manifestat-o și prin promisiunea bunurilor superioare, pe care le-a oferit celor pe care i-a creat. El nu le-a dat doar existența, ci și bucuria bunurilor superioare, arătându-și în felul acesta bunătatea care este în El. El Se arată a fi bun tocmai pentru că există ființe care au nevoie de El. Dacă Dumnezeu n-ar fi creat lumea, Dumnezeu ar fi fost necunoscut, pentru că n-ar fi existat ființele care să-L cunoască. De aceea, voind să se facă cunoscut și dorind să arate că

¹¹ Origen, *Despre principii*, I, XIII, 2, în PSB, vol. 8, p. 62.

El există, a creat lumea. Restul universului, eu zic că a fost creat pentru om, pentru a-i furniza ceea ce-i era necesar (și omul pentru Dumnezeu Însuși, pentru a slăvi pe stăpânul său și a răspândi peste celelalte creaturi binele primit de la Dumnezeu. Eu zic că înainte ca Dumnezeu să creeze această lume, se delecta contemplând lucrurile pe care avea să le facă, pentru că n-a fost niciodată nelucrător, ci a lucrat cu cugetul, reprezentându-și frumusețea lucrărilor Sale). Știința pe care Dumnezeu o posedă nu l-a fost niciodată inutilă, ci a pus-o în aplicare de la început. De asemenea, El n-a voit ca bunătatea să rămână restrânsă doar la El, la stare de hotărâre, ci ca această hotărâre să treacă în faptă¹².

Bunătatea lui Dumnezeu se răsfrânge asupra întregii creații și asupra tuturor oamenilor, deoarece are tendința de a fi „covârșitoare”, adică se oglindește și se imprimă în natura creată prin intermediul energiilor necreate: „Din bunătatea Sa împarte cu prisosință toată mulțimea bunurilor Sale celor vrednici și nevrednici. El nu poate să fie înfrânt de injurii, nici să fie urnit din statornicia Sa de nedreptățile oamenilor, rămânându-l întotdeauna întreagă bunătatea și firea Sa neschimbătoare”¹³.

Infinita bunătate a lui Dumnezeu este cea care susține ontologic lumea și existențele din ea. Sfântul Dionisie Areopagitul arată că: „Și dacă desfințezi cu totul binele, nu va fi nici ființă, nici viață, nici dorință, nici mișcare, nici altceva nimic”¹⁴.

Pentru om, bunătatea este comuniunea cu Dumnezeu și împărtășirea din darurile Sale, pe care, la rândul său, le împărtășește semenilor săi: „Omul, cu firea sa slabă și șubredă cum este, va fi asemenea lui Dumnezeu numai dacă va întinde dragostea inimii lui întotdeauna asupra celor buni și asupra celor răi, asupra celor dreți și nedreți. Numai așa va imita bunătatea lui Dumnezeu și, lucrând din sentimentul binelui pentru binele însuși, va ajunge la acea adevărată adopțiune între fiii lui Dumnezeu”¹⁵.

Facerea lumii și a omului este o concretizare a bunătății lui Dumnezeu și o plasticizare a rațiunilor Logosului: „Dumnezeu este bun și de aceea vrea ca omul, stăpânul întregii creații (Facerea I, 28-30), să se mântuie; și Dumnezeu a îndreptat totul spre acest scop. Cea dintâi binefacere dată omului este existența, pe care i-a dat-o dintru început; că trebuie mărtu-

„Bunătatea lui Dumnezeu se răsfrânge asupra întregii creații și asupra tuturor oamenilor, deoarece are tendința de a fi „covârșitoare”, adică se oglindește și se imprimă în natura creată prin intermediul energiilor necreate.” ❧

¹² Metodiul de Olimp, *Despre liberul arbitru*, XXI, PSB, vol. 10, studiu introductiv, traducere, indici și note de Pr. Prof. Constantin Cornițescu, Ed. IBMBOR, București, 1984, pp. 235-236.

¹³ Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, II, I, VI, 3, în PSB, vol. 57, p. 504.

¹⁴ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre Numirile Dumnezeiești*, IV, 20, p. 153.

¹⁵ Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, II, I, IX, 4, în PSB, vol. 57, p. 507.

risit că e mai bună existența decât neexistența. Apoi Dumnezeu a îngăduit ca fiecare om să-și aibă firea sa; și a avut-o; și a îngăduit să-și îmbunătățească firea spre mai binele lui”¹⁶.

Drumul omului spre sfințenie, spre asemănarea cu Dumnezeu, este un urcuș tot mai deplin către împărtășirea din bunătatea Sa. Cu fiecare virtute dobândită omul devine tot mai aproape de bunătatea lui Dumnezeu, împărtășindu-se tot mai profund din aceasta, devenind tot mai bun: „Dacă-L vei iubi, vei fi imitator al bunătății Lui. Să nu te minunezi dacă un om poate fi imitator al lui Dumnezeu! Poate, dacă voiește”¹⁷. Omul duhovnicesc este numit om îmbunătățit pentru faptul că devine tot mai bun, pentru faptul că se împărtășește tot mai mult din harul lui Dumnezeu. Astfel, devreme ce Dumnezeu este plinătatea bunătăților, omul este părtaș al acestei plinătăți: „Prin firea Sa, Dumnezeu este pentru noi cel mai mare bine care se poate concepe cu mintea. El întrece orice alt bine care se poate închipui de mintea omenească și dacă creează viața acestuia, n-o face din altă pricină decât pentru că este bun. Așa fiind și pentru că tocmai de aceea S-a hotărât să ne aducă la viață, Dumnezeu nu-Și arată bunătatea doar pe jumătate, dăruind omului numai o parte din bunătățile Sale și păstrând pentru Sine în chip invidios cealaltă parte, ci Își arată suprema bunătate tocmai prin aceea că l-a adus pe om din nevinovăție la viață și l-a copleșit cu tot felul de daruri. Mulțimea tuturor acestor bunătăți e atât de mare încât nu știm dacă s-ar putea număra ușor. De aceea, rezumându-le, Scriptura le-a descris în felul următor: «După chipul Său l-a făcut Dumnezeu pe om» (Facerea I, 27), ceea ce e la fel ca și cum ar fi spus că firea omenească a fost făcută părtașă la toate bunătățile. Iar dacă Dumnezeu e deplinătatea tuturor acestor bunuri și dacă omul este după chipul ei, oare nu în această deplinătate va consta asemănarea sa cu Arhetipul sau modelul său?”¹⁸.

De multe ori bunătatea de care creștinul trebuie să dea dovadă este confundată cu caritatea. Însă a fi bun înseamnă a repara stricăciunile pe care păcatul le-a făcut în lume, cu oamenii și natura, dar nu ca o corectare a răului, ci ca o preschimbare a răului în bine. În sprijinul acestei lucrări stă virtutea sau exercițiul practic al bunătății potențiale infuzată permanent de harul dumnezeiesc, așa cum mărturisește Sfântul Apostol Pavel: „M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu,

¹⁶ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, VI, XVII, 152.3, în PSB, vol. 5, p. 468.

¹⁷ „Epistola către Diognet”, X, 3-4, în *Scrierile Părinților Apostolici*, PSB, vol. 1, traducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1979, p. 418.

¹⁸ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului*, 16, în PSB 30, traducere și note de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 49.

Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine” (Galateni II, 20).

Înomenirea Fiului lui Dumnezeu înseamnă pentru om părtășia cu Bunătatea Întrupată, așa cum Sfântul Apostol Pavel ne arată în *Epistola către Tit*: „Iar când bunătatea și iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Dumnezeu s-au arătat, El ne-a mântuit, nu din faptele cele întru dreptate, săvârșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt” (Tit III, 4-5). Cel ce se împărtășește din Persoana Mântuitorului Hristos se împărtășește de toate bunătățile: „Toată nădejdea bunătăților se crede că este în Hristos, în Care am înviat și sunt toate vistieriile celor bune”¹⁹.

Întreaga Sfântă Scriptură nu este altceva decât o mărturisire a bunătății lui Dumnezeu, o Evanghelie, o anunțare a Veștii celei bune că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Om, ca omul să se facă părtaş bunătăților lui Dumnezeu: „Dacă a evangheliza înseamnă vestirea unei bunătăți și dacă toate evenimentele care pregătesc venirea în trup a lui Hristos vestesc tocmai pe Hristos, în Care se împlinesc toate aceste bunătăți (...), atunci cuvintele tuturor (proorocilor) fac într-un anumit fel parte din Evanghelie. Și întrucât ceea ce numim noi Evanghelie sau veste bună a fost vestit în toată lumea, va trebui să înțelegem că ea a fost vestită nu numai în acest ținut geografic, ci, ca să zicem așa, pe întreagă suprafața cerului și a pământului, a cerurilor și a pământurilor”²⁰.

Deplina manifestare a bunătății S-a manifestat în Persoana Mântuitorului Hristos, Dumnezeu adevărat și Om adevărat, Acesta devenind și Arhiereu al bunătăților celor vii-

toare (Evrei, IX, 11): „(...) Bunătatea lui Iisus pentru oameni s-a întins nu numai pe întreaga durată cât a viețuit El, în zilele când a petrecut cu trupul printre noi, ci s-a prelungit până în zilele noastre, încât și azi cei care cred în El se convertesc ducând o viață mai îmbunătățită. Iar dovada clară că acest lucru se datorește puterii Lui, după cum o spune El Însuși, și după cum o arată viața de toate zilele, e faptul că, cu toată lipsa de lucrători care să se ostenească la secerișul sufletesc, totuși secerișul e atât de bogat încât au umplut pretutindeni ariile lui Dumnezeu și bisericile”²¹.

Omul duhovnicesc se încredințează total lui Dumnezeu, punându-și viața în mâna Acestuia și experiind bunătatea Sa în mod concret: „Gustați și vedeți că bun este Domnul” (Psalmul XXXIII, 8). „Pururea Izvorul bunătăților atrage spre Sine pe cel [cei] ce însetează, precum zice Izvorul în Evanghelie: De însetează cineva, să vină la Mine să bea (Ioan VII, 37). Căci în aceasta nu a dat un hotar nici setei, nici pornirii spre El, nici plăcerii de a bea, ci cu întinderea poruncii în veci, unește și îndemnul de a înseta, și de a bea și de a avea pornirea spre El. Iar celor ce au apucat să guste și au aflat că bun e Domnul, gustarea li se face ca un îndemn spre împărtășire de și mai mult. De aceea, niciodată nu lipsește celui ce urcă îndemnul ce i se face, care îl atrage neconștient spre ceea ce e mai mare”²².

Același dumnezeiesc părinte, Sfântul Grigorie de Nyssa, arată cum desăvârșirea omului este legată de creșterea epectatică a acestuia în Duhul Sfânt prin împărtășirea de bunătățile Sale, căci roada Duhului este „dragostea, bucuria, [...] bunătatea, facerea de bine” (Galateni V, 22). Orice treaptă pe care urcă omul în viața duhovnicească devine un nou început de că-

¹⁹ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise sau despre desăvârșirea prin virtute*, în PSB, vol. 29, p. 96.

²⁰ Origen, *Din comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, C, XV, 86-87, în PSB, vol. 7, p. 163.

²¹ Origen, *Contra lui Celsus*, I, XLIII, în PSB, vol. 9, p. 67

²² Sfântul Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire amănunțită la Cântarea Cântărilor*, Omilia VIII, în PSB, vol. 29, pp. 223-224.

lătorie a sufletului spre Dumnezeu; cu cât creștinul urcă tot mai mult către Dumnezeu, cu atât Îl și dorește mai mult: „După ce s-a împărtășit de bunătăți cât a putut e atrasă iarăși printr-un nou început, ca și când nu s-ar fi împărtășit încă de bunătăți, spre împărtășirea de frumusețea aflătoare mai sus, așa încât, pe măsura înaintării spre ceea ce îi apare înaintea, îi crește și dorința, și din pricina mărimii covârșitoare a bunătăților, ce se află totdeauna deasupra, pare să înceapă pentru prima oară urcușul. Căci nici cel ce s-a ridicat nu va fi scutit de trebuința de a se ridica mereu, nici celui ce aleargă spre Domnul nu i se va împuțina mărimea distanței de străbătut, spre Dumnezeu. Căci pururi trebuie să se ridice oamenii și niciodată nu trebuie să înceteze de a se apropia prin alergare”²³. Tot Sfântul Grigorie de Nyssa arată că participarea la bunătatea dumnezeiască îi conferă omului o mai mare deschidere spre plinirea bunătăților, fiindcă îi dă spor în forță și mărime, așa încât cel ce este hrănit cu bunătatea dumnezeiască crește mereu și niciodată nu încetează în a crește. Cum izvorul de bunătăți curge fără încetare, firea primitorului devine mai capabilă să-l primească și să-l cuprindă, într-o expansiune ekstatică nesaturată, fiindcă nimic din ce primește nu este aici de prisos, nici fără folos, tot ceea ce curge în sufletul primitor apărându-i propria-i mărime. Căci amândouă cresc împreună: puterea hrănitore sporește și mai mult belșugul de bunătăți, iar izvorul de hrană curge și mai îmbelșugat prin lărgirea sufletului, care se face din ce în ce mai mare. Așadar sufletul trebuie să se ridice la atâta sporire, încât nimeni să nu-i mai poată stăvili creșterea²⁴.

Însuși începutul propovăduirii Evangheliei Mântuitorului reliefează bunătatea lui Dumnezeu, El venind să vestească pocăința: „De atunci a început Iisus să propovăduiască și să spună: Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor” (Matei IV, 17). Începutul propovăduirii Domnului, ce coincide ca esență cu cel al Înaintemergătorului Său, devine model de vestire a bunătăților lui Dumnezeu pentru orice creștin: „Iar voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată” (I Petru II, 9). Întoarcerea omului prin pocăință la Dumnezeu înseamnă, după Sfântul Grigorie al Nyssei, împărtășirea din bunătatea Sa cea nesfârșită: „Bunătatea, înțelepciunea, dreptatea, nestricăciunea, toate se vădesc în planul de mântuire a omenirii. Bunătatea se vede în gândul Mântuitorului de a merge să caute pe cel pierdut (Luca XIX, 10)”²⁵. Psalmistul David ne îndeamnă să-L slăvim fără încetare pe Dumnezeu pentru bună-

²³ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Tâlcuire amănunțită la Cântarea Cântărilor*, Omilia V, în PSB, vol. 29, p. 185.

²⁴ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Dialogul despre suflet și înviere*, în PSB, vol. 30, p. 385.

²⁵ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic sau despre învățămîntul religios*, 24, în PSB, vol. 30, traducere și note de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 321.

tatea și mila Sa: „Mărturisiți-vă Domnului că este bun, că în veac este mila Lui” (Psalmul LVI, 1). Sfântul Grigorie de Nyssa, comentând acest verset, arată că mărturisirea este întrebuințată aici cu înțelesul de mulțumire, nu de răscumpărare. Porunca este să slăvim pe Dumnezeu pentru singură bunătatea Lui, arătând că toate câte le-au venit oamenilor de la Dumnezeu sunt bune și mântuitoare și s-au făcut din har și bunătate²⁶.

Toate darurile primite din bunătatea infinită a lui Dumnezeu face omul să urce tot mai desăvârșit către Dumnezeu, să se îmbunătățească tot mai mult, adică să devină părtaș tot mai deplin iubirii Sfintei Treimi: „Toată strălucirea luminoasă ce pornește de la Tatăl și vine la noi o bună dăruire și ne umple iarăși de o putere unificatoare, ne îndreaptă în sus și ne întoarce spre unitatea (cf. Ioan XVII, 21; I Corinteni I, 10) și simplitatea îndumnezeitoare a Tatălui ce ne adună în Sine. Căci din El și spre El sunt toate, cum a spus Sfântul Cuvânt (Romani XI, 36)”²⁷.

Prin împărtășirea de darurile lui Dumnezeu, omul îmbunătățit face ca și alții să-l urmeze pe calea sa: „S-ar cădea dar, prin calitățile pe care le ai să atragi și pe alții spre tine însuși și să îngădui să vină în juru-ți toți cei ce vor să le dai din bunătatea firii Tale un fel de miros de bună mireasmă”²⁸. Omul trebuie să se silească pe sine spre a primi și a împărtăși celorlalți tot mai mult bunătatea lui Dumnezeu: „Să se silească omul a-și obișnui sufletul cu bunătatea din care să facă o datorie”²⁹.

Dobândirea virtuților presupune un efort lung și anevoios din partea omului, ce se încununează cu vederea lui Dumnezeu ca dar al bunătății Sale: „El se roagă lui Dumnezeu și Dumnezeu îi arată bunătatea Sa și-i îngăduie să vadă fața Sa” (Iov XXXIII, 26). Omul îmbunătățit este omul ce tinde tot mai mult spre asemănarea cu Dumnezeu, împărtășindu-se tot mai deplin de bunătatea Sa: „Cel ce și-a luminat mintea cu înțelesuri dumnezeiești și și-a obișnuit rațiunea să-L laude pe Făcător neîncetat prin cântări dumnezeiești, iar simțirea și-a sfințit-o prin imagini curate, acela adaugă la bunătatea naturală a „chipului” bunătatea voită a „asemănării” cu Dumnezeu”³⁰. Darul primit de la Dumnezeu, devine lucrător în viața omului îmbunătățit, punându-l în slujba semenilor: „Fiecare, darul cu care a fost înzestrat să-l aibă de la Dumnezeu, pe acesta să-l înmulțească spre facerea de bine, aducând folos mai multora. Căci nimeni nu este neîmpărtășit de bunătatea lui Dumnezeu”³¹.

²⁶ Sfântul Grigorie de Nyssa, *La titlurile Psalmilor*, I, VIII, în PSB, vol. 30, p. 153.

²⁷ Sfântul Dionisie Areopagitul, „Despre Ierarhia Cerească”, I, 1, în *Opere complete*, p. 15.

²⁸ Sfântul Vasile cel Mare, *Epistole*, LIX, II, în PSB, vol. 12, p. 228.

²⁹ Sfântul Macarie Egipteanul, *Cuvânt despre libertatea minții*, 19, în PSB, vol. 34, p. 344.

³⁰ Sfântul Maxim Mărturisitorul, „Capete gnostice sau teologice”, I, 13, în *Filocalia*, vol. 2, p. 160.

³¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mici*, 253, în PSB, vol. 18, p. 425.

Arhim. dr.
Policarp Chițulescu
Director Biblioteca
Sfântului Sinod

Bunătatea lui Dumnezeu și suferința oamenilor în învățătura unui mare Păstor de suflete: Sfântul Ioan Gură de Aur

Suferința ca pedagogie iubitoare a Creatorului

Suferința îl pune pe om în fața limitelor sale. Oricât ar dori, omul nu poate ocoli necazurile, încercările și suferințele. În fața acestora el și-a propus să reziste cu demnitate și curaj, deoarece chiar în ființa sa a fost sădit un spirit de autoconservare¹.

În păgânism, ca remediu împotriva suferinței, era adoptată indiferența, care pe măsură ce îl detașa pe om de nenorociri, genera forța de a rezista. Atitudinea de dispreț față de bunurile materiale ușura enorm suferințele, căci omul neîubindu-le, nu suferea de pe urma pierderii lor².

Sfântul Ioan Gură de Aur este unul dintre sfinții Bisericii care au suferit foarte mult, mai ales nedreptăți. El nu avea cum să accepte, în mod simplu, concepțiile stoicilor, ci a căutat să înțeleagă sensul suferinței în lumina Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, pentru a putea să se încurajeze pe sine, dar și pe păstoriții săi.

Resemnarea, în viziunea marelui ierarh, nu reprezintă pentru creștin, după cum vom vedea, o simplă acceptare tacită, ci ea presupune un efort de înțelegere a planului divin, a pedagogiei lui Dumnezeu aplicate dreptilor și păcătoșilor supuși suferințelor.

Originea suferinței

Dumnezeu i-a creat pe oameni după chipul și asemănarea Sa, punându-i în cea mai înaltă cinste cu putință. Din păcate, omul a preferat înșelăciunea diavolului nu pe temeiul unei fapte bune, mari sau mici făcute lui, ci numai pe temeiul vorbeii încântătoare. Paradoxal, interzicerea de a mânca din Pomul vieții, alungarea din Rai și moartea nu sunt deloc pedepse și chinuri date omului de către Dumnezeu, ci manifestări ale purtării Sale

¹ Diac. prof. N. Balca, „Sensul suferinței în creștinism”, *Studii Teologice*, 1957, nr. 3-4, p. 168.

² A.M. Malinț, *O viață, o prietenie, o corespondență și două mesaje din exil*, adaptare și traducere M.C. Ică jr., Sibiu, 2003, p.70.

de grijă, pline de iubire. Motivele acestor măsuri înțelepte luate de către Dumnezeu au ca scop îndreptarea și mântuirea omului. Dacă Creatorul nu ar fi acționat imediat după căderea primilor oameni în păcat, atunci omul „ar fi socotit că Dumnezeu este pizmuitor, înșelător și mincinos; apoi, ar fi considerat binefăcător și prieten pe adevăratul înșelător și pe tatăl minciunii și al invidiei, și omul ar fi trăit, pe mai departe, păcătuiind. Alungarea din Eden a urmărit ocolirea acestor păcate îngrozitoare”. Comparația pe care o face Sfântul Ioan Hrisostom este deosebit de grațioasă: „Dacă doctorii ar lăsa rana așa cum este, boala se agravează prin înmulțirea infecției, dar dacă o taie, opresc înaintarea acesteia”³.

Dumnezeu le-a făgăduit oamenilor nenumărate binefaceri: Împărăția Cerurilor, viața veșnică, nestricăciunea și altele, creându-l pe om spre comuniunea veșnică cu El. Cu toate acestea, faptele și întâmplările prin care trec oamenii în viața pământească sunt aproape contrariul făgăduințelor divine: în viață întâlnim moarte, stricăciune, pedeapsă, chin și felurite și dese necazuri. Sfântul Ioan Gură de Aur încearcă să răspundă acestui paradox dureros, un adevărat impas spiritual prin care trec toți oamenii, inclusiv creștinii. El afirmă că o primă explicație ar putea fi aceea că Dumnezeu dorește să ne încredințeze de puterea Sa, că El poate duce la capăt îndeplinirea făgăduințelor, chiar atunci când faptele par a fi cu totul potrivnice. O altă explicație, mai plauzibilă, ar fi aceea că Dumnezeu urmărește întărirea credinței și a încrederii omului în El, cel Atotputernic: „așa este tăria nădejdi, nu rușinează pe cel care crede din toată inima”⁴. Mântuitorul Însuși i-a avertizat pe oameni că în lume vor avea doar necaz și strâmtorare (Ioan XVI, 33).

Suferințele păcătoșilor

În gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur suferința este cauzată în primul rând de păcat⁵. „Așa cum moartea, cel mai mare rău, își are rădăcina și temeiul în păcat, cu atât mai mult, majoritatea bolilor, pentru că păcatul ne face să fim supuși patimilor”⁶.

Păcatul este o ignorare a iubirii divine pentru om. Toate greutățile pe care le îndură păcătosul sunt îngăduite de Creator ca pedeapsă. Astfel, fiecare păcat va fi însoțit de o răsplătire pe măsură⁷, concepție care traversea-

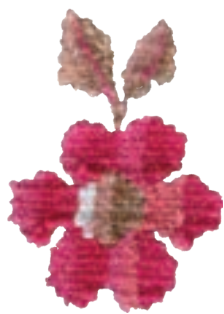
³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, pp. 119-120.

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, p. 139.

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a către Evrei*, PG 63, 34.

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXVII-a la Matei*, trad. rom. pr. D. Fecioru, PSB 23, 1994, p. 345.

⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a LI-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 357 A.

„Păcatul este o ignorare a iubirii divine
pentru om. ... Prin păcat, omul se
degradează și își pierde demnitatea
de chip al lui Dumnezeu.” ❀

ză toată opera Sfântului Ioan Hrisostom. Prin păcat, omul se degradează și își pierde demnitatea de chip al lui Dumnezeu. De aceea, prin păcat, el contrazice de fapt libertatea primită de la Creator și se lasă rob de rău, asemănându-se necuvântătoarelor⁸.

Pentru a semăna credința în rândul oamenilor, Dumnezeu îngăduie suferința, pedep-sind pe cei răi și răsplătind pe cei buni, aceas-ta constituind un fel de anticipare a Judecării viitoare, o imagine pedagogică a acesteia⁹. Întotdeauna trebuie să luăm în calcul și faptul că Dumnezeu, iubitorul de oameni, nu acți-onează după niște tipare, ci conform înțelep-ciunii și iubirii Sale.

După săvârșirea păcatului, în om acțiunea-ză conștiința, de glasul căreia nimeni nu poa-te fugi¹⁰. Dumnezeu trimite uneori cataclis-me, cutremure și alte fenomene înspăimân-tătoare, pentru a pedepsi păcatele oamenilor.

Omiliile la statui, adresate de către Sfântul Ioan Gură de Aur antiohienilor, argumentea-ză tocmai faptul că laxitatea moravurilor

creștinilor, lipsa iubirii și a milei față de să-raci, precum și viața de plăceri, au atras atunci mânia lui Dumnezeu asupra orașului lor¹¹.

Marele Părinte explică de ce unii păcătoși sunt pedepsiți de Dumnezeu mai târziu, și anume pentru că El așteaptă întoarcerea lor din răutate, în timp ce alții rămân nepedepsiți pe pământ, pentru că își vor primi osânda în veșnicie și, de aceea, chiar dacă ei duc un trai aparent liniștit, aceasta este de fapt o părăsire a lor de către Dumnezeu, lucrul cel mai îngro-zitor cu putință. Toate acestea țin de planul și de înțelepciunea dumnezeiască¹² pe care omul cu rațiunea sa mărginită nu le poate cuprinde.

Suferința nu are doar scop punitiv, ci și acela de a ierta pe pământ păcatele săvârșite. Astfel, din iubire, Dumnezeu permite ca păcă-toșii să-și răscumpere pe pământ răul făcut¹³. Este o mare binefacere pentru cei care îndu-ră nobil suferința, căci dacă cineva a păcătuit grav, acela va fi eliberat prin suferință de gre-utatea păcatelor sale¹⁴.

Dumnezeu trimite, din bunăvoință, încer-cări și necazuri ca avertisment pentru păcătoși, dar și pentru cei din jur¹⁵. Irod a murit mâncat de viu de viermi, ca pedeapsă pentru nenoroci-rile făcute, dar și pentru ca ceilalți să învețe să ocolească răul pe viitor¹⁶. Răul suferit de alții ne invită la meditație asupra propriei noastre vieți și determină în mulți schimbări poziti-ve, majore¹⁷. „Prin pedepsirea celor răi, mulți

⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VII-a la Filipeni*, PG 62, 238, trad. rom. p.123.

⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, p.149.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la săracul Lazăr*, PG 48, 979, trad. rom.p. 46.

¹¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XIX-a la Statui* PG 49, 191, trad. rom.p.314.

¹² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a IV-a la săracul Lazăr*, 4, PG 48, 1011, trad. rom. p.101.

¹³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a V-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2008, p.29.

¹⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXIII-a la II Cor 5*, PG 62,561, trad. rom., p. 210; *Omilia a IX-a la Matei 2*, PG 57, 177, trad. rom. p. 111.

¹⁵ E. Nowak, *Le chrétien devant la souffrance*, Paris, 1972 p. 152.

¹⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XXVII-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 205.

¹⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la săracul Lazăr*, 8 PG 48, 1002, trad. rom., p. 86.

își vin în fire de frică să nu fie și ei pedepsiți”¹⁸. Necazurile sunt ca niște doctorii amare care aduc vindecarea omului de răutate: „după cum focul pus pe o rană arde rana și alungă boala, iar cuțitul înlătură putreziciunea și doare, dar e folositor[...] toate câte par rele (foametea, ciuma) vin peste suflet în loc de foc și de cuțit, ca să împiedice, la fel ca în trupuri, întinderea bolilor și să-l facă mai bun”¹⁹.

Pentru un om, nu nenorocirile sunt dăunătoare, ci păcatele în care stăruie. Lipsa necazurilor aduce imposibilitatea ispășirii greșelilor în această lume, ea indică și o părăsire de către Dumnezeu²⁰, Dumnezeu este judecător, medic și stăpân. El întreabă ca un judecător, vindecă la fel ca un doctor, învață ca un Dascăl și-i aduce pe rătăciți pe drumul cel drept²¹.

O altă problemă pe care o dezleagă marele păstor al Constantinopolului, Sfântul Ioan Gură de Aur, este cea a suferinței pruncilor și a copiilor. „Pentru ce unii (copii) sunt pedepsiți înainte de a ajunge la vârsta la care pot deosebi binele de rău, ca și cum ar fi săvârșit mari păcate?” întreabă Sfântul Ioan. Motivele sunt multiple: fie că părinții lor sunt desfrânați, fie din cauza nepăsării și a neglijenței celor care ar trebui să-i crească așa cum trebuie. Mai mult, Dumnezeu știind despre unii că vor fi răi, îi leagă cu necazul și suferința ca și cu niște lanțuri pentru a-i stăvili. Sfântul Ioan mai face o interesantă observație despre suferințele copiilor: ei necunoscând și neconștientizând ce înseamnă bucuria, suferința sau moartea, îndură totul, mult mai ușor²².

18 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I), Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, p.148.

19 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la săracul Lazăr*, PG 48, 1031, trad. rom., p. 130.

20 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la Statui*, 6, PG 49, 89, trad. rom., p.134.

21 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XII-a la Statui*, 4, PG 49, 126, trad. rom., p.212.

22 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre necazuri și biruirea tristeții (I)*,

Suferințele dreptilor

Suferința este oarecum de înțeles când vorbim despre păcătoși, dar când oamenii drepti și sfinți se găsesc în multe necazuri și încercări atunci pedagogia iubitoare a Creatorului este cu mult mai greu de priceput.

Corespondența Sfântului Ioan Gură de Aur constituie o adevărată lecție de viață creștină care ne învață să înțelegem rolul suferințelor, modul de a lupta împotriva deznădejzii, dar și cum să descoperim bucuria care urmează marilor încercări²³.

Suferința dreptilor este greu de acceptat de către rațiunea umană, însă și ea face parte din Providența divină care nu comite nicio dată erori.

În primul rând, un drept care suferă, dacă rabdă cu credință, dă dovadă de un adevărat eroism duhovnicesc și este vrednic de a fi încununat cu martirii²⁴, căci din încercări este dreptul încununat cu slavă²⁵.

În viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur, pătimirile Mântuitorului Hristos îi dau dreptului care suferă un mare curaj și nenumărate mângâieri sufletești²⁶, de aceea, încrederea în mila, planul și puterea lui Dumnezeu reprezintă arma cea mai adecvată împotriva deznădejzii pe care o provoacă răul.

Sfântul Ioan Gură de Aur o încuraja pe diaconița Olimpiada, vorbindu-i despre dăruirile spirituale nepieritoare care vin de la Dumnezeu, în timp ce necazurile vin de la

Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, pp.150-151.

23 A.M.Malingrey, *O viață, o prietenie, o corespondență și două mesaje din exil*,... p. 82.

24 S. Jean Chrysostome, *Homélie sur le CXXVII-ème Psaume*, t. IX, p. 505.

25 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XXVIII-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 212.

26 Sfântul Ioan Gură de Aur, *La XXVI-ème Homélie sur la I-ère Ep. aux Corinthiens*, t. XVIII, p. 8.

„Suferința aduce smerenie în viața celui care o traversează și îl face să nu-și pună încrederea în sine, în forțele sale mărginite, ci îl invită să aibă nădejde în puterea Tatălui Ceresc.”

oameni și se risipesc odată cu ei²⁷. Dumnezeu este prezent alături de suferind, gata oricând să ajute, să întărească și să vindece²⁸.

Prin greutate, dreptul devine mai strălucit și mai virtuos. Sfântul Ioan Gură de Aur îl aseamănă pe unul ca acesta cu aurul care pentru a deveni pur, trebuie topit și curățat de

impurități în foc: „Dumnezeu vrând să facă sufletul destoinic spre virtute, îl strânge, îl topește, îl predă chinurilor încercărilor”²⁹.

Drepții învață din suferință să lupte cu răul, devin mai profunzi în credință, dar și modele de urmat pentru cei care le observă încercările prin care trec³⁰. Sunt nenumărate exemplele dreptilor din Vechiul și Noul Testament care au trecut prin greutate și din care au ieșit biruitori: Abel, Moise, Avraam, Iosif, Ioan Botezătorul, Apostolul Pavel sunt doar câteva chipuri care luminează până astăzi cu flacăra credinței și jertfei lor³¹. Pentru a se înarma cu răbdare și credință, marele părinte Ioan Gură de Aur își amintea sfatul drag lui, plin de adevăr, rostit de *Ecclesiast*: „Fiule, când te apropii să slujești Domnului, pregătește-ți sufletul spre ispită, îndreptează-ți inima ta, rabdă și nu te grăbi în timpul încercării” (*Ecclesiastul* II, 5).

Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, pedagogia divină nu se oprește aici și aceasta deoarece necazurile dreptilor sunt ca niște semințe care încolțesc și devin roditoare prin apa răbdării. Ele rafinează sufletul și îl îndeamnă spre săvârșirea virtuții³², deci relele îndurate au un rol stimulat.

Suferința aduce smerenie în viața celui care o traversează și îl face să nu-și pună încrederea în sine, în forțele sale mărginite, ci îl invită să aibă nădejde în puterea Tatălui Ceresc: „Bine este mie că m-ai smerit, ca să învăț îndreptările Tale” (*Psalmul* CXVIII, 71)³³. Sfântul Apostol Pavel avea un ghimpe în trup, adică un înger al satanei care să-l bată peste obraz, care îl smerea. La fel, ucenicul său, Timotei, care ar fi putut cu mult mai lesne să alunece din virtute, era bolnăvicios și traversat de neputințe³⁴.

Prin focul încercărilor se dovedește autenticitatea credinței și se deosebesc oamenii cu adevărat virtuosi de cei care poartă doar o mască a

27 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a X-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom., p.98.

28 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a VII-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom., p.35.

29 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei scandalizați*, XXI, PG 52, 522, trad. rom., p. 323.

30 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la săracul Lazăr*, XII PG 48, 982.

31 A se vedea de pildă, tratatul *Către cei scandalizați*, PG 52, în vol. cit. 479-528, trad. rom., pp. 263, 329; *Omiliile la Facere* PG 53;54, 23-580; *Cele XVII Scrisori către diaconița Olimpiada*, PG 52.

32 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei scandalizați*, PG 52, 522, trad. rom., p.323.

33 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la Statui*, PG 49, 23, trad. rom., pp. 18-19.

34 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XVI-a la Epistola I către Timotei*, trad. rom. Theodosie Athanasie, reedit. Ed. Nemira, 2005, p. 179.

evlaviei. Greutățile pun în lumină virtutea răbdării dreptilor și îi demască pe păcătoși. Dreptul Iov a fost dezbrăcat de veșmântul strălucit al bogăției pământești, de casa, de familia și de bunul renume pe care îl avea, tocmai ca să fie vădită virtutea care îl înzestra în taină³⁵. Toate necazurile și încercările sunt pentru drepti ocazii de a fi răsplătiți, admirați și încununați: „Dacă cineva ar întreba din ce motiv Domnul a îngăduit ca dreptii să fie într-o așa măsură de chinuiți, el trebuie să știe că necazurile sunt pentru drepti izvoare nesecate de răsplată”³⁶. Aceeași nădejde o arată Sfântul Arhiepiscop Ioan și pentru diaconița Olimpiada care suferea persecuții și nedreptăți, la fel ca și duhovnicul ei exilat: „Mai mare îți este acum bogăția, mai îmbelșugat câștigul, cununile mai multe și mai dese, chiar durerile îți sunt mare adaos de curaj, iar uneltirile vrăjmașilor îți sporesc răbdarea. Așa sunt necazurile: pe cei care le îndură în liniște și cu tărie, îi ridică deasupra suferințelor, îi înalță de nu-i ating săgețile diavolului și îi învață să-i disprețuiască uneltirile”³⁷.

În final, putem concluziona că suferințele stabilesc o relație aparte între cel ce pătimește și Hristos³⁸, ele ne fac asemenea cu Hristos³⁹ și ne duc la o bucurie nesfârșită⁴⁰. Sfântul Apostol Pavel se slăvea din suferință, despre care vorbea adesea, subliniind tocmai apropierea sa de Hristos, în timp ce aproape că nici nu pomenește de virtuțile sale⁴¹.

Viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur asupra suferinței este traversată de o idee fundamentală, aceea că necazurile și încercările sunt pentru păcătos chiar un câștig și un îndemn de îndreptare, iar pentru drept prilej de virtute, totul desfășurându-se conform iconomiei divine care este plină de înțelepciune, iubire și purtare de grijă pentru om⁴².

Înțelegem și din ce rațiune îndeamnă Sfântul Arhiepiscop la îndepărtarea din inimi a gândului că iubirea divină lipsește acolo unde sunt necazuri. Astfel, el îl aduce în sprijinul părerii sale pe Sfântul Apostol Pavel care spune că: „pe cine iubește Domnul, îl ceartă și biciuiește pe tot fiul pe care îl primește” (Evrei XII, 6)⁴³.

Cu cât sunt mai mari și mai puternice chinurile și încercările, cu atât sunt mai mari și răsplățile; ele (suferințele) sunt un sprijin puternic spre a nu cădea în căile pierzării cu voia sau fără voia noastră; necazurile micșorează mândria, îndepărtează trândăvia, ne fac mai înțelepți și mai credincioși. Foarte mare folos sufletesc avem când, fără să cunoaștem vreuna din pricinile necazurilor ce vin asupra noastră, ne dăm totuși silința să ne supunem poruncilor lui Dumnezeu, să-L ascultăm cu adevărat și să credem în El cu toată inima. De un singur lucru trebuie să fim convinși, anume că toate pe care Dumnezeu le aduce peste noi sau le îngăduie să ne lovească sunt spre folosul nostru, iar El nu se înșală niciodată⁴⁴.

35 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Sermo post reditum ab exilio II*, PG 52, 4442.

36 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a XVI-a la Faptele Apostolilor*, PG 60, 131.

37 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a XII-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom., p.99.

38 Ed. Nowak, *Le chrétien devant la souffrance*, p.202.

39 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la Filipeni* PG 62, 266, trad. rom. p. 45.

40 Sfântul Ioan Gură de Aur, *La XXX-ème Homélie aux Hébreux*, t. XX, p. 420.

41 Sfântul Ioan Gură de Aur, *La III-ème épître à Olympias*, t.VI, p. 283.

42 *Scrisoarea a VIII-a către diaconița Olimpiada*, trad. rom. p.35.

43 *Omilia I la săracul Lazăr*, PG 48, 981, trad. rom. p. 49.

44 *Despre necazuri și biruirea tristeții (I)*, *Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, trad. rom. pr. D. Fecioru, București, 2002, pp.143-144.

Pr. Dr.
Ștefan Zară

Mântuitorul Hristos, *plinătatea bunătăților* în scrierile lui Origen

Bunătatea harului dumnezeiesc în Persoana divino-umană a Mântuitorului Iisus Hristos este o temă principală în scrierile lui Origen, în jurul acesteia, marele scriitor patristic alexandrin al primelor secole organizându-și expunerea învățaturii soteriologice, integrând-o într-o tradiție a gândirii care se dovedește a fi foarte bogată. Niciun autor patristic al primelor trei secole nu atinge nici bogăția, nici profunzimea gândirii teologice a lui Origen.

Învățătura Bisericii noastre despre bunătatea lui Dumnezeu nu poate porni decât de la cuvintele Mântuitorului Hristos, prin care a răspuns unui tânăr bogat la întrebarea: „Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenesc viața veșnică?” (Marcu X, 17). Întâiul răspuns al Acestuia a fost: „De ce-Mi zici bun? Nimeni nu este bun decât unul Dumnezeu” (Marcu X, 18). Aceasta este cheia hermeneutică pe care Hristos Domnul ne-o oferă și care a fost preluată de întreaga teologie patristică spre a explica noțiunea de bunătate, izvorul acesteia, raportul dintre bunătatea și dreptatea lui Dumnezeu în lume, dar și raportul dintre bine și rău.

Bunătatea din lume nu poate fi înțeleasă nicidecum ca o reflexie a bunătății lui Dumnezeu, ci, mai degrabă, ca o împărtășire din singurul izvor al bunătății, care este Dumnezeu. Sfinții Părinți vorbesc despre atributul bunătății ca fiind cel mai potrivit nume pentru ființa lui Dumnezeu, iar omul devine părtaș acestei bunătăți, *îmbunătățindu-se pe sine*, în măsura creșterii sale în Dumnezeu. Omul și lumea sunt bune dacă acestea sunt pătrunse de bunătatea ființială a lui Dumnezeu.

Toată Sfânta Scriptură vestește bunătățile lui Dumnezeu pregătite oamenilor: de la pământul făgăduit lui Avraam, pentru care părăsește Urul Caldeei, casa tatălui său, îndreptându-se, prin ascultare de Dumnezeu, spre Casa Tatălui său, și până la Împărăția lui Dumnezeu făgăduită celor ce vor rămâne în ascultare de Cuvântul Său: „Fă aceasta și vei fi viu” (Luca X, 28). Însăși Evanghelia este o descoperire a bunătății lui Dumnezeu ca *vestea cea bună*. Toate vestirile despre bunătatea lui Dumnezeu culminează în Persoana Fiului lui Dumnezeu înomenit, Care întrupează bunătatea

lui Dumnezeu: „Să nu ne mire faptul că binele acesta exprimat la plural (bunătățile acestea) este în fapt tot Iisus Hristos, căci dacă ne dăm seama la ce lucruri se raportează aceste nume cu care e cunoscut Dumnezeu, vom înțelege îndată că Iisus, cel vestit de apostolii cei cu picioare vesele, e personificarea în același timp a mai multor bunătăți”¹.

Tâlcuind *Pilda comorii*, Origen pornește de la versetul „Asemenea este Împărăția Cerurilor cu o comoară ascunsă în țarină, pe care aflându-o un om a tănuit-o” (Matei XIII, 44) și arată cum Mântuitorul Iisus Hristos este plinătatea tuturor bunătăților: „S-ar putea spune totodată că adevărata țarină, pe care a binecuvântat-o Domnul (Facerea XXVII, 27) și a copleșit-o cu toate bunătățile, e tocmai «Hristosul lui Dumnezeu» (Luca IX, 20) și că vistieria ascunsă în El e cea despre care vorbește Sfântul Pavel că a fost ascunsă în Hristos, în Care sunt «toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței» (Coloseni II, 3)”².

Hristos Domnul „scriind pe tablele inimilor”³ credincioșilor revarsă bunătatea Sa asupra acestora spre a-i ridica din văile necunoștinței spre înălțimile duhovnicești: „Să vedem acum ce s-a propovăduit la venirea lui Hristos. Pentru a explica, între altele, despre rostul predicii lui Ioan, să plecăm de la ceea ce este scris: «Glasul celui ce strigă în pustie: gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui» (Luca III, 4). Ceea ce urmează privește numai pe Domnul, Mântuitorul nostru. Căci nu Ioan este cel care «a umplut toată valea», ci Domnul, Mântuitorul nostru. Să ia în considerare fiecare ce era în el înainte de a avea credința și atunci va constata că era un fel de vale adâncă, o vale prăpăstioasă, ducând spre adâncuri. Însă Domnul Iisus a venit, iar după aceea a trimis pe Duhul Sfânt în locul Său; și astfel atunci «toată valea s-a umplut». Ea a fost umplută cu fapte bune și cu roadele Duhului Sfânt. Dragostea nu lasă să dăinuiască în voi o vale și dacă stăpâniți pacea, răbdarea și bunătatea, nu numai că veți înceta de a fi «o vale», ci veți începe să deveniți un munte al lui Dumnezeu”⁴. Astfel, orice om care se deschide pe sine bunătății lui Dumnezeu se va bucura de belșugul harului dumnezeiesc. *Valea* lipsei duhovnicești a oamenilor va fi plinită de harul bunătății Sale până la „starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos” (Efeseni IV, 13).

Cuvântul lui Dumnezeu, poruncile Sale cuprinse în Sfintele Evanghelii, ni-L aduc pe Hristos Domnul ca prezent în chip real în sufletul nostru.

„...Dragostea nu lasă să dăinuiască în voi o vale și dacă stăpâniți pacea, răbdarea și bunătatea, nu numai că veți înceta de a fi «o vale», ci veți începe să deveniți un munte al lui Dumnezeu.” ❧

1 Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, IX, 52, în PSB, vol. 7, p. 157.

2 Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Matei*, I, V, în PSB, vol. 7, p. 23.

3 Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Matei*, I, III, în PSB, vol. 7, p. 21.

4 Origen, *Din Omiliile la Evanghelia după Luca*, XXII, I, în PSB, vol. 7, p. 111.

Împărtășirea de și din Cuvântul lui Dumnezeu este o revărsare a harului bunătății Sale. „Fiecare Evanghelie e o sumă de vestiri folositoare celui ce crede și care nu înțelege greșit foloasele acestea. De aceea, e firesc ca Evanghelia să provoace bucurie prin aceea că anunță venirea printre oameni a Celui «mai întâi născut din toată făptura» (Coloseni I, 15), Iisus Hristos, mântuirea lor. E limpede, totodată, pentru orice credincios că, în sens restrâns, fiecare Evanghelie e o scriere care propovăduiește sălășluirea lui Dumnezeu în Fiul Său cel plin de bunătate și care a venit în lume pentru toți cei care vor să-L primească”⁵.

Principală *bunătate* pe care Hristos Domnul o revărsă asupra oamenilor este Viața, Mântuitorul fiind Însăși Viața cea veșnică, însă primind în noi Viața, primim și Împărăția lui Dumnezeu ca dar al Vieții: „Căci, iată, împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Luca XVII, 21). Origen mărturisește despre acestea, scriind: „Viața este una din aceste bunătăți, căci Iisus a zis: «Eu sunt viața». «Lumina lumii» (Ioan VIII, 12), care e «lumina cea adevărată», «lumina oamenilor», e și ea tot un astfel de bine; în schimb, Fiul lui Dumnezeu este toate aceste bunătăți luate la un loc”⁶.

Cuvântul lui Dumnezeu înomenit devine putere a omului îmbunătățit (a omului în care sălășluiește harul bunătății Sale): „Iar ca a opta bunătate trebuie să socotim și puterea lui Dumnezeu (Romani I, 16) și care e tot Hristos”⁷. Creștinul, lucrând la curățirea sa de patimi, devine tot mai asemenea cu Dumnezeu, tot mai următor în ascultarea de Dumnezeu, primind astfel „bunătatea supremă”: îndumnezeirea sa, adică sfințirea vieții sale prin harul Duhului Sfânt, dat nouă prin Persoana divino-umană a Mântuitorului: „După felul de viață al acestui Iisus (despre care se spune că ceea ce se trăiește, se trăiește de dragul lui Dumnezeu) urmează că oricine a ajuns să se asemene Lui va și primi darul de a trăi pentru Dumnezeu. Și atunci cine se va îndoi că dreptatea în sine, sfințirea sau mântuirea în sine n-ar fi bunătăți supreme? Tot ceea ce predică pe Iisus, pe El îl vestește pentru că de la Dumnezeu s-a făcut El pentru noi dreptate, sfințire, mântuire (I Corinteni I, 30)”⁸.

Viața duhovnicească este viața în Hristos Domnul (*th.n pneumatikh.n kai. th.n evn Hri,stw/ zwh.*)⁹ ce aduce sălășluirea Duhului Sfânt în inima omului. Astfel, înțelegem cum Biserica este Trupul lui Hristos, ca extindere a Acestuia în credincioși, iar cel ce devine părtaș Vieții, nu o poate ține doar pentru sine ci o vestește și semenului său. Primind bunătatea

⁵ Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, V, 28, în PSB, vol. 7, p. 151.

⁶ Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, IX, 53, în PSB, vol. 7, p. 157.

⁷ Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, IX, 56, în PSB, vol. 7, p. 158.

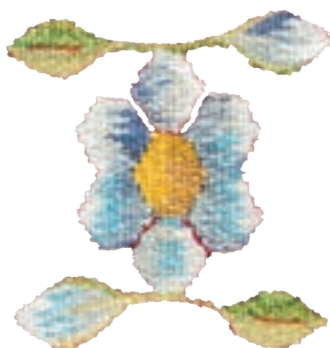
⁸ Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, IX, 56, în PSB, vol. 7, p. 158.

⁹ Origen, *Despre rugăciune*, XIII, 4, în PSB, vol. 7, p. 227; cf. PG 11, 456D.

lui Dumnezeu, nu o poți ține doar pentru tine, ci o vestești și semenului tău, sădind în sufletul lui aceeași bunătate veșnică: „De aceea, e tot una să zici că apostolii vestesc pe Mântuitorul sau că propovăduiesc «vestea cea bună», căci El este Cel ce primește aceste bunătăți de la Tatăl Său cel bun, pentru ca apoi fiecare primind, prin mijlocirea lui Iisus, această bunătate sau aceste bunătăți să putem viețui desfătându-ne de ele”¹⁰.

Hristos Domnul transformă omul prin Taina Pocăinței conducând omul spre o nouă viață în care conștientizează lucrarea cea veșnică a bunătății lui Dumnezeu: „Unul ca acela să mulțumească mai mult decât Daniel, fiindcă a fost scutit de fiare mai înfricoșătoare și mai periculoase. Tot așa și cel care știe ce fiară se ascunde sub cel care a înghițit pe Iona și înțelege ce înseamnă chiar ceea ce a spus Iov: «Blestemată să fie noaptea nașterii de către cei care blestemă zilele, de către cei ce știu să descânte Leviatanul» (Iov III, 8) și dacă, prin abatere, a ajuns în pântecele lui, unul ca acela să se căiască și să se roage, căci până la urmă va ieși de acolo, iar dacă a scăpat și urmează cu statornicie poruncile lui Dumnezeu, atunci va putea fi, printr-o bunătate a duhului, prilej de mântuire și pentru nini-vitenii de astăzi, dacă, bineînțeles, caută să înțeleagă nesfârșita bunătate a lui Dumnezeu și nu caută să oprească întoarcerea celor ce se pocăiesc”¹¹.

Vedem astfel că bunătatea este un dar al Duhului lui Dumnezeu primit prin părtășia cu Hristos Domnul: „Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința” (Galateni V, 22) și atribut principal al lui Dumnezeu ca iubire desăvârșită: „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare” (I Corinteni, XIII, 5), îndemnați fiind și noi a fi următori Mântuitorului Hristos, *plinătatea bunătăților*, spre a ne împărtăși la rândul nostru din bunătatea Sa cea veșnică: „Îmbrăcați-vă, dar, ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și prea iubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blândețe, cu îndelungă-răbdare” (Coloseni III, 12).

¹⁰ Origen, *Din Comentariul la Evanghelia după Ioan*, I, X, 62, în PSB, vol. 7, p. 158.

¹¹ Origen, *Despre rugăciune*, XIII, 4, în PSB, vol. 7, pp. 227-228.

Pr. Dr.
Laurențiu Rădoi

Alegerea episcopului Sofronie Vulpescu în scaunul Eparhiei Râmnicului (1913–1918)

Puțini mai știu astăzi cine a fost episcopul Sofronie Vulpescu al Râmnicului, rânduie în fruntea eparhiei oltenice în anii grei ai Primului Război Mondial, când mulți slujitori ai Bisericii noastre au suferit până la sacrificiu, fiind bătuți, anchetați, jefuiți și condamnați la ani mulți de închisoare împreună cu ostașii și păstorii lor¹. Deși a fost singurul ierarh român întemnițat de autoritățile germane, având o atitudine ostilă față de ocupanți, despre viața și activitatea sa s-a scris un număr redus de lucrări. În afară de puținele știri oferite de scrierile sale și de cei ce au trăit în acele timpuri, de manualele de *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* sau de câțiva preoți pasionați de istorie, care i-au evocat pe scurt eforturile depuse în slujba culturii și a neamului, alte date despre el nu avem. Pare explicabil acest fapt, dacă ne gândim că și-a atras antipatia unor contemporani, care n-au ezitat să-l prezinte în culori întunecate și să-l atace vehement în paginile diferitelor publicații ale vremii. Drept aceea, din mărturiile pe care le deținem până în prezent, considerăm potrivit să-i reconstituim viața și activitatea pentru a avea o imagine cât mai completă asupra personalității sale și a-l reaseza în rândul vrednicilor ierarhi olteni.

Pentru a-i înțelege mai bine faptele, trebuie să știm, în prealabil, cine a fost el înainte de a fi ales la conducerea Eparhiei Râmnicului, în anul 1913, după moartea episcopului Ghenadie Georgescu. Cercetând mai amănunțit viața sa, aflăm că noul ierarh s-a născut la 9 februarie 1856 într-o veche familie de preoți din comuna Lupșanu, județul Ialomița (azi în jud. Călărași), primind la botez numele Ștefan². Izvoarele timpului arată că a avut un frate, pe nume Marin, tatăl renumiților teologi și muzicieni

¹ Pr. prof. Mircea Păcurariu, „Contribuția Bisericii la realizarea actului unirii de la 1 Decembrie 1918”, în *Biserica Ortodoxă Română*, an. CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1255 (se va cita BOR).

² B., „Arhiereul Sofronie Vulpescu”, în *Consolatorul*, an. III (1900), 4, p. 51 (se va cita C); Pr. Grigore N. Popescu, *Preoțimea română și întregirea neamului – temnițe și lagăre* –, vol. II, Tipografia „Vremea”, București, 1940, pp. 346-347 („Vulpeștii din Lupșanu sunt de fel din Rășinari, Sibiu. Pe cei dintâi, descăliitori în Bărăgan, îi cunoaștem și cu nume călugărești: Antim Monahul, Dorotei Monahul, nume primite la trecerea lor în monahism la mănăstirile Cernica și Căldărușani, când au dăruit fiecare câte 600 oi stăreției. Știm de asemenea că Dorotei Monahul se numea în mirenii Dobre Vulpe. A avut fiu pe Popa Stoica din Lupșanu, iar acesta pe Ștefan [în monahism Sofronie] și Marin, fost preot tot în Lupșanu”).

Traian și Mihail Vulpescu, care a ajuns mai târziu preot în comuna natală³. După ce a absolvit școala primară în orașul Călărași, tânărul Ștefan, „asemănat unei străvechi tradiții la fiii sătenilor noștri, ce se disting la învățătură în școlile primare”, a urmat până în anul 1877 cursurile inferioare ale Seminarului *Nifon Mitropolitul* din București, unde, sub influența unor dascăli renumiți, și-a însușit o aleasă cultură teologică, care-l va ajuta în misiunea ce avea să o împlinească în ogorul Bisericii. Însuflețit de dragostea pentru carte, a continuat clasa a V-a la Liceul Sfântul Sava din Capitală, distingându-se printre cei mai buni elevi ai școlii.

Întors acasă de la studii, la 6 decembrie 1878, Ștefan s-a căsătorit, la vârsta de 22 de ani. Având o înclinare nativă spre Sfintele slujbe, în zilele de 24 și 25 martie 1879, a fost hirotonit diacon și preot pe seama bisericii din localitatea natală, iar mai târziu i s-a încredințat sarcina de subprotoiereu al plășii Borcea, din județul Ialomița, până în anul 1889. În același timp, și-a început și activitatea didactică, fiind numit învățător în comuna Lupșanu între anii 1879–1886.

Rămânând văduv la 4 martie 1882, părintele Vulpescu s-a hotărât „să se consacre înaltei culturi bisericești” și, în 1890, s-a înscris la Seminarul Central din București pentru cursurile secundare, pe care le termină trei ani mai târziu. În același an, a funcționat paralel într-un post de cântăreț-canonarh la Biserica Sfântul Spiridon-Nou din Capitală, iar în noiembrie 1893, a fost tuns în monahism la Mănăstirea Cernica, schimbându-i-se numele în Sofronie. Dragostea pentru biserică și râvna la învățătură i-au atras atenția mitropolitului Ghenadie Petrescu, care, impresionat de calitățile sale „prețioase pentru un cleric de distincțiune”, l-a numit slujitor la Catedrala mitropolitană. În această calitate, „urmând cu mare sârguință desăvârșirea sa în înalta învățătură”, s-a înscris la cursurile Facultății de Teologie, al cărei licențiat a ajuns, cu teza *Voința liberă a omului ca principiu al acțiunii morale*, susținută la 14 aprilie 1898.

O simplă privire a mărturiilor vremii ne arată că studiile teologice alese, dar mai presus de toate cunoștințele „adânci în ale ritualului cultului bisericesc, precum și cucernicia cu care liturghisea și cuviosia vieții neatinse de cel mai mic zgomot” au fost apreciate de mitropolitul Iosif Gheorghian, care l-a hirotesit protosinghel la 2 februarie 1897, ținându-l în preajma sa la toate slujbele chiriarchale⁴. Așa se face că, în această calitate, a fost prezent, la 7 iulie 1899, la hirotonirea întru arhiereu a lui Calist

³ Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Istoria muzicii bisericești la români*, Editura Basilica, București, 2010, p. 139.

⁴ B., *Arhiereul Sofronie Vulpescu...*, pp. 51-52; Pr. Nicolae Șerbănescu, „Episcopii Râmnicului”, în *Mitropolia Olteniei*, an. XIV (1964), nr. 4-6, pp. 205-206 (se va cita MO); Pr. prof. dr. Nicolae Șerbănescu, „Ierarhii plaiurilor oltenice în prima sută de ani de la Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române 1885 – 25 aprilie – 1985”, în MO, an. XXXVII (1985), nr. 5-6, p. 347.

Botoșăneanul, alături de dl. Vasile Oiaga și preotul Pavel Savin⁵, iar la 19 mai 1900, în cartierul din curtea Mitropoliei, la moartea episcopului Dositei Botoșăneanul Periețeanu, împreună cu Ion Cornoiu, directorul Căminului mitropolitan, apoi la slujba de înmormântare oficiată la Biserica *Sfântul Spiridon-Nou*⁶.

Anul 1900 a însemnat o piatră de hotar în viața lui Sofronie, fiind numit arhiepiscop-vicar al Râmnicului, în locul lui Gherasim Timuș, ales în luna februarie episcop la Roman. Rămânând vacant locul său, Sfântul Sinod l-a desemnat, la 8 mai, printre cei trei candidați, alături de preotul Economu Gheorghe Georgescu, de la Capela română din Paris, și arhimandritul Teodosie Athanasie. Ales de guvern și întărit prin decret regal la 12 mai 1900, a fost hirotonit ierarh șase zile mai târziu, în Catedrala mitropolitană, de către Iosif Gheorghian, primind titlul de „Craioveanul”⁷. Cu acest prilej, a ținut un Cuvânt de mulțumire, din care redăm câteva rânduri, menite să-i arate emoția trăită în acele momente:

„Propus în rândul candidaților pentru locul de Arhiepiscop cu titlul Craioveanu, de către Î.P.S.Voastră, votat prin glasul S-tului Sinod în ședința de la 8 Mai din sesiunea trecută; apoi recomandat fiind de către binecredinciosul și Înaltul Sfat al Tronului Majestății Sale Regelui, care, prin decretul ce s-a citit în ședința de la 12 mai a sesiunii de primăvară, a binevoit de m-a întărit; și pecetluindu-se această alegere și confirmare cu hirotonirea mea în Arhiepiscop în ziua praznicului Înălțarea Domnului (18 mai) de către Î.P.S.Arhipiscop și Mitropolit Primat și P.P. S.S.Episcopi al Argeșului și al Râmnicului Noului Severin, care binevoind s-au ostenit cu hirotonia mea în biserica Catedrală a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei.

Toate acestea fiind fapt îndeplinit astăzi, cu profund respect și cu nețărâmură recunoștință mulțumesc S-tului Sinod pentru bunavoință ce a avut de a mă rândui la înalta treaptă a Arhieriei.

Făgăduiesc înaintea lui Dumnezeu și a S-tului Sinod, din care și smerenia mea m-am învrednicit a face parte, că toată activitatea mea voi închina-o bisericii și că totdeauna voi fi supus hotărârilor Sinodale, îndreptându-mi căarma activității mele după înțeleptele și părintești sfaturi ale P.P. S.S.Voastre, având pururea în suflet și în minte mântuirea mea întru Domnul, cât și pe a dreptslăvitorilor creștini, pentru ale căror duhovni-

5 † Sofronie, episcopul Râmnicului-Noul Severin, *Calendar Bisericesc Ortodox luna iunie din anul 1916*, Tipografia „Episcopul Sofronie”, Râmnicu-Vâlcea, 1916, p. 157.

6 Ierom. Marcu Petcu et alii, *Pagini din istoria monahismului ortodox în revistele teologice din România * Personalități*, Editura Bibliotecii Naționale a României, Editura Mitropolit Iacov Putneanul, București-Putna, 2011, p. 427, apud Stoica, „Repausatul Arhiepiscop Dositei Botoșănean Periețeanu”, în C. an. III (1900), 2, pp. 23-24.

7 B., Arhiepiscop Sofronie Vulpescu..., p. 53; „Desbaterile S-tului Sinod din sesiunea de primăvară. Anul 1900 - Procesele verbale ale ședințelor Sântului Sinod din sesiunea de primă-vară a anului 1900, în BOR, an. XXIV (1900), nr. 4, pp. 68-69; Marcu Petcu et alii, *Pagini din istoria monahismului ortodox...*, pp. 191-192.

cești trebuințe m-a rânduit S-tul Sinod; iar pentru Î.Î. P.P. s.s.Voastre și pentru P.P. s.s.Voastre mă voi ruga bunului Dumnezeu să vă hărăzească cu îmbelșugați ani, drept îndreptând cuvântul adevărului”⁸.

Acest moment deosebit din viața lui avea să continue și în Palatul mitropolitan, unde, în prezența întâistătătorului Bisericii, a celor doi ierarhi și a numeroși invitați, a mulțumit tuturor celor ce au contribuit la alegerea sa în treapta de arhiereu:

„Mișcat până în adâncul inimii de solemnitatea care pecetluște actul ridicării mele la înalta treaptă a Arhieriei, dintr-un smerit ieromonah servitor al bisericii sf. Mitropolii a Ungrovlahiei, nu pot a mă opri fără să zic cu Proorocul Împărat: «ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie».

Trecut prin multe încercări, Preabunul Dumnezeu a poruncit smereniei mele și mi-a întrebuițat această înaltă treaptă. Lui dar trebuie să jertfesc de acum înainte toată viața mea; Rugăciunile mele Domnului voi da înaintea a tot norodului Lui.

Fiu de Preot, crescut lângă biserică, cu sufletul și cu inima mărturisesc că în toată viața ce-mi va dăru, de acum înainte Bunul Dumnezeu, voi lucra fără preget pentru binele și folosul ei, sub oblăduirea Înaltpreasfinției Voastre, a cărui mână împărțitoare de daruri binecuvântează, povățuiește, mângâie și îmbărbătează.

Făgăduiesc înaintea lui Dumnezeu, a Înaltpreasfinției Voastre și a tuturor celor de față, că voi păzi pacea Bisericii, și-mi voi supune întru totul învățăturilor și regulilor ei, sub pavăza îndreptătoare a Sfântului Sinod al Sfintei noastre Biserici, și în special îmi voi conduce firul activității mele după blânde, înțelepte și părințești sfaturi ale Î.P.S.Voastre, stăpânul, protectorul și binefăcătorul meu, – de care cu smerită dragoste m-am lipit, mai ales fiind aici în Mitropolie, eu care am avut fericirea să fiu pe lângă Î.P.S.Voastră, văzând blândețea evanghelică și îngerească, protectoare a tuturor celor ce năzuiesc spre scumpa prietenie a Domnului ceresc, – în aceste vremuri când pârghia sfintei noastre religii trebuie susținută și cumpanită spre binele și fericirea patriei [...]

Și tot pe atât voi respecta și iubi pe Preasfinții Episcopi; al Argeșului D.D.Gherasim și pe al Râmnicului Noului-Severin D.D.Atanasie, pentru care în special voi purta deosebită stimă și alipire cu sinceră iubire, ca locotenent al Eparhiei de Dumnezeu binecuvântată a Preasfinției Sale; foștii mei profesori de la Facultatea de Teologie...”⁹.

⁸ „Desbaterile S-tului Sinod din sesiunea de toamnă. Anul 1900. Procesele verbale ale ședințelor Sântului Sinod din sesiunea de toamnă a anului 1900”, în BOR, an. XXIV (1901), nr. 10, pp. 4-5.

⁹ B., *Arhiereul Sofronie Vulpesu...*, pp. 53-54; G., „Un nou arhiereu”, în BOR, an. XXIV (1900), nr. 2, pp. 225-226.

Spre regretul nostru, în pofida acestor discursuri, foarte cuprinzătoare, care s-au păstrat până azi în izvoarele vremii, activitatea sa de episcop-vicar nu s-a bucurat de multă atenție din partea istoricilor. Știri puține și neclare ne arată că, la scurt timp de la alegerea sa, în zilele de 5–6 iulie 1900, Sofronie Craioveanu a participat la slujba Vecerniei și la Sfânta Liturghie în Catedrala mitropolitană din Iași, alături de numeroși preoți și ierarhi ai Bisericii, prezenți la aniversarea a 25 ani de arhipăstorie a mitropolitului Iosif Naniescu al Moldovei și Sucevei¹⁰.

Alte surse documentare pe care le avem la îndemână demonstrează că Sofronie era un om de cultură, cu o temeinică pregătire teologică, ancorat pe deplin în activitatea didactică de la Seminarul Nifon Mitropolitul din București. Astfel, în anul 1901, fiind delegat să participe la examenul de absolvire al elevilor clasei a VIII-a, a înaintat mitropolitului următorul raport:

„Conformându-mă ordinului Înaltpreasfinției Voastre No. 1654 din 27 aprilie a.c., de a asista ca delegat din partea Chiriarhiei la examenele de final de an și de absolvire, ale elevilor clasei a VIII-a din Seminarul Nifon Mitropolitul; m-am prezentat la localitate în zilele de 29 Aprilie, 2 și 3 Mai și am asistat la examinarea materiilor trecute de elevi în cursul anului, și anume numai la Liturgică, Pastorală și limba Elină, căci, la celelalte obiecte, orele de examinare după programă, fiind puse de la 2 la 3 p.m. au coincis cu orele în care și Sf. Sinod ținea ședințe, – sesiunea de primăvară fiind deschisă. Cu această ocazie, smerit, am respectul a vă expune următoarele: în general vorbind, elevii acestei clase,

– trei la număr – au răspuns cu o claritate mai mult decât mulțumitoare, la toate chestiunile puse atât de D-nii Profesori respectivi, cât și de asistenți, din care s-a putut vedea însemnatul progres realizat în documentarea răspunsurilor date, întemeindu-le pe citate din Sf. Scriptură la tot pasul, când a fost vorba de chestiuni religioase, cu cunoștința datorată unor viitori păstori ai poporului după cerința veacului în care ne aflăm.

Iar mai special: în ceea ce privește Liturgica, din răspunsurile date se vede că elevii au pătruns materia și o cunosc destul de amănunțit, dându-și foarte bine seama, cu explicații pe larg, în ceea ce privește partea aplicativă a tuturor lucrărilor ce preotul e chemat a efectua, în sfânta sa misiune, atât în biserică, precum și credincioșilor; cunosc în mod limpede tot ceea ce trebuie făcut în administrarea Dumnezeștilor taine ale sfintei noastre credințe creștinești, la care ajutând Dumnezeu, vor fi chemați, așa că în ceea ce privește ritualul sfintei noastre Biserici vor ști prin ei înșiși – cele ce au învățat aici în mod teoretic, să le pună în practică, atunci când, după trebuințele sfintei noastre Biserici vor fi chemați să îndeplinească sarcina de slujitori ai altarului și luminători ai poporului.

În ceea ce privește Teologia Pastorală, ca parte aplicativă a Teologiei în genere, de asemenea sunt cunoscători până în cele mai mici detalii, de datoriile ce incumbă păstorului de suflete față de păstoriții săi, în întreaga viață pastorală; calitățile ce trebuie să aibă, precum și defectele de care trebuie să se ferească, apoi modul de activitate al păstorului ca paznic al turmei cuvântătoare, spre înlăturarea piedicilor ce se opun.

Iar în ceea ce privește studiul limbei Elene, limbă din care s-au tradus în limba noastră cărțile de ritual și în care sunt scrise operele

¹⁰ D., „Aniversarea a 25 de ani de arhipăstorie pe scaunul s-tei mitropolii a Moldovei și Sucevei a I. P. S-tului Mitropolit D.D. Iosif Naniescu, în: BOR, an. XXIV (1900), nr. 5, p. 371.

Sfinților Părinți, – nesecatul izvor, în care se află învățăturile sfintei noastre religii – cunoștințele posedate de elevi, le vor fi îndestulătoare a comenta în viitor diferitele locuri ale Sfintei Scripturi.

Pe lângă toate acestea, punctualitatea în împlinirea datoriei și stăruința, ce D-nii Profesori respectivi pun în a lămuri pe elevi în materie, sunt mai presus de orice laudă s-ar putea aduce propunătorilor unor asemenea materii, de cea mai mare importanță viitorului preot.

Dar, ceea ce trebuie s-adaug este părintească îngrijire, silințele ce-și dau și viul interes ce D-nii Epitropi ai acestui așezământ de cultură desfășoară pentru bunul mers și progresul intelectual și moral – care se dă pe față la fiecare pas –, dând din ce în ce noi impulsuri elevilor și îmbărbătându-i a fi conștienți de sfânta lor chemare, așa că, la oricare oră de examinare am putut să fiu de față, în totdeauna am găsit în sala de examen pe câte unul sau doi din domniile lor, urmați de părintele Director ocupându-se de a cunoaște, foarte de aproape, contingentul de cunoștințe ce au dobândit absolvenții și cu cari trebuie să se ducă în societate la sfârșitul cursurilor acestei școli.

Dacă ar fi vorba să mă ocup și de partea materială a acestui Seminar trebuie constatat – ceea ce îndeobște cunoscut –, că posedă un încăpător local compus din două corpuri de clădiri, cea veche și cea nouă; în cea nouă se găsesc: în catul de jos, sălile de clase și sala de gimnastică destul de spațioase și igienice; în catul de sus, sala de desen în care se fac ansamblu de muzică și lucru manual, dormitoare, biblioteca și amfiteatrul cu aparatele pentru experiențele fizico-chimice, ținute în perfectă curățenie; – în clădirea cea veche având asemenea două caturi, în catul de sus, cancelariile Epitropiei și a corpului profeso-

ral. În anul acesta Epitropia a acomodat – din două saloane destul de mari – o frumoasă și încăpătoare capelă înzestrată cu tot ceea ce trebuie să aibă, în care elevii fac practică religioasă; iar în catul de jos, afară de sala de mâncare și bucătăria, se află dependințele, toate întreținute în perfectă curățenie.

Urmărind cu toată luarea aminte progresele realizate la finele anului școlar al clasei a VIII-a de către absolvenții acestui Seminar, putem cu satisfacție constata că: elevii, față de răspunsurile date, au fost toți proclamați absolvenți [...] s-a putut ajunge ca ei să fie pătrunși de o lumină care deștepta convingerea, precum și o vie și dreaptă conștiință, statornicind într-însii datoriile viitorului preot în greaua și spinosă misiune de slujitor al sfântului altar și luminătorul turmei cuvântătoare.

Acestea fiind, pe scurt, cele constatate în urma ordinului ce m-am învrednicit a primi, cu smerenie le supun la cunoștința Înalt-preasfinției Voastre, spre cele de cădere”¹¹.

După cum reiese din alte informații de la începutul secolului al XX-lea, la 2 iulie 1904, cu prilejul comemorării a patru secole de la moartea voievodului Ștefan cel Mare, episcopul-vicar Sofronie a participat la slujba de parastas oficiată la București, alături de episcopii Nifon Ploieșteanu și Calist Botoșăneanu, în prezența regelui¹². În aceeași măsură, merită să rețină atenția faptul că, la 2 iunie 1908, a luat parte la inaugurarea bustului din bronz al profesorului Nicolae Nitzulescu de la Facultatea de Teologie din București, trecut la cele veșnice în 1903. La această comemorare impunătoare au mai fost prezenți profesorii și studenții facultății, foști elevi și admiratori,

¹¹ „Un raport”, în BOR, an. XXV (1901), nr. 3, pp. 329-331.

¹² G. Floru, „Centenarul al IV-lea de la moartea Voievodului Ștefan cel Mare – 2 iulie 1504 – 1904”, în *Amvonul*, an. VII (1904), nr. 4, pp. 33-39.

soția și fiul renumitului profesor¹³. Câțiva ani mai târziu, la 19 mai 1911, cu prilejul slujbei de parastas de un an de la trecerea la cele veșnice a ierarhului Melchisedec Piteșteanu, a fost prezent, împreună cu arhimandritul Visarion Ionescu, starețul mănăstirii, și un sobor de 4 ieromonahi și doi diaconi, la Sfânta Liturghie săvârșită la Cernica, unde se află mormântul acestuia¹⁴.

Scurte mențiuni arată faptul că, în februarie 1912, a participat la Curtea de Argeș, alături de episcopii de la Râmnic și Dunărea de Jos, la instalarea lui Calist Ialomițeanu ca episcop al Argeșului¹⁵, iar în toamna aceluiași an, la 25 noiembrie, era prezent la slujba de înmormântare a episcopului Ghenadie Georgescu al Râmnicului, la Cimitirul Bellu din București, unde, sub impactul unor covârșitoare sentimente, a ținut o elogioasă cuvântare, vrednică de reprodus în rândurile următoare:

„Vreme de 4 ani cât am lucrat cu p.s.Sa, am putut cunoaște și aprecia sufletul ales al celui ce a adormit întru Domnul. Administrator conștiincios, nu neglija niciodată interesele păstoriților săi, ale căror nevoi le cunoștea, deoarece străbătuse în toate colțurile Eparhiei sale, inspectând toate bisericile. Ierarh vrednic, pusese la baza vieții sale principiul evanghelic, care ne învață să iubim pe aproapele nostru ca pe noi înșine. La aceste însușiri se adaugă o simțire caldă de bun și luminat patriot. Mare iubitor al monumentelor istorice, p.s.Sa avea dorința să înființeze o lavră în Banatul Olteniei, la Tismana. Moartea crudă l-a răpit încă înainte de a înfăptui această dorință a sa. Plin de respect și de dragoste pentru sufletul său cel atât de frumos înzestrat, ne plecăm capetele în fața voinței Celui atotputernic și zicem: «Dumnezeu să-l ierte și veșnică fie-i amintirea!»¹⁶.

O ultimă știre ne arată că, la 15 august 1912, Sofronie a participat la hramul Bisericii Icoanei din București, împreună cu diaconii Ioniță Mateescu și Marin Vulpescu, de la Biserica Kretzulescu. Bun liturghisitor, dar mai ales iscusit predicator, la finalul Sfintei Liturghii a ținut Cuvântul de învățătură la praznicul Adormirii Maicii Domnului, impresionându-i pe cei prezenți prin admirabila sa elocință teologică¹⁷. Din păcate, acestea sunt singurele informații pe care le avem despre viitorul ierarh al eparhiei oltene.

¹³ Drag. Demetrescu, „Impresiuni de la Biserica rusească din capitală”, în BOR, an. XXXII (1908), nr. 4, pp. 361-362.

¹⁴ † Sofronie, episcopul Râmnicului-Noul Severin, *Calendar Bisericesc Ortodox pe luna noemvrie din anul 1915*, Tipografia „Episcopul Sofronie”, Râmnicu-Vâlcea, 1915, pp. 158-159.

¹⁵ C., A. P., „Alegerea, investirea și instalarea noului Episcop al Eparhiei Argeș, P.S.S. D.D. Calist Ialomițeanu”, în Calea Vieții, IX (1912), nr. 2, pp. 33-45.

¹⁶ P. G., „Moartea P. S. Ghenadie Georgescu, episcopul Râmnicului-Noul Severin”, în BOR, an. XXXVI (1912), nr. 9, an. XXXVI, pp. 852-853.

¹⁷ † Sofronie, episcopul Râmnicului-Noul Severin, *Calendar Bisericesc Ortodox pe luna noemvrie...*, p. 168.

După trecerea la Domnul a episcopului Ghenadie, în ziarul *Viitorul*, din 4 decembrie 1912, se putea citi la rubrica „Informațiuni” următorul anunț în legătură cu noile alegeri chiriarhale de la Râmnic:

„Imediat după sărbătorile Crăciunului, marele colegiu electoral va fi convocat pentru a alege un nou episcop al eparhiei Râmnicului și Noului Severin, în locul regretatului episcop Ghenadie. În înaltele cercuri bisericești se dă ca sigură alegerea p.s.s.Arhiereului Teofil Ploieșteanul, vicarul Sf. Mitropolii din București, candidatură asupra căreia se zice că și guvernul ar fi căzut de acord. În primul moment s-au pus înainte două candidaturi a Arhiereului Teofil și a Arhiereului Bartolomeu, administratorul Casei Bisericii; întrucât însă p.s.s.Arhiereul Bartolomeu nu are încă etatea de 40 de ani cerută de lege, a rămas singura candidatură serioasă a p.s.s.Arhiereului Teofil. Vor mai candida și pp. ss. LL.Arhiereii Sofronie Craioveanul și Meletie Constanțeanul, care au mai candidat și în trecutele alegeri de episcopi. Aceste candidaturi însă nu au șanse de reușită întrucât nu sunt agreate decât de o mică majoritate a membrilor Sf. Sinod”¹⁸.

Cu toate că nu era printre favoriți, episcopul-vicar a primit încredințarea de a conduce provizoriu eparhia până la 5 mai 1913, când a fost ales titular de Marele Colegiu Electoral cu 124 de voturi. Alte mărturii referitoare la numirea sa arată că a avut contracandidați pe Teofil Mihăilescu, Meletie Constanțeanul, Bartolomeu Stănescu, Calistrat Bârlădeanul și Gherasim Safirin, care au primit împreună 96 de voturi. După anunțarea rezultatului, Sofronie, susținut de aripa conserva-

tor-democrată,¹⁹ a rostit în fața celor prezenți un discurs emoționant, ce avea să deschidă o nouă pagină în viața lui:

„În clipa de față, cea mai însemnată din viața mea, când voința Dumnezeiască rostită prin graiul marelui colegiu mă cheamă la lucrarea cea grea a povățuirii duhovnicești a uneia din cele mai de căpetenie și mai împodobite eparhii din țara noastră, sufletul meu e cuprins de o mare emoție. Adânc pătruns de înalta și sfânta chemare ce azi puneți pe umerii mei, îmi dau bine seama de lipsurile și nenumăratele nevoi ale poporului dreptcredincios și sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

Dar, tare nădejde având în Darul lui Dumnezeu care pe cele neputincioase le vindecă, pe cele cu lipsă le împlinește și pe cele slabe le întărește și tot pe atâta și în Crucea Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care «a făcut din pescari apostoli și din păgâni mucenici» și având în vedere pildele antecesorilor mei, începând de la cei dintâi și până la cei mai de curând, cred că voi putea corespunde așteptărilor dvs. Sunt trimis de azi înainte să veghez la întărirea credinței și la păstrarea neștirbită a datinilor străbune creștinești ale neamului meu ce locuiește în acea parte a țării unde s-au zămislit și au ajuns fapt desăvârșit cele mai mari și mai sfinte lucrări ale ortodoxismului și naționalismului românesc.

Cunoaștem cu toții firea cea isteată și energetică pornită spre lucrări mari a olteanului, și aceasta va ușura mult greutatea sarcinii mele, căci voi găsi acolo minți deschise și inimi cal-

¹⁸ „Alegerea episcopului de Râmnic”, în *Viitorul*, 1912, 4 decembrie, nr. 1734, p. 3 (se va cita V).

¹⁹ Alex. Mavrodi, „După alegerea episcopală de ieri”, în V, 1913, 7 mai, p. 3; I. Irimescu Căndești, „Marele Colegiu. Alegerea episcopului de Râmnic”, în V, 1913, 7 mai, p. 3; Cătălin Raiu, *Democrație și statolatricie: Creștinismul social la Bartolomeu Stănescu. Episcopul Râmnicului Noul Severin (1875–1954)*, Editura Universității din București, București, 2014, p. 83.

de care vor prețui și îmbrățișa trudele mele – de până acum – pe diferitele tărâmurî prielnice mult binelui bisericesc și național.

Sunt fost preot de țară, am trăit multă vreme în mijlocul sătenilor și cunosc îndeajuns felurile lor nevoi, atât morale, cât și materiale. Făgăduiesc aici că voi avea cea mai aproape băgare de seamă pentru fiii mei duhovnicești, mai cu seamă de cei lipsiți, dosădiți și necăjiți, căutând ca prin firea mea de față cât mai des în mijlocul lor, să le împart trebuitoarele binecuvântări și sfaturi, mijlocind unde trebuința va cere înfrățirea, chezășia și ușurarea nevoilor lor sociale; căci un popor mare în credință și într-o stare materială bună și trainică, e un popor tare și de temut și în afară”.

Conștient de înalta misiune la care a fost chemat, la final, a adus mulțumiri „mai întâi lui Dumnezeu, Celui în Treime slăvit, care a făcut ca eu smeritul între smeriți și mai micul între frați, să fiu ridicat la învrednicirea de episcop al Eparhiei Râmnicului-Noului Severin”, apoi autorităților statului și membrilor Marelui Colegiu, pentru încrederea acordată, făgăduind că va fi „element de ordine de pace, de înfrățire și sprijinitorul cel mai cald al tuturor ideilor mari și binefăcătoare de mare trebuință propășirii Sfintei Noastre Biserici și statului român pentru a cărui fericire îmi voi jertfi totul și chiar viața mea”.

Deși informațiile nu sunt suficiente, nu pare lipsit de importanță să precizăm că Sofronie a luat cuvântul apoi în Palatul mitropolitan, unde a mulțumit din nou celor prezenți, promițând că își va îndeplini îndatoririle episcopale cu toată râvna și credința și „va fi streajă neadormită pentru binele Bisericii!”²⁰.

În mod special, reținem aici discursul mitropolitului Conon Arămescu-Donici, care, luând „act cu deosebită satisfacție” de alegerea lui, i s-a adresat astfel: „P.s.v. aveți noroc de la început, căci pe când noi am fost ani îndelungați Arhimandriți, și am păstorit apoi Eparhii mai mici, p.s.v. sunteți chemat să păstoriți cea mai mare Eparhie. Mergeți și păstoriți cu energie, cu dragoste, ținându-vă viața la înălțimea poruncilor Bisericii, căci sunteți la vârsta când puteți încă munci pentru binele Sf. Biserici. Când veți începe păstoria să ziceți ca și plugarul când despică cea dintâiu brazdă: «Doamne ajută»”.

Pe de altă parte, nu mai puțin interesant este Cuvântul ținut de ministrul Cultelor și instrucțiunii publice, Constantin Dissescu, oltean de origine, care, „adânc emoționat în aceste clipe de sărbătoare”, a simțit nevoia să spună: „Cuvintele rostite de î.p.s.s. Mitropolit Primat măresc și mai mult bucuria mea. Eu mă ridic mai sus de bucuria care aduce acest act personal

²⁰ G., „P.S. Sofronie, Episcopul Râmnicului-Noul Severin. Alegerea și investirea”, în BOR, an. XXXVII (1913), nr. 2, pp. 150-155.

și mă gândesc la cele două puteri care vor trebui să meargă mână în mână pentru propășirea neamului nostru. Să trăiască aceste două puteri: Biserica și Naționalitatea”²¹.

Comentând evenimentul în revista *Neamul românesc*, marele istoric Nicolae Iorga relatează astfel starea de spirit cu prilejul alegerilor din luna mai:

„De ce n-ar fi vrut arhiepiscopul Sofronie Vulpescu Craioveanul să fie episcop în țara unde locurile de frunte sunt ținute de oameni al căror trecut nu se deosebește prea mult de al său: stăruințe politice, mici economii, o activitate de fațadă și «energie», curaj până la îndrăzneala cea mai caracterizată? Un întreg partid, un întreg Guvern a descoperit în acel prelat bine clădit și bine dispus sfințenia însăși – căci doar de sfințenie absolută, de înalt idealism, de reputație fără pată, are nevoie episcopatul român pentru a se regenera – și după rețeta obișnuită – Sfântul Duh coborându-Se asupra consfăturii majorităților, guvernamental totdeauna – l-au dat Olteniei, ca urmaș al lui Ilarion cel isteț, al lui Calinic cel sfânt, al marilor cărturari Chesarie și Filaret, al lui Antim cu gândul și mâna binecuvântate de Dumnezeu. Candidatul știa bine că va fi așa și știa mai bine decât noi de ce va fi așa, și astfel, în loc de a se așeza pe una din băncile Camerei, gândindu-se cu strângere de inimă la strașnica răspundere ce-l așteaptă, la îndatorirea așa de grea ce avea să ia față de Dumnezeu și de oameni – pe vremea veche un astfel de candidat ar fi așteptat în genunchi înaintea icoanelor hotărârea cerească prin oameni! –, Preasfinția Sa – ca să zicem așa – circula printre membrii clubului politic căruia-i aparține și se pupa prealabil, încă de la atingerea majorității plus unu, cu veselii săi cu-

metri. Un tachist jovial, făcând în năcaz prin rumeneala feței sale părintelui episcop Calist, care e conservator get beget. Și, când s-a proclamat rezultatul, a scos din anterior foaia de hârtie plină de literele de tipar ale mașinei de scris – e bine să-ți iei toate precauțiile – și a cetit ce scrisese sau i se scrisese. A fost aplaudat, – totul în persoana sa și felul său de a se prezenta trezind un adânc răsunet.

Părintele Mitropolit Conon a primit în palatul de alături pe nou său coleg. Și Înaltpreasfinția Sa a vorbit. Iar lucrurile pe care le-a spus merită să fie semnalate cu acel sentiment de recunoștință și ușurare pe care-l ai când cineva într-o situație grea spune totuși lucrurile drept în față. A vorbit de «norocul» noului episcop, care n-a «muncit» ca alții și totuși «a cules unde au semănat alții», i-a urat să-și poată ține viața la înălțimea situației ce i s-a încredințat și a declarat că-i recunoaște o calitate, energia, care poate fi aplicată și la bine, mai ales când a bătut ceasul bătrâneților. Să vedem!”²²

Confirmat la 6 mai, a doua zi a fost investit în noua misiune, în prezența regelui Carol I, care, acordându-i cărja episcopală, i-a spus cu fermitate și înaltă prețuire: „Îți încredințez cărja episcopală pentru a păstori turma Eparhiei Râmnicului-Noului Severin”. În Cuvântul rostit cu acest prilej, cel ce urma să conducă spiritual întreaga Oltenie avea să evidențieze câteva dintre coordonatele păstoririi sale și importanța Episcopiei rânduite în istoria poporului nostru:

„Cu adâncă smerenie și puternică emoție sufletească primesc din Augusta mână a Majestății Voastre Toiagul Pastoral, semnul autorității episcopale, pentru povățuirea duhovnicească – la bun liman – a drept credincioșilor creștini din de Dumnezeu păzita Eparhie a «Râmnicului-Noul Severin».

21 I. Irimescu Căndești, *Marele Colegiu...*, p. 3.

22 N. Iorga, „Părintele episcop Sofronie”, în *Neamul Românesc*, an. VIII (1913), 12 mai, nr. 46, pp. 705-706.

Pășind spre această înaltă învrednicire, la care glasul Națiunii m-a chemat, mă simt cuprins de grea răspundere față de Dumnezeu, față de Majestatea Voastră și față de țară, care m-a cinstit cu această înaltă vrednicie! Punându-mi însă nădejdea numai în Domnul și având înaintea ochilor mei strălucitele pilde, pline de fapte mărețe și înălțătoare ale antecesorilor mei, grija de răspundere mi se micșorează. Și într-adevăr Sire, Dumnezeu m-a rânduit să păstrez și să întăresc credința, să însuflețesc și să înmulțesc dragostea către tot ce e creștinesc și românesc într-acea parte a țării noastre, al cărui pământ și trecut nouă tuturor ne e scump.

De acest colț al patriei noastre sunt legate cele mai mari și mai sfinte evenimente din trecutul nostru istoric-național și bisericesc. Aici s-a zămislit și s-au încheiat lucrări care au hotărât soarta și viitorul neamului nostru. De aici au răsărit cele mai alese și distinse figuri istorice, atât pe tărâmul bisericesc, cât și național: întemeierea celei mai vechi episcopii a țării, înființarea celor dintâi mănăstiri, tipăriturile celor mai vechi tipografii pentru tălmăcirea Sfintelor Scripturi în graiul strămoșesc, alături de faptele eroice și cu mișcările de redeșteptare și dezrobire de sub jugul străin, făuresc din acest colțișor de pământ odorul cel mai scump al tuturor românilor. Tot acestei laturi a țării i-a fost dată cinstea, acum treizeci și șase de ani să primească în sânul ei pe fostul Domnitor și acum actualul Rege, ca de aici să se vestească Europei prin glasul tunului că poporul român dorește să trăiască liber și neatârnat.

Iată atâtea fapte săvârșite de inimi mari și suflete alese care s-au jertfit pentru binele norodului și propășirea Sfintei noastre Biserici.

A păstra pomenirea tuturor acestor fapte, a le propovădui viitorimei cu nestrămutatul gând, a le imita și aplica la nevoile de acum, e de datoria noastră a tuturor. Un popor care nu ține la trecutul său și la învățămintele ce poate trage din el, e un popor menit să meargă spre slăbire.

În ceea ce mă privește, făgăduiesc solemn că voi păstra această scumpă vistierie, datorită în parte muncii și strădaniei înfățișătorilor Bisericii din această latură și-mi voi face din ea steagul ce trebuie să-mi călăuzească pașii în greaua misiune ce mă așteaptă.

Așa să-mi ajute Dumnezeu”.

Discursul său a fost apreciat de rege, care, cunoscând rolul însemnat al oltenilor în viața spirituală a neamului și capacitatea de efort a celui de curând ales, și-a exprimat încrederea în calitățile lui pentru răspândirea celor mai alese sentimente până în cele mai îndepărtate colțuri ale eparhiei:

„Încredințându-Ți cărja pastorală pe care a purtat-o cu multă vrednicie fericitul întru pomenire Preasfințitul Ghenadie, ești chemat a urma cu aceeași râvnă munca pentru buna cârmuire sufletească a iubiților Mei Olteni, care au fost totdeauna atât de statornici în credința lor.

Sfintele lăcașuri, care se găsesc în toate județele Olteniei, sunt cea mai strălucită mărturie a dragostei cu care strămoșii noștri au înconjurat biserica. Nu mă îndoiesc că aceste mărețe monumente ale trecutului vor avea în Preasfinția Ta un bun ocrotitor.

De asemenea sunt sigur că vei propovădui până în cele mai depărtate colțuri ale întinsei Eparhii de peste Olt frumoasele virtuți creștinești, dragostea neclintită pentru Biserică și mai presus de toate unirea tuturor pentru înălțarea sentimentului patriotic”.

Dincolo de acest îndemn impresionant al conducătorului țării, este bine să menționăm și cuvântarea ținută în Palatul mitropolitan, în prezența înaltului arhiepiscop și a mai multor invitați, unde, cel ce urma să-și pună toată puterea sa în slujba Bisericii și a dreptmăritorilor creștini olteni a arătat, din nou, că este un remarcabil orator:

„Cu vrerea lui Dumnezeu celui în Treime proslăvit, am fost ales acum două zile Episcop al Eparhiei «Râmnicului-Noului Severin», iar azi urmând strămoșescului obicei, am primit toiagul pastoral din Augusta mână a Majestații Sale Regelui, capul suveranității noastre naționale.

Evenimentul acesta, cel mai însemnat din viața mea, m-a zguduit până în adâncul sufletului. Și aceasta pentru cuvântul că de acum înainte nu mai sunt al meu, nu mai trăiesc pentru mine, ci sunt și trebuie să trăiesc pentru alții, pentru duhovniceștii mei fii din dreapta Oltului, cărora le voi închina toată strădania și osteneala mea.

A fost mare mila și îndurarea Atotputernicului Dumnezeu cu mine, nevrednica lui slugă, și tot p-atâtea de mari trebuiesc să fie luptele și eforturile mele ca să umblu în căile Domnului.

În toată trezirea cugetului meu, conștient de toate aceste greutăți ale noii vrednicii cu care sunt investit azi și cu totul lăsat în Darul lui Dumnezeu, pășesc cu curaj și cu toată inima în calea ce mi s-a deschis.

Iar acum datoria conștiinței mă obligă să mulțumesc cu cea mai vie recunoștință tuturor protectorilor și binefăcătorilor mei, începând cu Înaltpreasfințitul meu Stăpân, Mitropolitul Primat, căruia după cum am declarat și la alegerea mea îi voi păstra un nemărginit devotament pentru osteneala dată cu prilejul alegerii și investiturii mele; d-lui ministru al Cultelor, eminentului jurisconsult și neîntrecutului bărbat de stat, alesului fiu al Sfintei noastre Biserici, îi voi păstra cea mai aleasă stimă și sinceră iubire, unite cu devotamentul meu neștirbit, pentru sprijinul întreg ce mi-a dat în toată vremea vieții mele, de când m-am învrednicit a-l cunoaște.

Atât Înaltpreasfinției Voastre, cât și Domniei Voastre d-le ministru, amândoi reprezentanți ai puterii bisericești, vă făgăduiesc tot sprijinul meu sincer și patriotic pentru desăvârșirea în fapte a tuturor acelor nevoi

pentru binele Bisericii și al patriei noastre. Voi fi slugă credincioasă și devotată a neamului și țării mele.

Mulțumesc de asemenea tuturor acelor ce s-au ostenit și m-au încurajat cu dragostea lor în aceste zile de însemnătate din viața mea.

Mă voi ruga în toată viața mea pentru binele sufletesc și trupesc al tuturor, în primul loc pentru al Majestății Sale Regelui, scumpul și înțeleptul nostru Suveran, făuritorul României moderne, pentru al Majestății Sale Regina, mama orfanilor și a orbilor din țara aceasta, cum și a întregii familii Regale...”²³.

Cuvinte asemănătoare a rostit și la festivitatea de înscăunare, din ziua de 16 iunie 1913, desfășurată la Râmnicu-Vâlcea, cu o deosebită solemnitate, în prezența oficialităților orașului, a protoiereilor celor cinci județe ale eparhiei și a unui însemnat număr de preoți și credincioși: „Prin vrerea Atoatefăcătorului Dumnezeu, Celui în Treime proslăvit, se desăvârșește azi cea din urmă lucrare a întăririi mele de Episcop al Eparhiei de Dumnezeu păzite a «Râmnicului-Noului Severin». Chemat prin glasul reprezentanților națiunii noastre din 5 mai întruniți cu Sfântul Sinod al Sfintei Biserici autocefale Ortodoxe Române și Consistoriul Superior Bisericesc în mare colegiu electoral, la această înaltă învrednicire, mi s-a încredințat de către Majestatea Sa Regele în ziua de 7 mai și Cârja pastorală.

Îndeplinindu-se toată dreptatea și învrednicindu-mă, cu ajutorul Atoatefăcătorului, cu voința țării și a Bisericii și augusta aprobare regală, să ridic treptele acestui scaun Episcopal, cred cel mai potrivit moment să mărturisesc că: cu Darul lui Dumnezeu suntem ceea ce suntem, așa cum cu Darul și aju-

torul lui Dumnezeu formăm cu toții Biserica Lui, Biserica Dumnezeului celui viu, în care Dumnezeu să se preamărească, iar oamenii, făcând voia Lui să se învrednicească de tot binele și de însăși mântuirea sufletului lor.

Dar dacă, domnule ministru, venerabili părinți și iubiți fii întru Domnul, prin Darul lui Dumnezeu și prin multa Lui milostivire suntem chemați și ridicați la vrednicia de fii ai Împărăției Sale; dacă prin Darul Său suntem cu toții aici pe pământ, ne-am ales împărăție sfântă, popor spre îngrijire, nicio clipă să nu uităm că același Dar și Har dumnezeiesc după cuvântul apostolului: pe unii i-au pus în Biserica Sa apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori, pe alții dascăli [...] Pe toți lucrători în via Sa. Pe toți slujitori pentru întărirea credincioșilor, dar pe fiecare-le spre lucrul slujbei sale.

Și, dacă fraților și fiilor, așa e așezarea dumnezeiască în Biserica Sa, noi nu trebuie să ne rătăcim gândurile, nici să ne abatem mințile de la sfânta noastră chemare, de la sfânta noastră trimitere și însărcinare, ci fiecare cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să lucreze întru îndeplinirea lucrului slujbei sale. Fiecare întru îndeplinirea slujbei sale să se arate vrednic de chemarea sa. Fiecare să lucreze nu numai pentru îndeplinirea datoriei, socotind aceasta ca o sarcină, căci atunci nu lucrăm după evanghelie, ci, ca să prisosească dreptatea noastră mai mult decât a cărturarilor și fariseilor, așa cum Domnul ne învață și atunci vrednic este lucrătorul de plata sa.

Dar oare, care este lucrul slujbei noastre?... O fraților și fiilor, să nu ne rătăcim gândurile, nici să ne abatem mințile de la Evanghelie. Domnul ne îndeamnă să luăm jugul Său și ne spune să învățăm de la El, că e blând și smerit cu inima; că jugul Său e bun și sarcina lui ușoară. Ne învață că prin ea vom afla odihna

²³ G., P.S. Sofronie, Episcopul Râmnicului-Noul Severin..., pp. 155-160.

sufletelor noastre. Iar din împărțirea darurilor, pentru fiecare, spre lucrul slujbei sale. Apostolul ne învață, că: tot lucrul slujbei trebuie să fie spre întărirea credincioșilor, spre zidirea trupului lui Iisus Hristos ca toți să ajungem la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu.

Iată chemarea noastră, iată trimiterea noastră; iată lucrul slujbei noastre, înaltă și nobilă chemare și slujbă.

Vă încredințez că mă aflu încă sub covârșitoarea emoție a celor dintâi două momente solemne din viața mea, căci, grea sarcină s-a pus pe umerii mei și mult se cere de azi înainte slabelor mele puteri. Mă așteaptă aici, spre o nouă muncă duhovnicească, locul de ogorât al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române. Muncă anevoioasă pentru că în această parte a țării, mai cu seamă, strălucește trecutul cu pioasele lui amintiri de statornică religiozitate și de nețărmurit patriotism. Chemat sunt a păstra această prețioasă clironomie lăsată de mult credincioșii mei înaintași care s-au întrecut unii pe alții în vrednicie. Dator sunt să fiu mereu strejar neadormit, pândar neclintit în via Domnului, pentru ca nu cumva să se strecoare în staulul cel duhovnicesc furul și vrăjmașul credinței și virtuților noastre strămoșești.

Iată de ce simt fiorul și neliniștea clipelor pătruns fiind de acest veșnic adevăr, căci însemnătatea cea mare a sarcinii nu ușurează răspunderile ei. Totuși voi pași cu încredere la lucru, nădăjduind, nu atât în slabele mele puteri, cât în mila și ajutorul Bunului și Îndurătorului Dumnezeu, care, «pe cele neputincioase le întărește și pe cele cu lipsă le împlinește»; Fie mie cuvântul Tău, Doamne!

Mă voi călăuzi în drumul acesta, – având ca fir al Ariadnei – strălucitele pilde din viața sfinților Bisericii creștine precum și mari-

le figuri ale ierarhilor din viața bisericească a Olteniei, însemnați, unii prin duh de dreptate, cultivat și plin de energie ca vrednicul Antim Ivireanul, alții prin muncă stăruitoare închinată culturii și cărturăriei bisericești ca tâlcuitorul pe românește Damaschin episcopul, a cărui operă izvorî în parte tipăriturile luminatului Chesarie, având și el un zdravăn urmaș în eruditul Filaret. Dar cum voi putea uita atâtea suflete calde închinare credinței strămoșilor noștri, printre care scânteiază în amintirea noastră Calinic cel bun și sfânt, iar acum mai în urmă blajina figură a fericitului într-o pomenire, mult regretatul episcop Ghenadie, care a propovăduit dragostea creștinească pe întregul întins al Eparhiei și a dat o îndrumare atâta de prielnică, încât, cu drept cuvânt a binemeritat cuvintele Majestății Sale Regelui că s-a achitat «cu multă vrednicie» de îndatorirea la care fusese chemat.

Îndeosebi nu voi trece cu vederea roadele care se pot culege prin mijlocul vizitelor canonice, atât de mult cultivate de regretatul meu antecesor p.s.Ghenadie. A fi mereu în mijlocul orașelor, satelor și obștilor de tot felul; a-i povățui pe toți cu vreme și fără vreme pe calea evangheliceștilor învățături; a le insufla temerea de Dumnezeu, dragostea de legi, de neam, de tron și dinastie... aceasta va fi ținta mea din toată vremea. Nu voi uita a propovădui iubirea mult binefăcătoare între diferitele noastre clase sociale, a îndemna la cultivarea energiilor sufletești în populația de la sate, pentru care statul, mai ales, prin școală și Biserică, întreține atâtea așezăminte și atâția factori de cultură. Pentru că numai pe existența unui norod luminat sufletește și îmbunătățit trupește se va putea chezașui orice bună sporire din viitor și îndeplinirea celor mai sfinte dorințe ce hrănim în sufletele noastre ca Români și ca creștini. De aceea mă

bucur din adâncul sufletului că avem aici în Eparhie, pe lângă atâtea școli cu caracter bisericesc (cele de cântări) chiar Seminarul a cărei reînființare înseamnă o cinstire pentru trecutul nostru și o respectare a tradiției de cultură din viața bisericească a Olteniei unde au mișunat atunci tipografiile și școlile de psaltichie și cărturărie între care și Seminarul nostru la începutul veacului trecut. Acest seminar se ridică din nou, după toată bunacuvinița din râvna ocârmuirii noastre politice și îndeosebi a D-lui ministru de Culte. Ființarea unor astfel de așezăminte aici, îmi dă bune speranțe pentru ziua de mâine, căci voi avea prilejul fericit de a le închina lor toată dragostea și sânguința mea, pentru a putea plămădi printr-însele aluat bun, pentru duhovnicească hrană, fiilor duhovnicești, încredințați mie pentru păstorire.

Pătruns de astfel de simțăminte în sufletul meu și astfel înțelegându-mi datoria mea de Episcop al acestei de Dumnezeu binecuvântate laturi a Țării, vă declar că vin cu inima deschisă în mijlocul celor între care am stat 12 ani locotenent de Episcop, fiindcă pe Olteni îi cunosc primitori și deschiși la suflet, buni creștini și buni patrioți, care n-au dezmințit niciodată trecutul lor plin de virtuți al străbunilor. Ei bine, nădăjduiesc că ei mă vor primi cu aceeași căldură, cu care, încrezător pășesc azi între dânșii. Și-mi place a crede că da, când văd interesul deosebit cu care mă înconjurăți și când între noi, cu nelipsită râvnă se află un sfetnic al Măriei Sale, un băștinaș, și un îndrăgostit al acestui județ, care este în același timp și un fiu ales al Bisericii, prin simțămintele sale de bun credincios, prin multiplicitatea culturii religioase ce-i împodobește sufletul. Toți cari mă primiți deci astfel, veți găsi în mine un suflet deschis, gata să unifice gândurile și bunele acțiuni ale tuturor pentru desăvârșirea idealului nostru bisericesc. Și am bucuria a o spune că vin în mijlocul unei preoțimi care devine tot mai conștientă de misiunea sa și în mijlocul unor lucrători harnici în via Domnului, între care mă voi considera un împreună lucrător mai mare, pe drumul acelorași țeluri în care munca noastră se întâlnește sau trebuie să se întâlnească.

Țin cu acest prilej a mulțumi recunoscător Majestății Sale Regelui, scumpului nostru Suveran, care a avut înalta și augusta bunăvoință să-mi încredințeze insigniile acestei noi învredniciri, confirmându-mă Episcop al acestei Eparhii și adresându-mi cuvinte mult îndemnătoare; mulțumesc recunoscător D-lui Ministru al Cultelor și înfățișător al guvernului pe lângă care îl rog a fi tălmăcitorul simțămintelor mele cele mai alese. Îi mulțumesc pentru osteneala ce și-a luat, citind însăși decretul meu de numire și mărind prin distinsa Excelenței Sale prezență impresia acestei solemnități.

Simt în același timp a mea datorie să mulțumesc Înaltpreasfințitului meu stăpân și Părinte duhovnicesc Domnul Domn Dr. Konon Mitropolit

și Arhiepiscop al Ungrovlahiei, Primat al României și președintele Sfântului Sinod al Sfintei Biserici autocefale Ortodoxe Române, cu a cărui bunăvoință mi se citește de către P.C. Părinte Director al cancelariei Sfântului Sinod delegat, gramata de recunoaștere între Episcopii săi sufragani, mulțumind pentru aceasta și asigurându-l de respectul și devotamentul meu profund.

Ei bine, pe temelia celor mai înainte întocmite prin buna rânduială a neuitărilor fruntași ai Sfintei Bisericii noastre, voi lega toată strădania mea în viitor, și aceasta cu atât mai mult cu cât am marea bucurie sufletească de a vedea un trecut îmbelșugat de atâtea nume scumpe, o însuflare și-o îmboldire la munca întinsă, iar în bunii credincioși și iubiții mei Olteni o așa dragoste de neam și de credință, încât, pot lua răspundere a le spune că vor găsi în noul lor Episcop o inimă caldă și mereu gata a primi într-o armonică conlucrare gândurile și bunele lor fapte, pentru desăvârșirea scumpului nostru ideal.

Buna primire ce mi s-a făcut de către toți și pentru care rămân adânc recunoscător, e pentru mine un îndemn puternic spre muncă prielnică.

Firea de față a D-lui Ministru al Cultelor ca reprezentant al guvernului îmi leagă sufletul în frumoase nădăjduiri, pentru că toți îl știu bun creștin și bun român, cald sprijinitor și dornic în orice clipă a vedea înflorirea Sfintei noastre Biserici, din a căreia seculară cultură ca un ales fiu mult s-a adăpat.

Sunt viu încredințat că prin caldul interes al înțelepților noștri ocârmuitori, prin credința și dragostea domniilor voastre, prin sânguința bunilor noștri preoți, între care mă voi socoti un colaborator prin dezvoltarea sufleteștilor energii ale poporului nostru binecredincios, corabia Bisericii Domnului nos-

tru Iisus Hristos va birui precum de-a pururi a biruit în trecutul atât de măreț și pe aceste binecuvântate și de Dumnezeu susținute plaiuri, de unde au izvorât scânteile puternice ale marilor virtuți creștinești...”.

Numirea sa ca episcop a fost salutăată cu bucurie chiar de ministrul Constantin Dissescu, care, privind îndeaproape ceremonia instalării, i-a atras atenția asupra misiunii încredințate și a îndatoririlor sale, spunându-i în chipul următor:

„Serbarea de azi făcută cu prilejul punerii P.S. Tale în scaunul Episcopal n-adaugă nimic la puterea ce vi s-a dat, putere divină prin Arhierie, putere de suveranitate națională prin alegerea făcută în persoana P.S. Tale ca Episcop, de către popor prin glasul marelui colegiu electoral și prin încredințarea cârjei pastorale de către M.S. Regele. Procedura solemnității de azi are de scop numai consacrarea legalității sacerdotale din punctul de vedere al raportului Bisericii cu Statul. Acum dăm un semn etern vieții voastre bisericești, pentru că în organizația noastră bisericească, preoția nu este numai un sacerdoțiu, dar și o funcție socială. P.S. Voastră nu reprezentați numai filozofia religioasă unită cu morala vieții în acțiune, ideile de cinste cărora le dați un trup, dar și o idee de naționalitate, întocmai ca și preotul timpurilor antice.

Acest îndoit caracter al misiunii noastre a fost spre binele românilor în toate timpurile și peste tot locul. Ideea creștină astfel înțeleasă a păstrat naționalitățile creștine sub domniile cele mai autocrate creștine sau păgâne. Deosebita însemnătate a alegerii P.S. Tale ca Episcop al celei mai istorice chiriarii din România, a fost unanim recunoscută și cu drept cuvânt. Această însemnătate o dau împrejurările care au adus Criza religioasă, neli-

niștile și turburările din Biserica noastră, precum și însușirile personalității P.S. Tale. Criza și neliniștea se datoresc mai multor cauze [...]

Vorbeam adineauri de meritele personalității P.S. Tale. Unul din cele mai de căpetenie îmi pare energia și dezgustul ce aveți pentru tot ce este echivoc. O legendă veche celtică ne spune că sufletul stejarilor bătrâni a trecut în cei care au format clasa preoțească.

Când vedem azi nu numai la noi, dar și la celelalte țări firea înconvoiată, supusă și echivocă, a unor obaze bisericești, am crede că legenda celtică este o superstiție greșită. Nu este așa, căci în Biserica română de mir sau monahală numeroase obaze întrunesc pietatea cu energia și hotărârea. Sunteți dintre aceștia și proba cea mai puternică o găsesc în trecutul activității P.S. Tale.

Preasfinția Ta totdeauna ai înțeles că în Biserica noastră Arhiepiscopul, Episcopul, Mitropolitul, sunt nu numai un „ce” contemplativ, dar și un organ de acțiune. De aceea, când Biserica sau naționalitatea Românilor de oriunde au fost amenințate, nu v-ați dat nici în dreapta, nici în stânga și ați luptat. Iar criticile, – o, Doamne, cine nu este criticat și calomniat mai cu seamă când face bine! – v-au lăsat indiferent, și bine ați făcut, căci nepăsător trebuie să fie omul și la slavă și la hulă.

Îmi aduc aminte de un cuvânt al lui Victor Hugo zis în 1833: «Niciodată ca anul acesta n-am fost mai criticat pentru greșelile ce am făcut. Și cu toate acestea niciodată nu m-am simțit mai bun». Așa mi-am zis și eu de multe ori. Rog pe P.S. Ta să nu uite aceste cuvinte și să le pronunțe măcar pentru ziua în care a fost ales Episcop.

Continuați Preasfințiți de a vă aduce aminte că quietismul, acel obicei de a te cufunda în dulcele vieții tale proprii, dezinteresându-te de ce se petrece împrejurul tău, este o erezie creștină, cu alte cuvinte un păcat de care trebuie să fugim.

Nu mă îndoiesc Preasfinte, că cu ajutorul clerului care v-a întâmpinat cu atâta entuziasm, plin de speranțe, și al autorităților civile, veți îndeplini un întreg program pentru mărirea vieții bisericești și naționale.

Sfaturi? Ce sfaturi mai bune putem da decât cel cuprins în Sfânta Evanghelie, citită adineauri. Sfatul dat de Domnul nostru Iisus Hristos bunului păstor. Reamintește-ți cuvintele Mântuitorului: «Eu cunosc pe Tatăl veșnic precum și Tatăl Mă cunoaște pe Mine».

Misiunea pe care o aveți e mare și sfântă, pentru că episcopatul este evanghelia în funcțiune de viață individuală și socială. Dacă toți preoții au o putere de regenerare, prin îndeplinirea Sfântului mister al Botezului, aveți, cum zic cu drept cuvânt Sfinții Epifanie și Hrisostom, o putere creatoare: Aceea de a face preoți, ei care sunt seva și lumina pământului.

În timpurile de luptă în care trăim, noi cei din lumea din afară, ne puteți face un mare bine făcând legături de pace între cetățeni. Nu mă îndoiesc că,

de va fi nevoie, la timp veți zice, după cuvântul evanghelic: «Dau vouă și pacea și viața Mea», având pildă pe marii ierarhi care au păstorit pe scaunul Olteniei. Așa fiind, veți mări viața noastră bisericească și națională”.

Ascultate cu un viu interes, amândouă cuvântările au impresionat adânc auditoriul, fiind reproduse în paginile revistei *Biserica Ortodoxă Română* din 1913. În acest context, cel care le-a consemnat avea să noteze la final: „Facem și noi cele mai calde urări pentru ca activitatea p.s. Episcop Sofronie să fie spornică și numai de folos Bisericii și poporului. Avem nevoie, după cum prea bine s-a spus, de apostoli, iar nu de slujbași, – de bărbați devotați numai binelui obștesc!”²⁴.

Tot acum, la instalarea sa, preotul Grigore Popescu Breasta, pe atunci revizor eparhial, a rostit câteva cuvinte, în numele clerului și al credincioșilor „acestei străvechi și preafrumoase Eparhii”, care „s-au învrednicit azi să primească în mijlocul lor spre statornică conducere duhovnicească pe noul ales al națiunii și de acum înainte Episcop și stăpân duhovnicesc al acestei părți a țării.

De azi înainte între noi: Cler și popor și între p.s. Voastră, supremul părinte spiritual, se stabilesc raporturi ca cele dintre tată și fiu, de aceea cu sinceră și fiască dragoste, Vă zicem: «Bine ați venit în mijlocul nostru!»

Odată cu ridicarea treptelor tronului episcopal al acestei Eparhii, ați luat în primire pe lângă grija sufletelor din această parte și întreg patrimoniul strămoșesc ce se leagă de această însemnată Episcopie. Cu toții știm și istoria trecutului ne-o adevărește că Oltenia a fost leagănul tuturor mișcărilor mari pe orice țărâm al activității noastre românești. Binecuvântată de Dumnezeu cu pământ mănos și mândre pla-

iuri, a fost și este locuită de cel mai curat element românesc, izvor nesecat de energie națională în toate timpurile. Românul, din orice parte ar fi el, nu poate să nu fie cuprins de un fior sfânt, călcând pe aceste locuri, căci oriunde și-ar întoarce privirea, va găsi amintirea vreunui fapt istoric religios sau profan, a unui ierarh, pios și cărturar sau a unui domnitor viteaz și înțelept. Tot, dar absolut tot pământul de aici e scump nouă tuturor, căci a fost bătorit de trupuri care l-au apărut și încălzit, de inimi care l-au iubit.

În vechimea îndepărtată a trecutului acestei laturi, totdeauna a strălucit ca o stea puternică scaunul vlădicesc ce ați urcat, întrucât a fost ilustrat de figuri mărețe ca Damaschin, Antim, Filaret etc. Tot corul acestor sfinți ierarhi ai acestei Eparhii, alături cu întreaga pleiadă de patrioți Olteni au muncit din greu spre a lumina, mângâia și întări sufletește și trupește pe dreptcredincioșii creștini ai acestei laturi. Ei au format, păstrat și întărit întreg patrimoniul nostru strămoșesc ce azi trece în grija P. S. Voastre.

Primind dar, acest patrimoniu, ce se leagă de acest scaun vlădicesc, aveți datoria să-l păstrați și să-l înmulțiți potrivit nevoilor vremii și cerințelor sufletești ale credincioșilor creștini.

În această privință, fiți asigurat Preasfințite Stăpâne, că veți avea tot sprijinul sincer și luminat al celor peste 800 de preoți olteni, gata să se jertfească pentru înfăptuirea întregului ideal și program al activității pastorale ce veți indica.

Preoțimea din această zonă, în majoritate ia parte cu trupul și sufletul la ridicarea morală socială și economică a păturii țărănești, fiind convinsă că prin aceasta servește o cauză dreaptă și sfântă – *înălțarea și întărirea neamului și a patriei străbune*.

Aceasta e dovada cea mai vie că servitorii altarului din această zonă sunt gata să urmeze

²⁴ C. ..., „Instalarea P. S. Sofronie, Episcopul Râmnicului - Noul Severin”, în BOR, an. XXXVII (1913), nr. 3, pp. 254-264.

tot sfatul bun și îndemnul prielnic ce va porni din partea p.s.Voastre. Și în această privință drumul e deja croit de cei doi luminați predecesori ai p.s. Voastre. El trebuie continuat pe noi cărări mai luminoase și potrivite cu nevoile de tot felul ce ne năpădesc dinăuntru și dinafară.

Credincioșii acestei zone sunt obișnuiți să vadă pornind de la acest străvechi scaun, numai lumină, îndemn la muncă pe orice țărâm, ajutor și sfat prielnic oricărei nevoi trupești și sufletești. Dorința noastră este ca și de acum înainte toate acestea să prisosească tot mai mult spre bucuria și mângâierea tuturor!

Cu energia cu care Dumnezeu V-a înzestrat și pe care a recunoscut-o aici unul dintre cei mai distinși sfinți ai tronului român; experiența și munca desfășurată pe teren literar, bisericesc și educativ sunt garanții sigure că așteptările noastre vor fi încununate în succes.

Termin p.s.Stăpâne, rugându-vă să primiți prin mine, smeritul sfetnic al p.s.Voastre, din partea clerului oltean, sentimentele sale de fiască su-punere, nețârmurit devotament și adâncă stimă, rugând pe Dumnezeu să vă dăruiască mulți ani spre a putea păstori cu vrednicie și cinste turma încredințată spre pășunea cea bună și hrănitore de suflet!²⁵.

Pentru a-i putea contura cât mai corect chipul, aici este bine să arătăm și o caracterizare, mai puțin cunoscută, a unuia dintre contemporani, care aruncă o lumină destul de interesantă asupra personalității și preocupărilor sale: „Noul Arhiereu e un bărbat cu învățătură teologică și cu frumoase însușiri duhovnicești. Clerul înalt a căpătat un vrednic membru. Din par-tă-ne-i dorim tot binele în greaua, dar frumoasa chemare de arhiereu”²⁶.

Cu scopul de a facilita cunoașterea însă și de a rămâne obiectivi, se cu-vine să spunem că a avut și mulți adversari, care l-au atacat în presă pen-tru a-i împiedica alegerea. Astfel, ziarul bucureștean *Seara* a dus o cam-panie înverșunată contra candidatului votat de Marele Colegiu, numindu-l, printre altele, „Popa Iapă”²⁷. Unul dintre principalii săi contestatari care l-au atacat în cuvinte nu tocmai plăcute în paginile acestei publicații, cât și în *Facla*, a fost poetul Tudor Arghezi, care l-a antipatizat din cauza unor neînțelegeri cu Ion Cornoiu, decanul Facultății de Teologie din București și un apropiat al marelui pamfletar²⁸. A fost un moment greu din viața sa, dar cu răbdare și tact a reușit să-l depășească, punându-și toată energia creatoare în slujba Bisericii și a neamului nostru și înscriindu-și numele printre cei mai de seamă reprezentanți ai culturii românești.

25 G., „Cuvântări ocazionale”, în BOR, an. XXXVII (1913), nr. 4, pp. 377-379.

26 G..., „Instalarea P. S. Sofronie, Episcopul Râmnicului - Noul Severin”, în BOR, an. XXXVII (1913), nr. 3, pp. 254-264.

27 G., „Cuvântări ocazionale”, în BOR, an. XXXVII (1913), nr. 4, pp. 377-379.

28 G., *Un nou arhiereu...*, p. 226.

Dr. Oana-Mădălina
Popescu

Cărțile-modalități de zidire sau pieire sufletească

În iunie 1819, așadar acum 200 de ani, apărea la București, la Tipografia de la Cișmeaua lui Mavrogheni, lucrarea *Apologia, adică cuvânt sau răspuns împotriva socotelii celor fără de Dumnezeu*¹, realizată, așa cum citim pe foaia de titlu, în zilele lui Alexandru Nicolae Suțu², domnul Țării Românești, cu blagoslovenia lui Dionisie³, mitropolitul Ungrovlahiei și cu cheltuiala lui Răducanu Clineanu, biv vel⁴ stolnic și a lui Dimitrache Topliceanu, biv vel sluger. Cei doi dregători amintiți în text erau, alături de doctorul Constantin Carataș, eforii tipografiei, cei care sprijiniseră înființarea acesteia, iar *Apologia* se consideră a fi prima lucrare ieșită din teascurile ei⁵.

Într-un cuvânt *Către dreptcredinciosul cetitor*, semnat de efori, aflăm că lucrarea era, de fapt, o reeditare a celei apărute la Mănăstirea Neamț, în 1816, care fusese *tălmăcită din limba greacă de Gherontie monahul*⁶, iar reluarea ei la București s-a datorat faptului că în Moldova „s-au tipărit puține,

1 Biblioteca Academiei Române (BAR), Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, f. 1. Descrierea tipăriturii la Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508–1830*, tom III, București, Atelierele Socex, pp. 288–289. *Apologia* are 262 pp. Foaia de titlu este încadrată într-un chenar ornat cu motive vegetale și cu icoane de sfinți, sub formă de medalioane, iar pe verso are, de asemenea într-un chenar cu flori și sfinți, redată icoana Mântuitorului Hristos, iar dedesubt scrie: *Amin. Amin grăiesc vouă: Că acela ce ascultă cuvintele Mele și crede Celui ce M-au trimis pre Mine, are viață <în> veci*. Foile ce redau: Cuvântul către cititor, precum și introducerea au frontispicii și chenare ornate. Lucrarea are 6 capitole, un cuvânt de final și adăugat, după acesta, și cuvântul Sf. Ioan Gură de Aur doveditor că Hristos este Dumnezeu.

2 Alexandru Nicolae Suțu a fost domn al Țării Românești în 1806 și apoi între 1818–1821 și domn al Moldovei între 1801–1802. Nu s-a implicat direct în susținerea Eteriei, dar nici nu a împiedicat acțiunea ei, deși, pentru a preveni revoltele antiotomane a interzis portul de arme și achiziționarea lor fără autorizație. Este considerat ultimul domn fanariot al Țării Românești și s-a vehiculat în epocă ideea otrăvirii sale de către membrii Eteriei. Detalii despre el, la Mihai Țipău, *Domnii fanarioți în Țările Române 1711–1821*, ed. II, București, Ed. Omonia, 2008, pp. 164–167.

3 Dionisie Lupu, mitropolit al Ungrovlahiei între 1819–1823.

4 Biv vel–fost mare, în limba slavă.

5 Detalii în legătură cu Tipografia de la Cișmeaua Mavrogheni și cu prima lucrare a acesteia, la Daniela Lupu, *Țiparul și cartea din Țara Românească în epoca domniilor fanariote (1716–1821)*, ed. II, București, Ed. Muzeului Municipiului București, 2014, pp. 124–129. Autoarea este de părere că nu *Legiuirea lui Caragea* a fost prima tipăritură de la Cișmeaua Mavrogheni, ci chiar *Apologia*, așa cum arată un act al mitropolitului Dionisie Lupu, care fixează începutul tipografiei anul 1819, iar nu 1818. Autoarea amintește despre Constantin Carataș că era doctor al orașului București, despre Răducanu Clineanu că fusese negustor de lemne, iar despre Dimitrache Topliceanu că fusese judecător de divan.

6 BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 1.

numai pentru cei de acolo, acum prin îndemnarea preasfințitului episcop al Sf. Episcopii Argeșului, Kiriu Iosif, o am tipărit și noi aici”⁷. Lucrarea iaste doveditoare cum că Dumnezeu nostru Iisus Hristos iaste adevăratul Dumnezeu, împotriva volteriştilor, păgânilor, adică celor fără de Dumnezeu ai veacului acestuia.”⁸ Prin urmare, ediția din Moldova fiind realizată în tiraj insuficient, lucrarea fusese reluată în Țara Românească, la îndemnul episcopului de Argeș, Iosif, originar din Oltenia, călugărit la Mănăstirea Cozia, care a păstorit Eparhia Argeșului între 1793–1820 și care a fost îngropat la Mănăstirea Antim din București, la a cărei reparație a contribuit.

Lucrarea din Moldova din 1816⁹ ne spune că „s-au tălmăcit mai-nainte din limba grecească întru aceasta a noastră românească și acum, cu blagoslovenia preasfințitului și de Dumnezeu alesului mitropolit al Moldovei, Kiriu Kiriu Veniamin, s-au dat în tipar, spre folosul neamului, în Sfânta Mănăstirea Neamțului, purtând cărma stăreției preacuviosul arhimandrit Kir Silvestru, în anul 1816, ianuarie 31”¹⁰. În 1819 Veniamin Costache¹¹ era mitropolit al Moldovei, iar domn era Scarlat Callimachi¹². Din prefață, aflăm că traducerea a fost realizată de Gherontie, despre care știm că studiasse, alături de Grigorie Dascălul, la Academia Domnească din București, din îndemnul Sf. Paisie Velicovschi¹³. Colaborarea cărturarilor din Moldova cu cei din Țara Românească se vede, în afara exemplor amintite, și din implicarea monahului Isaia de la Neamț la tipărirea cărților de la Cișmeaua Mavrogheni¹⁴.

Asupra autorului originalului grecesc al lucrării au fost emise, în istoriografia românească, mai multe ipoteze. Astfel, Constantin C. Tomescu făcea trimitere la Sf. Dimitrie al Rostovului, bazându-se pe faptul că acesta „a mai alcătuit o *Apologhie morală*, nu ca aceasta de principii dogmatice”¹⁵. Ariadna Camariano¹⁶ arată că autorul lucrării grecești este Athanasie din Paros și

⁷ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 1.

⁸ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 1.

⁹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 897. Vezi Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche* ..., tom III, p. 136.

¹⁰ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 897, p. 1.

¹¹ Mitropolit al Moldovei între 1803-1842.

¹² Scarlat Callimachi a fost domn al Moldovei în 1806, între 1807–1810, 1812–1819. Mihai Țipău, *Domnii fanarioți în Țările Române*..., pp. 57-60.

¹³ Daniela Lupu, *Tiparul și cartea din Țara Românească în epoca domniilor fanariote*..., p. 190. Vezi și N. A. Ursu, *Scoala de traducători români din obștea starețului Paisie de la Mănăstirile Dragomirna, Secu și Neamț, în România în reînnoirea isihastă*, ed. Virgil Căndea, Iași, Trinitas, 1997, pp. 78-81.

¹⁴ Daniela Lupu, *Tiparul și cartea din Țara Românească în epoca domniilor fanariote*..., p. 128.

¹⁵ Constantin C. Tomescu, *Mitropolitul Grigorie al Ungrovlahiei*, Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească, 1927, p. 118.

¹⁶ Ariadna Camariano, *Spiritul filosofic și revoluționar francez combătut de Patriarhia Ecumenică și de Sublima Poartă*, în „Cercetări Literare”, IV, 1941, pp. 114-138. Articol republicat în Ariadna Camariano-Cioran, *Relații româno-eleone. Studii istorice și filologice*, ed. Leonidas Rados, București, Ed. Omonia, 2008, pp. 153-172. Autoarea arată că la Constantinopol, în 1798, a mai apărut o carte grecească de combatere a ideilor revoluționare franceze, anume

ajunge la această concluzie comparând o reeditare a textului grec, din 1805, cu textul românesc din 1816. Deși autorul nu este menționat nici în textul românesc, nici în cel grecesc, D. Z. Mamucas, biograful și elevul lui Athanasie din Paros include și această lucrare printre operele profesorului său¹⁷.

Textul grec a cunoscut mai multe ediții: prima la Constantinopol în 1798, a doua la Leipzig în 1800, a treia tot la Leipzig în 1805, lucrarea fiind tradusă și tipărită în română la Mănăstirea Neamț, în 1816 și la București în 1819. La Biblioteca Academiei Române găsim traducerea românească, dar și ediția greacă din anul 1800, tipărită la Leipzig.

Originalul grecesc a fost realizat din ordinul patriarhului ecumenic Grigorie V, care, la rândul său, primise această misiune de la sultan. Iar traducerea în română s-a făcut tot la ordinul Înaltei Porți, pentru a se împiedica apariția revoltelor contra otomanilor în Balcani, sub influența ideilor revoluției franceze¹⁸.

În ceea ce ne privește, ne bazăm pe afirmația lui Mamucas, reluată de Constantin Sathas, de Ariadna Camariano și de Filippos Eliou¹⁹, anume *Apologia* este opera anonimă a lui Athanasie din Paros. Nu împărtășim însă opinia Ariadnei Camariano că astăzi lucrarea nu mai prezintă nicio importanță, precum nici comentariile defavorabile la adresa Bisericii din Constantinopol făcute de aceasta, de genul: „Dar nu numai conducătorii politici, ci și fanaticii călugări, apărători ai credinței și ai tradiției, duc o luptă îndârjită în contra spiritului nou. Acești obscuranțiști, orbiți de patimă, sunt cu totul incapabili de a înțelege și de a aprecia valoarea spiritului filozofic modernist, baza binefăcătoarelor transformări sociale și politice ale statelor moderne. Ei nu văd în operele Enciclopediștilor francezi decât numai idei depravate și ateiste”²⁰.

De altfel, în ultima perioadă, atât în istoriografia internațională, grecească în special, dar și în cea apuseană, cât și în cea românească, studiile care pun în lumină favorabilă și apreciază viața și activitatea lui Atanasie din Paros, canonizat în 1995, s-au înmulțit și au evidențiat importanța operei sale la renașterea vieții spirituale în lumea Ortodoxă a secolului al XVIII-lea. Constantin Cavaros, care îl consideră, la rândul lui, pe Atanasie din Paros autorul *Apologiei creștine*, îi dedică acestuia o monografie (prima de acest fel în limba engleză, apărută la Institutul de Studii Bizantine și Moderne Grecești din Massachusetts) în care arată că Sfinții Athanasie din Paros, Macarie din Corint și Nicodim Aghioritul constituie un ade-

Învățătură părintească, atribuită patriarhului de Ierusalim Antim, dar realizată de fapt de Grigorie V.

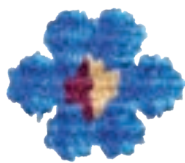
¹⁷ Ariadna Camariano, *Spiritul filosofic și revoluționar francez...*, p. 117. Vezi și Constantin Sathas, *Neoellhnikh filologia*, Atena, 1868, p. 639.

¹⁸ Ariadna Camariano, *Spiritul filosofic și revoluționar francez...*, p. 136.

¹⁹ Filippos Eliou, *Ellhnikh Bibliografia tou 19ou aiwva*, tomoj I, 1801-1819, Atena, 1997, p. 129.

²⁰ Ariadna Camariano, *Spiritul filosofic și revoluționar francez...*, p. 116.

vărat triumvirat, un grup de trei mari conducători spirituali care au susținut mișcarea de renaștere spirituală apărută la mijlocul secolului al XVIII-lea în Sfântul Munte, cunoscută sub denumirea de Mișcarea Colivarilor și care a pus accent pe respectarea tradiției Bisericii, a operelor Sfinților Părinți și a trăirii isihaste. Cavernos consideră că *Apologia creștină* a avut o influență benefică nu doar printre greci, dar și printre români, care au și tradus-o și tipărit-o la Iași și București²¹. Cavernos amintește de alți autori care au subliniat valoarea operelor Sf. Atanasie din Paros, anume Photios Kontoglu, Philotheu Zervakos, Nicodim Vallendras și preotul român Ioan Chivu²². Pentru spațiul românesc, amintim, de asemenea, și studiul lui Ioan I. Ică Jr.²³. Constantin Cavernos nu doar că reliefa valoarea scrierilor Sf. Atanasie din Paros și actualitatea lor, dar făcea și un îndemn la continuarea cercetărilor operelor acestui remarcabil teolog, filozof, profesor și sfânt. Prin urmare, curentul care îl criticase pe Paros pentru vehemența sa, s-a dovedit a fi incorect, nemaifiind actual.

²¹ Constantine Cavernos, *Saint Athanasios Parios*, Modern Orthodox Saints, 15, Institute For Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, Massachusetts, USA, 2006, p. 47.

²² Constantine Cavernos, *Saint Athanasios Parios...*, pp. 9-11, 19.

²³ Ioan I. Ică Jr., *Cuviosul Atanasie din Paros (1721–1813) – un dogmatist „colivar” uitat și teologia sa liturgic-euharistică*, în *Omagiu Părintelui Prof. Univ. Dr. Ioan I. Ică, la împlinirea vârstei de 75 ani*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2007, pp. 408-432.

În studiul de față, ne propunem să subliniem contextul istoric în care a apărut *Apologia creștină*, să transcriem și să evidențiem câteva pasaje din lucrare, importante pentru raportul dintre teologie și filozofie, dintre viețuirea creștină și concepțiile iluministe apusene anticeștine, combătute de autor.

Revenind la lucrare, considerăm că, într-adevăr, apariția acesteia pune în lumină cooperarea autorităților politice din Constantinopol cu autoritățile religioase, însă scopurile lor nu erau identice. Dacă sultanul respingea ideile iluministe deoarece ele erau promotoare ale ideilor revoluționare, care în 1789 realizaseră revoluția franceză și care în Balcani susțineau revolta popoarelor pentru eliberarea de sub jugul otoman, țelul patriarhului ecumenic era unul religios, de ferire a creștinilor de ideile ateiste sau deiste ale enciclopediștilor. Nu putem acuza Patriarhia din Constantinopol și nici ierarhii români din veacul următor că au luat măsuri de apărare a credinței. Chiar dacă lucrarea are și unele pasaje care fac trimiteri la o supunere față de ierarhie, criticate ca o respingere a ideilor politice moderne, aceste pasaje sunt explicabile prin aceea că Biserica din Constantinopol trăia în cadrul Imperiului Otoman, era în captivitate, după expresia lui Steven Runciman, care vorbea de *Marea Biserică în captivitate*.²⁴

Iată cum explică Steven Runciman, renumitul bizantinolog, reticența de care au fost acuzați patriarhii din Constantinopol față de mișcările revoluționare din epoca modernă și colaborarea lor, în plan politic, cu sultanii, colaborare care dura din perioada cuceririi otomane a Imperiului Bizantin: „Patriarhul a fost, într-adevăr, obligat să-și asume un rol politic, atunci când a devenit etnarh al millet-ului or-

²⁴ Steven Runciman, *Marea Biserică în captivitate*, trad. Mihai-Silviu Chirilă, București, Ed. Sofia, 2013.

„țelul patriarhului ecumenic era unul religios, de ferire a creștinilor de ideile ateiste sau deiste ale enciclopediștilor.”

todox, însă datoria sa, atât ca lider religios, cât și ca oficial al Imperiului Otoman, era să descurajeze activitatea politică a celor pe care îi păstorea; aceasta a făcut ca rolul său să fie

dificil în vremea mișcării de independență a grecilor... Treaba patriarhului era să facă în așa fel încât Biserica să reziste. Libertatea de cult era mai importantă pentru el decât libertatea fizică... Marea reușită a patriarhiei a fost că, în ciuda umilinței, a sărăciei și a disprețului, Biserica a rezistat și rezistă ca mare forță spirituală. Sfeșnicul a fost acoperit și ascuns... dar Dumnezeu nu l-a luat de la ei. Lumina arde încă și arde și mai tare. Porțile iadului nu au biruit!”²⁵

După căderea Constantinopolului sub turci, Biserica Ortodoxă a trăit în cadrul politic al Imperiului Otoman, însă a putut asigura continuarea viețuirii creștine, în condiții vitrege, este adevărat, cu taxe grele, acoperite de multe ori de domnii români, binefăcători și susținători ai creștinătății. Ideile politice din apus aduceau o libertate politică, dorită bineînțeles și legitimă, însă amestecau, cu ele și filozofia din acea vreme, care nega dumnezeirea Mântuitorului Hristos. Din acest ultim punct de vedere, iar nu din cel politic, ne explicăm cooperarea patriarhului ecumenic cu sultanul; nu pentru că ierarhul avea o servilă atitudine față de conducătorul politic, ci pentru apărarea credinței. În contextul istoric dat, când era de ales între două situații rele, când nu erau condițiile prielnice pentru eliberarea sigură de sub jugul otoman, era mai importantă păstrarea valorilor ortodoxe decât o libertate politică, incertă, care aducea ateismul sau deismul, ambele ducând la pieirea sufletească. Ne amintim și faptul că Imperiul Bizantin încercase să se apere politic de cucerirea otomană, prin renunțarea la ortodoxie și acceptarea prevederilor unirii de la Ferrara–Florența, din 1438–1439. Însă, după acceptarea lor, oficială, a mai trăit doar 6 luni, din decembrie 1452 până în mai 1453!²⁶

În opinia noastră, apariția cărții la Constantinopol a fost una dintre măsurile luate de patriarh pentru apărarea credinței creștine; era o carte care se dorea de zidire sufletească, care combătea ideile volteriene, aducătoare de pieire sufletească. Mai mult, ea nu a fost unica de acest fel, ci se înscria într-o serie de măsuri luate de ierarhii greci în veacul al XVIII-lea, pentru a face față primejdiilor, de diferite tipuri, care apăreau în viața sufletească a creștinilor. Pentru a exemplifica cu alte gesturi pentru apărarea ortodoxi-

²⁵ Steven Runciman, *Marea Biserică în captivitate...*, pp. 447-448.

²⁶ Și în acest context facem referire tot la cuvintele lui Runciman, care, vorbind despre o altă carte, cu idei similare, *Îndemnul părintesc*, criticată de revoluționari, arată că lucrarea prezenta libertatea religioasă garantată de turci ortodocșilor din Imperiul Otoman, ca fiind mai benefică sufletește decât erezia acceptată oficial în ultimele zile ale Imperiului Bizantin. Steven Runciman, *Marea Biserică în captivitate...*, p. 431: „Deși lipsită de tact, Îndemnul părintesc, nu era greșit din punct de vedere teologic. Nu era treaba Bisericii să se dedea la activități subversive naționaliste... Îndemnul nu era nejustificat nici din punct de vedere politic. Chiar dacă imperiul turcesc era în decădere, reușise până acum să înfrângă fiecare revoltă împotriva autorității sale.”

ei, facem trimitere la un studiu al lui Pascal Kitromilides²⁷, care prezintă câteva dintre inițiativele luate de Marea Biserică la mijlocul secolului al XVIII-lea. Astfel, autorul arată că primejdiile din acea perioadă veneau din partea intensificării propagandei catolice printre greci, înlesnite de ocuparea de către venețieni a Peloponesului (1685–1718) și a Chiosului (1694–1695), în urma războaielor veneto-turce. O altă primejdie pentru patriarhie venea din apariția fenomenului de islamizare a unor regiuni, mai ales Kosovo, după războiul austro-turc din 1737–1739, care a dus la exodul populației sârbe din zonă. Așadar, pentru a contracara aceste tendințe, Marea Biserică ia mai multe măsuri: înființează Academia Atonită și îl numește acolo profesor pe Evghenie Vulgaris²⁸, pentru a crea un învățământ capabil să facă față noilor provocări. Iar pentru stăvilirea islamizării permite activitatea misionară a Sf. Cosma Etolianul prin Balcani și anulează autocefalia arhiepiscopilor de Ohrida și Peć, pentru a controla mai bine acele regiuni. Deci, aceste măsuri sunt făcute, în opinia lui Kitromilides, pentru apărarea ortodoxiei, pentru a păstra un Commonwealth ortodox, nu din motive politice, de redeșteptare a unui sentiment național (deși nu este de neglijat acest aspect la Cosma Etolianul) sau de elenizare a bisericilor sârbă și bulgară²⁹.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Biserica din Constantinopol s-a confruntat cu alte probleme, anume pătrunderea ideilor iluministe în lumea greacă și a luat mai multe măsuri pentru a stăvili aceste influențe. Căci, Iluminismul european aducea, într-adevăr, un amalgam de concepte, cu consecințe în plan spiritual, educațional și politic; aducea un spirit exclusiv rațional, de respingere a revelației creștine, a ierarhiei, a autorității politice și religioase, de încredere prea mare în știință, în gândirea umană emancipată, care nu se mai raporta la Dumnezeu: „Prin termenul Iluminism se înțelege laicizarea ideilor și valorilor care provin din Europa de nord-vest în veacul care a precedat revoluția franceză. Propagarea treptată a acestor idei în societatea ortodoxă răsăriteană a adus cu sine determinări în sectoarele de bază ale vieții spirituale, sociale și în cele din urmă politice... Filozofia Iluminismului în formularea ei târzie din gândirea veacului al XVIII-lea a exprimat emanciparea spiritului european din încătușarea concepției medievale despre lume... Iluminismul s-a bazat pe speranța izbăvirii gândirii umane de întunericul rătăcirii, al ignoranței și al prejudecăților... Ascensiunea științei contemporane, invo-

²⁷ Pascal Kitromilides, *Initiatives of the Great Church in the mid Eighteenth-Century*, în Idem, *An Orthodox Commonwealth*, 2007, pp. 1-6.

²⁸ După eșecul său de a introduce programul didactic de factură Iluministă în Academiile din Athos și Constantinopol, Vulgaris se refugiază la curtea Ecaterinei II. Vezi Pashalis M. Kitromilides, *Iluminismul neolen*, București, Ed. Omonia, 2005, p. 158.

²⁹ Pascal Kitromilides, *Initiatives of the Great Church...*, p. 6: *The activities in the sectors of education, pastoral care and administration, to which we have referred, appear to aim at safeguarding the Orthodox community as an integral whole and do not seem to issue from any nationalist motives or from experiences of secular power politics.*

care a rațiunii gnoseologia empirică și credința firească a liber-cugetătorilor au constituit premisele filosofice ale Iluminismului. Caracterul său intelectual a fost determinat de spiritul de contradicție față de toate tipurile de dogmatism, având drept consecință ca Iluminismul să nu reprezinte în esență sa decât spiritul critic... Respingerea autorității, recunoașterea fundamentului empiric al puterii de cunoaștere a gândirii umane și invitația universală la cunoaștere au avut consecințe politice clare”³⁰.

Condamnarea ideilor filozofice iluministe de către Biserica din Constantinopol s-a făcut, așa cum arăta P. Kitromilides, printr-o serie de enciclice adresate clericilor și creștinilor, în special a celor din Pelopones, insulele Egee, Creta, Smirna, în care li se recomanda să se ferească de amăgirile occidentale: „Prin aceste măsuri Biserica încerca să oprească consecințele ideologice ale Iluminismului și să modereze influențele Revoluției franceze. În acest punct, acțiunile Bisericii Ortodoxe se identificau pentru încă o dată cu interesele Înaltei Porți”³¹. De asemenea, condamnarea ideilor filozofice, în special ale lui Voltaire și Rousseau, s-a făcut și prin editarea a două broșuri: *Dialogurile morților* a preotului Polyzois Kontos, publicată la Viena în 1793 și *Nemernicia aroganților*, atribuită lui Kelestinos din Rhodos, dar probabil opera lui Athanasie din Paros, editată la Trieste, în 1793³².

Tot în acest context, al inițiativelor luate de Biserică pentru întărirea vieții creștine, amintim că Olivier Clément considera realizarea *Filocaliei* de către Sf. Nicodim Aghioritul și Macarie de Corint și publicarea ei în 1782 la Veneția, o inițiativă venită în contextul răspândirii Iluminismului, după scrierea Enciclopediei franceze³³. Patriarhul Daniel, într-un articol din 2006, pe când era mitropolit al Moldovei, preciza că prin realizarea *Filocaliei*, rațiunii autosuficiente promovată de Iluminism (care reducea revelația la ce se putea înțelege de mintea omenească) i se opunea rațiunea umană, așa cum era prezentată de părinții filocalici, ca imagine a Rațiunii divine: „L'attitude des philosophes du siècle des Lumières face à la religion au XVIIIe siècle a été une aversion commune pour la «superstition», considérée comme tout ce qui n'est pas compréhensible par la raison... À la différence de l'esprit des Lumières, où la raison humaine est auto-suffisante sans communion avec Dieu, la Philocalie nous présente la raison humaine comme image de la Raison divine et comme chemin vers la com-

³⁰ Paschalis M. Kitromilides, *Iluminismul neolen*, București, Ed. Omonia, 2005, pp. 11, 15.

³¹ Paschalis M. Kitromilides, *Iluminismul neolen...*, p. 234.

³² Paschalis M. Kitromilides, *Iluminismul neolen...*, p. 233.

³³ *Philocalie des Pères Neptiques*, introducere Olivier Clément, Paris, vol. I, 1995, p. 8, apud Mitropolit Daniel Ciobotea, „Philosophie des Lumières et lumière de la Philocalie. Raison autosuffisante et raison orante au XVIII e siècle, în *Iluminism și Isihasm*, Iași, Trinitas, 2006, p. 34: „Les maîtres de l'oeuvre de la Philocalie... ont voulu opposer à l'Encyclopédie française des lumières une sorte d'encyclopédie de la lumière créée.”

munion avec Dieu, car l'homme a été créé à l'image de la divine Raison (Logos)³⁴.

Revenind la traducerea românească a *Apologiei*, ea s-a făcut tot într-o perioadă când se preconizau revoluții antiotomane, concretizate ulterior în mișcarea Eteriei și a lui Tudor Vladimirescu. Otomanii se temeau de pătrunderea ideilor franceze și în Principate, nu doar în lumea greacă, astfel explicându-se interzicerea circulației cărților cu conținut radical, politic și înlesnirea publicării *Apologiei*. Cu toate acestea, cărțile de factură iluministă circulau în Principate³⁵. Însă și aici trebuie să înțelegem că motivul publicării *Apologiei* la Mănăstirea Neamț și la București a fost din partea ierarhilor români, unul de natură religioasă, de combatere a ideilor necreștine.

Observăm, de asemenea, că mediul intelectual și duhovnicesc în care a fost tipărită și tradusă cartea era dominat de personalități ale vremii, recunoscute prin activitatea lor culturală și religioasă, care au fost și canonicizate ulterior; căci Athanasie din Paros, Paisie Velicovschi, Veniamin Costache, Grigorie Dascălul și Grigorie V, sunt recunoscuți în rândul sfinților. Patriarhul Grigorie V a fost spânzurat în ziua de Paști a anului 1821, din ordinul sultanului Mahmud II, după revoluția grecilor din Peloponez, acuzat fiind că nu a împiedicat-o.

Prin urmare, tipărirea cărții atât în mediul religios constantinopolitan cât și în cel românesc a avut un scop clar, anume învățarea creștinilor, ferirea lor de idei rătăcite, care prin negarea dumnezeirii Mântuitorului Hristos, le puneau în pericol, în mod evident, mântui-

rea. Motivul scrierii și difuzării lor a fost, deci, din partea mediului bisericesc, unul strict religios, însă și Imperiul Otoman considera ideile apusene periculoase, dar, din punct de vedere politic, pentru că ele îndemneau la revoltă. Din acest ultim motiv, cel politic, difuzarea în Țările Române a cărților radicale, cu idei revoluționare, se făcea în mod clandestin, deoarece, până la Războiul de Independență, Principatele Române au rămas state tributare Imperiului Otoman³⁶. Însă sultanul permitea statelor tributare menținerea credinței creștine, ceea ce era esențial pentru supraviețuirea sufletească a oamenilor. Și în Imperiul Otoman se asigura libertatea de cult a Bisericii Ortodoxe, deși creștinii nu aveau aceleași privilegii ca musulmanii, acesta fiind unul din motivele pentru care apăreau trecerile la islam, pentru avantaje economice, politice sau juridice.

Ca exemplu de acțiuni clandestine, în spațiul românesc, amintim cazul doctorului Polizu, care a fost arestat în 1799 și cărui a-i-au fost confiscate hârtiile, pentru că „se îndeletnicea cu traducerea în grecește a filosofiei lui Kant și a mai multor scrieri franțuzești, care nu pomeneau decât de revoluție și de răsturnarea vechiului sistem politic”³⁷.

36 Mihai Maxim, *Țările Române și Imperiul Otoman*, în *Istoria Românilor*, vol. VI, București, Ed. Enciclopedică, pp. 589–602 și Mihai Maxim, *Țările Române și Imperiul Otoman (1400–1600)*, în *Istoria românilor*, coord. Ștefan Ștefănescu, Camil Mureșan, Tudor Teoteoi, vol. IV, București, Ed. Enciclopedică, 2001, p. 540. Față de perioada anterioară, statutul politico-juridic al Țărilor Române în raport cu Imperiul Otoman nu s-a schimbat, statele fiind tot tributare. Dacă, de la 1716 până la 1774, la Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, Țările Române aveau protectorat unic, otoman, din 1774 se adaugă cel rusesc, dobândind deci acum un dublu protectorat, dar fără anularea celui turcesc. Statutul de stat tributar, inclus în așa-numita Casă a Păcii (*Dar al-ahd*), adică a pactului, a unui tratat, prevedea ca, în schimbul plății tributului, acel teritoriu să beneficieze de: autonomie internă, adică de păstrarea instituțiilor, a Bisericii, a domnului creștin, a pământurilor țării, asigurându-i-se neamestecul sultanului în treburile interne; se prevedea, de asemenea, schimbul reciproc de negustori, fugari, prizonieri. Politica sa externă, însă, era dictată de cea a Porții, statul fiind prieten prietenilor și dușman dușmanilor (*dosta dost ve düşmana düşman olub*) turcilor.

37 Paul Cernovodeanu, *Mentalități și solidarități*, în *Istoria Românilor*, vol. VI..., p. 439.

34 Mitropolit Daniel Ciobotea, *Philosophie des Lumières et lumière de la Philocalie. Raison autosuffisante et raison orante au XVIIIe siècle*, în *Iluminism și Isihasm*, Iași, Trinitas, 2006, pp. 34–54 (aici pp. 35, 38).

35 Vezi de pildă, Ariadna Camariano-Cioran, *Pătrunderea luminilor Apusului în Țările Române, prin intermediul lucrărilor traduse sau scrise de cărturari epiroți*, în Ariadna Camariano-Cioran, *Relații româno-ele-*

Influența Iluminismului în Țările Române a fost vizibilă mai ales în a doua parte a perioadei fanariote, după 1774, când se simte o laicizare a culturii, receptarea ideilor franceze făcându-se indirect, prin greci și ruși, dar și direct, prin contactele cu Franța³⁸. Faptul că tot acum se produce și o modernizare instituțională, vizibilă în viața legislativă, judecătorească, socială și economică, care a fost benefică, a indus o falsă sinonimie între procesul de modernizare și cel de laicizare / secularizare al societății, când, în realitate, ele sunt două fenomene diferite, benefic fiind doar cel de modernizare, nu și cel de laicizare. Totuși, în spațiul românesc, Iluminismul nu a avut un caracter anticlerical, ateu, ca în apus, dar a avut ca rezultat laicizarea culturii, apariția în limba română a unor traduceri din Voltaire, Rousseau, Diderot, d'Alambert. Din acest punct de vedere, al pericolului sufletească al receptării acestor scrieri de către creștini, trebuie înțeleasă circulara trimisă de patriarhul Grigorie V, în 1798, mitropolitului Moldovei Iacob Stamate, prin care îi îndemna pe creștini să se ferească de amăgirile francezilor³⁹.

Precizăm, de asemenea, că Biserica nu a respins cărțile laice, nici pe cele cu conținut filozofic⁴⁰ ziditor de suflet, ci doar pe acelea care aveau concepții necreștine, chiar atee. În acest sens, ne amintim că la Râmnic, la 1783, s-a retipărit lucrarea *Pilde filosoficești*, realizate, așa cum citim din text, în zilele lui Nicolae Constantin Caragea, cu cheltuiala episcopului Filaret al Râmnicului⁴¹. Prima ediție data din 1713, prin traducerea din greacă în română a 946 de maxime, după lucrarea lui Antoine Galland, *Les bons mots et les Maximes des Orientaux*, apărută la Paris în 1694⁴². Din ea rezultă că pildele filozoficești, cum erau denumite în titlu, nu implicau ateismul, deci filozofia nu era atee, din contră. Iată câteva dintre sentințe: „Frica lui Dumnezeu iaste la om săvârșirea cea mai mare și netemerea, cea mai mare greșală; Frica lui Dumnezeu curățește inima; Cine își lasă creștinătatea sa pentru deșertăciunile lumii, nebunește se înșală; Cine supune mintea sa poftelor celor rele, piare; Omul cu cât are minte mai puțintică, cu atât are mai multă trufie”⁴³.

Faptul că nu erau respinse în bloc toate ideile iluministe, ci doar cele radicale și necreștine, este confirmat și de utilizarea de către episcopul Chesarie

³⁸ Paul Cernovodeanu, *Mentalități și solidarități*, în *Istoria Românilor*, vol. VI..., pp. 435-442.

³⁹ Amintită de consulul rus la Iași, la 9 august 1798. Vezi Paul Cernovodeanu, *Mentalități și solidarități*..., p. 441.

⁴⁰ Nicolae Corneanu, *Sfinții părinți și filozofia antică*, în Idem, *Miscellanea Patristica*, Timișoara, Ed. Amarcord, 2001, p. 31: „Și nu este un paradox a afirma că epoca în care a existat completa armonie între gândirea creștină și filozofie a fost epoca de înflorire a literaturii creștine... Prin urmare, Sfinții Părinți n-au condamnat și n-au eliminat filosofia antică, ci au luat-o în ajutor și au folosit-o atât pentru realizarea unei înțelegeri cu lumea dinaintea lor, cât și pentru fundamentarea unei noi gândiri temeinice și general valabile.”

⁴¹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 461.

⁴² Vezi descrierea ei la *Antim Ivireanul. Opera tipografică*, Policarp Chițulescu (coord), Doru Bădără, Ion Marian Croitoru, Gabriela Dumitrescu, Ioana Feodorov, București, Institutul Cultural Român, 2016, pp. 181-182.

⁴³ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 461, pp. 1-3.

al Râmnicului a unor articole occidentale⁴⁴ și chiar a Enciclopediei, operă pentru a cărei achiziționare a făcut unele eforturi. Istoricul Alexandru Duțu, care s-a aplecat asupra culturii române în veacul al XVIII-lea, este de părere că: „Enciclopedia este folosită de Chesarie numai pentru a da o desăvârșită autoritate argumentelor sale privind obiceiurile romane menținute de români”⁴⁵, acesta fiind motivul pentru care și citează lucrarea în prefața *Mineiului* pe decembrie, tipărit în 1779. Din acest punct de vedere, al preocupărilor pentru cultura, civilizația și istoria română, Chesarie „duce mai departe preocupările umaniștilor”⁴⁶. Chesarie chiar traduce din Enciclopedie și din alți autori occidentali, ca dovadă că nu elimina tot ceea ce era nou, occidental sau de factură iluministă, însă alegea ceea ce era folositor din curențele la modă în vremea sa.

De asemenea, ca exemplu de nerespingere a filozofiei de către teologie, ne amintim și de pictarea unor filozofi antici (și a unor sibile) în exteriorul unor biserici, cum ar fi Biserica cu Sibile (numită și Biserica cu Sfinți sau a lui Popa Fierea) din București, datând de la sfârșitul secolului al XVII-lea. În decorul exterior, alcătuit din două registre despărțite de un brâu, se regăsesc pictați 10 filozofi antici, între care Aristotel, Platon, precum și 9 sibile, din antichitatea greco-romană⁴⁷. Și în Moldova, de exemplu la Mănăstirea Sucevița sunt zugrăviți filozofii antici, precum și în Grecia, la Marele Meteor, în exterior, sunt redați filozofi și învățați ai lumii antice, pictați fără aureolă, bineînțeles, dar amintiți totuși, ca o dovadă că filozofia condusesse și ea tot spre creștinism, că știința este un dar de la Domnul dar și pentru a face o legătură cu istoria greacă⁴⁸.

Deci, nu despre o respingere a filozofiei ca atare este vorba în lucrarea pe care o prezentăm, ci despre înlăturarea acelor idei pierzătoare de suflet, care, despărțind pe om de Dumnezeu, s-au numit, în mod impropriu, *luminare* sau *iubitoare de înțelepciune*, adică filozofice! Așa cum insista în mai multe locuri autorul *Apologiei*, neștiința și citirea cu mândrie a Sfintei Scripturi aduce despărțire de Dumnezeu, pe când învățătura, chiar a celei din afară și citirea cu smerenie și rugăciune a cărților sfinte, aprinde în suflet dragoste de Dumnezeu! Subliniem în acest context că Sf. Atanasie din Paros a creionat și prin această lucrare (dar nu numai) raportul corect dintre filozofia externă (umană, din afară) și filozofia internă, primită ca dar de la Dumnezeu. Sf. Atanasie predase, ca profesor, mai ales la

⁴⁴ De exemplu, traduce articole scrise de Chevalier de Jaucourt.

⁴⁵ Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea (1700-1821)*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 150.

⁴⁶ Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea...*, p. 151.

⁴⁷ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, Ed. Basilica, 2017, pp. 422-425.

⁴⁸ Nicolae Corneanu, *Sfinții părinți și filozofia antică...*, p. 23.

„...Patriarhia Ecumenică și ierarhii români ai acelor timpuri, în acel context istoric, având de ales între două situații rele, au ales răul cel mai mic, adică pe cel care nu avea consecințe vătămătoare asupra sufletului. Au respins așadar din filozofia Luminilor ideile atee, deiste și necreștine, care promovau o falsă emancipare a omului.”

Scoala din Chios, alături de teologie și discipline laice, anume retorică și logică, deci nu excludea învățătura ca atare, ci impropria ei întrebuițare.

Tipărirea cărților de suflet folositoare era și în spațiul românesc, precum și la Constantinopol, doar una din modalitățile prin care ierarhii îi învățau pe credincioșii pe care îi păstoreau, însă nu era singura⁴⁹. Pentru secolele XVIII–XIX, menționăm că alte activități ale clericilor aveau în vedere vizitele canonice (precum cele ale lui Neofit Cretanul, de pildă, din 1746–1747), emiterea de pastorale (precum, de exemplu, ale episcopilor Râmnicului în veacul al XVIII-lea: Climent în 1743, 1747, Filaret, în 1781, 1783–1785), scrisori către protopopi (Filaret al Râmnicului, Neofit Cretanul) sfătuirea domnilor pentru emiterea unor hrisoave, cu caracter de lege, pentru întărirea vieții creștinești în țară (hrisovul lui Mihai Racoviță din 1742, dar la îndem-

nul lui Neofit Cretanul), poruncile lui Mihai Constantin Suțu către locuitorii din Gorj, date la îndemnul lui Filaret, etc. Toate aceste măsuri se înscriau în încercarea Bisericii de a îmbunătăți viața creștinilor, vizibile în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, sub influența lui Neofit Cretanul, dar și în a doua jumătate a veacului, odată cu apariția curentului de regenerare a vieții religioase adus de Sf. Paisie Velicicovschi, continuat în prima jumătate a secolului al XIX-lea de Sf. Grigorie Dascălul și Veniamin Costache. Ne amintim și că Sf. Paisie Velicicovschi a tradus din greacă în slavonă *Filocalia, iubitoare de frumos / virtute*.

Prin urmare, Biserica, prin ierarhii săi, a vegheat la buna viețuire a creștinilor, nu doar în spațiul românesc dar și în cel aflat sub controlul politic otoman, corectând, prin pastorale, cărți, porunci, fie aspecte de ordin moral, fie influențe care veneau pe cale așa-zis intelectuală, căci și unele și altele aveau ca rezultat pieirea sufletească. Măsurile luate erau, așadar, răspunsuri la abaterile de la calea viețuirii creștinești. Subliniem că, prin rândurile de față, în niciun caz nu considerăm ilegitime aspirațiile spre independența politică a statelor aflate sub jugul dominației otomane sau a altor imperii, în cadrul procesului de făurire a statelor moderne naționale. Dorim însă să arătăm că Patriarhia Ecumenică și ierarhii români ai acelor timpuri, în acel context istoric, având de ales între două situații rele, au ales răul cel mai mic, adică pe cel care nu avea consecințe vătămătoare asupra sufletului. Au respins așadar din filozofia Luminilor ideile atee, deiste și necreștine, care promovau o falsă emancipare a omului prin știință și învățătură, fără a se raporta corect la Dumnezeu, primejduind astfel mântuirea oamenilor. Iar colaborarea cu autoritățile politice otomane care permiteau practicarea creștinismului a

⁴⁹ Despre receptarea Iluminismului în Țările Române s-a ocupat și Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române 1750–1831*, București, Ed. Academiei RSR, 1972, însă lucrarea, apărând în perioada comunistă, interpretează greșit activitatea Bisericii de a edita lucrări. De exemplu, la p. 80, autorul, neînțelegând lucrarea Bisericii, afirmă eronat că: „Biserica a aruncat vina pentru această situație pe ideile venite din apus și în special pe ateei francezi; pentru a contracara influența acestora, s-au tipărit o seamă de cărți religioase, exprimând punctul de vedere al bisericii, în special în problema raportului dintre om și divinitate, dar, în general, dogmatica a rămas neschimbată, biserica ortodoxă dovedindu-se incapabilă să se adapteze noilor realități.”

fost, temporar, preferabilă receptării unor idei amestecate, care dincolo de unele drepturi politice, aduceau și ateismul. Vorbind de toleranță, concept favorizat de scrierile iluministe, să ne amintim, așa cum ne atrăgea atenția Mihai Maxim⁵⁰, că politica de reforme a absolutismului luminat al Imperiului Habsburgic, stat creștin, a promovat dărâmarea cu tunul a mănăstirilor ortodoxe din Transilvania, în 1761, prin generalul Adolf Bucow și a întemnițat pe cei ce se opuneau catolicizării. Și acestea se petreceau în secolul Luminilor! Iar necreștinii otomani asigurau, contra unui tribut, deplina libertate de cult a statelor tributare și permiteau, cu unele îngrădiri, viețuirea creștină și în cadrul Imperiului Otoman⁵¹. În plus, statul otoman era în declin, însă învinsese de multe ori revoltele din lumea greacă, deci revolta, chiar dacă era legitimă pentru că urmărea înlăturarea jugului otoman, implica și o nesiguranță, un risc.

Acestea erau condițiile istorice în care ierarhii din Constantinopol și cei români trebuiau să asigure mântuirea sufletelor păstoriților lor!

Ne oprim în cele ce urmează la textul *Apologiei* și observăm că, din cuvintele autorului reiese că scopul realizării lucrării a fost unul practic, de îndemnare a creștinilor să rămână în Biserică și să păzească învățăturile ei, ferindu-se de ideile contemporane vătămătoare de suflet. Percepea învățarea fraților ca pe o necesitate, ca pe o poruncă dumnezeiască, după îndemnul Sf. Apostol Pavel, citat de autor, care zice: „Mângâiați unul pre altul și zidiți unul pre altul!”⁵². Astfel, autorul arăta că: „Mai apoi de toate, vremea aceasta cere ca fieștecăre din noi să aducă ceea ce poate spre păzirea fraților noștri, a hristianilor. Cei ce pot să alcătuiască cărți, alcătuiască fără de preget și de-le spre folosul cel de obște. Iar cei ce nu pot, măcar cu cuvinte proaste⁵³ sau în Biserică sau deosebi fieștecărele să folosească prea aproapele său, precum și dumnezeiescul apostol poruncește”⁵⁴.

Autorul deplânge starea în care au ajuns oamenii vremurilor sale și o aseamănă cu timpurile de început ale creștinismului, când arienii și alți

⁵⁰ Mihai Maxim, *Țările Române și Imperiul Otoman (1400–1600)*, în *Istoria românilor...*, vol. IV, p. 541.

⁵¹ Statele tributare își păstrau deplina libertate de cult, domnia creștină și era interzisă construirea de moschei în acel spațiu. În Imperiul Otoman, deși era permis creștinismul, existau unele îngrădiri, de pildă nu se puteau ridica bisericile înalte, pentru a nu depăși nivelul moscheilor, nu se puteau trage clopotele, iar critica-re a islamului în public era pedepsită. Creștinii nu aveau aceleași drepturi economice, politice și judecătorești ca musulmanii.

⁵² BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 142. Thes. 5, 11.

⁵³ cu sensul de simple.

⁵⁴ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 142.

eretici se ridicau contra Bisericii. Se arată apoi la care pericol se face referire și anume la învățăturile filozofilor, care zic că: „sufletele sunt muritoare și cugetă cele materialnice”⁵⁵; că „Stăpânul nostru Hristos nu iaste Dumnezeu și cum că Evanghelia iaste plăzmuire”⁵⁶, iar dintre aceștia este enumerat mai întâi „Volter, cel prea fără de Dumnezeu”⁵⁷. Se face referire și la cei care propovăduiesc slobozenia, adică ideile revoluționare, dar se arată că nici aceia nu sunt slobozi cu adevărat, căci, prin viața lor cea rea, se fac robi ai păcatului. Degeaba se mândresc, continuă autorul, că sunt luminați și filozofi, căci faptele lor arată contrariul: „Cei luminați. De unde luminați? Din filozofie. Precum ei lăudându-se se trufesc... când partea sufletului... nu se luminează și nu se împuternicează de sus, adecă de la lumina Evangheliei, toată lumina omenească se află întuneric și deșartă”⁵⁸. Autorul precizează că atâta vreme cât, în numele slobozeniei, oamenii s-au lepădat de Dumnezeu și trăiesc potrivit Evangheliei, slobozenia lor este mincinoasă, este de fapt slobozenie a lutului, a materiei tru-

„Autorul deplânge starea în care au ajuns oamenii vremurilor sale și o aseamănă cu timpurile de început ale creștinismului, când arienii și alți eretici se ridicau contra Bisericii.”

pului: Îl leapădă și pre El și pre Dumnezeieștile Lui Evanghelii și pre toată Sfânta Scriptură, vărsând atâta hule înfricoșate și aducătoare de moarte⁵⁹. Însă, autorul amintește oamenilor că „Iisus Hristos... ieri și astăzi aceștia și în veci. Adică Hristos iaste Dumnezeu adevărat și Cuvântul Lui iaste adevăr veșnic”⁶⁰. Omul

slobod cu adevărat este acela, arată autorul, care nu este robit de patimi.

Autorul arată că primejdia filosofiei necreștine a acelui veac fusese semnalată și combătută și în Apusul Europei de diferiți învățați, care luaseră atitudine contra ateismului. Astfel, este citat „Antonie Neapoliteanul, acela ce se numește Genuvez”⁶¹, care măcar deși cu dogma iaste apusean, dar însă iaste și prea înțelept la învățăturile cele de afară”⁶² și care a vădit pe ereticii antici și pe cei noi, ai vremii sale. În răsăritul Europei, dintre cei amintiți de Antonie, este mai cunoscut Voltaire, așa cum arată autorul *Apologiei*, luând în sprijin un alt autor occidental, francez, anume Climent, care-l combătuse, la rândul lui, pe filozoful deist.

Se precizează apoi care este raportul corect între filozofie și teologie și anume acela că filozofia este roabă a teologiei, pentru că este o învățătu-

⁵⁵ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 159.

⁵⁶ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 165.

⁵⁷ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 159.

⁵⁸ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, pp. 26-27.

⁵⁹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 42.

⁶⁰ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 44.

⁶¹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 110.

⁶² BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 110.

ră omenească, care trebuie să se supună celei dumnezeiești, pogorâte de sus. Atâta vreme cât stă în marginile ei, filozofia nu este dăunătoare, dar când încearcă să surpe pe cele date de Dumnezeu, ea trebuie alungată, ca fiind vătămătoare: „Înțelepciunea cea omenească zic, care și înțelepciunea de afară se numește și filozofie... se zice de dumnezeieștii Părinți, roabă. Dar a cui roabă? A înțelepciunii celei de sus, a celei dumnezeiești... o roabă când cunoaște măsurile ei... iaste lăudată... când împotriva va uita ceea ce iaste... se izgonește!”⁶³.

Autorul laudă pe unii sfinți care, deși au studiat și filozofia, au supus cunoștințele laice celor dumnezeiești. Sunt menționați în acest context Sfinții Dionisie Areopagitul, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz, Iustin Martirul și Filozoful, Chiril al

Alexandriei, care „prea desăvârșiți au fost și la înțelepciunea cea din afară și îndestulați de științe, dar nu s-au semețit ei împotriva Scripturii, nici s-au obrăznicit să surpe proroci, să lepede părți oarecare ale Scripturii”⁶⁴. Greșeala filozofilor de care trebuie să ne ferim era, așa cum arăta autorul, că îngâmându-se cu științele, au încercat „să judece pre cele mai presus de fire cu cele firești”⁶⁵. Prin urmare, autorul ruga cu insistență pe contemporanii săi să nu asculte pe filozofi, pe acei filozofi care s-au lepădat de Dumnezeu, căci „ale dascălilor celor răi, rele sunt învățăturile!”⁶⁶.

Autorul nu este împotriva învățaturii, nici a științelor în sine, ci împotriva înțelegerii greșite a acestora, a încrederii în mintea omenească, dublată de mândria dobândirii unor cunoștințe. Sub acest aspect ne explicăm respingerea manifestată față de dascălii apuseni, care se numeau filozofi și volterişti mai mult decât creștini, punând mai presus decât lumina dumnezeiască, acea lumină ce vine prin învățătură. Din critica făcută filozofilor contemporani, prezentată în paralel cu elogiul adus acelor sfinți din antichitate, care, deși studiaseră filozofia, nu prețuiseră mai mult cunoștințele decât lumina ce vine prin credință, reiese clar că autorul *Apologiei* nu era împotriva lumii apusene, nici a învățaturii. El critica însă greșeala filozofilor contemporani, care puseseră mintea omenească mai presus decât credința: „Iar dacă cineva, pentru că au trecut stihiiile lui Euclid și s-au învățat celelalte ale matematicii, care toate, îngâmfare și fum, iar nu folos adevărat pricinuiesc în mintea celor deșerți de socoteală, dacă cineva... îngâmându-se va voi să dea canoane și cerului... să surpe

„Autorul nu este împotriva învățaturii, nici a științelor în sine, ci împotriva înțelegerii greșite a acestora, a încrederii în mintea omenească, dublată de mândria dobândirii unor cunoștințe.” ❀

⁶³ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 115.

⁶⁴ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 117.

⁶⁵ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 117.

⁶⁶ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 143.

pe cele mai presus de fire cu cele firești, acest fel de înțelepciune nu iaste înțelepciune, ci mai vârtos nesocoteală și neînțelegere și nebunie”⁶⁷. Într-un alt pasaj se subliniază că, dacă mintea nu va fi luminată de Dumnezeu, nu va înțelege nici știința în mod corect. Se critica deci programa de învățământ, care pune accent pe științe, iar nu pe teologie, de unde vine adevărata luminare a minții: „Alta nu văz, alta nu aud... fără numai număr de socoteală, linii, schimi, con, cilindrii, piramide... iar cuvânt al lui Dumnezeu sau gândire, nicăieri!”⁶⁸

Autorul arată cu mâhnire că respingerea minunilor și a credinței creștine, sub pretextul gândirii filozofice exclusiv raționaliste, este, de fapt, o înșelare, credința implicând și minunile: „Cu adevărat și aceasta iaste o meșteșugire a diavolului. Că la acelea ce nu le dau nici un folos sufletesc, ci poate și vătămare, deschid toate urechile sufletului, la cele dumnezeiești și la povestirile minunilor, împotriva, închid toată intrarea, neavând nici un ipolipsis de vrednicie de credință către cei ce scriu sau povestesc pentru dănsule. Pentru aceasta, să luăm aminte noi, fraților hristiani. Ascultați și vă învățați, cei ce vă temeți de Dumnezeu, că de vom tăgădui estimea și lucrarea minunilor, nici credință nicidecum nu se alcătuieste!”⁶⁹. Se face referire aici la greșeala iluminiștilor, răspândită prin operele lor scrise, de a respinge revelația și minunile, ca fiind doar superstiții. Ne amintim că, prin respingerea revelației, se ajunsese până acolo încât se înlocuise credința creștină cu rațiunea umană autonomă: „Dans l'esprit des Lumières, la foi en Dieu a été remplacée par la foi dans la raison humaine autonome à tel point qu'en 1794 Robespierre a institué le culte de la Raison à la place du culte chrétien... ils ont réduit la religion à la superstition et ont remplacé la foi chrétienne par la raison humaine considérée la mesure complète et exclusive de la connaissance”⁷⁰.

Autorul *Apologiei* merge mai departe, explicând care a fost cauza lepădării lor de Dumnezeu. Nu doar semeția, mândria de a se încrede în rațiunea lor și de a judeca pe cele mai presus de mintea lor și neînțelese de ei, ci și modul lor de viață. Astfel, dacă din tinerețe se pune accent în Academiiile Europei Apusene pe predarea seacă a științelor, a matematicii, a gramaticii, a filozofiei, dar nu și a teologiei, acestea făceau ca în mintea celor deșerți de socoteală⁷¹, adică, a celor fără discernământ, să se nască mândria și din ea, lepădarea de Mântuitorul Hristos. Iar socoteală, adică discernământ nu puteau avea, pentru că trăiau și o viață păcătoasă, ne-

⁶⁷ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 141.

⁶⁸ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 157.

⁶⁹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, pp. 67-68.

⁷⁰ Mitropolit Daniel Ciobotea, *Philosophie des Lumières et lumière de la Philocalie...*, p. 37.

⁷¹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 119.

ținând posturile, nici măcar Postul Mare și ducând o viață desfrânată. Așadar, patimile, de care nu doreau să se vindece aceștia erau adevăratul motiv al lepădării lor de Hristos, iar nu luminarea pe care o susțineau ei. Căci, continuă autorul, dacă ar fi citit cu smerenie și în viață curată Scriptura, s-ar fi aprins în ei văpăi de dragoste față de Domnul. Ei nu cunosc Scriptura, căci ea „fiind lumină cerească, nu luminează așa prost pe fieștecarele, ci numai pe aceia carii roagă cu smerenie pre Părintele Luminilor să deschiză, cu dumnezeiescul Lui dar, ochii sufletului lor, ca să vadă și să înțeleagă”⁷².

Cu mâhnire autorul arată că patima aduce întunecarea minții, gonind din suflet frica de Dumnezeu: „Deci cum să nu ajungă la lepădarea de Dumnezeu, când dintru început și se învață fără de Dumnezeu și după aceea trăiesc fără de frica lui Dumnezeu?”⁷³. Prin urmare, autorul reamintește câte binefaceri a făcut Hristos oamenilor, care au culminat cu mântuirea lor și conchide că oamenii nu au nici un motiv real, intelectual, filozofic de a se depărta de Domnul. Singurul motiv, dar ascuns, este patima, că preferă să trăiască păcătos, de aceea autorul repeta foarte des: „Aceștia au...alt dumnezeu. Carele? Pe pântecel lor!... Al căror dumnezeu iaste pântecel”⁷⁴. Autorul amintește că există credințe care se lătesc și cresc, însă „nu din adevărul dogmelor (pentru că sunt însăși păgânătăți și răătăciri), ci pentru că deschid cale la voile omenești, adecă la poftel trupului. Atâta iaste firea sau, să zic mai bine, întrebuițarea cea rea a firii, potrivnică petrecerii evanghelicești”⁷⁵.

De aceea autorul roagă insistent pe creștini să fugă de acești filozofi, de întâlnirile cu ei, deși ei vin „cu chip și cu prefacere de frați și de prieteni”⁷⁶, dar trăiesc o viață rea. Se recomanda credincioșilor să asculte nu pe filozofii care duc o viață păcătoasă și nu vor să se îndrepte, ci să asculte pe cei ce petrec în viață curată, pe nevoitori, pe sfinți, pe purtătorii de Duh, să citească Evanghelia cu smerenie, precum și viețile primilor creștini, de unde găsesc mult folos sufletesc. Autorul subliniază că, deși filozofii și dascălii din apus erau cunoscători ai științelor lumești, iar levantinii, cei mai mulți dintre ei, erau oameni neînvățați, totuși, și la unii și la alții, nu vreo înaltă știință i-a făcut să se despartă de Hristos, ci patima, adevăratul motiv al tuturor celor care se răzvrătesc împotriva Scripturii! Și se arată că cei care scriau contra Scripturii duceau, într-adevăr, o viață imorală și refuzau să se îndrepte, preferând îndreptățirea păcatului, prin alungarea Evangheliei!

⁷² BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 155.

⁷³ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 158.

⁷⁴ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 164.

⁷⁵ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 82.

⁷⁶ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, p. 82.

Se recomanda credincioșilor să trăiască o autentică viață creștină, ca să nu dea pricină de sminteală celor amăgiți de filozofie, ca aceia, privindu-i pe creștini, să vină la pocăință. Autorul insista asupra propovăduirii credinței prin cuvânt, dar și prin faptă, printr-o viață curată, asemenea credincioșilor din primele veacuri: „Deci acest fel de viață văzând neamurile la hristianii cei de atunci... o socotea ca pre minune. Drept aceea și de nevoie mărturisea că cu adevărat Dumnezeu aceștii nouă credințe, iaste Dumnezeu adevărat... Pentru aceasta și ca un dumnezeiesc magnit trăgea și pre cei cu totul necredincioși și pre cei rău credincioși eretici la preasfânta credință a lui Hristos... Dar însă aceasta nu iaste cu îndoială cum că, când ne vor vedea pre noi, că trăim și noi, cei ce ne fălim că ținem credința cea preasfântă, asemenea cu ei necredincioși, adică cu lăcomii, cu zavistii, cu vrăjmășii, cu curvii, cu prea curvii, cu nesațiu pântecelui... nu iaste, zic, cu îndoială cum că ne rîd pre noi și zic că noi adeverim cu lucrurile noastre acelea⁷⁷ ce ei propovăduiesc cu cuvântul, adică cum că Hristos nu iaste Dumnezeu adevărat și nici judecată iaste, nici răsplătire! Căci urmează să zică așa, că dacă voi ați fi cugetat cu adevărat acelea care cu gura le mărturisiți, negreșit n-ați fi viețuit așa, precum acum viețuiți! Și așa iau necredincioșii pricini de la viața noastră cea rea, să zică multe bârféle și hule împotriva Sfintei Evanghelii și a lui Iisus Hristos și se împlinesc cu adevărat graiul prorocului Isaiei ce zice: Pentru voi se hulește Numele Mieui întru neamuri (Isaia LII, 5). Și iarăși, dimpotrivă, când ne vor vedea că viețuim duple urmarea celor adevărați hristiani și năravurile⁷⁸ noastre sunt neprihănite și laudate... măcar se vor astupa gurile lor cele deschise și se vor face mute, neavînd ce să prihănească. Deci, o fraților hristiani, să ne sînguim toți să viețuim duple răduiala credinței celei creștinești⁷⁹.

Se vede, deci, că lucrarea nu îndeamnă la ură, la o respingere a oamenilor, ci la dragostea fraților înșelați și la pocăință, pentru mîntuirea sufletelor, care nu este posibilă decât prin Mîntuitorul Hristos, pe care cartea l-a mărturisit Dumnezeu Adevărat.

ANEXĂ

Apologia⁸⁰,

Adecă cuvânt sau răspuns împotriva socotéliei celor fără de Dumnezeu și dovedire a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan Hrisostomul, împotriva⁸¹ iudeilor și a elinilor, iar acum și a volterștilor, cum că Domnul nostru Iisus Hristos iaste Dumnezeu adevărat, care acum întîiu aicea s-au

⁷⁷ acéia în text.

⁷⁸ cu sensul de purtările, obiceiurile.

⁷⁹ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030, pp. 153-155.

⁸⁰ BAR, Manuscrise-Carte Rară, CRV 1030.

⁸¹ împotriva în text.

dat în tipar, în zilele preînălțatului nostru domn Alexandru Nicolae Suțu voievod, cu blagoslovenia preasfințitului și de Dumnezeu alesului arhiepiscop și mitropolit a toată Ungrovlahia Kiriu Kir Dionisie. Iar cu cheltuiala a dumnealor Răducanul Clenceanul, biv vel stolnic și Dimitrache Topliceanul, biv vel sluger. În cea de nou făcută tipografie în București, la anul 1819, iunie. De monahul Isaia, tipograf din Mănăstirea Neamțului.

Către dreptcredinciosul cetitor,

În anul 1816, s-au tipărit în Moldavia, la Sfânta Monastire Neamțul această cârtică ce să numește Apologia, tălmăcită din limba grecească de cel întru fericită pomenire Gherontie monahul, care iaste doveditoare cum că Domnul nostru Iisus Hristos iaste adevărat Dumnezeu, împotriva volteriştilor, păgânilor, adică celor fără de Dumnezeu ai veacului acestuia. Dar fiindcă s-au tipărit puține, numai pentru cei de acolo, acum, prin îndemnarea preasfințitului episcop al Sfintei Episcopii <a> Argeșului, Kiriu Iosif, o am tipărit și noi aicea. Lângă care s-au adaos de preasfinția sa și alt cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur, tot pentru această⁸² pricină cuprinzător⁸³ și de același tălmăcitor⁸⁴ în limba noastră tălmăcit, ca să fie și acesta spre slava Numelui Domnului și spre astuparea gurilor celor neînfrânate, întâi adică ale iudeilor, după aceea și ale celor fără de Dumnezeu. Pre a căroră nebulie văzându-o Prorocul David zicea: Zis-au cel nebun întru inima sa, nu iaste Dumnezeu! Și deci, de cât folos acéstea amândouă și Apologia adică și Cuvântul vor fi pricinuitoare, noi nu zicem nimic, dar cei ce vor ceti, suntem încredințați că vor cunoaște și cunoscând, pre Dumnezeu vor proslăvi că au binevoit și acum aicea de s-au tipărit, spre Slava Sa și folosul fraților noștri hristiani.

Eforii tipografiei.

p. 8 – Dar însă, văzând lățimea răutății și cum că mergând înainte și către noi vine, iar mai vârtos, demult în cetățile cele mari ale noastre au și ajuns și fără de frică petrece, de râvnă dumnezeiască pornindu-mă ca să pricinuiesc

oarecare folos la frații miei hristiani, am alcătuit această cârtică mică împotriva celor fără de Dumnezeu, ca o doctorie oarecare mai-nainte păzitoare la cei ce încă, cu mila lui Dumnezeu, nu au băut veninul voltericesc. Și fiindcă către hristiani și cu hristiani îmi iaste mie cuvântul (că pentru cei răzvrățiți cu nedumnezeirea tot cuvântul iaste deșert) arătat iaste că pot⁸⁵ să fac și dovezile mele de la Sfintele Scripturi și de la cele vrédnice de credință socotéle și învățături ale purtătorilor de Dumnezeu dascăli ai Bisericii, pre care, ca niște hristiani, le primiți.

p. 115 – Înțelepciunea cea omenească (către voi, o, blagocestivi⁸⁶ cetitori ai miei întorc cuvântul), înțelepciunea cea omenească zic, care și înțelepciune de afară se numește și filosofie mai vârtos cu nume mai de obște, să zice de dumnezeieștii Părinți, roabă. Dar a cui roabă? A înțelepciunii celei de sus, a celei dumnezeiești, aceea ce din descoperire se pogoară la oameni, care cu adevărat și iaste și se numește doamnă și stăpână. Acum, o roabă când cunoaște măsurile ei și se smerește la voile doamnei sale și fără de cârtire face slujbele cele ce i se cuvin ei, ca unei slujnice, atunci cu adevărat roaba aceea și iaste lăudată, ca ceea ce se află cu bună cunoștință și iaste iubită ca o bună slujnică. Iar când, împotriva, va uita ceea ce iaste și va trece preste rânduiala stăpânei sale și se va trufi asupra doamnei sale și va răspunde împotriva poruncilor ei, atunci adevărat, cu toată dreptatea se necinstește, se bate și mai apoi de toate și desăvârșit se izgonește, precum Agar cea varvară, care s-au trufit împotriva Sarei, doamnei sale (Fac. XVI, 7). Acum acest fel de asemănare se privește și la înțelepciunea cea omenească către cea dumnezeiască, care iaste stăpână.

Fără de îndoială, când filosofia se supune la cea dumnezeiască înțelepciune, care iaste Dumnezeiasca Scriptură, și slujește la poruncile ei și la trebuințele ei, se află folositoare. Atunci cu adevărat și se laudă și iaste iubită și se cinstește ca o bună și cu bună cunoștință slujnică. Vei să o vezi, așa cu bună smerenie slujind și mult folos pricinuind la doamna ei, theologia? Vezi-o la un Dionisie Areopagitul, la un Climent Stromatevs, la un Vasile Capadocianul. Vezi-o la un Grigorie

⁸² acastași.

⁸³ cuprinzătoriu.

⁸⁴ tălmăcitoriu.

⁸⁵ pociu.

⁸⁶ Blagocestiv-pios, evlavios. Augustin Scriban, *Dicționarul limbii românești*, București, Ed. Saeculum, 2013, p. 177.

Naziazineanul, la un Ioan Gură de Aur, la un Theodorit al Cirului. Vezi-o la un Chiril al Alexandriei, la un Iustin Filosoful și Mucenicul, la un Augustin al Ipponului, la un Ambrozio al Mediolanului, vezi-o la soboare⁸⁷ și la luptele cele împotriva ereticilor. Toți acești dumnezeiești dascăli și afară de aceștia alții nenumărați, prea desăvârșiți⁸⁸ au fost și la înțelepciunea cea de afară și îndestulați de științe, dar nu s-au semețit ei împotriva Scripturii, nici s-au obraznicit să surpe prooroci, să lepede părți oarecare ale Scripturii, ca <și> cum nu ar fi adevărate. N-au ajuns la atâta trufie și ieșire din minte cât să drămuiască cu cele proaste și fricoase socotelele lor pre cuvintele cele dumnezeiești și apoi să le prihănească și să le semuiască de mincinoase și neîntemeiate. Să nu fie aceasta!

Aceia își înfrâna îndrăzneala și semeția înțelepciunii celei de afară. Își supunea cuvântul lor la Făcătorul și Dătătorul Cuvântului. Și asemenea cu David, grația către Dumnezeu la cele nedomerite și cu anevioie de înțeles: Dobitoc m-am făcut la Tine (Psalm 72, 22). Pentru aceasta, se și laudă și se fericesc de toți și mai întâi de toți de însuși Stăpânul tuturor, Carele li s-au și făgăduit să le facă vrednice răsplătirile, când se va întoarce, adecă la a Doua Venire a Sa, pentru această adăogită cheltuială ce au făcut în Biserică, de la înțelepciunea cea de afară, lângă cei doi dinari ce i-au dat El, pre carii îi înțelegem cu adevărat cum că sunt cele două Sfinte Scripturi ale Lui, cea Veche și cea Nouă. Și orice vei mai cheltui, Eu când mă voi întoarce îți voi da ție (Luca, X, 35).

Și întru acest chip se laudă slujnica, ceea ce iaste filosofa, când adecă va petrece întru hotarele ei, precum am văzut mai sus. Iar dacă cineva, pentru că au trecut stihiiile lui Euclid și s-au învățat celelalte ale mathematicii, care toate, îngâmfare și fum, iar nu folos adevărat pricinuiască în mintea celor deșerți de socoteală, dacă cineva zic, de acestea și de unele ca acestea îngâmfându-se, va voi să dea canoane și cerului și să judece pre cele mai presus de fire cu cele firești, iar mai potrivit să zic, să surpră pre cele mai presus de fire, cu cele firești, acest fel de înțelepciune nu iaste înțelepciune ci, mai vârtos, nesocoteală și neînțelegere și nebunie, decât toată nebunia mai rea și mai vătămătoare.

Mintea omenească s-au învățat să înțeleagă, să judece

și să socotească de la începuturi și pricini, pre care însăși ea mintea le-au aflat și le-au cunoscut, dar nu și să judece și să cerce și pre cele ce sunt mai înalte și afară de socotelele sale!

p. 142 – Să știți cu adevărat și să fiți încredințați cum că toți dascălii Academiiilor din Europa sunt fără de Dumnezeu. Și atâta sunt fără de Dumnezeu precum ne-au adeverit om vrednic de credință, cât și de mare rușine o au ei să se arate că sunt hristiani. Ci ce? Filosofi! Aceasta iaste fala lor și slava lor. Deci, păziți-vă de cei ce vin de acolo cu chip și cu prefăcere de frați și de prieteni, pentru că se întâmplă de sunt toate împotriva. Ale dascălilor celor răi, rele sunt învățăturile!

Mai apoi de toate, vremea aceasta cere ca fieștecarele din noi să aducă ceea ce poate spre păzirea fraților noștri, a hristianilor. Cei ce pot să alcătuiască cărți, alcătuiască fără de preget și de-le spre folosul cel de obște. Iar cei ce nu pot, măcar cu cuvinte proaste⁸⁹ sau în Biserică sau deosebi fieștecarele să folosească pre aproapele său, precum și dumnezeiescul apostol poruncește zicând: Mângâiați unul pre altul și zidiți unul pre altul (Thes. V, 11).

p. 155 – Deci, o, fraților hristiani, să ne sânguim toți să viețuim duple rânduiala credinței celei creștinești. De voim să fim adevărați hristiani (precum și se cuvine netrecut să voim), se cuvine să ne adâncăm întru înțelegerea și cunoștința Sfintei Evanghelii.

O, cât de sfântă, o, cât de cinstită, o, cât de cerească și mângâietoare iaste! O, hristianilor, cartea aceasta întru care noi credem și care iaste începătura și temelie credinței noastre! O cunosc aceia carii nu o cetesc ca pre o hârtie de obște, ci o cetesc cu toată luarea aminte și cu evlavie. Aceia o cunosc, pentru că fiind lumină cerească, nu luminează așa prost pre fieștecarele, ci numai pre aceia carii roagă cu smernie pre Părintele Luminilor să deschiză cu dumnezeiescul Lui dar, ochii sufletului lor, ca să vază și să înțeleagă buna cuviință și frumusețea ei! Și aicea zic cu adeverire a ceea ce am cetit la un dascăl vechi, că cu neputință iaste, unul ce va ceti întru acest fel⁹⁰ Sfânta Evanghelie, adică fără de patimă, cu evlavie și cu înțelegere, cu neputință iaste zice acela, să nu se aprinză într-însul văpăi de dragoste către Iisus Hristos. Asemenea se cuvine, duple îndemnarea celui mai de sus dascăl, să cetim cu

⁸⁷ soboară.

⁸⁸ desăvârșit.

⁸⁹ cu sensul de simple.

⁹⁰ felu.

osârdie și viața și petrecerea hristianilor celor vechi. Pentru că acolo înlăuntrul aflăm cu lucru, săvârșirea Evangheliei și împreună cu acestea, o, fraților, să nu ne depărtăm de la cetirea Sfinților Părinți și a Dascălilor Bisericii, pentru că aceia aprind sufletul nostru către cetirea dumnezeieștilor Scripturi. Știu să zic cu adevărit că mulți cărturari din îndelungată obișnuință ce fac la cetirea cărților celor elinești și mai vârtos la cel vrednic de scuipit și puturosul Luchian, pre urmă se îngreșează să apuce în mâinile lor Carte bisericească.

Și într-o adevăr, cu lucru am văzut cum că aceasta au statut la mulți pricină a răcelii celei de moarte către cele dumnezeiești, și mai pre urmă și a pierzării celei desăvârșite, adevărat pricină a lepădării de Dumnezeu. Că și înțelepții Europei, de vom cerceta cu deadinsul, de aceea fac începătură a lepădării de Dumnezeu! Din cea dintâi începere a învățăturii lor, care iaste gramatica, până la cel de pre urmă sfârșit, al filosofiei, gândire și cugetare de Dumnezeu sau cuvânt, nicăieri nu se face, nici se aude. Alta nu văz, alta nu aud, nici alt nu iaste în mintea lor, fără numai număr de socoteală, linii, schimi⁹¹, con, cilindrii, piramide, ochiuri, planete, trupuri, părți, materie, fire, iar cuvânt al lui Dumnezeu sau gândire, nicăieri! Apoi ce urmează? De-abia schimbă vârsta și încep pre cea tinerească și îndată intră în școala puturoasei Afroditei, adevărat a curvăsăriei.

Patimă, care singură aceasta iaste de ajuns să pricinuiască toată întunecarea în minte și să gonească din suflet deodată frica lui Dumnezeu. Deci cum să nu ajungă la lepădare de Dumnezeu, când dintru început și se învață fără de Dumnezeu și după aceea trăiesc fără de frica lui Dumnezeu? Pentru aceasta, dar, o, fraților, eu sfătuiesc și îndemn mai vârtos pre tinerii noștri cărturari să se obișnuiască la cetirea dumnezeieștilor Scripturi cu socotelele blagocestive, asemenea și la cetirea dumnezeieștilor Părinți. Pentru că aceștia sunt aceia pentru carii ne poruncește Moise să-i întrebăm la nedomeririle noastre, ca să nu îndrăznim să grăim împotriva cu defăimare sau mai vârtos a zice, cu păgânătate la acelea care nu înțelegem, precum fac cei fără de Dumnezeu critici.

Și mai apoi de toate, eu, smeritul și nevrednicul, sfătuiesc și îndemn pre toți și pre cei mici și pre cei mari și pre cei tineri

și pre cei bătrâni și pre bărbați și pre muieri și pre mireni și pre monahi și pre cei de rând și pre preoți și pre toți deopotrivă, vă sfătuiesc și vă rog, pentru Domnul, să fugiți ca de fața focului de întâlnirile și împreună petrecerile cu cei huliatori, să vă astupați cu întărită urăciune și întoarcere auzurile voastre despre hulele cele fără de Dumnezeu, care borăsc câinii din gurile lor cele spurcate.

Nu ascultați pre filosofi, iar mai vârtos a zice pre filozofi (adeacă pre iubitorii de întuneric), ci pre dumnezeieștii apostoli! Nu pre cei cu rea viață și prăpădiți, ci pre cei ce petrec într-o curățenie, pre cei nevoitori, pre cei sfinți! Nu pre cei neînvațați la cele dumnezeiești, ci pre cei de Dumnezeu înțelepțiți și purtători de Duh! Nu pre cei ce zic că sufletele sunt muritoare și cugetă cele materialnice, ci pre propovăduitorii nemuririi și cugetătorii de cele cerești! Nu pre Volter, cel prea fără de Dumnezeu și prea puturos, ci pre Iisus, Carele iaste Dumnezeu și om, de a căruia dumnezeire v-ați adevărit și de la proroci și de la minuni și din prorocia gurii Lui celei dumnezeiești și de la cea preaslăvită întindere a propovăduirii Lui și de la alte multe nesurpate dovezi.

Dar vai, o, hristiani, unde au ajuns cuvântul Mieu? Au ajuns într-o atâta, cât să fac și asemănare⁹² câinelui aceluia (nu știu cum într-o alt chip după vrednicie să numesc pre cela ce s-au turbat împotriva dumnezeieștii mărimi ai lui Iisus) asemănare zic câinelui aceluia, cu Fiul lui Dumnezeu, Domnul cel Prealăudat și Preaproslăvit. Vai! Vai de neuzită răzvrătire! Moise precum am văzut mai sus, cerea de la evreul său atâta credință și atâta dragoste către Dumnezeu, cât și minune mare de ai fi văzut, zice, să te păzești să nu ascuți

Apoi tu, o, hristiane, carele ești atâta de îmbogățit și de luminat, numai dintru o șuietură de șarpe, fără de a vedea vreo minune, mare sau mică, îndată te pornești, îndată te robești, îndată fugi și de Biserică și de duhovnici și de Taine. Și îndată, mai apoi de toate, te lepezi de Hristosul tău, de Mântuitorul tău. În loc să zici și tu cu dumnezeiescul Pavel: Tare crez eu, că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici cele ce sunt acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncul, nici orice altă zidire nu va

⁹¹ cu sensul de scheme.

⁹² cu sensul de comparație.

putea să ne despartă⁹³ pre noi de dragostea lui Dumnezeu, care iaste în Hristos Iisus, Domnul nostru (Rom., VIII, 38, 39).

Dar vai! Aceștia nu numai nu voiesc să zică acestea și cele asemenea, ci le iaste și greață, socotesc eu, când aud ei acestea. Mai vârtos și mai mult se trufesc că sunt volterişti, iar nu hristiani! O, Doamne! O, Iisuse al meu, prea dulce și prea iubitorule de oameni. De unde atâta răzvrătire la oamenii aceștia? De unde atâta nemulțumire către Tine, Dumnezeul lor? Ziditorul lor! Mântuitorul lor! Tu, Dumnezeu fiind, plin de slavă și de nimic lipsit, Te-ai făcut om și Te-ai născut prunc înăuntrul într-o peșteră prea sărăcească, pentru dânșii. Ai trăit pre pământ cu cea de pre urmă sărăcie, pentru dânșii. Ai petrecut cu toată sfințenia, ai adunat ucenici, ai dat Taine cerești, pentru dânșii. Ai murit, mai apoi de toate, și Ți-ai vărsat tot Sângele Tău cel Preasfânt, pentru dânșii, ca să-i înnoiești, adică ca să-i izbăvești de tirania satanei și le-ai gătit Împărăție cerească, slavă neveștejită, viață veșnică și apoi, pre un Făcător de bine și Mântuitor atât de mare îl defaimă, se leapădă de El și se întorc. Oare nu cumva au aflat alt Dumnezeu mai bun? Și pre Carele? Că afară de Tine nu iaste altul: Eu Dumnezeu întâi, Eu și după acestea și afară de Mine nu iaste alt Dumnezeu! (Isaia, XLIV, 6). Adevărat, Doamne, așa o zici Tu cu gura prorocului Isaiei și așa iaste și așa o cere tot cuvântul!

Dar însă aceștia nu vor să Te știe. Aceștia au, cât pentru dânșii, alt dumnezeu! Carele? Pre pântecelul lor! Așa, cu adevărat, a acestora ce se zic oameni, care nicio pricină cuvioasă nu au ca să se lepede de Tine, pântecelul lor le iaste dumnezeul lor! Și aceasta nu o zic eu, ci Pavel apostolul Tău ne-au arătat tot adevărul, că aceștia alt dumnezeu nu vor să știe, fără numai pre pântecelul lor. Nici întru alt lucru bun și cinstit nu vor să se slăvească și să se trufească, fără numai întru cele spurcate și necurate lucrurile lor. Al căror dumnezeu iaste pântecelul și slava lor întru rușinea lor (Filip., III, 19). Iată cea prea adevărată pricină a lepădării lor de Dumnezeu: pântecelul!

Măcar de ai și sărăcit Tu, Fiule al lui Dumnezeu, pentru ca să-i îmbogățești pre ei! Măcar de Te-ai și smerit Tu, cel Preaînalt, pentru ca să-i înalți pre ei! Măcar de Te-ai și legat, Cel din fire slobod, pentru ca să-i dezlegi pre ei din legăturile cele veșnice ale morții și ale iadului! Măcar de Te-ai și

defăimat și Te-ai necinstit, Tu, Dumnezeul Slavei, pentru ca să-i slăvești pre ei, carii era osândiți! Măcar de ai și murit, mai apoi de toate, osândit și pironit pre o cruce, pentru ca să le dăruiești viața veșnică, aceștia, cu toate acestea, nu vor să Te știe, nu vor să Te știe! Aceștia vor să știe pre pântecelul lor. Al căror dumnezeu iaste pântecelul! Așa, cu adevărat ai postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți, pentru ca să ne dai nouă pildă, dar aceștia nu vor să mânănească pre dumnezeul lor. Al căror dumnezeu iaste pântecelul! Deci, fie Postul Mare, fie și Săptămâna cea Mare, fie încă și Vinerea cea Mare, pântecelul trebuie mai mult să se cinstească, trebuie, cât iaste cu putință, să se caute și să se odihnească bine. Măcar de au și postit Hristos, începătorul petrecerii celei creștinești, măcar de au canonisit și toți apostolii, însă robii pântecelui și cei ce socotesc pântecelul dumnezeu, toate le defaimă, de toate se întorc, toate le dau, precum spurcatul Isav, numai pântecelul lor să rămâie bine mulțumit! Al căror dumnezeu iaste pântecelul!

Aicea, o iubite cititorule, nu vorbesc pentru cei fără de Dumnezeu ai Europei, cu adevărat și la aceia se potrivesc acestea, că și aceia pre pântecelul îl socotesc dumnezeu și-l odihnesc foarte, însă nu zic pentru aceia, pentru că aceștia au căzut în prăpastia nedumnezeirii, nu numai din pântecel, ci și din nălucirea și mândria eosforicească⁹⁴, precum și mai sus în cuvânt am zis. Ci și zic și înțeleg aicea pentru ai noștri levantini, carii, precum se poartă vorba, mulți dintr-înșii se leapădă și de Biserică și de Taine și de posturi canonisite și în scurt a zice și de Scripturi și de Evanghelii și de celelalte. Și aceștia cu adevărat nu pătimesc această răzvrătire dintru vreo înaltă înțelegere, fiindcă sunt oameni neînvățați cei mai mulți și abia pot de se iscălesc. Și de unde unul ca acesta au înțeles cum că Stăpânul nostru Hristos nu iaste Dumnezeu și cum că Evanghelia iaste plămădire și cu mânia s-au lepădat de toate, ca <și> cum ar fi fost înșelat până acum? Arătat iaste cum că de nicăieri, adică nu dintru vreo socoteală a lui, ci au auzit cum că Volter zice aceste bârféle și au hotărât și el că așa iaste, bine zice Volter. Dar pentru ce? Pentru că această filozofie foarte le ajută spre odihna pântecelui și a dezmiardărilor celor de supt pântecel. Deci, acești

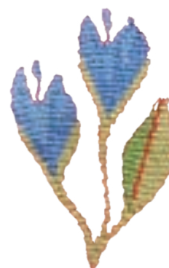
⁹³ desparte în text.

⁹⁴ ewsforikoj – diavolesc (în gr.).

prea neînvățați, pentru ca să bage în pânțele lor fără de nicio băgare de seamă, ca oarecare necuvântătoare dobitoace, toate cele ce le sunt cu plăcere, pentru aceasta fug și de Biserică și de Taine și poate se leapădă și de Însuși Hristos!

Dar însă vă înșelați, o, deșertilor de minte! Această cărțuție iaste de ajuns ca să vă aducă întru simțire, de veți voi să vă smeriți înțelegerea voastră și să o citiți cu smerenie și pre aceasta și pre toate alte cărți de suflet folositoare! Că Domnul Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin. Și va răsplăti fieștecăruia duple faptele lui (Filip., II, 11). Însă mă tem că și acestea care eu le zic cu toată dragostea și ca un frate vă sfătuiesc, se vor părea ca o bârfeală înaintea voastră. Dar ați fi făcut foarte cu înțelepciune de mă veți asculta. Iar de nu veți voi, nici mă veți asculta, eu adecă pre celălalt dumnezeiesc grai nu-l împreunez, ci vă dau la cel neamăgit divan al științei voastre, ea să hotărască de iaste de folos unui hristian botezat, pravoslavnic fiu adevărat al Bisericii Răsăritului și carele până ieri se hrănea cu dumnezeiescul Trup și Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, astăzi cu piciorul să dea tuturor, pentru ca să odihnească, fără de temere, pânțele lui și să dobândească, duple urmare, pre ale lui roade, adecă pre puturoasele dezmiardări. Știința aceea facă pentru acestea judecată și hotărâre!

Deci, o, fraților hristiani, către voi întorc sfârșitul cuvântului, către voi, carii vă aflați înlăuntru în Chivotul lui Dumnezeu, adecă în Sfânta Biserica noastră, către voi, fiii lui Dumnezeu, strig și grăiesc, cu toată râvna cea frățească, o, fraților, de voiți să scăpați de potopul păgânătății, înlăuntru stați în Chivot, nu ieșiți afară din Chivot, adecă înăuntru petrecerii întru hotarele Bisericii, care va să însemneze, cum că poruncilor ei vă supuneți, întorcându-vă de către tot gândul nesupunerii, care are, în loc de tată, pre iubirea de sineși și maică, pre mândria. Fugiți cât puteți de Volter și de volterști. Fugiți de împreună petrecerea cea cu dânșii ... Păziți-vă, ca să nu vă amăgească pre voi cineva cu filosofia și cu deșarta înșelăciune. A dumnezeiescului Pavel iaste porunca. Nu vă înșelați de numele cel cinstit al filsofeiei, că filosofia au lepădat pre adevărul Dumnezeu. Filosofia au lepădat creștinătatea. Filosofia au adus socoteală cum că sufletele sunt muritoare!

Dinu Săraru

Duhovnicul sau Despre prietenie

Spațiul relațiilor interumane din lumea scriitorilor și artiștilor a fost întotdeauna și rămâne dominat de amicitie, care este ca zăpada mieilor primăvara, se topește cât ai clipi din ochi.

Prietenia este cu totul altceva, un alt sentiment, și este mai rară, iar între scriitori, se știe, foarte rară. Orgoliul identităților, cu cât identitatea este mai mare, și singurătatea la care este sortită meseria de scriitor este, la rândul ei, mai mare. Între scriitori prietenia a fost atât de rară, încât a intrat în legendă. Faulkner spunea despre Hemingway că este cel mai mare, dar se pare că nu s-au întâlnit niciodată. Tolstoi, care era uriaș, s-a zbatut să se împrietenească neapărat cu Turgheniev, cu care era oarecum rudă, însă tentativa s-a sfârșit cu un eșec foarte aproape de un duel. Hemingway scria că: „Scriitorul adevărat este un om singur. Și, pe măsură ce crește în ochii celorlalți, se cufundă tot mai mult în singurătate. Iar dacă este suficient de bun, în fiecare zi e nevoit să se confrunte cu eternitatea sau cu absența ei. Pentru un scriitor adevărat, fiecare carte este un nou început, o nouă încercare de a atinge ceva care rămâne mereu de neatins. Misiunea lui este de a merge pe căi ce n-au mai fost umblate sau de a izbuti acolo unde alții au dat greș. Dar să scrii literatură nu înseamnă doar să spui cu alte cuvinte ceea ce deja s-a spus – tocmai pentru că au existat marii scriitori ai trecutului, noi cei de astăzi suntem nevoiți să mergem mai departe decât am fi crezut vreodată că putem ajunge, să ieșim în larg, până când rămânem cu totul singuri”.

În veacul XX în lumea literelor din Franța a intrat în legendă prietenia dintre poetul René Char și cel mai tânăr laureat pentru literatură al Premiului Nobel, Albert Camus, dar ei reușeau foarte rar să se întâlnească, chiar și după ce puseseră la cale proiectul unui album cu fotografii din Provence și chiar după ce René Char i-a găsit lui Camus o casă în care să se mute și să locuiască pentru scris și nu numai, în satul Lourmarin. În viața și în opera lui Albert Camus, scriitor al veacului european XX, m-am regăsit cel mai mult: și în patima pentru părinți, și în patima pentru teatru, și în patima pentru lo-

curile copilăriei, și în neputința de a mă despărți de gazetărie, și în ambiția de a mă izola, când nu puteam altfel, în mine însumi. A fost, din veacul literar XX, scriitorul de care mă simt sufletește cel mai aproape și nu mă satur nici azi să recitesc – a câta oară? – paginile lui de literatură și de filosofie și de teatru și, mai ales, nu mă satur să revin asupra romanului neterminat, publicat de soția și de fiica lui, *Primul om*.

Am intrat în gazetărie și în literatură cucerit de zgomotul și furia amicitiei și, rând pe rând, păraseam și zgomotul, și furia pentru a rămâne cu mine, însoțit curând de atâtea dezamăgiri și de trădarea atâtor amici despre care am povestit în paginile falsului *Jurnal* de față.

Am avut totuși un Prieten, singurul prieten, începând de la vârsta de 18 ani a lui, și prietenia s-a maturizat odată cu acest prieten și s-a încheiat când eu aveam 78 de ani, iar el, grăbit fără voia lui să mă părăsească, avea 67 de ani. Acest prieten a fost Adrian Păunescu. Prietenia noastră a cuprins și familiile noastre și copiii noștri și soția mea și soțiile lui și iubirile lui. Cu lacrimile cu care acestea i-au împăienjenit ochii de atâtea ori și versurile lui aproape toate și debutul meu în roman determinat de el și baricada comună și gazetăria noastră și ambiția noastră de a fi în vârful evenimentelor și la vârf mereu și deznădejile lui și obligația desfășurării vieții mele de a o lua mereu de la început și nerecunoașterile, ba ale breslei, ba ale administrației, și ambiția de a rămâne verticali în slujirea idealului, de a ne justifica în ipostaza de români și, în sfârșit, atâtea nenumărate bucurii care, deși se dovedeau efemere, ne încărcau sufletește cu o putere venind să ne salveze și când eram disperați, pentru că am fost și disperați, ne răcoream în dialogurile telefonice de la unu și două și trei noaptea sau cinci dimineața, pe care și el avusese intenția de a le publica într-o carte.

Cu Adrian Păunescu m-am certat de peste o sută de ori, definitiv, pentru totdeauna, până la sfârșitul vieții, fără drept de apel și trântindu-ne pentru ultima dată telefonul, pentru ca a doua zi sau a treia zi sau peste o lună una din soțiile noastre să ridice receptorul ca să audă glasul lui sau al meu: „Dă-mi-l pe Adrian!” sau: „Dă-mi-l pe Dinu!”

— V-ați împăcat? era replica lor pregătită și așteptată, pentru că știau că o să trebuiască să ne certăm și la a o suta cincizecea oară definitiv și până la sfârșitul vieții.

Clipa cea mai dureroasă pe care am trăit-o împreună cu el a fost nu cu foarte multă vreme înainte de a ne părăsi, și pe mine „pentru totdeauna”, când s-a întors de la Chișinău după o călătorie ultimă și istovitoare, invitat să participe la distingerea lui în Aula Academiei din capitala Basarabiei cu titlul de membru al Academiei, în prezența președintelui țării, a prim-ministrului țării, a membrilor guvernului și a membrilor Academiei. Atunci

când i s-au înmănat de către președintele Academiei însemnele titlului de academician, i s-a făcut rău și, pur și simplu, a leșinat. În țara lui el nu fusese recunoscut de Academie, chiar de către amicii lui, președinți ai Academiei, de către președintele țării, de către prim-ministru. El care a fost și rămâne cel mai mare poet al limbii române din veacul XX, după Arghezi. Relatarea sugrumată de emoție a acestei împrejurări care l-a făcut să leșine în aula Academiei de la Chișinău a răsunat în sufletul meu ca o spovedanie înecată în lacrimi și s-a petrecut la câteva zile după ce doi președinți ai Academiei Române, unul care a condus Academia Română din jilțul de președinte opt ani și din jilțul de vicepreședinte patru ani, deci în total doisprezece ani la rând, și celălalt, încă opt ani la rând în jilțul de președinte și ei amândoi, repet, au venit la el acasă, bolnav, în Dionisie Lupu, spre a-i aduce... o diplomă intitulată Distincția culturală, după ce sperase atâția ani, două decenii, că urmează să fie ales membru al Academiei Române... în curând. A murit și nu a mai apucat acest în curând, iar amicul care a condus Academia Română doisprezece ani, ani la rând după moartea lui, a venit la parastasul lui senin și a prezidat și celelalte parastase, uitând să-l propună măcar membru al Academiei post-mortem, cum sperase și familia. Așadar, ani la rând a prezidat și pomenile marelui poet.

Acum înțelegeți deosebirea pe care o fac între Amiciție, dominantă în lumea literară românească, și Prietenie.

La 86 de ani îmi rămâne amintirea acestei Prietenii, singura până în clipa când, acum trei ani și jumătate, aflat pentru a cincisprezecea oară în Israel, am primit la Tel-Aviv un telefon de la Arhiepiscopul Râmnicului, doctor Varsanufie, care mă invita la o întâlnire la Râmnic pentru o consultare privitoare la alcătuirea unui volum omagial consacrat arhiepiscopului Gherasim al Râmnicului, decedat în scaunul princiar, la 99 de ani și patru luni, cel mai bătrân slujbaş în funcție al țării!

Telefonul m-a surprins pentru că nu aveam cum să mă aștept la el, nu fusesem, deși invitat oficial, la înscăunarea arhiepiscopului dr. Varsanufie, nu știam mare lucru despre el și ce aflasem nu mă făcuse să îl agreez în niciun fel, mi se părea chiar că instalarea lui ar fi putut deveni o pagubă pentru Biserica Olteniei ortodoxe, a Olteniei de sub munte. Așa m-am întâlnit cu domnia sa peste câteva zile, cu aceste sentimente, într-o vizită scurtă la Râmnic, și după ce ne-a invitat pe mine și pe soția mea să vedem șantierul pe care îl deschisese în câteva luni în cuprinsul uriașei grădini a Arhiepiscopiei, uimiți de proiectele lui care, în trei ani ce au urmat acestei vizite, au adus în întreaga Arhiepiscopie schimbări absolut revoluționare, într-un spațiu rămas împietrit al canoanelor unui timp revolut, soția mea i-a spus gazdei noastre: „Înaltpreasfinția Voastră, să știți că mă simt foarte vinovată pentru că noi nu v-am vrut și

v-am urât, deoarece noi l-am iubit foarte mult pe cel care a fost înaintea dumneavoastră, dar ascultându-vă și văzând ce ați realizat îmi dau seama că suntem pe cale să ne îndrăgostim definitiv de dumneavoastră!” Așa a început a doua prietenie adevărată din viața mea, cu durerea de a-l fi cunoscut atât de târziu pentru mine, durere înecată în bucuria de a întâlni un cărturar din spița lui Calinic de la Cernica, cel care a dat strălucirea acestei Arhiepiscopii întemeiate ca un nou Severin, întâistătătoare în întreaga Oltenie ortodoxă și una din primele două mari episcopii hotărâtoare pentru destinul ortodoxiei românești, cealaltă fiind Episcopia de la Buzău. Revelator pentru mine a fost să descopăr în acest înalt ierarh virtuțile pragmatice, așa cum spuneam, ale lui Calinic de la Cernica și ale marelui patriarh care a fost vâlcceanul Justinian Marina. Așa am aflat că dr. Varsanufie a fost ridicat la treapta de episcop la 33 de ani! de către patriarhul Teoctist, pe care l-am cunoscut îndeaproape și l-am venerat și mi-am dat seama astfel că alegerea patriarhului a fost inspirată.

În numai trei ani de arhiepiscopat, dr. Varsanufie a ridicat șapte mănăstiri, a tipărit cărți însemnate pentru ortodoxismul românesc, a reînnoit palatul ridicat de Calinic și i-a dat o strălucire nouă, a făcut din parcul Mănăstirii Arhiepiscopale un rai al arbuștilor și florilor, a plantat sute de meri, sute de nuci, sute de cireși, de caiși, de piersici, de pruni, a refăcut din temelii, înnobilându-le, toate acareturile din timpul lui Calinic și casa acestuia, a îmbogățit Râmnicul și faimosul, azi, parc, cu busturile ierarhilor mari ale episcopilor din trecut, în frunte cu bustul lui Antim Ivireanul, primul din istoria țării și bustul Patriarhului Justinian, tot primul din istoria bisericii, a aurit turelele Catedralei, a creat re-

viste de cultură în care odată cu dogmatica ortodoxă își află locul pagini din literatura română contemporană, a creat un târg anual al producției artisanale mănăstirești, a chemat iubitorii credinței la spectacolele primului teatru creștin aparținând Arhiepiscopiei, în sfârșit, trebuie să spun că „șantierul e în plină expansiune, cuprinzând edificii ortodoxe din Țara Loviștei până în satul nașterii Patriarhului Justinian, căruia i-a și închinat o mănăstire și i-a construit după fotografii o casă muzeu. A instituit Crucea Râmnicului, medalie care va străluci alături de medaliile Mitropoliilor Ardealului și Moldovei.

Dar pentru mine acest ierarh cu 36 de ani mai tânăr a devenit și duhovnicul de care aveam nevoie și care mă ajută să mă întâlnesc, sigur de mine, cu viitorul pe care îl mai am în față. Sub inspirata lui preocupare pentru scrisul meu, am dictat, aproape orb, trei romane: *Ura din ochii vulpii*, *Corrida* și *Marele premiu la Monte Carlo*, care în conștiința mea reprezintă o sperată altfel racordare la exigențele romanului european și mai ales francez de astăzi, ierarhul fiind și cunoștință apropiată cu doi dintre liderii acestui univers românesc, Eric Emmanuel Schmitt și Pascal Bruckner. Dr. Varsanufie al Râmnicului e pentru mine astăzi dialogantul cel mai apropiat care îmi amintește permanent și de dialogurile nocturne cu Adrian Păunescu.

Într-o lume a singurătății unei societăți mutilate spiritual de tăvălugul globalizării cu orice preț și într-un climat social ca acela al României de astăzi, care este primejduită fără drept de apărare de pierderea identității naționale și de spirit, eu am șansa de a mă alia, cât se mai poate și datorită vârstei, sigur de mine și de idealurile mele, la masa de scris și datorită acestui duhovnic care a înțeles că fundamental pentru Biserica Creștină este să

fie Biserica aceea care întinde ea, prima, mâna credincioșilor spre a-i ajuta să rămână demni și nu înfricoșați, să rămână convinși că fiecare om este făcut sau născut după Chipul și asemănarea lui Dumnezeu, și nu rob al lui Dumnezeu.

Ajuns aici mă simt dator să-l rog pe duhovnicul meu de azi, de altfel primul meu duhovnic din viață, să îi accepte lângă nnia sa, în ipostaza de prieteni de suflet, și nu de drum, de solidaritate creatoare, și nu de interes, pe primul meu editor, de la prima mea carte până la, inclusiv, *Trilogia Tărănească*, criticul și istoricul literar prof. univ. dr. Valeriu Râpeanu, și pe editorul meu de azi, Ovidiu Enculescu, cel care și-a asumat și reeditarea întregii mele opere romanești dinaintea titlurilor amintite, făcându-mă să cred că Editura lui, RAO, e pentru mine Casa atât de asemănătoare cu Casa Galimard care a ocrotit opera lui Albert Camus și l-a ocrotit pe marele scriitor francez, european și sigur mondial al veacului xx. Nu pot să nu subliniez cu o vie recunoștință atenția cu care acest editor m-a întâmpinat de la început și mi-a întâmpinat fiecare carte, dându-mi și el de atâtea ori sentimentul că nu sunt singur.

Acum, la sfârșitul acestor pagini, sunt obligat moral să amintesc că, în afara acestor trei Prietenii pomenite și descrise mai înainte, am avut și mai am patru, cinci sau șase, dacă mă gândesc bine, Prieteni din lumea civilă, dacă pot să spun așa, ei sunt cei care au fost lângă mine și m-au ajutat să petrec demn clipe importante din viața mea și să trec, sigur de mine, punțile suspendate dramatic pe care am fost obligat să trec ca să merg mai departe și care m-au ajutat în cel mai propriu înțeles al cuvântului. Ei sunt: Ion Antonescu („Mareșalul”) din Țara Loviștei, rudă cu mine, ing. Gheorghe Niță, directorul construcțiilor miniere din jumătatea de sud a României, de la Severin la Caraorman, fiu de învățător de țară, oltean, ca și mine, care m-a părăsit înainte de vreme, la fel ca Adrian Păunescu, Constantin Dinculescu și Gheorghe Soica, frații mei de visuri vâlcene, C.B., un personaj din rândul binefăcătorilor ce nu vrea să își decline numele, ing. Ioniță Nicolaescu, tatăl vinurilor de la Sâmburești, supranumii nașul meu de cununie la mijlocul vieții, ing. agronom Constantin Gib și el plecat atât de tânăr în lumea dreptilor în care merită să stea, în sfârșit aici sper să-l pod adăuga și pe generalul Olimpiodor Antonescu, pe care l-am ales să fie președintele de astăzi al Fundației Naționale pentru civilizație rurală „Niște Țărani”.

Prietenia despre care am fost rugat să vorbesc în acest capitol al *Jurnalului* meu și care îl cuprinde și pe Vartan Arachelian, scriitorul și istoricul, este un sentiment, îmi dau seama, atât de rar, încât nu știu dacă lumea modernă îi va mai găsi locul pe care altfel îl merită și pe care e greu să-l definești dacă nu ai puterea să îl împlinești.

Dan Ciachir

În orașul lui Constantin

Am fost de două ori la Constantinopol: mai întâi la sfârșitul lunii septembrie 1991, când am rămas acolo o săptămână, apoi un an mai târziu, când am stat doar două zile. Prima dată am ajuns în orașul lui Constantin la capătul unui drum lungit de un accident de autocar, trecând Dunărea la Giurgiu și străbătând Bulgaria cu reliefuri posace. În 1992 am ajuns la Constantinopol tot cu autocarul, sosind însă de la Alanya, din sudul Asiei Mici, după un drum de 800 de kilometri prin Podișul Anatoliei. Atunci am verificat încă o dată intuiția lui G.M. Cantacuzino – formulată și de Anton Bibescu ori de Matila Ghyka (inițial mi se întâmplase în Malta) – care spune că ori de câte ori trecea în Dobrogea i se părea că pătrunde în alt continent, implicit în lumea Orientului. Adevărul acesta l-a rostit și Arghezi într-un interviu dat spre sfârșitul vieții: „Pământul Dobrogei seamănă cu al Palestinei. Iisus Hristos trebuie să fi trecut pe aici”.

În toamna lui 1992 locuisem la Efes în Asia Mică, într-o pensiune evocând Tulcea de acum câteva decenii, ambele orașe având coline cu pământ argilos, ulițe în pantă acoperite cu macadam, măgăruși, bostani vârgați, smochini și o lumină statică, blândă, înrudită cu aceea pe care pictorii noștri interbelici o găsiseră la Balcic. După prima noapte dormită la Constantinopol, ieșind din hotelul așezat pe o străduță înclinată, răcoarea dimineții cernută printre salcâmi, aerul sărat și vrăbiile au făcut să mă cred la Constanța. Câțiva ani mai târziu, ducându-mă iar în Asia Mică, avionul cu care călătoream a zburat atât peste Constanța, cât și peste Constantinopol, prilej să-mi amintesc de priveliștea cu cele două poduri transcontinentale de peste Bosfor ce se deschide din culmea reședinței lui Justinian. O panoramă cum nicio împărăție și niciun oraș nu au mai avut. Poate că această priveliște fără seamăn și pereche m-a făcut să spun că aș da zece zile la Paris sau la Londra pe una petrecută la Constantinopol.

Există însă încă un loc de referință de unde poate fi contemplat Țarigradul: din Turnul Galata, înalt de 60 de metri, având o platformă circulară cu o perspectivă de 360 de grade.

Galata este numele unui vechi cartier bizantin al orașului și al podului care îl leagă de celălalt mal al Cornului de Aur, fastuosul estuar și liman maritim. Podul peste care am trecut în urmă cu un sfert de secol, menit deopotrivă vehiculelor și trecătorilor, plin de dughene înguste, locande și prăvălii, a ars în 1992 și a fost reconstruit. Ridicat de genovezi pe locul unui far de lemn bizantin, Turnul Galata a fost, succesiv, închisoare turcească și foișor de foc. Restaurat de mai multe ori, având ziduri groase de aproape patru metri, înzestrat cu un ascensor, oferă o priveliște al cărei efect este, pe vreme bună, o panoramă apoteotică.

Am rămas pe platforma sa circulară mai bine de o oră într-o dimineață de octombrie luminoasă și cu foarte puțini turiști. În dreapta câmpului vizual albăstrit de cer și de ape aflate în toate părțile se întindea Cornul de Aur, iar în latura stângă Marea Marmara, zisă și Propontida sau Marea Albă, prilej să-mi amintesc de observația lui Iorga că Bizanțul este o talasocrație. Dar Turnul Galatei oferea deschidere și asupra Bosforului.

Privind iarăși Cornul de Aur, m-am uitat spre capătul său îngustat, unde se află cartierul Fanar și catedrala Patriarhiei Ecumenice cu hramul Sfântului Gheorghe, statornicită acolo din anul 1600, după mai multe peregrinări. Modestă ca dimensiuni, biserica nu are cum să se distingă din vârful Galatei. Lipsită de turlă și de clopotniță, pare mai degrabă o clădire civilă cu elemente arhitectonice grecești. În interiorul ei a predicat însă Ilie Miniati, iar în incintă Constantin Ikonomos a redactat în 1848 strălucita Enciclopedie a Patriarhilor Răsăriteni cu care i s-a răspuns papei Pius al IX-lea și invitației sale de „unire”. De aceea, catedrala Patriarhiei Ecumenice constituie și astăzi un simbol și un concentrat de Ortodoxie care ne leagă de epoca lui Justinian și de aceea a lui Fotie.

Pe platforma circulară a Turnului Galata mi-am amintit un vers al lui Baudelaire: „Om liber, totdeauna îți va fi dragă marea” și am simțit acel duh al Răsăritului întâlnit prima oară, în adolescență, în preajma bisericii elene din Constanța, regăsit adesea și în București. Odată, trecând pe lângă Hanul lui Manuc și pe lângă Biserica Curtea-Vechie într-o după-amiază de septembrie, lumina, cerul și vântul m-au făcut să exclam: „Parcă ar fi la Constantinopol!”. Există, de altfel, și un roman, ambientat la Sulina – Europolis de Jean Bart –, impregnat de același duh. În niciun alt oraș din străinătate, atât cât am călătorit, în afară de Belgrad, nu m-am simțit așa; doar la Constantinopol. Iar în vara lui 2008, aflându-mă la Veneția pe un vaporetto ce străbătea Canal Grande, am simțit o bucurie copleșitoare descoperind asemănarea cu Bosforul, de care mi s-a făcut dor în aceeași clipă. Starea aceea nu era efectul nenumăratelor elemente bizantine ale Veneției, nu avea resort „cultural”, ci era o *trăire*.

În octombrie 1991, deși avea o viteză mică, vaporul care naviga prin Bosfor mi se părea că merge prea repede și că, de pildă, zidurile Fortăreței Rumelia, pe care le recunoscusem, trec vijelios pe dinaintea ochilor, ca și superbe reședințe cu debarcader, pontoane, caicuri ancorate, grădini, parte din ele locuite cândva de familii princiare fanariote sau moldo-vlahice. Dimitrie Cantemir și-a ridicat în Bosfor un palat după propriile planuri. Avea și în Constantinopol o casă, în Fanar, aproape de Patriarhie.

Profeția lui Dostoievski că Țarigradul va redeveni cetate a creștinătății nu s-a împlinit. Îmi amintesc de o discuție din anii '80 ai secolului trecut în care Părintele Stăniloae îmi spunea cu mâhnire că la sfârșitul Primului Război Mondial, la care Turcia luase parte alături de Germania înfrântă, dacă ar fi vrut, Aliații occidentali puteau atribui Greciei Constantinopolul. S-au opus însă, cel mai tare, englezii. Atunci, pentru o vreme, orașul lui Constantin a fost împărțit de către învingători în *sectoare*, precum Berlinul în 1945.

Deși din Turnul Galata se văd și locurile prin care turcii au pătruns în Constantinopol în noaptea de 28 spre 29 mai 1453, starea mea sufletească era una de seninătate și bucurie datorită frumuseții priveliștii, așa cum fusese și aceea din culmea reședinței Paleologilor și cum avea să fie în ceasurile petrecute pe Bosfor sau în clipele de sub cupola Sfintei Sofia, unde m-am simțit fericit.

Sf. Teodor Studitul
(759–826)

Cateheza a zecea a Sfântului Părintelui nostru și Mărturisorului Teodor, starețul de la Studion, către ucenicii lui, rostită în Duminica Tuturor Sfinților

Traducere din limba elină de Octavian Gordon

Mucenici nu sunt doar aceia care-și varsă sângele,
ci și cei care petrec o viață îndumnezeită

Frați și părinți,

Sfânta Cincizecime, pe care ne-am învrednicit s-o prăznuim, este praznic al praznicelor! Dar praznic este și cel al Tuturor Sfinților¹, cel de care ne-am apropiat acum. Și, pentru că este potrivit ca, la o sărbătoare, să dobândim un lucru bun printr-o mai bună cugetare, gândiți-vă, dacă vi se pare de cuviință, cât de mulți și cât de mari sunt Sfinții pe care-i pomenim. Dar cine ar sta să numere stelele cerului și nisipul vărsat pe malul mării? Atât de mulți sunt mucenicii din toată lumea, care, prin credință, au biruit puterea potrivnică, și-au încins veșmintele împotriva oștirilor tiranilor, au pornit să se lupte cu focul, cu sabia, cu fiarele și cu toate nenorocirile, socotind caznele ca pe niște plăceri, iar vărsarea sângelui lor ca pe o desfătare. Și, într-adevăr, cu această încredințare, au călcat peste cărbuni de foc, au stins ruguri aprinse, au lucrat în chip firesc² cele mai presus de fire, copleșind de uimire tirani și împărați. Mărturisind³ ce? Că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și în numele Lui este viața cea veșnică, după cum stă scris. Dar oare mucenici sunt doar cei [care și-au vărsat] sângele? Firește că nu, ci și cei care petrec o viață îndumnezeită; căci zice Apostolul: „Au pribegit în piei de oaie [și] în piei de capră, lipsiți, strâmtorați, rău primiți, ei, de care lumea nu era vrednică, rătăcind în pustii, și în munți, și în peșteri, și în crăpăturile pământului” (Evrei XI, 37-38). Și, puțin mai încolo:

¹ Este vorba de prima Duminică după Rusalii, a tuturor Sfinților.

² Literal: „în fire”.

³ Pe parcursul întregii *Cateheze a zecea*, Sfântul Teodor se întemeiază pe jocul de cuvinte dat de cele două sensuri ale cuvântului μαρτυς: „martor” și „mucenic” (μαρτυρόω = „a mărturisi”, „a fi mucenic”). Astfel, traducerea noastră, în această *Cateheză*, prin „mucenic” va acoperi și celelalte sensuri, pe care româna le diferențiază, de obicei, prin cuvinte diferite: „mucenic”, „martor”, „mărturisor”.

„Având împrejurul nostru atâta nor de mucenici, lepădând orice povară și păcatul ce lesne ne împresoară, să alergăm, cu răbdare, la lupta ce ne stă înaintea, avându-L înaintea ochilor pe Iisus, începătorul și plinitorul credinței” (Evrei XII, 1-2). Vezi că i-a numit mucenici laolaltă pe toți iubitorii de sfințenie⁴ și pe toți care au dus o viață în nevointă, prin răbdare? Drept aceea, fraților, și noi am fost socotiți întru această mucenicie; căci, atunci când iubim și răbdăm suferința⁵ unei vieți purtătoare de cruce, când păzim făgăduința⁶ fecioriei și supunerea cea netăgăduită a luptătorilor, mărturisim că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; mărturisim că este o judecată și o răsplată; mărturisim că vom da socoteală, la Înfricoșătoarea Judecată a lui Hristos, de cele pe care le-am trăit, când ne vom împotrivi diavolului, care este vrăjmașul lui Hristos și care se răzbună pe noi și, ca și cum ne-ar biciui, năvălește asupra noastră cu neîncetate gânduri și cu plăceri pierzătoare, ca noi să tăgăduim existența lui Dumnezeu. Căci cei ce au obiceiuri stricicioase dau ascultare potrivnicului și-l urmează, spunând, prin faptele lor, că nu este Dumnezeu, potrivit celor spuse de Sfântul David: „Zis-a cel nebun în inima sa: Nu este Dumnezeu!” (Psalmul LII, 1).

Dacă nu ar aduce uitarea de Dumnezeu în sufletele oamenilor, ca pe o tăgăduire a Lui, nu ar putea să convingă mintea să se dedea la poftele trupului, la revărsarea păcatului, la beție, la desfrâu, la îmbuibare, la băutură, la lăcomie, la slujirea idolească și la orice alt lucru nelalocul lui; iar de aici, luând sufletul, îl silește să meargă după el, răpindu-l dinaintea lui Dumnezeu și dându-i tot sprijinul pentru dobândirea focului nestins al chinului celui veșnic. Cât de nenorocită-i amăgirea, dar mai crunt este sfârșitul amăgirii!

Dar noi, fraților, ca niște mărturisitori ai lui Hristos, să mărturisim și mai mult mărturisirea cea bună⁷, bucurându-ne laolaltă cu toți sfinții, fiindcă ne-am învrednicit să mărturisim pentru Hristos, fără să ne plecăm genunchiul lui Baal⁸, adică dorinței trupului și celorlalte plăceri ale vieții acesteia, să nu ne încredem celui care ne vâra în minte tot felul de pricini pentru ca noi să lepădăm ascultarea, ci în fiecare zi să ne împotrivim

⁴ Literal: „cuvioșie”, „starea celui cuvios”.

⁵ Literal: „ceea ce este plin de suferință, de durere”. Acest cuvânt (πολύθλιπτος) mai apare la Sfântul Efreem Sirul (în *Cuvântarea despre a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos*), unde este pus în legătură cu ceasul venirii lui Iisus. Este reluat aici de Sfântul Teodor Studitul, care-l mai întrebuințează o dată, în *Scrisoarea a 6-a* (PG 99, 928 B), adresată mamei sale, Teoctista, ca epitet al lui βλος („viață”), deci cu înțeles similar celui din contextul de față.

⁶ Sau „votul”.

⁷ Fraza din limba grecească este dublă, dar sărăcia – în acest loc – a limbii române nu permite o traducere literală. În original: τὴν καλὴν μαρτυρίαν ἔτι μαρτυρήσωμεν, τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἔτι ὁμολογήσωμεν. Cele două cuvinte grecești, μαρτυρία și ὁμολογία, precum și corespondentele lor verbale, μαρτυρέω și ὁμολογέω, nu înseamnă practic același lucru: primul înseamnă „ceea ce spui sau faptul de a spune în calitate de martor”, în timp ce al doilea arată „ceea ce spui sau faptul de a spune același lucru cu altcineva”. Dar, în limba română, ambele au sunt echivalente cu „mărturisire”, respectiv „a mărturisi”.

⁸ În original, Baal este la genul feminin, probabil întrucât este tălmăcit apoi prin „dorință”.

prin luptă, ca și cum am fi în arenă: loviți, dar nu slăbănogiți, răbdând cu bărbăție, și nu pătrunși de frică. Apoi, știți prea bine care este câștigul mărturisirii: faptul că cei care mărturisesc pe cineva în timpul vieții sunt părtași ai bucuriei aceluia și au parte de acele lucruri despre care au mărturisit. Așadar, de aici urmează că și mărturisitorii lui Hristos, ca unii care au mărturisit pentru El în toate și au răbdat chinuri de nerăbdat pentru mărturisirea cea adevărată, se vor vădi împreună-moștenitori ai Lui în veacul ce va să vie. Căci zice Apostolul: „Iar când Se va arăta Hristos, Viața noastră, atunci și voi vă veți arăta împreună cu El întru slavă” (Coloseni III, 4). Împreună cu aceștia aducând și noi mărturisirea noastră – căci îndelungată este și de-a lungul întregii vieți – deie [Domnul] să ne învrednicim a ne desfăta de răsplățile cele veșnice și să ne veselim în veci împreună cu Hristos, Căruia l se cuvin slavă, cinste și închinăciune, împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

Protos.
Arsenie Muscalu

Despre ispite

In drumul lui către Dumnezeu, în căutările lui, în calea vieții lui, omul are a se întâlni, negreșit, cu mulțimea ispitelor. În general, numim ispită tot ceea ce ademenește, tot ceea ce amăgește pe om spre a-l atrage în păcat. Numim, de asemenea, ispită și orice piedică pe care o întâmpină omul în încercarea lui de a săvârși binele, orice piedică pe care o întâmpină el în încercarea de a împlini voia lui Dumnezeu. Un sens, acum ușor învechit, al cuvântului ispită era și acela de: cercetare, examinare, încercare. După acest înțeles al cuvântului, acțiunea de a ispiți un tânăr învățăcel (un elev, un student, etc.), acțiune pusă pe seama unui profesor și desfășurată în cadrul procesului de învățare ce are loc într-o școală oarecare, poate să însemne examinarea învățăcelului, evaluarea gradului în care el și-a însușit cunoștințele predate sau a stadiului la care a ajuns în cadrul procesului de învățare.

Cuvântul nostru despre ispite vom încerca să-l dezvoltăm pe două coordonate: vom numi propriu-zis „ispită” tot ceea ce ademenește, tot ceea ce amăgește și atrage pe om spre păcat sau tot ceea ce i se pune ca piedică în calea săvârșirii binelui și vom numi „încercare” tot ceea ce i se întâmplă omului în viață la un moment dat, pe calea apropierei lui de Dumnezeu, spre întărire în credință, spre desăvârșire sau, alteori, spre probare spre „examinare”, spre dezvăluire a adevăratei lui stări interioare, a adevăratei stări a lucrurilor (în sens moral).

Ca într-un fel de paranteză, să spunem că acest fel de situații, când ne este dată o încercare spre dezvăluirea adevăratei noastre stări interioare, poate să însemne o judecată mai înainte de Judecată – o „judecată particulară” desfășurată cât timp suntem în această viață (spre deosebire de judecata particulară despre care ne învață Biserica și ne spune că se desfășoară prin intermediul îngerilor buni și a celor răi imediat după moarte, după ieșirea sufletului din trup), „judecată” rânduită de Dumnezeu pentru trezirea noastră: modul cum reacționăm în încercare (după Dumnezeu sau, dimpotrivă, în afara voii Lui) ne oferă prilejul, dacă voim și dacă nu ne îndreptățim pe noi înșine, să ne dăm singuri „sentința” (în sensul de

a ne conștientiza starea interioară, cel mai adesea dezastruoasă, ascunsă altfel în împrăștierea și confuzia și întunericul în care trăim zilnic), având timpul și prilejul de a schimba această sentință, atunci când ea este nefavorabilă, prin pocăință (spre deosebire, iarăși, de judecata particulară de după moarte, la care nu mai este cu puțință pocăință).

Continuând să depănăm șirul gândurilor noastre în legătură cu ispitele și încercările, vom spune că având credință în Dumnezeu, în lucrarea Lui proniatoare asupra omului și asupra întregii creații și cunoscând că omul a fost zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ca persoană rațională și liberă, deja intuim că în spatele ispitelor se află întotdeauna fie o înclinație rea, o pornire păcătoasă a omului, fie lucrarea ispititorului celui dintru început, a amăgitorului primilor oameni, adică lucrarea diavolului, iar în spatele încercărilor îl putem afla, deși nu întotdeauna, pe Dumnezeu.

Sfântul Apostol Iacov spune: „Nimeni să nu zică, atunci când este ispitit: De la Dumnezeu sunt ispitit, pentru că Dumnezeu nu este ispitit de rele și El Însuși nu ispitește pe nimeni. Ci fiecare este ispitit când este tras și momit de însăși pofta sa” (Iacov I, 13-14).

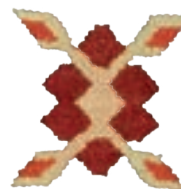
Iar Sfântul Apostol Petru în *Întâia Epistolă Sobornicească* spune: „Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită” (I Petru V, 8).

Pe de altă parte, ca exemple edificatoare cu privire la încercările prin care întotdeauna au trecut oamenii lui Dumnezeu, le avem pe cele enumerate de Sfântul Apostol Pavel în capitolul XI al *Epistolei către Evrei* din care cităm doar versetul 17, în care este vorba despre dreptul Avraam: „Prin credință, Avraam, când a fost încercat, a adus pe Isaac (jertfă). Cel ce primise făgăduințele aducea jertfă pe fiul său unul născut!”.

Un exemplu cutremurător, în acest sens, este și cel al dreptului Iov despre care Sfântul Apostol Iacov vorbește astfel: „Iată, noi fericim pe cei ce au răbdat: ați auzit de răbdarea lui Iov și ați văzut sfârșitul hărăzit lui de Domnul; că mult-milostiv este Domnul și îndurător” (Iacov V, 11).

Poate să pară, așa cum am prezentat lucrurile până acum, că este destul de ușor să deosebim între ispite și încercări. Dar nu este așa! Sfântul Ioan Scărarul spune: „Cuvântul despre judecățile lui Dumnezeu și despre căderi e întunecos și neînțeles de niciun suflet. Nu știm care sunt căderile care ni se întâmplă din negrijă, care din părăsirea din iconomie (cu un rost

„...intuim că în spatele ispitelor se află întotdeauna fie o înclinație rea, o pornire păcătoasă a omului, fie lucrarea ispititorului celui dintru început, a amăgitorului primilor oameni, adică lucrarea diavolului, iar în spatele încercărilor îl putem afla, deși nu întotdeauna, pe Dumnezeu.” ✠

bun), care din pricina întoarcerii lui Dumnezeu de la noi”¹. Ceea ce spune aici Sfântul Ioan Scărarul despre judecățile lui Dumnezeu și despre căderi se poate înțelege ca fiind adevărat și cu privire la încercări și ispite.

Sfântul Ioan Scărarul adaugă totuși că în privința căderilor petrecute din iconomie (adică dintr-o rânduială, dintr-o judecată sau dintr-o voie oarecare a lui Dumnezeu) există un semn de recunoaștere: „Dar cineva ne-a povestit că cele ce ni se întâmplă din iconomie, pricinuesc o întoarcere grabnică. Căci nu îngăduie Dumnezeu, care ne-a predat lor, să fim ținuți mult de ele”².

Poate că nu ar fi nepotrivit să ne oprim acum puțin atenția asupra cuvintelor cuprinse în rugăciunea domnească (Tatăl nostru): „și nu ne duce pe noi în ispită” (Matei VI,13), cuvinte care stârnesc uneori o nedumerire: Ne

poate duce în ispită Tatăl nostru Cel ceresc?

În lumina celor spuse de Sfântul Apostol Iacov și anume că: „Dumnezeu nu este ispitit de rele și El Însuși nu ispitește pe nimeni” (Iacov I,13) și în lumina celor spuse de Sfântul Ioan Scărarul că El ne lasă uneori pradă căderilor potrivit unor judecăți ale Lui, necuprinse de mintea noastră, dar și în acord cu tâlcuirile multor Sfinți Părinți ai Bisericii, putem înțelege că: „nu ne duce pe noi în ispită” este un „cuvânt” care ne învață să ne cunoaștem slăbiciunea, să nu ne aruncăm din trufie în lupte

...„nu ne duce pe noi în ispită” este un „cuvânt” care ne învață să ne cunoaștem slăbiciunea, să nu ne aruncăm din trufie în lupte și încercări peste puterea noastră, ci să rugăm pe Dumnezeu să privească cu milă la slăbiciunea noastră, să nu îngăduie încercări din care nu ar ieși la iveală decât puținătatea credincioșiei și puținătatea iubirii noastre față de El... ❀

și încercări peste puterea noastră, ci să rugăm pe Dumnezeu să privească cu milă la slăbiciunea noastră, să nu îngăduie încercări din care nu ar ieși la iveală decât puținătatea credincioșiei și puținătatea iubirii noastre față de El, să nu ne lase să cădem atunci când suntem ispitiți. Îndreptăm, deci, astfel cererea noastră către Tatăl nostru Cel ceresc, izvorâtă din cunoașterea smerită a propriei slăbiciuni, de a nu fi supuși încercărilor, sau, dacă aceasta nu se poate, de a nu fi lăsați să cădem atunci când suntem încercați sau ispitiți, știind bine că aceasta s-ar întâmpla, știind bine că am cădea dacă am fi lăsați la puterea noastră.

Exprimarea cauzală (ca și când Tatăl ceresc ar fi cauza ispitirii, ca și când El ar fi cel care „duce în ispită”) nu trebuie să ne deruteze: rugăciunea nu este ca un discurs care are pretenția unei exprimări sistematice a ideilor, cu o logică și cu o explicare a lor riguroasă și amănunțită. Rugăciunea are un ritm al ei interior, are laconismul ei, ea spune multe fără cuvinte,

¹ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Filocalia*, vol. IX, EIBMBOR, București, 1980, p.151.

² *Ibidem*.

presupune multe fără a le exprima cu rigoarea logică a unui discurs bine alcătuit, având în același timp o coerență și o logică proprii, interioare, izvorâte din așezarea rugătorului în relație personală cu Dumnezeu, din starea lui cu sufletul în fața lui Dumnezeu, Care îl privește cu dragoste și „Care plinește cererile mai înainte de cerere”³.

Revenind la problematica deosebirii, a discernerii între încercări și ispite, cred că e potrivit să spunem că nu numai bogăția de ne cuprins cu mintea omenească și adâncimea de neajuns a judecăților lui Dumnezeu fac să ne fie practic cu neputință să înțelegem până la capăt diferitele situații de viață, să înțelegem ce anume este și ce anume nu este ispită sau încercare, ci și înclinația de a ne găsi singuri scuze și de a învinovați pe alții pentru greșelile noastre, înclinație puternic înrădăcinată în noi, ne aruncă în confuzie. De aceea și facem un anume abuz: la orice mică greșeală, în orice mică situație sau întâmplare în urma căreia a ieșit la iveală vreun defect al nostru, suntem tentați să exclamăm: „Ispită!”. Adică asemenea Evei în Rai, care a dat vina pe ispitorul pentru greșeala ei, dăm și noi vina pe cineva sau ceva exterior pentru cele petrecute, iar aceasta devenind un obicei, ajungem să nu mai înțelegem cu adevărat unde este greșeala noastră, unde este vorba de o ispită sau unde este vorba de o încercare.

Și pentru că am amintit de Eva și de ispita ei, să încercăm să privim mai îndeaproape la cele petrecute cu protopărinții noștri în Rai, fapt care ne va ajuta să înțelegem mai multe cu privire la ispite și încercări. Să numim „încercare” porunca lui Dumnezeu dată primilor oameni: „Din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați!” (Facerea II, 17), aceasta ne-

ar putea ajuta să înțelegem ceva despre „firea” încercărilor, despre rostul lor.

Este limpede că Dumnezeu a avut grijă de primii oameni și nu i-a supus unei încercări peste care nu puteau trece. Din însăși istorisirea Sfintei Scripturi și din tâlcuirile Părinților Bisericii noastre (vezi, de exemplu, meditațiile Sfântului Ierarh Inocențiu al Odessei la căderea lui Adam⁴), înțelegem mai întâi că porunca (încercarea) era absolut necesară, pentru că altfel omul, abia zidit, nu ar fi avut prilejul să se întărească, să crească, să-și exerseze sau să își pună în lucrare puterile sufletești sădite în el și apoi înțelegem că Dumnezeu a luat toate măsurile care țineau de El, ca nimic rău să nu se întâmple, l-a apărut din toate părțile pe om, arătându-i ce se va întâmpla dacă va încălca porunca, că va simți primejdia morții, pe care o va și gusta, dăruindu-i desfătarea prin toți ceilalți pomi ai Raiului și în multe alte feluri, singurul lucru pe care ar mai fi trebuit să-l facă pentru a împiedica pe om să cadă fiind doar acela de a-i lega voința, de a-i lua libertatea, lucru care era cu neputință să-l facă, pentru că ar fi fost tot una cu uciderea omului pe care l-a zidit, cu anihilarea lui ca ființă capabilă de iubire și menită deplinei bucurii și fericiri, tocmai în virtutea raționalității și libertății lui.

În încercări, de bună seamă, Dumnezeu nu poate fi asemănat cu cineva care dintr-un fel de capriciu testează devotamentul față de sine al prietenului său, sau cu cineva care privește cu un fel de curiozitate la cele ce se vor întâm-

„...să observăm că răul, ispita, ispitorul, reușește să ne amăgească luând, întotdeauna, chipul binelui.” ❧

³ *Penticostar*, IBMBOR, București, 1999, „Rugăciunea I din Slujba Vecerniei (a plecării genunchilor)”, p.329.

⁴ SFÂNTUL INOCENȚIU, Arhiepiscopul Odessei, *Despre căderea Protopărintelui Adam, păcat moarte și înviere*, Editura Pelerinul, Iași, 2012, pp. 13-23.

pla cu cel supus încercării, ci ar putea fi, mai degrabă, asemănat cu o mamă care știe că fiul ei, copilul ei, are un drum primejdios de parcurs, drum ce nu se poate să nu fie făcut, ca un fel de „mergere pe sârmă” deasupra unui hău, iar ea stă tremurând, cu amândouă mâinile întinse asupra lui, dorind să îl prindă atunci când el se va împiedica, spre a nu se zdrobi cu totul în căderea lui. Acestea sunt câteva lucruri pe care le putem înțelege despre „firea” încercărilor, pornind de la cele petrecute cu primii oameni.

Dacă ar fi să spunem ceva, tot în acest context, despre ispite, despre felul cum se insinuează ele în viața noastră, despre felul cum acționează ispititorul spre a ne atrage în păcat, cred că ar fi potrivit să observăm că răul, ispita, ispititorul, reușește să ne amăgească luând, întotdeauna, chipul binelui. De Eva s-a apropiat șarpele în Rai purtând chipul bunăvoinței, luând masca purtării de grijă, a preocupării pentru binele ei și al lui Adam. Parafrazând, am putea prezenta acțiunea ispititorului sau am putea explicita cuvântul adresat de către el Evei (Facerea III,1) în felul următor: „Cum îți este? Nu-i așa că te simți îngrădită de opreliștea lui Dumnezeu? De ce a zis Dumnezeu să nu mâncați din toți pomii Raiului? De ce să-ți fie ceva interzis? De ce să nu te bucuri în deplină libertate de toată frumusețea și de toate cele plăcute care te înconjoară?”

Scopul ispititorului era, după tâlcuirile Părinților Bisericii, să intre în discuție, în legătură cu primii oameni, să afle de la ei ceva despre taina viețuirii lor în Rai, despre taina legăturii lor cu Dumnezeu, el neștiind, de fapt, ce poruncă primiseră Adam și Eva de la Dumnezeu. Aflând aceasta de la femeie, datorită naivității, dar și datorită imprudenței ei, aflând că doar din pomul cunoștinței fuseseră sfătuiți să nu mănânce, acum ispititorul știe unde să lovească și reușește să amăgească pe protopărinți atrăgându-i în păcat.

Și în prezent, ca și în trecut, de oamenii care își duc viața în curăție, în nevinovăție, ispititorul se apropie punându-și masca unui prieten. Nu-l îndeamnă pe omul care trăiește în curăție să săvârșească un rău, un păcat vădit; nu-i spune: „Du-te și fură!” sau „Du-te și desfrânează!” sau „Ucide!”, ci se apropie de el cu binișorul și prin gânduri viclene, aproape insesizabile, îi sădește năzuința spre un „bine” pe care nu îl are, spre ceva măreț (dar care există doar în imaginație, în închipuire), îi aprinde entuziasmul pentru ceva ce pare atât de înalt și de vrednic de a fi dobândit, spre ceva ce pare atât de important încât, fără de el, nu se poate trăi și pentru dobândirea căruia nici un preț nu este prea scump pentru a fi plătit. Are grijă ispititorul ca după ce a aprins entuziasmul și fantezia omului pe care îl amăgește, să-l facă să nu observe că, pentru atingerea scopului său „măreț”, este silit de împrejurări să apeleze la mijloace prin care este încălcată voia lui Dumnezeu, sunt încălcate poruncile dumnezeiești și așa ajunge omul

să săvârșească mulțime de păcate: minciuni, viclenii, neascultări, răutăți, bârfe și altele asemenea sau mai mari, părându-i că acestea sunt nimicuri în raport cu binele măreț pe care îl urmărește.

Într-un sfârșit, omul se va trezi că binele spre care năzuia a fost doar o himeră, va conștientiza că a fost amăgit și că a pierdut raiul (starea interioară de pace și bucurie pe care o avea atunci când conștiința lui era curată) iar sufletul îi este acum, după săvârșirea păcatelor, care mai înainte îi păreau a fi o nimica-toată, întunecat și împovărat.

Cel descris mai sus este, în general, modul în care ispititorul atacă pe oamenii care duc o viață curată. Dar el atacă pe fiecare potrivit cu, să zicem, starea lui morală: altfel îi atacă pe cei care zac în robia păcatului și nici nu se gândesc să se elibereze de acesta, altfel pe cei care își conștientizează starea de robie și doresc să se elibereze de sub stăpânirea păcatului, dar nu întreprind nimic hotărât în această privință, altfel pe cei care, după eliberarea din robia păcatului și dobândirea virtuților, cad din nou în păcat și altfel pe cei care, dobândind virtuțile și statornicindu-se în bine, ajung apoi prin mândrie să prefacă însuși binele dobândit într-un prilej de păcat⁵.

Pe cei care zac în robia păcatului și nici nu se gândesc să se elibereze din această robie, diavolul îi ispitește în sensul că, folosindu-se de înclinarea lor spre păcat, le aranjează și le înlesnește noi și noi prilejuri de a păcătui, având grijă în același timp să șteargă din mintea lor orice gând bun, să le abată atenția de la orice situație sau întâmplare care ar putea să le insufle vreo bună dorință, vreun gând de a se elibera de păcat, cufundând astfel pe om din întuneric, într-un întuneric și mai adânc.

Pe cei care își conștientizează starea de robie, starea sufletească păcătoasă și care doresc să se elibereze de această stare, dar nu fac nimic hotărât în această privință, diavolul îi ispitește cu amânarea, mângâindu-i mincinos că încă mai este timp, că astăzi vor mai păcătui eventual pentru... „ultima oară”, iar mâine se vor îndrepta, dar întotdeauna „mâine!” și niciodată „astăzi!”

Pe cei care cu hotărâre s-au eliberat din robia păcatului și au pornit pe calea binelui, diavolul îi ispitește adesea să săvârșească binele după mintea lor, să se încreadă în discernământul lor, neglijând să ceară sfatul cuiva care i-ar putea sfătui spre cele bune sau chiar evitând să se așeze sub ascultarea cuiva prin care, cu harul lui Dumnezeu, să poată fi ales binele adevărat de un bine aparent, înșelător, astfel ajungând să cadă din nou în păcat.

În sfârșit, diavolul nu se sfiește să atace nici pe cei care au urcat toată scara virtuților și care pare că s-au statornicit în bine, făcându-i să pună

⁵ *Războiul nevăzut*, Ediția Sfântului Teofan Zăvorățul, Editura Mănăstirii Sihastria, 2013, p. 129.

„...altfel îi atacă pe cei care zac în robia păcatului și nici nu se gândesc să se elibereze de acesta, altfel pe cei care își conștientizează starea de robie și doresc să se elibereze de sub stăpânirea păcatului, dar nu întreprind nimic hotărât în această privință, altfel pe cei care, după eliberarea din robia păcatului și dobândirea virtuților, cad din nou în păcat și altfel pe cei care, dobândind virtuțile și statornicindu-se în bine, ajung apoi prin mândrie să prefacă însuși binele dobândit într-un prilej de păcat”⁶

pe seama propriei vrednicii și priceperi binele dobândit și astfel să piardă totul, cufundându-se în trufie.

Din toate aceste curse ale amăgitorului, iubirea lui Dumnezeu caută să scoată pe om și îi trimite neîncetat oameni care să îl ajute, ocazii și prilejuri ca el să se trezească din păcat sau îl înrăurește prin Sfinții Săi Îngeri, prin gândurile bune insuflate de ei, ca, cu orice chip, să-l mântuiască. Depinde de om dacă se va deschide să primească bunele insuflări, dacă se va hotărî să asculte de îndemnurile cele bune.

Prinși uneori, sau poate de multe ori, în cursele înșelătorului, e bine să nu uităm sfatul

Sfântului Ioan Scărarul care ne învață: „Să nu te tulburi de cazi în fiecare zi, nici să ieși din luptă. Ci stai bărbătește și, cu siguranță, îngerul care te păzește va prețui răbdarea ta. Rana ta este ușor de tămăduit cât este încă proaspătă și caldă”⁶.

Dar chiar și dacă rana noastră sufletească nu mai este „proaspătă și caldă”, ci, cu vremea, s-a învârtos, s-a infectat, datorită amânărilor și nepăsărilor noastre, să nu ne descurajăm. Într-adevăr, spune tot Sfântul Ioan Scărarul: „multe se fac cu vremea de nevindecă. Dar la Dumnezeu toate sunt cu puțință (Matei XIX,26). Dracii spun, înainte de cădere, că Dumnezeu e iubitor de oameni, dar după cădere spun că e aspru”⁷. Să nu-i ascultăm! Ci, cât încă nu am căzut, să ne străduim să ne păzim cu grijă de păcat, iar dacă, amăgiți fiind, totuși am păcătuit, să nu lăsăm să intre în suflet gândul descurajator că Dumnezeu e aspru și neîndurător, ci să punem ca pavăză împotriva deznădejzii încrederea în iubirea Lui de oameni.

Să revenim acum la problema discernerii, a deosebirii între ispite și încercări. Deja am spus că este greu și poate că uneori chiar cu neputință să deosebim între ele. Înțelepciunea, luminată de Dumnezeu, a Părinților noștri, ne ajută totuși să aruncăm o lumină a înțelegerii și asupra acestei probleme. Vom cita pe Sfântul Isaac Sirul care spune că încercările sunt partea prietenilor lui Dumnezeu, care sunt cei smeriți la cuget, iar ispitele sunt partea celor mândri, numiți de el, dușmani ai lui Dumnezeu.

După Sfântul Isaac, „încercările ce sunt aduse de toiajul duhovnicesc spre înaintarea și creșterea sufletului, prin care se deprinde și se probează sufletul ce se nevoiește, sunt acestea: pregetarea, îngreunarea trupului, moleșeala mădularelor, trândăvia, zăpăceala cugetării, închipuirea slăbi-

⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Filocalia*, vol. IX, EIBMBOR, București, 1980, p. 152.

⁷ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Filocalia*, ... p. 152.

ciunii trupului, încetarea nădejdi pentru o vreme, întunecarea gândurilor, lipsa unui ajutor omenesc, lipsa celor trebuincioase trupului și cele asemenea acestora. Din aceste ispite omul dobândește un suflet însingurat și părăsit și o inimă omorâtă și smerită. Și prin acestea este pus la încercare dacă vine la dorirea Ziditorului. De aceea, Purtătorul de grijă le rânduiește pe acestea spre puterea și trebuința celor ce le primesc pe ele. În ele sunt amestecate mângâierea și strâmtorările, lumina și întunericul, războaiele și ajutoarele și, scurt vorbind, îngustarea și lărgimea. Ele (de se folosesc spre bine) sunt semnul sporirii omului prin ajutorul lui Dumnezeu⁸. Părintele Dumitru Stăniloae, într-o notă la acest cuvânt al Sfântului Isaac Sirul⁹, observă că, totuși, cele enumerate de el aici și numite încercări, primesc o ultimă calificare prin voința omului: dacă omul se folosește de ele pentru a se apropia de Dumnezeu, le putem numi pe bună dreptate „încercări”, dar dacă omul, trecând prin toate acestea, se desparte de Dumnezeu prin cârtire sau nerăbdare, prin necredință, ele devin, de fapt, „ispite”.

Vorbind apoi și despre ispite, Sfântul Isaac spune: „Iar ispitele venite prin părăsirea lui Dumnezeu, împotriva celor nerușinați ce se înalță în cugetele lor în fața lui Dumnezeu și nedreptățesc această bunătate prin mândria lor, sunt acestea: ispitele arătate ale dracilor, care sunt și ele mai presus de hotarul puterilor sufletului, lipsirea de puterile înțelepciunii aflătoare în ei, simțirea năprasnică a nălucirii curviei, îngăduită împotriva lor spre smerirea trufiei lor, mânia grabnică, voința de a impune voia lor, de a se certa prin cuvinte, de a certa, disprețuirea inimii, desăvârșita amăgire a minții, hule împotriva numelui lui Dumnezeu, gânduri nebu-nești pricinuitoare de râs, mai bine zis de plâns, faptul de a se face de râsul oamenilor și de a-și pierde cinstea lor, de a se face de rușine și de ocară prin lucrarea dracilor în multe feluri, în chip ascuns și arătat, pofta de a se amesteca și a petrece cu lumea, de a grăi și vorbi aiurea totdeauna, în chip nebunesc, și de a născoci pururea vreo noutate printr-o prorocie mincinoasă, de a făgădui multe peste puterea proprie. Și acestea sunt cele sufletești.

Iar în cele trupești i se ivesc unuia ca acesta întâmplări dureroase ce stăruie pururea în împletire cu el și sunt anevoie de destrămat, întâlniri cu oameni răi și necredincioși; ba i se întâmplă să cadă pe mâinile unor oameni ce-l necăjesc, să i se clatine inima mereu, și dintr-o dată, fără pricină, din frica lui Dumnezeu. Aceștia pătimesc de multe ori căderi mari de pe stânci și de pe locuri înalte și alte asemenea acestora, ce li se întâmplă spre zdrobirea trupului. Și, în sfârșit, lipsa celor ce-i pot sprijini inima din

⁸ *Filocalia*, vol X, EIBMBOR, București, 1981, p. 244.

⁹ *Filocalia*, vol X, ... p. 244.

puterea lui Dumnezeu și a nădejzii credinței lor; și, pe scurt, câte neputințe mai presus de putere sunt aduse asupra lor, împreună cu cele din ei. Toate acestea câte le-am înșirat și le-am numărat fac parte din felurile ispitelor mândriei.

Iar începutul acestora se ivește în om când începe să se socotească pe sine înțelept în ochii săi. Și acesta se mișcă în toate aceste rele după măsura primirii unor astfel de gânduri ale mândriei.

Drept aceea, cunoaște din felurile ispitelor căile ușurătății cugetării tale. Iar de vezi vreunele din aceste încercări amestecate în încercările spuse mai înainte de ele, cunoaște că în măsura în care ai din acestea, în aceeași măsură s-a cuibărit în tine mândria¹⁰.

Aflându-ne, așadar, în viața noastră pământească înconjurați de încercări și de ispite, ne căutăm mântuirea. Necazurile și greutățile, uneori, ne vor descumpăni și ne vom afla, poate, în primejdia de a ne îndoi de purtarea de grijă și de iubirea lui Dumnezeu față de noi. E important să înțelegem adevărata semnificație a lor (a greutăților și necazurilor). Prin ele Domnul ne conduce la mântuire: „Acum oamenii s-au făcut mândri, spune Sfântul Siluan Athonitul, și nu se mântuiesc decât prin durere și pocăință, dar la dragoste, foarte cu anevoie va ajunge cineva”¹¹.

Să primim cu recunoștință, din mâna iubitoare a Domnului, medicamentele potrivite pentru vindecarea acestei boli mortale a sufletelor noastre, mândria. Sfântul Siluan deplânge faptul că neînțelegând chemarea la smerenie, nedescoperind binecuvântarea ascunsă în necazuri și încercări „mulți deznădăjduiesc și pier. Sufletul lor se sălbăticește și nu mai vrea nici să se roage, nici să citească, nici să se mai gândească la Dumnezeu”¹².

De toate acestea să fim păziți prin ajutorul de la Dumnezeu și să trăim durerile ca pe niște dureri ale nașterii întru viața cea veșnică și fericită.

¹⁰ *Filocalia*, vol X, ..., pp. 245-246

¹¹ Arhim. Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, Editura Accent Print, Suceava, 2013, p.385.

¹² Arhim. Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, ... p.45.

George
Crasnean

Despre preoție și patimi, cu părintele Damaschin Grigoriatul

Părintele Damaschin, de la Mănăstirea athonită Grigoriou, este cel mai misionar monah pe care l-am cunoscut. A învățat singur limba română în doar șase luni de zile și a făcut-o atât de bine încât a tradus apoi zeci de cărți de spiritualitate ortodoxă românească în limba elină – ale Sfântului Ioan Iacob Hozevitul, Ilie Cleopa, Paisie Olaru, Arsenie Boca, Dometie Manolache, Arsenie Papacioc, Iachint Unciuleac, Petroniu Tănase, etc. A făcut două lungi pelerinaje la mănăstirile noastre: întâia oară în 1984 – când a petrecut două luni în România – și a doua oară, acum trei ani. Mi-a mărturisit că, dintre toate graiurile, albaneza a fost limba care i-a dat cel mai mult de furcă: i-au trebuit doi ani ca să învețe shqipëria. Acum a deprins și limbi africane: swahili și hirudi, de când face misiune în Burundi și Rwanda. (A mai stat și doisprezece ani în Congo, la Kolwezi). Foarte bun psalt, el ține de multe ori strana dreaptă la hramurile românilor athoniți, cântând și laudând pe Domnul în graiul nostru. Pentru africani, imnele bisericești bizantine, tot părintele Damaschin le-a tradus în swahili. Dar, în afară de toate acestea, părintele are foarte multă dragoste pentru aproapele și, știind asta, am cerut binecuvântare de la părintele stareț pentru un interviu. Iar cum gheronda Hristofor a încuviințat lucrul acesta, am urcat în arhondaricul mănăstirii și am început a grăi...

Lupta duhovnicească

Părinte, cum am putea împăca „duhul curăției” – către care osârduiește sufletul – cu „pofta cea trupească” – de care nu prea scapă multă lume?

Pofta omului este firească. Nu este un păcat. Dar Hristos ne-a dat și măsură. Dreaptă socoteală. Este ca atunci când – de exemplu –, mergem la oraș: nu putem să facem asta oricum, ci pe stradă trebuie să ținem cont de semafoare. Când se aprinde culoarea roșie nu putem traversa. Se întâmplă ca oamenii să se unească trupește și înainte de căsătorie. Și nu pentru naștere de prunci. Însă, dacă oamenii practică unirea aceasta carnală mai înainte de a fi căsătoriți, atunci ei cad în păcatul curviei. Pentru că, dacă omul face cu bucurie aceste trupești păcate, el săvârșește păcatul

curviei. Și Sfântul Apostol Pavel spune că aceștia (curvarii) nu vor intra în Împărăția cerurilor (I Corinteni VI, 9). Păcatul aduce însă cu el și supărare. Din cauza conștiinței care ne spune că acest lucru (curvia) este păcat. Și ce putem să facem atunci? Aceasta luptă duhovnicească – pentru ca omul să devină „curat” – nu este posibilă decât creștinului ortodox. Pentru că în alte religii nu este harul lui Dumnezeu (care să-l ajute pe om în această luptă). Nu este posibilă pentru că ceilalți creștini, de altă religie, nu au Duhul Sfânt: nici catolicii, nici protestanții, nici iehoviștii. Această luptă cu poftele trupului poate s-o facă numai omul care este creștin ortodox și s-a botezat.

Și cum anume putem duce această luptă, părinte?

Încet, încet. Omul care are frica lui Dumnezeu și vrea să se mântuiască, are tot mai mare atenție cu sufletul lui: ca să nu săvârșească păcate care sunt rușine înaintea lui Hristos. Și va ține poruncile Lui. Asta este cea mai mare luptă: (plinirea poruncilor).

Curăția preotului

Știți că omului care vrea să fie preot, dar a căzut (în păcat) înainte de căsătorie cu o femeie, îi este interzisă hirotonia. Pentru că cel care vrea să săvârșească Tainele lui Hristos trebuie să fie curat. Iar pentru aceasta trebuie să fie foarte atent și responsabil, căci el intră în categoria preoțească și devine „părinte”. Iar un părinte trebuie să lucreze în numele lui Hristos.

Preotul are harul dobândit la botez și un alt har – al preoției – căpătat prin punerea mâinilor, la hirotonire. Ca și simplu creștin, este dator să fie atent la harul căpătat la botez, dar el trebuie să lucreze și cu harul dobândit la preoțire. Preotul trebuie să mântuiască – adică să-i ajute pe ceilalți să meargă în Împărăția lui Dumnezeu – dar și să se mântuiască.

Părinte, credeți că un preot poate să mântuiască pe alții și, în același timp, el să și-o piardă pe a lui?

Da. De aceea trebuie mare atenție! La noi se spune că mai bine să mergi în rai cu *kombustini* (metanii), decât în iad cu epitrahil! Călugării noștri spun așa.

Sfântul Cosma Etolianul

Știți că preoția monahală este misionară – atât interioară cât și exterioară. Sfântul Cosma Etolianul (+ 24 August 1779) a fost un exemplu de misionarism monahal: el a plecat de la Mănăstirea Filotheou la 1760, în

perioada când Grecia era stăpânită de turci, ca să revigoreze ortodoxia în rândul poporului nostru.

În locurile unde predica el, oamenii ridicau câte o cruce din lemn, în amintirea lui. A clădit două sute cincizeci de școli grecești și o mie două sute de școli primare!

Da. A fost un mare predicator și cel mai mare călugăr misionar. A făcut minuni și a fost și un mare prooroc: ne-a lăsat 130 de profeții; chiar una despre cel de-al treilea război mondial – care se pare că a început în anul 2012, în Siria.

Știu că i-a spus și lui Ali Pașa ce are să i se întâmple în viață și turcul a fost cel care i-a ridicat prima biserică – în Berat (Albania), la 1814 – și i-a făcut și o raclă din argint pentru moaște.

Tot el a spus că, la sfârșit, cei care nu vor avea frica lui Dumnezeu vor fi chiar preoții. Acesta este lucru înfricoșător.

Da părinte! Eu știu că Sfântul Ioan Gură de Aur a zis că „la o mie de preoți, dacă unul se va mântui”! Și asta în secolul al IV-lea! D’apoi la sfârșitul veacurilor?!

Da. Și Sfântul Vasile cel Mare spunea – vorbind despre gânduri: „Eu nu am păcătuit cu femeie, dar nici fecior nu sunt”!

Vai! Și cine ar putea fi atât de curat ca să fie vrednic să slujească lui Dumnezeu?

Păcate din economie

Uitați: un episcop grec a vrut să facă economie și a hirotonit trei preoți într-un an. Era lipsă de preoți și s-a gândit că este bine ce face. Numai că acei tineri nu au avut o viață curată înainte de a fi hirotoniți și nu au plăcut lui Dumnezeu și, în câteva luni – mai puțin de un an! –, au murit toți trei. A iconomisit în locul lui Dumnezeu și El nu vrea oameni necurați să-L slujească.

Și a păcătuit episcopul?

Păcatele nu sunt numai pentru noi, sunt și pentru episcopi. Toți suntem păcătoși. Dar un om care are frica lui Dumnezeu trebuie să facă ascultare. Și dacă face ascultare se va pocăi. Și Dumnezeu va iconomisi. Dar înainte de moarte trebuie să facă pocăință și să ceară iertare. Ca să nu meargă la iad.

Și tot ce face pentru credincioși în timpul acesta, toate Sfintele Taine săvârșite de el mai sunt valabile? Este adevărat acel „ex opere operato” („prin lucrarea înfăptuită”)?

Dacă hirotonia unui preot este valabilă, atunci toate Tainele săvârșite de el sunt valabile. Uitați: Dumnezeu este iubitor de oameni și nu este grabnic la pedeapsă. El știe că noi suntem păcătoși. Și noi, călugării, suntem la fel. Care dintre noi este vrednic de Împărăția Lui? Cine este sfânt dintre noi? Este adevărat că părintele Paisie – cu care am trăit aici, în Athos, douăzeci de ani – a fost sfânt. Dar câți sunt ca el?

Păi și sfinții se considerau păcătoși...

Ploaie australiană

Cel care se consideră sfânt... nu este sfânt. Sfântul Paisie – când a mers în Australia, în 1969, împreună cu starețul și câțiva călugări de la Mănăstirea Ivron – a fost rugat de credincioșii ortodocși de acolo să facă rugăciune pentru ploaie. Dar Sfântul Paisie le-a spus de trei ori: „Veniți toți și plecați genunchii și poate Dumnezeu va auzi rugăciunile voastre. Iar eu mă voi ruga împreună cu voi”. Și când s-a rugat cuviosul Paisie, după vreun sfert de oră, a apărut pe cer un nor care a dat ploaie. Adică „baza” pentru viața omului – și pentru cea monahală – este întotdeauna smerenia. Și Sfântul Paisie s-a smerit și atunci, în Australia, (când a fost rugat să se roage). Creștinii adevărați trebuie să fie smeriți. Altfel sunt dușmani ai lui Hristos. Smerenia este un mare har (căpătat) de la Duhul Sfânt. Și ei – catolicii și protestanții – nu au Duhul Sfânt și (de aceea) nu au smerenie.

Dumnezeu ne va judeca pentru nepocăință

La preoți este altceva. Acolo, în viața personală, dacă este vrednic sau nu, cine știe? Numai el și Dumnezeu. Dar când e vorba de Sfintele Taine: Sfânta Liturghie, Botezul, Cununia, acolo vine harul lui Dumnezeu – pentru noi vine, dacă el nu este vrednic.

Omul să aibe frică de Dumnezeu. Că nu știm: trăim sau murim. Sfinții Părinți spun așa: Dumnezeu nu vrea să ne judece pentru păcatele noastre – pentru că toți suntem păcătoși și El pentru noi, cei păcătoși, a venit în lume, nu pentru cei drepecți. Nimeni nu este fără de păcat. Și El știe asta. Dar Dumnezeu ne va judeca pentru nepocăința noastră și nu pentru păcate. Pentru că nu vrem să ne pocăim, pentru aceasta vom fi judecați. De păcătuit putem păcătui și din pricina lipsei de învățătură. Și din multe alte motive.

Despre fecioria preoțească

Dar un om curvar nu poate să fie preot. Poate fi sfințit, dar nu poate să fie preot. El trebuie să fie fecior la căsătorie. Altfel nu poate să se preoțească. El nu are voie să păcătuiască (să curvească) între botez și cununie.

Și în cazul acesta, mai are preotul vină, dacă episcopul a știut aceste păcate ale sale și totuși l-a hirotonit? Cine se face vinovat: preotul sau episcopul?

Dacă preotul știe că acest păcat al lui îl oprește de la hirotonire, el nu trebuie să accepte preoția. Dacă însă nu știe de acest canon, trebuie să asculte de duhovnic. Dar Domnul are grijă: știe Dumnezeu cine trebuie să fie preot și cine nu trebuie.

Socoteala la judecată

Părinte, eu știu de la părintele Iulian (Prodromitul) că în fața lui Dumnezeu episcopul răspunde – dacă a fost în cunoștință de cauză. Și chiar mi-a dat și argument scripturistic de la proorocul Iezechiel: „pe tine te-am pus Eu să-i fi de strajă casei lui Israel, iar tu vei auzi cuvânt din gura Mea. Când Eu îi spun celui păcătos: Cu moarte vei muri!, dar tu nu-i vei spune necredinciosului să ia aminte la calea lui, iar nelegiuitul va muri în nelegiuirea lui, atunci sângele lui din mâna ta îl voi cere. Dar dacă tu îi vei grăi celui păcătos despre calea lui, anume să se-ntoarcă din ea, dar el nu se va întoarce din calea sa, atunci el în nelegiuirea lui va muri, dar tu ți-ai mântuit sufletul”. (Iezechiel XXXIII, 7–9). Deci, dacă episcopul – căci el este „straja casei lui Israel” – nu-l va îndemna să „ia aminte la calea lui”, atunci „sângele necredinciosului, din mâna” ierarhului va fi cerut.

Da. Dacă episcopul știe de păcatul lui, nu trebuie să-l hirotonească.

Despre hirotonie

Nu sunteți ieromonah, nu-i așa, părinte?

Nu sunt. Cu toate că patriarhul Theodor al Alexandriei – cu care am lucrat șapte ani în Burundi – a vrut să mă hirotonească. Mi-a spus că a vorbit cu cei din sinod și au hotărât să mă facă episcop de Burundi. Și alți episcopi din Africa, chiar și din România, au voit să mă facă preot, arhimandrit, episcop. Dar nu. Nu am vrut.

Trebuie cu frica lui Dumnezeu să lucrăm pentru mântuirea noastră. Dumnezeu este atotputernic și are grijă de Biserica Lui. Nu trebuie să facem noi asta în locul Său. Și apoi, preoția nu se comercializează.

Dobândirea Harului

Părinte, cum să mai discearnă omul Adevărul și Calea în tot acest bombardament informațional?

Creștinul trebuie să vadă mai întâi ce spune Scriptura, ce spun părinții aghioriți, ce spun părinții Paisie Olaru, Ilie Cleopa și Ioanichie Bălan – care au fost foarte atenți și au avut cel mai mare respect pentru canoanele sfinților și nu au făcut păcate opritoare de la preoție. Și să știe că izvorul luminii necreate din viața noastră este rugăciunea. Rugăciunea inimii. Mai întâi cu gura și apoi cu mintea în inimă. Important este, cum zicea și Sfântul Serafim de Sarov că scopul omului este dobândirea harului lui Dumnezeu. Și cum putem dobândi acest har? Citind? Nu. Ci vorbind cu Dumnezeu: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Dacă vom spune această rugăciune mai întâi câteva minute pe zi, apoi o oră și tot așa mai mult, atunci ea va rămâne în noi și harul lui Dumnezeu de asemenea. Purificare lăuntrică se face numai cu *rugăciunea lui Hristos* și cu spovedanie. Nu trebuie să uităm cuvintele Sfântului Ioan Climakos care spune „Lovește-i pe potrivnici cu numele lui Hristos Iisus, căci nu este armă mai puternică nici în cer, nici pe pământ” (21, 7).

Iar dacă noi trăim în smerenie și bunătate, satana nu poate să ne aducă gânduri rele.

Judecarea aproapelui

Un alt mare păcat din ziua de astăzi este judecarea aproapelui. Și cu gura și cu gândul. Uitați: Dumnezeu-Tatăl a lăsat pe Fiul Său să judece lumea. Iar Hristos n-a acceptat să judece oamenii și i-a lăsat pe apostoli să facă asta. Deci nici Dumnezeu-Tatăl, nici Fiul n-au vrut să judece oamenii, ci au lăsat judecata în seama apostolilor (1 Corinteni VI, 2).

Desfrânarea

Cum se poate scăpa de curvie, părinte?

Să nu avem mândrie. Și, pe lângă smerenie, suntem datori să avem grijă ca trupurile noastre să fie în fiecare zi obosite. Monahul trebuie să-și facă toate ascultările, ca să-l găsească dracul curviei ocupat și să nu-l mai ispitească...

Pr. Prof. Dr.
Dumitru-Codruț
Scurtu

Arhimandritul Ioan

Piesă de teatru în patru acte

Personajele

IOAN ARHIMANDRITUL, starețul Mănăstirii Hurezi
IOSIF, Ierodiacon, pictor, ucenic al Arhimandritului Ioan, mai târziu stareț al Mănăstirii Hurezi
IOANICHIE, Ierodiacon, pictor, ucenic al Arhimandritului Ioan
SAVA, Ieromonah, Starețul Mănăstirii Strehaia
PORFIRIE, Schimonah al Lavrei Hurezi
ȘTEFAN, Arhimandrit
PAHOMIE, Arhimandrit
METODIE, Monah Bibliotecar
DAMASCHIN, Episcopul Râmnicului (1708–1725)
PAHOMIE, Ecclesiarhul Mănăstirii Cozia
ATANASIE, Duhovnic și Proinstareț al Mănăstirii Cozia
MARIA BRÂNCOVEANU
FRIEDRICH SCHWANTZ, Inginer ostășesc al Curții de la Viena
HERDEGEN, Căpitan, comandantul trupelor de la Cozia
STEPHAN STENVILLE, General, Directorul Suprem al Ținutului
EUGENIU DE SAVOIA, Prinț și Feldmareșal al Austriei Imperiale
FILUMEN, Ecclesiarh
EPISCOPUL CLIMENT AL RÂMNICULUI (1735–1748)
UN PĂRINTE

FIGURAȚIE: ȘTEFAN, ARHIMANDRIT, egumen al Mănăstirii Arnota
și UN UCENIC

ACTUL I *Chipul*

Cadru: Anul 1719 în Mănăstirea Hurezi, ierodiaconii Iosif și Ioanichie împreună cu alți cuvioși părinți zugrăvesc în pronaosul bisericii schitului Sfinților Apostoli Petru și Pavel chipul părintelui arhimandrit Ioan, starețul

și părintele lor duhovnicesc. (Interior semiluminat, ziduri pictate cu icoane, seară, lumină puțină încurajată de o candelă și lumini de lampă, pe jos schițe și ustensile pentru pictură, creuzete, culori și peneluri).

IOSIF: (aproape în șoaptă) Eheh, ...ce părinte! Ce chip duhovnicesc!

Trimisu-ne-a Măicuța Domnului mare binecuvântare peste a noastră nevoință!... Om sfânt!

IOANICHIE: Că bine grăiești, frate! Mă rog cu fierbinte rugă către Măicuța Domnului a mă milui cu darul atenției desăvârșite a nu știrbi cu nimic din frumusețea-i duhovnicească ce ascunde în el acest chip luminat! Cum ți se pare? Este bine așa? *(arătând chipul zugrăvit)*

IOSIF: Hmm! Ia să văd! Da! Părul revărsat pe umeri, barba tunsă scurt, ochii cu arcade larg arcuite... Fără greș! ...Asta-i! Da. ...Da, cuvioase! *(scurtă pauză)* Acei ochi... Lumina aceea vie din privirea-i cuvioasă...

IOANICHIE: Da. Lumina lui Hristos ce ne luminează și ne mângâie obrazul și nouă.

IOSIF: Cu greu s-a mai lăsat convins a se zugrăvi... Adevărat monah!

IOANICHIE: Cine o fi reușit să îl convingă? Nu dorea cu cerbicie. Spunea că: „Știe Domnul! E de ajuns!”

IOSIF: Mila Domnului, cuvioase! Mila Domnului și lacrimile părintelui Sava, blândul bătrân de la Bolnița cea Mare...

IOANICHIE: El a stăruit în rugăminți?

IOSIF: L-a rugat și a învins.

IOANICHIE: S-a smerit!

IOSIF: Mare tristețe fost-a, cred, când o fi plecat din chinovia Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu din urbea lui Matei Basarab.

SAVA: Da, da! *(apare în cadru, ierodiaconii tresar bucuroși)* Da, fraților! Da. Vodă Brâncoveanu. Mărit fie-i numele între ai lui Hristos mucenici!

A văzut cum din tinerețile sale păzea sfânta rânduială părintească a chinoviei după canoanele cele apostolicești. ...L-a simțit de om sfânt.

IOSIF *(apropiindu-se iau amândoi binecuvântare)*: Părinte Sava! Ce bucurie! ...Lucrăm la chip. ...Iaca!

IOANICHIE: Blagosloviți, gheronda!

SAVA *(binecuvântează, apoi sărutându-le creștetul capului)*: Oh, copiii mei!... Tineri... dăruți... și în putere. Da. De vârsta voastră era când cu sfântă dorire a părăsit trupeștile griji și a murit pentru lume în mănăstirea lui Negru Vodă.

IOANICHIE: La Câmpulung?

SAVA: Da!... mănăstire cu școală încă de la Radu Udriște din 1669, prima din țară... Tiparniță... după pilda și chipul sfintei și mării Lavre a Maicii Domnului de la Peșterile Kievului...

IOANICHIE: Mănăstire cu rânduiala vechii chinovii. A avut unde trăi îngerește.

SAVA: Întocmai! Atât de afară de trup a trăit încât, la scurtă vreme într-un glas obștea l-a dorit a fi stareț măcar că era foarte tânăr cu vârsta, însă adânc în gândire și bătrân întru cugetare.

IOANICHIE: Ce mai viețuire! Ce om! Cu adevărat sfânt!

SAVA: L-am văzut cu ochi tinerești trimis de Măria Sa, Vodă, egumen întru această mănăstire a Hurezilor mai acum 27 de ani, la zilele lui septemvrie 20 leatul 1692.

IOSIF: Abia de avem nici 20 de ani. Spune-ne, Avva, cuvânt despre ale sale tinereți, întrucât este sărac la vorbă și bogat la fapte!

SAVA (*oftează*): Cum toți ar trebui să fim... Venit-a din poruncă și nu de vreo nevoie. După vreo trei ani de egumenie la Câmpulung, văzându-i râvna și sfânta viețuire Vodă Brâncoveanu l-a luat egumen, dar și sfetnic casei domnești.

IOANICHIE: Bag samă că legătura dintre cele două lavre nu a fost deloc întâmplătoare. Limpede ca apa. Vodă Brâncoveanu a urmat rânduiala înaintașului său, Vodă Matei Basarab.

SAVA (*ia loc pe un jeț sprijinit de cei doi tineri*): Desigur. Neatârnată vreunei orânduiei vlădicești, mănăstirea din Câmpulung încă din vechime este important lăcaș de cultură, grădină duhovnicească... și floare plină de bun miros.

IOSIF: Și a purtat-o-n igumenie trei ani!?

SAVA: Când venit-a mielul în noua ascultare a Hurezilor abia se încheiase atunci zidirea bisericii celei mari a Sfinților Împărați. (*Un părinte se arată în treacăt închinându-se în pronaos. Recunoscându-l, Sava ieromonahul i se adresează*)... Îți mai amintești, părinte Porfirie?... Ai?... Au doar sfinția ta ești?... (*se aude un Da!... se încredințează*) Așa!... Îți amintești când v-ați întâlnit la poarta mare lângă pădure și te-a întrebat de ce plângi?... Ehe, ce tineri eram!... Ai zâmbit cu lacrimi când ți-a făgăduit că nu va da dormitare genelor nici odihnă tâmpelor sale până când nu va vedea mireasa, biserica cea mare, gata de nuntă.

PORFIRIE (*apare cu discreție*): Blagosloviți! (*ia binecuvântare*) Cum să pot uita? L-am văzut în atâta osteneală și nesomn până a aflat locaș Domnului cu toată osârdia. Nemoartă fie pomenirea lui, dar și a moșilor lui, Negoită și Stana și a tot neamul lui! (*se închină*)... Și asta la doar un an de când a venit.

IOANICHIE: Un an!?! (*se minunează privind către ceilalți*)

SAVA: Da... Apoi aflați că Praznicul Nașterii Preasfintei Fecioare ne-a găsit cu mare alai domnesc la slujba de sfințire săvârșită cu mult sobor printre care vlădica Ilarion de la Râmnic și Mitropolitul Teodosie al Țării Românești, veșnică fie-le pomenirea!

IOSIF: Și zugrăvirea bisericii fost-a gata?

PORFIRIE: Eheh!... La finele anului bisericesc fost-a gata. Biserica cea mare poartă lacrimile de zi cu zi ale anului bisericesc prin truda zugravului Constandin și a breslei sale.

IOSIF: Constandin!... Da!... Mare zugrav!... L-am văzut semnat discret pe sabia unui sfânt zugrăvit în marea biserică și după cum vedem zugrăvite chipurile neamurilor domnești în frescă bag samă că rânduiala sa iconografică este foarte adâncă în simboluri și descrieri tainice. ...Toate le-a redat. ...Acolo citești totul doar privind. (*misterios*) ...Și de multe te încredințezi.

IOANICHIE: Da! ...Ce dialog cu privitorii de peste veacuri! ...Lăsat-a istoriei adevărul. Părintele Arhimandrit Ioan a tocmit ce-a fost mai bun pentru această lavră.

PORFIRIE: Iar mai apoi s-a nevoit cu mare osârdie de a făcut temei slujbei după rânduiala tipicului chinoviei marilor lavre ca un iubitor de călugărie și plăcut lui Dumnezeu. ...Așa că, prunci ai lui Dumnezeu, (*ia binecuvantare de la Sava ieromonahul*) eu merg la pustia mea, rugând pe Domnul a va ține cu dar și har pentru lucrarea ce aveți.

SAVA (*binecuvântează pe monahul Porfirie*): Întocmai!... Eram în obște pe atunci. Îmi amintesc că prin grija doamnei Marica Brâncoveanu a adăugat schitul bolniței la răsărit de biserică cea mare precum este și astăzi, ridicând bisericuță și chilii ...și mândru foișor pentru grija sănătății părinților, fraților dar și a bătrânilor stareți neputernici precum și „păcatele mele,” cel ce am egumenit la Mănăstirea Strehaia.

IOANICHIE: Da. ...Iată că părintele arhimandrit nu v-a uitat și grabnică alinare bătrâneților vă este acum.

SAVA: Da. Mângâiere la ceasul suferințelor mele. Domnul să îi dea mântuire!

IOANICHIE: Multă grijă poartă tuturor părinților. Pentru care a făcut și acest schit închinat Sfinților Apostoli.

SAVA: Făcut cu multă sudoare cu ajutorul boierilor și a oamenilor de pe la sate.

IOANICHIE: Întocmai!

SAVA: Doar parcă mai anul trecut ați participat la repictarea Mănăstirii Sărăcinești, nu-i așa? Voi erați! Ați arătat multă dăruire tabloului ctitoricesc.

IOANICHIE: Incendiul de acum doi ani a făcut ca munca plină de dragoste a boierilor Sărăcinești să fie lipsită de slavă ...Refacerea zugrăvelii a luat mai puțin, doar șase luni din an.

SAVA: Eheh, copii! Prin mila și strădania sa au trecut mai toate marile biserici ale Râmnicului și nu numai. Păi, ...după răscumpărarea

Mănăstirii Polovragi de către Vodă, prin 1693, fiind dată metoh Hurezilor, părintele Ioan văzând-o părăsită și stricată a pus multă nevoie de a zugrăvit biserica.

IOSIF: Câtă dragoste!

SAVA: A pardosit biserica refăcând tâmpilele și slomnul, trapeza, chiliile, clopotnița, maghernița, fântâna, precum și zidul dimprejur.

IOSIF: Lucrări făcute în același timp cu cele ale Lavrei Hurezilor!?

SAVA: Întocmai! Pe lângă asta a luat ascultare de la fericitul ctitor Stefan, fiul cel de-al doilea al lui Vodă Brâncoveanu și i-a clădit schit în partea de apus a mănăstirii ca să fie pricină de liniște părinților și rod de mărire Sfântului Arhidiacon Ștefan.

IOANICHIE: O frumusețe de zidire!

SAVA (*aduce mâinile la frunte*): Da! Acum gândesc că vorbele părintelui Ioan au fost proorocești către Ștefăniță, când, pentru bătrânețea gândurilor sale, i-a grăit: „Nu te vei osteni mulți ani!”

IOANICHIE: Precum avva Varlaam ucenicului Ioasaf...

SAVA: Întocmai!

IOANICHIE: Îngrijește de toți, chiar și de slugi.

SAVA (*zâmbind*): Da! ...Păi cine oare vreodată a ridicat pentru slugi biserici, încă și de piatră? Nu doar în satul Romani, biserica Sfinților Arhangheli. Așijderea și pe alte moșii dăruite de vodă Hurezilor ...Parcă și la Șirineasa. (*se gândește*) ...Hmm!

IOANICHIE: Și la Baia de Fier ...la Stoiceni ...la Topolog ...la Runcu...

IOSIF: Ori la Puțuri, în lunca Jiului...

IOANICHIE: Dar și toate sfintele monastiri le-a ajutat.

SAVA: Cum nu!? ... Mănăstirea Cozia! ... Făcut-a paraclis Tuturor Sfinților, două odăi boltite și foișorul ce astăzi, stând mărturie, se văd. Apoi schitul Fedeleșoiu, metohul Coziei. Câtă dragoste a pus! ... Parcă făcea pentru Hurezi!... Dar, ...pentru Domnul făcea! ...Și cu atâta dragoste pentru frați!

IOANICHIE: Așa și la Govora... la Sărăcinești.

SAVA: Eheh, multe!... Surpatele, ...Dintr-un Lemn ...și mai multe altele pe care istoria le va păstra drept înfăptuiri de mare preț. ...Istoria va arăta nestins numele său, precum o candelă pururea.

IOSIF: Amin zicem, gheronda.

SAVA: Pace să fie! ...Că, (se ridică din jeț) odată cu venirea habsburgului într-al nostru prag, nu văd decât răzmelică.

IOSIF: Cum așa?

SAVA: Vlădica Damaschin crede că va fi bine odată cu îndepărtarea Semilunei dintr-a noastră bătătură. Chiar a trimis scriere pe la sate și iarmaroace să se îmbrățișeze această eliberare de sub jugul păgânesc... Va fi bine! Nădăjduim!

IOSIF: Și?! Cum de vedeți gheronda răzmeliță? Nu este cu adevăr așa?

SAVA: Nu știu a spune, copii!... Poate grăiesc cu păcat. ...Otomanul ne izola, dar ne respecta rugăciunea! În afară de haraciul anual și plățile în galbeni pe la căimăcării, nu prea atingeau pe-ale lui Hristos considerându-le streine de legea lor. Doar le subjugau cu autoritatea, considerându-le slabe în putere a le face vreun rău. ...Păcatele mele!... Habsburgul nu doar că ne-a legat de par, dar ne ia și mâncarea de la gură.

IOANICHIE (*privind către Iosif*): Nu pricepem ce spui, gheronda!

SAVA: Auzi!... Să iei copilul unei mame și să-l dai alteia străină, c-o ști ea ce să facă, că doar a mai crescut copii! Păi mama-i numai una pentru prunci! Heh!... Nu e bine, copii! ...Ăștia vor să ne deie la Belgrad!

IOSIF: Cum așa, gheronda?

SAVA: Cum auzi! Acum două veri Belgradul a fost eliberat de sub turci iar habsburgul acolo voiește a ne rândui cu ascultarea. ...Chiar dacă este a noastră soră bună nu va fi bine cu ochiul papal sprâncenat peste ortodoxia valahă, că doar credința legiuită a habsburgului este catolică, nu?

IOSIF: Poate ne-or slobozi din acestea!

SAVA: Ni-i vedea să te lase în pace după ce zeci de ani s-a luptat să câștige sufletele în Transilvania. Vezi doar ce se dorește a face Biserica lui Hristos unită cu Roma! Doamne, ai milă de noi! (*începe să se retragă*)

IOANICHIE: Doamne, miluiește!

SAVA: Merg, copiii tatei ...Merg la chilie ...Merg la canonul meu. Domnul să vă lumineze, să vă bucure cu lucrarea ce gătiți! Acest chip ce pictați ne va fi și nouă alinare dorului ce avem pentru al nostru stareț și părinte duhovnicesc Ioan, arhimandritul și destoinicul meșter al Râmnicului și a toată suflarea valahă.

IOSIF: Ne bucurăm!

SAVA: Fi-va în veci mărturie că aici, în lavra Hurezilor, fost-a făclie aprinsă și candelă luminătoare de suflete în veac și veacul veacului!... Iar pentru ostenitori, liman și obol de mântuire!

IOSIF: Blagosloviți!... (*sunt binecuvântați amândoi*) ...Nădăjduim, gheronda! Nădăjduim la Măicuța Domnului. N-a lăsat pe nimeni... Nu ne lasă nici pe noi.

SAVA: Nu ne lasă, copii!... Nu ne lasă! Merg cu bătrânețile mele. Domnul cu voi! (*iese din cadru*)

IOANICHIE: Amin. ...Ia să văd frate, ce-ai mai lucrat? (*reia lucrul*)

IOSIF: Nu prea, ...doar asta, la contur. (*îi arată*) Am ascultat cu inima.

IOANICHIE: Da, frate. Ei! N-o fi chiar așa. Decât cu Semiluna păgână... ăștia măcar or mai ști de mila lui Hristos.

IOSIF: Nu știu ce să spun, frate! Mă încearcă și teama!

IOANICHIE: Nu avem a ne teme! Avem strajă puternică pe părintele

arhimandrit! Și, pe de altă parte, gândesc că habsburgul fiind creștin aduce pacea lui Dumnezeu. Decât caftanul turcesc și sufletele lor păgâne, cred că este mai bine așa.

IOSIF: Nu știi, cuvioase! Ar mai fi și zicerea aia din strămoși! O știi? Cu rău sau fără rău?!

IOANICHIE: Nu o cunosc.

IOSIF: Se zice din vechime și mai toți bătrânii spun că rău este cu rău, dar mai rău e fără rău!

(lumina se stinge ușor pe întreg cadrul)

Actul al II-lea Memoriul

Cadru: Anul 1719 în Biblioteca Mănăstirii Hurezi Arhimandritul Ioan împreună cu alți egumeni în frunte cu Episcopul Damaschin al Râmnicului se întâlnesc pentru a întocmi „Memoriul de Organizare a Vieții Bisericești din Oltenia”. (Seară, lumânări aprinse în sfeșnice, cărți multe așezate pe rafturi, o masă mare pe centru, documente, hârtii multe pe masă)

ȘTEFAN *(intră singur în cadru, se minunează)*: Dumnezeule Mare și binecuvântat! Ce bibliotecă!... *(aproape silabic)* Ce bi-bli-o-te-că! Doamne, înscrie cu sfinții pe Vodă Brâncoveanu! Ce om! Ce jertfă! Ce mărturisire! Câtă muncă pe arhimandritul Ioan! Ce ascultare!!! Heeeh! ...Bibliotecă unică! Hrană dorită sufletului, această casă a cărților îmbie preaînțeleaptă îmbelșugare! *(ia o carte din raft, o descifrează și o sărută)* ...Biblia! ...Biblia de la București! ...Opere intrupate integral! *(privește descriptiv)* Origen! Clement Alexandrinul! Sfântul Vasile cel Mare! Sfântul Grigorie de Nazianz!... Oho!!!... Maxim Mărturisitorul! *(atinge altă carte și încearcă să o scoată din raft)* Procopius de Cezareea, Nicetas Choniates, Zonaras, Constantin Manases, Charles du Fresnes!!!

METODIE *(apare în cadru cu niște cărți în brațe pe care le așază prin rafturi)*: Nu atingeți!

ȘTEFAN *(sfios)*: Ăăăăău...!!! Rog să fiu iertat!... Cum să nu te minunezi de acest rai livresc?

METODIE *(se întoarce către personaj)*: Aaaa!... Binecuvântați! Părinte Ștefan! Nu știam cine este! Sosit-ați de la Mănăstirea Bistrița?

ȘTEFAN: Domnul Dumnezeu cu Sfinții Săi! Întocmai! Am fost înștiințat pentru a veni. Vlădica Damaschin ne-a chemat spre a tocmi un memoriu și văzând odaia deschisă am intrat... și nu încetez a mă minuna.

METODIE: Sunt bibliotecarul Metodie. Din mila lui Dumnezeu monah în obștea Hurezilor.

ȘTEFAN: Știu multe despre frăția ta. De când egumenesc la Bistrița am

auzit numai lucruri minunate de la părinți despre jertfelnicia sfinției tale...

Și mai ales ajutorul dat fraților cu ultima lucrare a lui Tasso.

METODIE: A, da! Hm! Ierusalimul Liberat! Eh!... nevrednic sunt!

ȘTEFAN: Multă jertfă ați pus în această lucrare... Unică!

METODIE: Din mila Domnului, înalte cuvioane! Părintele arhimandrit Ioan, al nostru stareț, a întemeiat această bibliotecă cu multă cheltuială în această preafrumoasă mănăstire zidită de sfinția sa din poruncă domnească și umplută cu cărți felurite și foarte de folos.

ȘTEFAN: Întrece cu mult bibliotecile din întreg ținutul!

METODIE: În lume este la fel de știută precum Biblioteca Marciana din Veneția întocmită de Bessarion Cardinalul după căderea Bizanțului.

ȘTEFAN: Da. Asemănătoare celei de la Mărgineni.

METODIE: Aha! Da. A postelnicului Constantin Cantacuzino. I-a fost izvor de adăpare lui Vodă Brâncoveanu într-ale sale tinereți. Da!... Această bibliotecă este sora ei bună. Într-acea oglindă s-a imitat și copiat cea de aici. Dar... cred că aici sunt mai multe cărți.

ȘTEFAN: Cu siguranță!... Ce bibliotecă! Puține în lume!... Mai știu una!... Biblioteca Seraiului. Multe manuscrise au cules ambasadorii Înaltei Porți din spațiul francez și rusesc...

METODIE: Au luat și de aici mai ani. La ceasul răpirii lui Vodă și a pruncilor săi.

ȘTEFAN: Și a doamnei Marica Brâncoveanu. De atunci, nici veste de domnia sa. Ne rugăm să fi scăpat cu viață de la Ediculă. Nu se mai știe nimic de ea.

METODIE: De când o așteptăm! Gurile spun că pribegeste prin ungurime.

ȘTEFAN: Doar Domnul poate ști! (*scurtă pauză*) Dar ce cărți ai adus acolo, frate?

METODIE: Păcatele mele! A nu-mi fi spre deșartă mărire, însă am adus alte vreo 90 de titluri! 32 ieșite de sub teascurile fericitului Antim, dispărut acum trei ani fără urmă de aflare. Zice-se că i-a fost luată viața. Nu mai știm nimic de Preasfinția Sa.

ȘTEFAN: Of! Doamne, Dumnezeu! Da. L-am adăpostit ceva zile la noi la mănăstire înainte de cearta cu Vodă Mavrocordat. Of!... Ce mai rânduială o fi având Domnul cu noi? Asta este!... Cătarea ochilor înainte și... gândul la Domnul și Învierea Sa!

METODIE: Am și alte paisprezece titluri ieșite din teascul vlădiciei Mitrofan de la Buzău!

ȘTEFAN: Oho! (*scurtă pauză*) Lavrentie și Rafail mai sunt?

METODIE: Da. Au înaltă ascultare. Au revenit de la școli și au ascultare de a diortosi până la hram Slujbele Născătoarei de Dumnezeu și Învățăturile lui Theodor Studitul. Au gătat din porunca părintelui stareț Mântuirea Păcătoșilor a lui Agapie Cretanul.

ȘTEFAN: Și Tâlcuirea la Apocalips?

METODIE: A Sfântului Andrei al Cezareei?

ȘTEFAN: Întocmai!

METODIE: Este gata demult, odată cu Patericul Lavrei Kievului.

(apare în cadru arhimandritul Ioan, smerit, dar ager, cu câteva cărți în brațe)

IOAN: Veniși, Ștefane?

ȘTEFAN: Gherooonda!... Evloghimenos!... Părintele meu drag! *(face metanie)*

IOAN *(către Metodie)*: Ține, frate Metodie, aceste cărți! *(ridică din metanie pe Ștefan și îl îmbrățișează)*

METODIE *(se uită la titluri)*: Aaaa! Este gata Cuvântul de laudă la Sfinții Împărați... al Sfântului Eftimie al Târnovei. De când așteptam această tâlcuire!... *(se uita și la celelalte)* Viața Sfintei Fevronia!... Avem în biserică parte din sfintele sale moaște dăruite de Vodă Brâncoveanu! *(se retrage pentru a le așeza în raft, apoi iese din cadru)* Ce bucurie!

IOAN *(privind admirativ)*: Da, frate! Aceste cărțuții îndulcesc nu numai gura ci și inima și sufletul de amărăciunea firii! Doar așa grăiește psalmistul: „...Cât sunt de dulci cuvintele Tale, mai vârtos decât mierea buzelor mele!”

ȘTEFAN: Părintele meu drag, ai deschis viețile sfinților ce erau închise cu streină limbă.

IOAN: Frate Ștefane, cumplete vremi de pe urmă trăim! S-au înmulțit păcatele noastre și s-au înmulțit și relele puse asupra noastră!

ȘTEFAN: Ce a zis apostolul astăzi la Sfânta Liturghie? „...În primejdii dinspre tâlhari, în primejdii dinspre frații mincinoși!”

IOAN: Frate Ștefane, nădăjduiesc că Măicuța Domnului nu ne lasă! Și mai nădăjduiesc în rugăciunile fraților pustnici pentru paza sfintei Ortodoxii!

ȘTEFAN: Ucenicii sfinției tale de la schitul Sfinților Apostoli?!

IOAN: Frații mei... și părinții mei!

ȘTEFAN: Domnul facă după chipul și truda ta, gheronda, că mult te mai ostenești! De când ai adăstat egumen și purtător de grijă al acestei sfinte lavre, nimic lucru în slab n-ai lăsat! Vină mila Domnului Dumnezeu pentru a ta osteneală și blândețe!

IOAN: Ce osteneală, cuvioase?... Care blândețe?... Nimic n-am făcut! Decât ce am avut în ascultare! Restul... știe Domnul! Nu este loc de mărire!... Domnul!... La Domnul gândul... și la a Sa Înviere!

(se aude un ciocănit în ușa odăii și cuvintele: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu!... Preasfântă Născătoare de Dumnezeu!”)

IOAN: Miluiește-ne pre noi! *(intră un părinte)* Eeee! Preacuvioase Pahomie! Ce bucurie, părinte bun! Cum a fost drumul?

PAHOMIE *(îl îmbrățișează)*: Blagosloviți, gheronda! Trecui dealul la galop cu al meu sur și băgai sama că habsburgul a pus multă pază armată! Cu greu trecui neîntrebat!

ȘTEFAN: Așa-i! Și eu m-am „învrednicit” de cătanele austriece.

IOAN: Câini! Pe cât de lacomi, pe atât de periculoși! (*scurtă pauză*) Luați un loc, că n-or da turcii! Și așa, cum se zice pe la noi: „ori umbra caftanului ori sprânceana divanului!”

ȘTEFAN: Așa-i! Preacuvioase Pahomie, gata cu zugrăveala bisericii celei mari la Govora?

PAHOMIE: Din mila Domnului. Nu știu ce făceam, dacă părintele Ioan, aci de față, nu ne ajuta.

IOAN: A fost mila lui Dumnezeu, părinte arhimandrit! Tocmai ce a mai rămas din ce am strâns pentru Mănăstirea Sărăcinești! Și eu!... Ce să fac eu cu pungile rămase? La Domnul merge-voi cu faptele și nu cu pungile! Le-am făcut trebuincioase Govorei și frăției tale!

PAHOMIE: Întocmai pentru această sânguință să vă miluiască Domnul cu mântuire!

IOAN: Domnul să facă cu vrere!

ȘTEFAN: Câtă smerenie! Acum pricep că, de fapt fuga cuvioșiei tale de arhierie facut-a ca Ioasaf, arhimandritul de la Argeș să fie trimis episcop la Buzău!

IOAN: Păcatele mele, părinte! Cum să fiu eu vrednic de așa chemare? Doar nu am făcut acestea pentru vreo trebuință de scaun! Niciodată!...Și așa... nu vezi ce vremuri trăim? Numai episcop să nu fii! (*scurtă pauză*) Mă gândesc numai la suferința vlădicii Damaschin care vede Biserica Râmnicului aruncată la orânduili străine și ruptă de la sânul mamei sale, Ungrovlahia!

ȘTEFAN: Nu ne lasă Măicuța Domnului!... Nu ne va lăsa pierzării!

PAHOMIE: „Certând m-au certat Domnul, dar morții nu m-au dat!”

IOAN: Habsburgul nu mai cunoaște oprire! Acum mai cinci ani a atacat Veneția! A cucerit întreaga peninsulă Pelopones!

ȘTEFAN: Da! Doar insula Corfu a rezistat vitejește! Face-se că au fost de neînvins!

IOAN: Atunci a văzut habsburgul că bătrânelul acela de pe malul Bisericii Sfântului Gheorghe, care le-a întors cu valuri mari corăbiile, ca prin minune, fost-a Sfântul Spiridon!

PAHOMIE: Sper ca minunea Sfântului Spiridon să fi convins pe generalul Eugeniu de Savoia că nu este de joacă cu rânduiala lui Dumnezeu!

IOAN: Eugeniu de Savoia!... Da!... I-au dat titlu de prinț acum două veri pentru victoria zdrobitoare avută împotriva păgânului la Petrovaradin!

PAHOMIE: Cel ce ridică sabia din lăcomie, de sabie pierie!

IOAN: Acest Eugeniu vestea prin generalul său Steinvill, mai acum doi ani, într-un manifest la Deva că dorește în fața lui Dumnezeu și a lumii a cuceri Vallahia și a salva de la pieirea desăvârșită pe locuitorii care suspină sub jugul stăpânului lor tiran!

PAHOMIE: Cine știe? Nu știu ce să zic! Și drumul iadului este pavat tot cu bune intenții!

ȘTEFAN: Năzuim că, sub habsburgi, măcar va fi mai lesne decât sub Înalta Poartă!

PAHOMIE: Același motiv i-a mânat pe austrieci de au zdrobit trupele de turci și tătari până la București, luând în captivitate pe Vodă de l-au chinuit vreo doi ani până mai anul trecut!

IOAN: Blestemul batjocoririi, părinte, al vinderii și uciderii de sânge sfânt! Nu i-a păsat de Vlădica Antim! L-a scris în mod mincinos în sinodicul de la Constantinopol! A silit caterisirea lui și uciderea lui!

PAHOMIE: Nu trebuia! I-a fost credincios! Papa a avut teamă de Vlădica Antim! Era cel mai înverșunat apărător al credinței ortodoxe de peste munți! Vlădica Antim! Sfântul Vlădică Antim!

ȘTEFAN (*se închină*): Mărit să-i fie numele cu sfinții din Ceruri!

IOAN: Sașii din Sibiu și Brașov, în ale căror case s-au refugiat boierii români, ne-au transmis să ne rugăm pentru ei! Trupele imperiale au ras totul în Transilvania! Va să zică eliberatori! (*scurtă pauză*) Și, dacă sunt eliberatori, de ce ne „eliberează” și de cai... și de vite... și de tot ce le iese sclipitor în cale și ar face nițicaiva marafeți? Asta e eliberarea? A ne face sudoarea sânge șiroid? (*se aud clopotele*)

PAHOMIE: Clopotele vestesc sosirea vlădiciei Damaschin!

Un părinte (*intră în grabă în odaie*): A sosit vlădica! Este la clopotniță! Este însoțit de părintele Arhimandrit Ștefan de la Arnota! Părintele Ilarion, eclesiarhul, l-a întâmpinat cu obștea toată!

IOAN: Da! Cu bucurie! Îl așteptăm cu mare bucurie!

(*Intră în cadru Episcopul Damaschin însoțit de un alt părinte. Pe fundal, de afară, se aud clopoței de cădelnițe și cântarea „Pre Stăpânul și Arhiereul nostru, Doamne, îl păzește mulți ani”!*)

IOAN: Cât ne bucurăm, Despota, pentru această binecuvântare!

PAHOMIE: Pomeniți-ne în rugăciunile Prea Sfinției Voastre, că tare suntem tulburați!

DAMASCHIN: Pace vouă, fiilor! Mă bucur să ne vedem la ceas de taină în această lavră binecuvântată!

ȘTEFAN: Și noi ne bucurăm a vă vedea în putere și sănătos!

DAMASCHIN: Care sănătate, Ștefane? Sunt frânt de tristețea deslipirii de mitropolia noastră canonică! Auzi! Să rupă puiul de la sânul mamei și să-l deie unei mame aievea! Auzi!?! Auzi!?! Auzi!?!

IOAN: Zic să ne liniștim sufletele pentru a gândi fără răutate... pricina multor sminteli! (*îi invită a se așeza... Episcopul și Ioan rămân în picioare*)

DAMASCHIN: Înțelept cum dintru început te știu! Tocmai de-asta am ales locașul tău! (*scurtă pauză*) Da! Da, frații mei! Biserica este la greu ceas! Și pentru asta trebuie să luptăm a scăpa Corabia!

IOAN (*se dă mai aproape... aproape în șoaptă*): Austria Imperială este stăpânitoarea acestor ținuturi! Avea dreptate Vlădica Antim când spunea lui Vodă Mavrocordat la Călugăreni că habsburgul vine! Și a venit! Nimeni nu i-a dat crezare!

ȘTEFAN: Am temeri! Mari! Ne va sufoca cu pretenții papistașe!

PAHOMIE: Ferească Dumnezeu!

DAMASCHIN: Drept pentru care doresc a întocmi un memoriu pe care să îl adresăm Austriei Imperiale în care să arătăm vrerea ortodoxiei „Principatului Chezariceștii Vallahii,” mai nou numitul ținut al Vallahiei de dincoace de Olt!

IOAN: Da! Carol al VI-lea stăpânește acum pământurile Râmnicului până la Severin!

DAMASCHIN: Așa-i, cuvioase! Întocmai! Acum două veri turcii au fost zdrobiți la Belgrad și, ca să nu fie poporenii scurtați de vieți, au primit învoială a se retrage și a părăsi orașul în mod liber! Acest Eugeniu de Savoia a fost numit prinț în virtutea acestei cuceriri!

PAHOMIE: S-a semnat un tratat de pace, parcă!...

DAMASCHIN (*se așează gânditor*): Vreo trei luni l-au ticluit anul trecut la Passarowitz, acolo unde se varsă Moravia în Dunăre! S-au întâlnit pentru negocieri!

ȘTEFAN: La București, tronul Țării Românești a fost cumpărat la Înalta Poartă de Mavrocordat! Am auzit că îi pasă de Biserică!

IOAN: Povești! Dacă îi păsa, nu asculta pe amicul său (*ironic*) „sincer”, Nicolae Thelys, interpretul ambasadei Olandeze! Nu îl asculta să cedeze cele 5 județe din dreapta Oltului!

PAHOMIE: Gurile spun că au fost ademeniți cu ducați de aur și orologii de buzunar! Negociatorii au avut la ei 6000 de ducați și 12 orologii de buzunar din aur! Pentru acest „sfat”, Thelys ar fi luat 1150 ducați! Cam 11 pungi cu galbeni ar veni!

IOAN: Cam 30 de arginți, preacuvioase! Cam 30 de arginți sunt!

ȘTEFAN: În Moldova, au încercat capturarea lui Vodă Mihail Racoviță! Doar mila monahilor din Cetățuia Iașilor l-a mai putut salva, ascunzându-l cu familia în șleaurile pivniței!

DAMASCHIN: Fraților, la Passarowitz ne-a atârnat de noua mitropolie cucerită, a Belgradului! Așa am auzit! Nu vreau să rămânem fără reacțiune!

IOAN: Cândva năzuiați la mai bine! Erați încrezător în schimbare!

DAMASCHIN: Este adevărat, preacuvioase! M-am bucurat scăpând de sub atârănarea de Înalta Poartă! Însă observ lesne că omul trebuie a se împăca în viață cu crucea primită! Nu trebuie a căuta alta mai lesnicioasă!

ȘTEFAN: Mănăstirile domnești, toate: Tismana, Cozia, Bistrița, Hurezi și

celelalte toate au trecut sub controlul administrativ al Curții de la Viena!
Ei numesc igumeni și ei primesc rodul lor!

PAHOMIE: Așa și cele închinat Patriarhiilor din Răsărit!

ȘTEFAN: Este clar! Ne-am făcut robi habsburgului! Dar, Măicuța
Domnului nu îi va lăsa! (*scurtă pauză*) Of, Doamne! Bisericile Sfinte!
Mănăstirile! Monahii! Monahiile!

IOAN: Nu biserice, cuvioase, ci averile lor! Nu monastirile, ci pământurile
lor! Nu monahii, ci rodul și sudoarea lor!

PAHOMIE: Ne vor opri tipăriturile ce le-am gătat pentru alinarea
ortodocșilor din Transilvania!

IOAN: Nu uita, Despota! Nu uita că habsburgul are credința catolică! Nu
va fi de înduplecat! Să nu uităm de dorințele suverane ale papei!

DAMASCHIN: Tocmai pentru asta v-am tocmnit, gheronda, aici la Hurezi, la
sfînția ta, ca unul ce ești mai bătrân cu anii și cu înțelepciunea!

IOAN: Episcopul de Râmnic este mai mare în diptice decât mitropolitul
belgrădean! Este din vechime mitropolit al Amasiei! Nu șade canonic
atârnat de Belgrad!

DAMASCHIN: Am fost înștiințat să reduc și hirotoniile! Iată! Amestecarea
asta în treburile duhovnicești ale clerului și mănăstirilor! Aceasta nu se
poate primi!

IOAN: În aceste treburi, canonul grăiește ca doar episcopul locului să fie
chiriarh și tot el să fie stăpânitor, iar nu oamenii împărătești!

DAMASCHIN: Vor să facă școală de latinie la Craiova!

IOAN: Atunci de ce n-ar fi slobod să facem și noi seminar românesc la
Râmnic?

ȘTEFAN: Iar streini în fruntea monastirilor să nu fie!

PAHOMIE: Cuvine-se cu adevărat așa să fie!

ȘTEFAN: Întocmai!

DAMASCHIN: Drept pentru care am gândit să întocmim acest memoriu
cu aceste dorite măsuri! Scrie! (*face semn părintelui Ștefan de la Arnota să
scrie și dictează*) Memoriu de orânduire a vieții bisericești în Principatul
Vallahiei Cissalutane.

IOAN: Gândesc că legiuită ar fi ridicarea la rang de mitropolie a Episcopiei
de Râmnic! Doar aici fost-a din vechime Mitropolia Severinului!

DAMASCHIN: Așa ar fi canonic! Să se noteze! Episcopul să fie hirotonit de
Patriarhul Ecumenic!

IOAN: Nu mai putem avea dependențe de Constantinopol! Au interzis asta
la Passarowitz! Și nicio legătură cu patriarhiile orientale cu teritorii în
stăpânirea Înaltei Porți!

DAMASCHIN: Patriarhul ecumenic! Doar el! Doar el va hirotoni pe viitorul
mitropolit de Râmnic care nu va rămâne în jurisdicția sa de dependență!

Așa, în Duh măcar rămânem într-ale lor rugăciuni și rânduiești, după cum tradiția de veacuri ne-o cere!

IOAN: Trebuiește jăluit și faptul că episcopul de Râmnic nu a fost consultat de boierii deputați care, la Viena, ademeniți de darurile arhiepiscopului Bălgradului, au votat atârarea Eparhiei Râmnicului!

DAMASCHIN: Da! Se binecuvântează această luminată zicere! Au luat această hotărâre, fără sfatul episcopului, al boierilor și al clerului din aste ținuturi!

ȘTEFAN: Și tot episcopul de Râmnic să fie chiriarh al monastirilor! Nu altcineva aievea!

DAMASCHIN: Episcopul girat de doi egumeni! Da! Să se scrie și asta!

PAHOMIE: Iar egumenia să se dea ieromonahilor! Și nu vreunui monah! Egumenul trebuiește a sluji Sfânta Liturghie și a griji obștea monastirii!

DAMASCHIN: Întocmai și aceasta!

IOAN: Despota, papistașul vine cu vreri de dezvoltare și înstrălucire! Amin zic, a nu se știrbi careva din averile monastirilor, mișcătoare ori nemișcătoare, de orice rang ar fi! Ori a nu cerca să ridice mănăstire, fără învoiala episcopului! Ne paște vreun pericol de alipire Romei pentru vreo mănăstire nou zidită!

DAMASCHIN: Trebuie scris și aceasta! Iar Sfânta Liturghie să fie obligația de zi cu zi în mănăstiri și biserici! A nu se știrbi Sfintele Laude, Sfintele Taine și Sfânta Liturghie!

IOAN: Iar, fără cercetarea episcopului, să nu fie primit niciun preot în nicio biserică ori mănăstire! Să fie cercați după cartea de hirotonie dată de episcopul ce i-a hirotonit! A nu ne paște din prostie ori din smintelnice păcăleli vreo simasie ori comuniune forțată cu popii schismatici!

DAMASCHIN: Asemenea să fie înscrisă și învoiala noastră a se ridica școală de latinie la Craiova! Trebuie să avem și umilenie! Dar să fie susținută de boieri și de rânduiala provinciei!

IOAN: Umilenie! Da! Însă această învoială să fie urmată și cu vrerea de a se face și o școală românească la Râmnic! O susținem noi, mănăstirile! (*toți egumenii murmură afirmativ*) Atârnată întru toate chiriarhiceștii porunci!

PAHOMIE: Doar așa!

IOAN: Iar în mănăstiri, a se așeza de către chiriarh lângă egumen câte un eclesiarh tânăr și câte un bătrân duhovnic! Așa orice egumen ar da roade duhovnicești florite cu bun miros!

DAMASCHIN (*face semn*): Să fie scrise și acestea! Da! Desigur! Cam asta ar fi! (*face semn către părintele Ștefan de la Arnota care scrie documentul*) Să fie scris întocmai tot ce am hotărât, ca să semnăm! (*părintele secretar Ștefan aprobă, plecând capul și se apucă de scris în continuare*)

IOAN: Măcar acestea să fie legiuite, apoi om mai vedea!

PAHOMIE: Desigur! Foarte bine gândit! Dar cine va înfățișa acest memoriu? Să binecuvâнтаți, Despota!

ȘTEFAN: Cu siguranță gândesc că trebuiește să fim toți! Întreagă această comisiune semnatară!

IOAN: Să fie întărită această onorată comisie și cu nițicaiva boieri a arăta pacea și comuniunea ce avem în aceste locuri!

DAMASCHIN: Eeei! Vezi, preacuvioase? Deși trupul istovit de post și nevoință, vorba ți-e precum tunetul, gheronda!

IOAN: Doar sfătuiesc spre buna rânduială a memoriului Prea Sfinției Voastre care este unul al adevărului! Și zic că bine șade păstorului a îndrepta întru adevăr rătăcirile iscate în turmă!

DAMASCHIN: Eu deja, prin acest memoriu, mă arăt fățiș potrivit noilor orânduiri!

IOAN: Adevărul trebuie a ne fi pală de foc, gata de scos afară dintr-ale noastre arse guri!

DAMASCHIN: I-am primit cu încredere, fraților! I-am ajutat cu boierii, cu poporenii! I-am susținut cu nădejdi mari, însă acum mă văd nevoit a mă împotrivi!

IOAN: Adevărul. Hristos o cere!

ȘTEFAN (*admirativ către Ioan*): Credința ți-e reazim tare, gheronda! Iar vorba, vuiet ce vuieste și răscolește duhul!

DAMASCHIN: Cuvioase! Înțelepte! Vodă Brâncoveanu nu a cunoscut altul mai priceput la vorbă și la faptă! Nici eu! Pe drept fost-ai lui Vodă reazim! Și voiesc a fi ajutor și smereniei mele într-acest ceas de bejenie pentru ortodoxia valahă!

PAHOMIE: Gheronda, sfinția voastră cunoașteți lesne acest ținut cu tot cu hățșuri și luminișuri! Mai ales că sunteți cunoscut în întreaga suflare valahă!

IOAN (*pleacă capul gânditor*): La Viena este greu de pătruns, frații mei! Imperialii nu sunt de înduplecat la ei acasă! Împăratul nu ne va primi!

ȘTEFAN: Geaba au săpat cu litere de aur deasupra porții orașului ode, pentru lupta cauzei creștine!

PAHOMIE: Cauza lor creștină!

DAMASCHIN: Liga sfântă! Liga lor, poate! Domnul știe cât de sfântă! Au ras Transilvania cu sfințenia ei! Și, așa, Liga a rămas sfântă, iar Transilvania jefuită! Doar ați cetit jeluința boierilor sași!

IOAN: La Viena, victoriile se cântăresc în aur, Despota! Mult aur!

DAMASCHIN: Iar Ortodoxia Valahă este săracă! Și, mai ales de când ne sunt râvnite mănăstirile și avuțiile lor fi-va și mai săracă!

IOAN: Săraci am fost tot timpul! Credința să nu o pierdem! Și sufletele!

Doar mai ani al nostru Vodă Brâncoveanu ne-a fost pildă de mărturisire!

DAMASCHIN: Da! La Viena nu putem răzbi, dar putem primi mijlocire pe lângă directorul suprem al ținutului care vremelnice își are așezământul la Mănăstirea Cozia! Ștefan, contele de Steinvill, se bucură de cea mai mare încredere înaintea prințului Eugeniu de Savoia!

IOAN: Este vestit în uncurime pentru justete! L-am întâlnit acum zece ani la Mănăstirea Cozia, pe când refăceam chiliile și paraclisul colțului de nord al monastirii! Era căpitan pe atunci! Se minuna, vizitând Vallahia! Atunci am priceput pentru prima dată că nu va mai dura mult! Am înștiințat pe vlădica Antim! Dar fără ecou! Mavrocordat l-a mazilit la scurtă vreme după ce i-a spus! (*suspină*)

DAMASCHIN: Știi momentul, gheronda! Eram venit de la Buzău, nou numit chiriarh! Prin recomandările sfinției tale! Multă smerenie ai avut! Vlădica Antim aproape că te-a obligat a-i urma în scaun! Vodă s-a cam întristat atunci de refuzul sfinției tale!

IOAN (*privește în pământ*): Hmmm! (*către episcop*) Vrednic ai fost și ești, Despota! Ai zidit sufletele noastre prin slovă și blândețe, încă de când uceniceai la Buzău pe lângă vrednicul episcop Mitrofan, tipograful! Dintru ale noastre tinereți v-am purtat în prețuire! Câtă răbdare și pricepere! Adevărat vlădică! Axios!

PAHOMIE: Câtă despățimire!

DAMASCHIN: Și mai apoi, crezând Vlădica Antim că sfinția ta dorește la Buzău, spre a-i fi mai aproape în Ungrovlahia, ai refuzat din nou scaunul vlădiciei recomandând pe Ioasaf, arhimandritul Argeșului!

IOAN: Despota, spun mereu: Vlădicia nu se capătă prin numărul de lăcașuri zidite! A fost lucrarea lui Dumnezeu, din cheltuiala lui Vodă, a boierimii, și sudoarea poporenilor! Să luăm aminte cu mare băgare de samă! Vrednic a fi Vlădică este cel ce clădește biserici în sufletele oamenilor! Eu nu sunt vrednic! Păcatele mele!

ȘTEFAN: Câtă smerenie, gheronda!

PAHOMIE: Raiul să vă înscrie pentru mântuire și să nu încetați a ne pomeni!

DAMASCHIN (*vede că Ștefan, secretarul său, a terminat de scris documentul*):

Așa, Ștefane! Adă documentul aici, să îl semnăm! (*se aduce documentul*)

IOAN (*se uită pe document*): A se face locaș de însemnare și logofătului Grigorie Băleanu și stolnicului Pană Negoescu! Din câte ne-au povestit, au mai fost și ei cu jalbă la Sibiu, întru supunerea și fidelitatea față de împăratul Carol al VI-lea! Au fost luați de amici ai cancelariei imperiale! Avem mai multă trecere cu ale lor semnături! Iar pentru aceasta, trimit degrabă veste, ca să vină împreună de Sărbătoarea Nașterii Domnului pe la noi, a ne sfătui și a semna cu vrere!

DAMASCHIN: Evharistume, gheronda! Mulțumesc pentru sprijinul și dragostea arătată dintru început și nestinsă! Primește a mijloci pentru acest memoriu (*îi înmânează documentul*) în sălașul lor dintru Mănăstirea Cozia, măcar după trecerea acestei ierni! La cum șade luna aplecată pe cer, această iarnă va fi grea! Din acest motiv am ales această zi a lui brumar spre a tocmi documentul!

(*toți semnează memoriul*)

IOAN: De ascultare! Primesc, Despota! Facă-se voia Domnului întru toate!

DAMASCHIN: Bucurie este în sufletul nostru să avem așa sprijin și chip duhovnicesc precum frăția ta, gheronda! Domnul să vadă și să așterne, pentru mântuire! (*părinții zic: Amin!*) Să mergem dară, părinților! (*revine*) Aaaaa! Să nu uit! V-am adus, iată, cu această ocazie și fiecăruia în parte cuvântul meu pastoral pentru Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și pentru începutul de an nou! (*secretarul le înmânează fiecăruia*) Vă port în toate rugăciunile mele! (*toți iau binecuvântare și îi sărută mâna*)

IOAN (*plecând capul*): Pomeniți-ne pre noi, Despota! Și Domnul facă după a Sa sfântă rânduială!

DAMASCHIN (*binecuvântând*): Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne și ne mântuiește pre noi! Amin! (*Iese din cadru alături de toți părinții, Ioan rămâne în odaie. Afară se aud iar clopotele și cântarea: „Pre Stăpânul și Arhiereul nostru, Doamne, îl păzește întru mulți ani!”*)

IOAN (*se pune în genunchi la rugăciune în fața icoanei Maicii Domnului*): Preasfântă Stăpână, de Dumnezeu Născătoare, în vremea bătrâneților mele nu mă lepăda pre mine, ci mă sprijinește și mă întărește a duce la liman ascultarea primită! Putere nu am, dar năzuiesc la a ta biruință! Înțelepciune nu găsesc decât încrezându-mă în a ta mijlocire la Fiul Tău pentru robul Său! Roagă-te, Stăpână, să încingă mijlocul meu cu sabia dreptății Sale spre a apăra cu cuvântul credința dreptmăritoare! Ajută-mă, să nu mă tem nici chiar dacă, pentru a apăra dreapta credință, voi fi nevoit a sfârși precum al meu duhovnicesc părinte Antim ori al nostru domn, Vodă Brâncoveanu, dimpreună cu ai săi fii! Sfinților Mucenici, rugați-vă pentru noi!

(*lumina se stinge încet*)

ACTUL AL-III-LEA: *Întâlnirea*

Tabloul 1

Cadru: Primăvara anului 1720 la Mănăstirea Cozia, pe Olt, în paraclisul de nord al Tuturor Sfinților, Ioan arhimandritul intră pentru a se ruga împreună cu ucenicul său, ierodiaconul Iosif. (Interior semiluminat, ziduri pictate cu icoane, seară, lumină puțină încurajată de candelă și lumini de lampă)...

IOAN (*privind admirativ frescele*): Tecut-au iarna, frate Iosife!

IOSIF: Cam vitregă și aprigă, Avva!

IOAN: Iată-ne, așadar, din nou la Cozia, ierodiacone Iosif! N-am mai trecut de ceva vreme! Este adevărat! Cam trei ani!

IOSIF: Cam zece ani trecut-au de când ați dat viață acestui paraclis dimpreună cu foișorul și odăile cele două! Multă râvnă așezată și aici! (*luminează cu lumânarea și citește pe un zid pisanie, descifrează pe litere*) „Precum cerbul setos de izvor dorește și aflând umbră și apă rece bând se veselește”...

IOAN: Pohtit-am și am făcut cele ce se văd, pentru ca să nu fie ticălosul meu suflet spre uitare!

IOSIF (*se închină*): Întru pomenire de mântuire, Avva!

IOAN: Mereu, de atunci și din totdeauna aștept în toți anii de la viețuitorii acestei sfinte lavre măcar o mică pomenire!

IOSIF (*tot luminând zidul către pisanie*): „...și iar mă rog cu plecăciune ca în toate joile de peste an într-o săptămână odată să nu lipsească Sfânta Liturghie, ca să se bucure și sufletul meu de acea rugăciune a sfințiilor voastre...!” Ce frumos! Ca la Aton.

IOAN: Întocmai! Eu la atât gândesc, părinte Iosif! Mult nu voi mai fi cu voi! Așa, năzuiesc că voi fi măcar pe buzele fraților pentru neuitarea ticălosului meu suflet!

IOSIF: Amin, Avva!

IOAN: Făcut-am cu dragoste acest paraclis închinat Tuturor Sfinților (*atinge ușor fresca cu mâna parcă pentru ultima dată*) și cu zugrăveala, și cu tâmplele, și cu poleiala (*atinge mângâind stranele*) și cu jețurile, și cu pardoseala, cu policantrul, cărți, odăjdii! (*se închină*) Toate, spre slava Bunului Dumnezeu!

IOSIF: Și cele două case boltite de lângă noi! Și foișorelul, zidit și învelit cu toate cele de trebuință! Multă muncă și aici, Avva!

IOAN: Da! Fost-au acum 10 ani! Ce mai trec! Parcă a fost ieri!

IOSIF: Osteneală și cheltuială pe măsură!

IOAN: Aproape 600 taleri și un an de nesomn! (*scurtă pauză*) Rogu-te, mergi și anunță pe părinți cât mă mai limpezesc puțin după drum!

IOSIF (*iese din cadru*): Întocmai, gheronda!

(neanunțat, apare un părinte care, auzind vorbe prin paraclis se încredințează de prezența lor, recunoscând vocea arhimandritului Ioan)

PAHOMIE: Toate acestea, dar și multă dragoste așternută pe-ale noastre suflete! (*bucuros*) Evloghimenos, gheronda!

IOAN: Pahomie! Părinte eclesiarh, prietene și frate părinte, cât mă bucur să te revăd!

PAHOMIE: Nu mai puțin eu!

IOAN: Tare mă bucur! Mai ales că ești aceeași fidelă strajă lavrei!

PAHOMIE: Cum nu, gheronda?! Doar ne-ai spus: „Să aveți atâta dragoste și frică, încât zidurile de ar cădea, voi să nu fugiți ci cu sfântă luptă în rugăciuni fierbinți să stăruiți!” Așa ne-ai lăsat cu legământ față de această sfântă lavră!

IOAN: Da! Și văd că multă jertfă pui spre împlinire!

PAHOMIE: De la amiază sunt venit de la metohul Fedeleșoiului! Doar sfinția voastră cunoașteți frumusețea-i, sfințenia-i și retragerea ce are!

IOAN: Ei! Da, tocmai pentru acest lucru am refăcut acum zece ani și zugrăveala acelei biserici! Frumos și sfânt loc! Ce mai este pe acolo?

PAHOMIE: Grozăvie mare, gheronda! Al nostru stareț fost-a scos din scaun și trimis la metoh pentru nesupunerea față de noile orânduiri! Am mers a-i alina singurătățile, măcar că este suflet bun și iubit de obște!

IOAN (*se așază într-o strană*): Eheei! Iaca! Trebuia gândit că, odată cu aceste schimbări, se vor întâmpla și unele ca acestea. Îmi pare rău să aud.

PAHOMIE: Da! Da, gheronda! Și așa, până împăratul va numi un alt egumen, au ales de cuviință să facă mănăstirea al lor locaș general de comandă.

IOAN: Am văzut încă de la intrarea în mănăstire zelul cătanelor austriece, pentru aflarea motivului prezenței mele, unui biet bătrânel pribeag ce alături de al său ucenic dorește a să adăpa duhovnicește cu fierbinte rugă într-acest sfânt paraclis.

PAHOMIE: N-am mirare! Vor să știe tot. Ce vine... Ce pleacă... Unde!? De ce?! Totul!

IOAN: Of! Deh! (*scurtă pauză*) Și câți ai mai rămas?

PAHOMIE: Tocmai aceste zile s-au rescris jalba de sare la ocnă pentru cei 15 viețuitori ce mai avem. Cu tot cu rasofori și frați. Patru au mers cu părintele stareț la metoh, pentru a-i alina singurătățile și nevoia de zi cu zi.

IOAN: Of, of, of! Adevărată zicala: Schimbarea domniilor, bucuria căinților!

PAHOMIE: Întocmai!

IOAN: Ianache, Sima și Mihail mai viețuiesc la metoh?

PAHOMIE: Fiii lui Preda zugravul?

IOAN (*afirmativ*): Mm!

PAHOMIE: Da. Așa de mult plăcutu-le-a această sfântă lavră, că îndată ce

au terminat de repictat naosul bisericii celei mari și parte din altar, s-au retras în liniștea metohului.

IOAN: M-au convins atunci a adăuga bisericii celei mari pridvorul deschis.

PAHOMIE: Desigur că știi. Eram. N-au mai rămas a-l picta. Ați tocmit pe Constandin și Gheorghe. Îmi aduc bine aminte.

IOAN: Și Filia și Efrem Ieromonahul...

PAHOMIE: A! Da!

IOAN: Nu uit să îi pomenesc la rugăciuni pentru grabnicul ajutor ce au dat la gătarea lucrărilor într-aceiași an. Câtă jertfelnicie!

PAHOMIE: Ehee! Da! (*scurtă pauză*) Și ce prilej, gheronda, v-a purtat chipul și cuvântul a ne mângâia sufletele?

IOAN: Vin cu sfântă misie din partea vlădicii Damaschin. Vin a arăta noilor stăpâniri jalba de memorie a Bisericii Râmnicene. Pentru a se face totul, întru Hristos, iar nu fără de Hristos.

PAHOMIE (*se închină*): Nimic fără de Hristos! Toate prin El și cu El!

IOAN: După stăpânirea imperialilor, avut-am libertate religioasă, cerută de vlădica Damaschin drept chezășie înainte cu un an să se cucerească aste locașuri.

PAHOMIE (*zâmbește*): Halal libertate, gheronda!

IOAN: Da. Numai liberi nu suntem, cuvioase! Se dorește să fim atârnați de Mitropolia de Bălgrad.

PAHOMIE: Asta nu poate fi. Nu este canonic. Noi am avut aici mitropolie, din vechime: Mitropolia Severinului. Iar scaunul este și al Amasiei. În diptice este înaintea Bălgadrului. Nu șade canonic atârnat de ea!

IOAN: Asta nu ar ustura prea tare, cuvioase, decât jugul politic mult mai înjositor față de Curtea de la Viena! Cum să numească ei episcopul? Egumenii din mănăstiri?! Cum să ieie sudoarea monahilor și a monahiilor? Cum să ne pună ei căpăstru? Suntem ai lui Hristos! Liberi și neatârnați!

PAHOMIE: Nu știi a spune. Al nostru stareț a răcnit ca un leu asupra acestui fapt. Și fost-a alungat, a urlat ca Vodă Brâncoveanu în fața sultanului.

IOAN: Credință tare și nădejde pe măsură are!

PAHOMIE: L-au alungat! Ca pe o cârpă lepădată!

IOAN: Decât să văd Biserica Râmnicului mulsă și tunsă de streini, mai bine să mă alunge și pe mine!

PAHOMIE: Vă va asculta generalul, gheronda! Ca unul ce sunteți îmbătrânit în dragoste și blândețe. Pare om bun și drept, după cum îl văzui, acest Ștefan, Conte de Steinvile.

IOAN: Îl știu. Era aici în trecere când am gătat acest paraclis. L-am adăpostit câteva zile la mănăstire. Era căpitan. (*ușor ironic*) Acum general! O fi bun, dar să nu uităm pe cine slujește. Casa Imperială a Austriei trimite oamenii ei devotați.

PAHOMIE: S-or îndura doar. Măicuța Domnului să vă dea Cuvânt Bun! Amin.

IOAN: Nu știu a spune! Vedea-vom! (*scurtă pauză*) Șiiii... ce „hram” poartă ei în mănăstirea aceasta?

PAHOMIE: De anul trecut, au stabilit aici a lor unitate militară. Comandant este căpitanul Herdegen. Orgolios și mândru tare. Mari victorii a strâns cu pieptu-i plin de decorații.

IOAN: Au doară acesta n-au fost alături de căpitanul Ștefan Dettine când au zdrobit turcimea dinspre București și au capturat vreo doi ani pe Vodă?

PAHOMIE: Întocmai acela! Apoi pe aici, pe Drumul Împăratului. Via Carrollina! Pe aici, pe noua șosea, l-au adus către Sibiu unde a chinuit până mai acum un an când cu multe pungi de galbeni l-au eliberat.

IOAN: Este locașul lor de campanie, zici?!

PAHOMIE: Și nu numai. Mănăstirea este și popas pentru Poșta Imperială.

IOAN: Văzut-am strașnice fortificații împrejurii. Nu le știam.

PAHOMIE: Au oameni pricepuți. Sunt făcute de un inginer foarte apropiat de Cancelaria vieneză. Friedrich Schwantz... Tot timpul însoțește pe general, fiindu-i și prieten, dar și sfătuitor. Realizează hărți, schițează totul la ochi și face desene impresionante.

IOAN: Au realizări. Da. Impresionant! (*scurtă pauză*) Dar să nu se atingă de Biserică!

PAHOMIE: Pentru șoseaua cea nouă construită prin spargerea muntelui au înlesnit drumul cu Transilvania. Ce băteam la pas ori cu calul timp de două zile peste munții Coziei, acum în nici jumătate de zi se ajunge.

IOAN: De mirare!? Până acum acest drum lărgit nu era de folosit. O strâmtoare pe care greu înainta un singur cal, pe buza râului, cu mare primejdie, grijă și teamă, căci râul avea albia adâncă și mult vijelioasă.

PAHOMIE: Întocmai!

IOAN: Iar râul, la cum vuieste primăvara la topirea ghețușului, parcă este val uriaș din marea cea mare.

PAHOMIE: Și totul aici, într-o fundătură de capăt de țară.

IOAN: Fundătură zici? Știut-au preabine importanța locașului. Iată! Mai ieri un capăt de țară și astăzi legătura cea mai importantă cu lumea largă. (*În cadru intră un părinte foarte bătrân și gârbov, ajutat de un tânăr ucenic. Se închină pe la icoane și zărește pe arhimandritul Ioan. Îl privește de parcă nu l-ar mai recunoaște.*)

PAHOMIE (*cu mai mult volum*): Avva Atanasie! Priviți și vă bucurați inima cu așa vedere minunată! Părintele nostru Ioan nu ne-a uitat!

ATANASIE (*se apropie de ei*): Ai? Ce zisăși?

PAHOMIE: Părintele Ioan Hurezeanu este cu noi. Luați de vă încredințați!

ATANASIE (*se uită spre ucenicul său*): Ce zice, bre?

UCENICUL (*aproape de urechea bătrânului*): Părintele Ioan de la Hurezi este aici! (*se uită spre părinți, arată către ochi*) Iertați! Nu prea vede bine. Iar de vreo doi ani, nici auzul nu prea-l mai slujește.

PAHOMIE: Părintele Ioan, Avva! Cătai mai acum ceva zile a-i trimite o scrisoare zisă importantă.

(*afară se aude toaca, apoi clopotul*)

PAHOMIE: Rog să fiu iertat, dar vecernia mă cheamă! (*ia binecuvântare*) Rămâneți cu părintele proinstareț! După slujbă, pun și ceva de gustare. (*iese din cadru*)

IOAN (*discret*): Domnul să te binecuvânteze, cuvioase!

ATANASIE (*agitat*): Ioan?! Arhimandritul Ioan? (*îl vede*) Avaaa! Ava al meu! Acei ochi! Vină-mi la suflet, copile, căci aste zile-mi sunt ultimele! Mooor! Gata! Pot muri împăcat! Câte am să îți spovedesc! Ce bine!

IOAN (*bucuros, îi sărută mână*): Avva Atanasie! De unde atâta bucurie? Simt cum deodată am tinerit și mă văz acum 15 ani instalându-vă stareț la Mănăstirea Cozia.

ATANASIE (*plângând*): Trecut-au anii! Și când ziceam că pot a muri liniștit așezat duhovnic lavrei, habsburgii scosu-mi-au ucenicul din scaunul stărețesc, iar acum pribegeste afară din turmă.

IOAN: Părintele Pahomie zis-a că la metoh grijesc frații a sale-i dragoste și-i va fi bine. Nicio grijă, Avva!

ATANASIE (*îngrijorat*): Cărui mieluț îi este bine în afara turmei? Au doară nu are teamă de lup ori de alte jigării? Bietul de el! Copil vrednic!

IOAN: Va fi bine, Avva!

ATANASIE (*ca un copil*): Așa-i! Dacă spui... Năzuiesc cu rugăciuni la dreptatea cuvintelor tale, balsam de mir pe-al meu suflet.

IOAN: Va fi!

ATANASIE: Sufletu-mi este bucurios a te vedea, cuvioase. Omul lui Dumnezeu!

IOAN: Și al meu suflet este mângâiat, Avva!

ATANASIE (*către ucenic, poruncește complice*): Du-te și anunță pe cine știm noi! (*ucenicul aprobă din cap și iese*)

IOAN (*mirat*): Pe cine să anunțe?

ATANASIE: Am să îți fac o mare bucurie! Cine crezi că ne-a călcat pragul aste zile?

IOAN: Nu pot să spun, Avva. Mă gândesc la mulți.

ATANASIE: Îți voi face o bucurie prea mare, cuvioase! Iar această bucurie fi-va și pricină de luminare a multor căi.

IOAN: Deie Domnul a rezolva și necazul cu care mă aflui aici!

ATANASIE: Care-i acela?

IOAN: Odată cu noua stăpânire, vlădica Damaschin a tocmit jalbă de

memorie pentru Biserica Râmnicului și dorim a o fățișa directorului suprem, Generalul Steinvile, care s-a așezat cu comandamentul aici.

ATANASIE: Eheee! Cuvioase, cuvioase! Dumnezeu le-a gândit așa toate deodată. Vezi? Nu lasă Domnul Dumnezeu să fie alceva decât ce trebuie. Te va bucura. Vei învinge!

IOAN: Mirarea și bucuria ce văz pe chipul bătrâneților tale, Avva, mă fac curios a afla vestea ce ai.

ATANASIE: Credeam că nu va mai apărea. Și veștile ce aflasem că blestematul de turc fără de minte nu a cruțat nimic.

IOAN: Mirarea mă cuprinde, Avva!

ATANASIE: După prea multă pribegie și fugă de păgâni, a ales a se hodini în ungurime la Herghelia de la Sâmbăta.

(se aude zgomotul ușii, ca și cum cineva ar fi intrat în odaie)

IOAN *(își dă seama, bâlbâit, aproape înlemnit)*: Doar nu spui că?! Nuuuu știi dacăăă! Poateee! Nu are v...!

(în cadru apare Maria Brâncoveanu)

MARIA BRÂNCOVEANU *(auzind bâlbâiala lui Ioan)*: Da! Eu sunt, preacuvioase! Maria! Maria Brâncoveanu!

IOAN *(profund mișcat)*: Doamnă! Doamnă Marica! *(o îmbrățișează)* Îngerii îmi cântă în inimă. Aliluia! *(spre cer)* Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat Lumina!

MARIA BRÂNCOVEANU: Preacuvioase!

IOAN: Unele guri ziceau că nu ați scăpat. Am făcut rugăciune zi și noapte. Doamne, slavă Ție! Da, *(către Atanasie)* Da, Avva! Într-adevăr! Mila lui Hristos Dumnezeu. Țara nu este pierdută. Și nici Biserica. Mila lui Dumnezeu cu noi cu toți!

ATANASIE *(vesel, cântă ușor)*: ...Înviază Dumnezeu rispindu-se ai Săi vrăjmași...! Vezi? Când omul cade în dejnădejdi, apare Domnul și-l ridică.

(continuă cântarea ușor) Moarte, unde-ți este boldul? Merg la slujbă. Și merg fericit! Dacă mor, mor împlinit! *(murmurând iese din cadru)*

(Avva Atanasie se retrage bucuros ajutat de ucenic)

IOAN *(îmbrățișând-o iar)*: Doamna mea, cât mă bucur!

MARIA BRÂNCOVEANU: Și eu, gheronda! Și eu!

IOAN *(curios, mirat, discret)*: Cum? Ce-a fost acolo? Cum ați scăpat?

MARIA BRÂNCOVEANU: După ce Mustafa Aga a venit cu firmanul de mazilire, fost-am luați toți. Jefuiți de toate cele ce aveam și duși pe Bosfor. Ce durere, cuvioase! Ce durere!

IOAN: Toți ne-am rugat, doamnă! Cu frică și cutremur...

MARIA BRÂNCOVEANU: Mi-amintesc lacrimile poporenilor și strigătele lor de jale la trecerea carelor ce ne purtau înlănțuiți. Soldați otomani călări ne împrejmuiau. Soțul meu striga cu putere: „Nu vă temeți!” iar către noi

spunea să fim tari și să nu ne pierdem nădejdea! (*scurtă pauză*) Of! Of, gheronda! Jalea mă apucă și acum. (*plânge*)

IOAN: Gurile vorbeau că v-au chinuit în văzul lumii pe toți!

MARIA BRÂNCOVEANU (*suspînă, ton grav*): În prima caretă ne aflam eu și soțul meu. Apoi urmau carele cu ai noștri fii, cu ginerii, cu nora cea mare și nepoțelul Constantin. Ce jale, gheronda! Ce frică!

IOAN: Măicuța Domnului v-a scăpat, doamnă!

MARIA BRÂNCOVEANU: Ne-au închis la Fornetta apoi, după ce ne-au chinuit cu mari chinuri, (*plânge*) am fost duși la Ediculă și mai pe urmă la Groapa Sângelui. O oroare de locaș...

IOAN: Sfinte Doamne!

MARIA BRÂNCOVEANU: Ne-au chinuit îndelung, a ne afla averile și pe unde sunt ele. Iar de Adormirea Preasfintei au scurtat de zile pre al meu soț și cei patru fii. (*plânge*)

IOAN: Să nu dejnădăjduim! Se numără cu sfinții!

MARIA BRÂNCOVEANU (*se închină*): Facă, Domnul!

IOAN: Amin.

MARIA BRÂNCOVEANU: Nu-mi pot scoate din priviri, gheronda, pe al meu soț al cărui trup îl zăream, cu spaima mare, târât prin oraș cu mare batjocură, apoi bătut, strujit și, mai apoi, scurtat de cap. A strigat puternic: „Doamne, fie voia Ta!” A strigat spre nebunul de Ahmed care mi-a scurtat de zile copiii. (*plânge*) Strigam și eu din Turnul cel Mare. Am strigat: „Îndurare!” Măcar pentru ai noștri copii. Am urlat de nu am mai avut grai. De nu am mai avut grai...

IOAN: Părinții din Halki au transmis prin alți frați grija pe care au purtat-o ctitorului lor, îngropându-l alături de prunci într-a lor mănăstire.

MARIA BRÂNCOVEANU: Turcii le-au batjocorât trupurile, gheronda, iar mai apoi le-au aruncat pe Bosfor, în mare. Și au omorât și pe ginerele nostru, Ianache.

IOAN: Doamne! Ați scăpat! Slavă lui Dumnezeu, Celui Milostiv!

MARIA BRÂNCOVEANU: Auzind strigătele mele, pașa a poruncit să ne mute în închisoarea Bostangibașa unde, alături de restul familiei noastre, timp de șapte luni am fost chinuiți. (*suspînă*) Șapte luni, gheronda! Șapte luni! Doar voi spune unde am depus vistieria de galbeni...

IOAN: Turcul știa tot.

MARIA BRÂNCOVEANU: Ianache a greșit. A bătut moneda cu chipul lui Vodă pentru a-i face bucurie la împlinirea celor 60 de ani de la a sa naștere, însă acest lucru a trezit mânia Înaltei Porți.

IOAN: Intriga Cantacuzinilor! Doar nu lăsa ei neanunțate aste pliniri domnești!

MARIA BRÂNCOVEANU: Am simțit pe Măicuța Domnului aproape, gheronda.

IOAN: Ne-am rugat tot timpul, doamnă. (*scurtă pauză*) Dar cum ați scăpat de acolo?

MARIA BRÂNCOVEANU: Văzând Marele Vizir că nu are a scoate de la noi nicio vorbuliță, a plecat urechea la rugămințile părinților de la Halki, dar și de la Biserica Sfântului Nicolae din Galata și ne-au eliberat în schimbul a 100 de pungi de galbeni. Tocmai ce le dăruisem pungile cu doar doi ani înainte a repara mănăstirea.

IOAN: Cine dă, lui își dă. Iată dovada!

MARIA BRÂNCOVEANU: Da. Dar luând pungile au zis să mai pribegim o vreme în surghiun pe țărmul Mării Negre. Cu străjerii nelipsiți de lângă noi. După alte trei luni, ne-au eliberat desăvârșit.

IOAN: Sub a cui mijlocire, doamna mea?

MARIA BRÂNCOVEANU: Prin mijlocirile secretarului dogelui venețian și al nostru fidel amic, Antonio Maria Del Chiaro.

IOAN: Slavă Domnului!

MARIA BRÂNCOVEANU: Da. Slavă lui Dumnezeu! Așa am păstrat nevătămat tot ce am agonisit și, nelipsit de lângă suferința mea, fost-a al meu nepot Constandin, singurul bărbat de acum moștenitor și continuator al Brâncovenilor.

IOAN: Da. Așa-i. Trebuie înlegiuit.

MARIA BRÂNCOVEANU: Din acest motiv, nu am dat veste, gheronda! Acești trei ani au fost foarte grei pentru al meu suflet. Fost-am vânați de Înalta Poartă tot timpul. Rugat-am cu jalbă pre noul domn care, după unele promisiuni făcute, ne-a ajutat cu venirea la București.

IOAN: Nu trebuie a pune multă încredere acolo, doamnă! Va trăda negreșit! Este omul Porții!

MARIA BRÂNCOVEANU: Tocmai de-asta, în schimbul ajutorului dat i-am înmănat lui Mavrocordat un firman aieva care vorbește despre zisa avere îngropată. Este întocmit a încurca. Scris de Ianache în numele lui Vodă, pe când era în viață. A le mai stămpăra setea de aur. Și l-am numit pe Mavrocordat singurul știutor al acestuia.

IOAN: Firmanul Băii de Aramă, tănuț în grota Văcăreștilor!? Gând bun! Da!

MARIA BRÂNCOVEANU: Îți amintești? De mare ajutor mi-a fost! Fiind clădită de Vodă pe străvechile galerii săpate de strămoși, biserica are pământuri petrecute de goluri și adâncituri neștiute. Și așa or să caute și n-or să găsească nimic!... Doar povești!

IOAN: Ați spus că acolo este vistieria?

MARIA BRÂNCOVEANU: Da. Așa.

IOAN: Le mai încurcă puțin poftele.

MARIA BRÂNCOVEANU: Întocmai! În acest timp, m-a ajutat la recuperarea moșiilor și a palatelor domnești, semnând firmane de întărire prin care ne recunoaște de stăpâni ale acestora. A promis că anul acesta ne va mijloci aducerea soțului meu și a pruncilor de la Halki pentru a-i putea prohodi cum se cuvine!.

IOAN: Desigur! Acest lucru este principal. Mormântul îl așteaptă la Hurezi. Este gata!

MARIA BRÂNCOVEANU: Fost-a tulburare mare cu moșiile.

IOAN: Multă tulburare s-a făcut cu daniile domnești și moșiile închinat. Și la noi, la Hurezi, comisariul Gheorghiță, auzind de mazilire crezut-a poate că nu va mai scăpa cu suflare vreunul și așa s-a sculat să ia moșia mănăstirii din fundul Jiului, trăgându-ne la judecată la scaunul Craiovei.

MARIA BRÂNCOVEANU: Când am fost luați, au fost arse și scrisorile noastre de danie, că doar ajunsesem la grea pedeapsă. De aceea, am rugat pe Vodă să îmi dea firman de puternicie pentru cele ale noastre. Avându-le, voi rescrie pentru întărire și scrisoare pentru moșiile închinat Hurezilor.

IOAN: Ne bucurăm că sunteți cu viață! Asta este tot ce contează și bucură duhul acestor locașuri. Constandin nepotul, unde se află acum?

MARIA BRÂNCOVEANU: L-am trimis la moșia de la Sâmbăta. Este în mare siguranță acolo. Am reușit anul trecut a-i obține filiația cu ajutorul Patriarhului Ecumenic.

IOAN: Bine așa!

MARIA BRÂNCOVEANU: Și am mai reușit a-i numi și jumătate din vistieria rămasă.

IOAN: Înțelept lucru, doamnă!

MARIA BRÂNCOVEANU: Am mijlocit pe lângă Împăratul Austriei a recunoaște măcar parte din dorințele lui Mavrocordat, dar și evacuarea trupelor austriece din Muntenia.

IOAN: Oarecum se pricepe prin asta și autoritatea lui Mavrocordat în Muntenia. Îl recunoaște oarecum.

MARIA BRÂNCOVEANU: Cam așa. Și, cunoscând lacrimile boierilor fugiți în ungurime din pricina înaintașului său la domnie, am reușit revenirea în pace la moșiile lor, plătind pentru asta 100 de pungi.

IOAN: Multă diplomatie, doamnă! Și cred și mai multă folosită pentru repatrierea vistieriei.

MARIA BRÂNCOVEANU: Carol al VI-lea, împăratul Austriei însuși, gheronda! El a dat întregul ajutor a putea aduce vistieria de galbeni de la Viena, Amsterdam și Veneția.

IOAN: Fără a ști de înțelegerea cu Mavrocordat?

MARIA BRÂNCOVEANU: Nu știe nimic, gheronda!

IOAN: Nu știi a spune! Este ușor a pierde sufletul în diplomație. Merge vorba că împăratul este fire mândră și răzbunătoare. Duhul adevărului este mai bun în aceste vremuri. Măcar în miezul de adevăr este Hristos.

MARIA BRÂNCOVEANU: Diplomația, gheronda, este sabie cu dublu tăiș. Bizantină atitudinea, dar, dacă țara are câștig de pace, spovăduiesc spre iertare aceasta. *(apleacă creștetul, pentru a fi binecuvântată)*

IOAN *(o binecuvântează)*: Fiți binecuvântată, doamnă, pentru a putea ajuta și Biserica acestor locașuri care este la grea încercare!

MARIA BRÂNCOVEANU: Cum așa? Imperialii ne sunt apropiați. Au arătat atâta înțelegere până acum...

IOAN: Odată cu noua stăpânire, vlădica Damaschin a tocmit la Hurezi jalbă de memorie pentru Biserica Râmnicului și dorim a o înfățișa directorului suprem, Generalul Steinvill, care s-a așezat cu comandamentul aici. Am înțeles că este venit.

MARIA BRÂNCOVEANU: Cum nu? Venit-am împreună pe noua șosea, Via Carolina, cel mai bun drum ce ne leagă de Transilvania și Lumea Nouă.

IOAN: Lucrare bună, cred!

MARIA BRÂNCOVEANU: Această cale pe la Turnu Roșu, care duce călătorii Sibiului spre Țara Românească, din cale afară de strâmtă pe vremuri, din porunca împărătească, după supunerea ținutului Craiovei, s-a lățit și s-a lărgit de către vestitul arhitect ostășesc Schwantz, încât pot trece pe acolo și carele cele mai late, lucru care mai înainte vreme nu era cu putință.

IOAN: Transport, comerț, da! Dar gata cu liniștea acestor locuri! Această sfântă mănăstire cu trăire atonicească sfărâmatu-și-a învoiala sihăstrească ce avea dintru începuturi.

MARIA BRÂNCOVEANU: Poate! Dar acum în Țara Românească este mai lesne de ajuns. Au făcut și lucrări de rânduire a malurilor râului, putând pluti arce de transport pe apă între Turnu Roșu și Râmnic. Și tot acest căpitan, Friedrich Schwantz, la comanda generalului Stephan Steinvill.

IOAN: Probabil tot el a făcut și aceste fortificații ale mănăstirii. Nu le știam. Arată a cetate. Una duhovnicească în care putem apăra Ortodoxia acestor locuri.

MARIA BRÂNCOVEANU: Întocmai, gheronda! Chiar astăzi așteptam revenirea generalului Steinvill care vremelnic fost-a la Craiova pentru a rezolva pâriile și plângerile ce se găsesc la scaunul de judecată. Este anunțat a ajunge pe seară. Are de bătut drum ușor, de câmpie, de doar un sfert de zi.

IOAN: Biserica trebuie să se țină ferită de sprânceana papală, doamna mea! Ați auzit doar de nenorocirea ce s-a abătut peste scaunul

Mitropoliei Ungrovlahiei. Vlădica Antim a căzut pradă intrigelor papistașe. Fost-a scos din scaun și, zice-se, omorât.

MARIA BRÂNCOVEANU: Am auzit când am sosit la București. Întocmai! Om sfânt! Îmi amintesc încă și acum drumul vieții sale de la eliberarea din robie și până la vlădicie. Da! Om vrednic! Omul lui Dumnezeu!

IOAN: Pentru a sa luptă și a sa veșnică pomenire, trebuie aprobat acest memoriu. Biserica Ortodoxă trebuie ferită din calea intereselor politice și păstrată nevătămată.

MARIA BRÂNCOVEANU: Desigur, gheronda! Mai ales că Vodă Brâncoveanu lăsatu-și-a testamentul în auzul tuturor: „A nu ne pierde sufletele, nici dacă tot ce avem adunat s-ar risipi!” Da! Să nu pierdem sufletul! Ia să văd memoriul! A putea mijloci cum se cuvine. Și vedem cum și ce putem spune pentru înlegiuirea lui. *(Ioan îi arată memoriul)*

IOAN: Întocmai, doamnă! *(desface memoriul)* Să vă citesc ce s-a semnat la Hurezi: *(citește)* „Memoriu de orânduire a vieții bisericești în Principatul Vallahiei Cissalutane!

MARIA BRÂNCOVEANU: Așadar... *(din ce în ce mai încet)* „Episcopia Râmnicului să fie ridicată Mitropolie... scaunul mitropolesc al Severinului fost-a aici” Da. Așa cred și eu că se cuvine a se face.

(luminile se sting ușor pe cele două personaje, se aud discutând în murmur până scena se stinge complet)

Tabloul 2

Cadru: Primăvara anului 1720 la Mănăstirea Cozia pe Olt. În stăreția mănăstirii, Arhimandritul Ioan, ajutat de Maria Brâncoveanu, se întâlnește, pentru prezentarea memoriului, cu generalul Stephan Steinville apoi cu Prințul Eugeniu de Savoia și căpitanii săi. (Interior ornat luxos în stil vienez sec. XVIII, candelabru mare, masă mare plină de hărți, tablouri, cărți, seară, lumină multă, atmosferă de palat).

FRIEDRICH SCHWANTZ *(intră în cadru însoțind pe generalul Steinville)*: Superb drumul Craiovei, sire! Are un relief odihnitor. Parcă m-am simțit la promenadă prin bătrânul land Springfels.

STEPHAN STEINVILLE *(oferă haina lui Friedrich care o pune pe un jilț, desface mănușile)*: Desigur, domnule inginer! Doar câteva ceasuri și iată-ne înapoi la Cozia. Frumoasa Cozia!

FRIEDRICH SCHWANTZ: Vallahia Cisalutană este un mare câștig pentru al nostru împărat. La Passarowitz s-a simțit grația divină, sire!

STEPHAN STEINVILLE: Vallahia Imperială va înflori precum o nouă Vienă. Împăratul nostru dorește pentru acest principat oglindirea întregii sale politici de dezvoltare. Odată cu noile numiri de la Craiova și de la Râmnic noua provincie este, cred, în rânduială.

FRIEDRICH SCHWANTZ: Ce bucurie, excelență! De când ați preluat conducerea acestui principat toate merg bine și sunteți o venerabilă prezență acestor locuri!

STEPHAN STEINVILLE (*ignoră limbușeala*): Ia să mai verificăm odată! (*îngândurat, recapitulează*): Astă toamnă, s-au pus în rânduială toți dregătorii județeni. Le-am dat capetele de poruncă pentru rânduiala organelor locale. Acum și noile hotărâri ale Camerei Aulice. Da. Asta este! Sper ca luminatul principe să fie încântat când va sosi de la Timișoara.

FRIEDRICH SCHWANTZ: Și în această primăvară ați preluat scaunul de judecată al proceselor de la Craiova. Cred că este un început foarte bun în noua calitate de director suprem al Principatului Vallahiei Cisalutane.

STEPHAN STEINVILLE (*se apropie de masă, se uită pe hărți*): Eh! Totul pentru al nostru împărat și pentru Austria Imperială! Iar pentru noi, vremelnice îndatoriri ostășești!

FRIEDRICH SCHWANTZ: Frumoase realizări, în nici trei ani, sire! Aducțiunea râului din spatele mănăstirii este gata, forturile împrejmuitoare, de asemenea, Via Carolina este aproape terminată.

STEPHAN STEINVILLE: Nu le puteam face fără calculele și truda domniei tale, domnule inginer!

FRIEDRICH SCHWANTZ (*face reverență*): Umil serv și apropiat slujer, Excellență!

STEPHAN STEINVILLE: Împăratul se va bucura cred și pentru truda domniei tale de aproape patru ani de zile cu aceste hărți moderne care ilustrează atât de bine noile provincii dobândite și mai ales zonele de graniță.

FRIEDRICH SCHWANTZ: Consiliul Aulic de Război, sire! Principele Eugeniu de Savoia mi-a comandat aceste hărți în mare secret pentru a cunoaște cât mai bine noile provincii.

STEPHAN STEINVILLE: Parcă una de acest fel a întocmit și Christian von Schierendorf acum mai bine de 12 ani. Nu-i așa?

FRIEDRICH SCHWANTZ: Prea bine spuneți, sire! Era pe atunci consilier al Camerei Aulice. O știu acea hartă. Tuș și acuarelă. A fost creată pentru Împăratul Iosif I. Dar Christian nu a călcat ținutul la pas, nici măcar ca pribeag. Este copiată!

STEPHAN STEINVILLE: Cum așa, domnule inginer?

FRIEDRICH SCHWANTZ: Acea hartă este o copie întocmită după harta grecească a învățatului Constantin Cantacuzino și pusă în tipar mai acum două zeci de ani la Padova. Am văzut-o!

STEPHAN STEINVILLE: Interesant acest aspect...

FRIEDRICH SCHWANTZ (*lăudându-și munca*): Hărțile mele sunt mult mai precise. Acest ținut l-am trecut cu pasul timp de mai bine de zece ani. Cunosc bine această provincie. Fiecare colțișor.

STEPHAN STEINVILLE: Acesta este și motivul pentru care Prințul Eugeniu de Savoia v-a recomandat iar Împăratul v-a delegat cu această importantă misiune.

FRIEDRICH SCHWANTZ (*arată pe hartă cu degetul*): După cum se observă foarte ușor, am notat toate detaliile de relief, cursurile de apă, toate așezămintele monahale dimpreună cu domeniile lor.

STEPHAN STEINVILLE: Impresionant!

FRIEDRICH SCHWANTZ: Totul a fost cumpănit cu mare exactitate, după model pretorian și a fost desenat în conformitate cu situația și proporția reală.

(*în scenă intră un nou personaj care salută ostășește*)

HERDEGEN: Her Gheneral! Am finalizat recensământul Mănăstirii Cozia. Cu toate cele mișcătoare și stătătoare.

STEPHAN STEINVILLE: Căpitane Herdegen! Mă bucur să aud! Ei! Cum e? A fost sincer egumenul?

HERDEGEN Căpitan: Foarte! Întocmai după cum a spus. Totul foarte adevărat. Patru sate. Aici în județ sunt Călimănești și Sevestreni cu total 200 familii, apoi în județul Romanați alte două sate, Frăsinet și Orlea, total 61 familii... munții... pădurile... viile... totul!

STEPHAN STEINVILLE: Richtig! Ja! Fix 261 familii! Cu adevăr a grăit!

HERDEGEN: Ar mai fi ceva.

STEPHAN STEINVILLE: Da. Spune!

HERDEGEN: Un părinte așteaptă să vă vorbească. Este afară însoțit și de doamna Maria Brâncoveanu.

STEPHAN STEINVILLE (*își întoarce atenția de la hărți*): Sehr gut!... Să intre! (*către Friedrich Schwantz*) Domnule inginer, o clipă doar!

HERDEGEN (*ieșind din cadru*): Merg să îi anunț să vină.

FRIEDRICH SCHWANTZ: Permiteți, totuși, să mă retrag la odihnă. Măine va fi o zi plină. (*iese din cadru*)

STEPHAN STEINVILLE: Da. Rezolv cu audiența și rămân să dau onorul luminatului Prinț. Este prin apropiere și trebuie să sosească de la domeniul său din cetatea Timișoarei. În zori vizităm împreună lucrările noului drum și apoi pornim spre Viena. Peste două zile Împăratul ne așteaptă în Hofkammer, Camera Aulică. Prezentăm raportul anual și ducem și hărțile.

FRIEDRICH SCHWANTZ (*face reverență*): Desigur, Excelență! (*iese din cadru*) (*în cadru intră Arhimandritul Ioan însoțit de Maria Brâncoveanu*)

STEPHAN STEINVILLE: Frau Maria! Așa cum am promis, am sosit! Aveați dreptate! Din sus de Craiova turbanul turcesc iscodește!

MARIA BRÂNCOVEANU: Sire, după cum vorbesc gurile, turcul nu este împăcat cu pierderea celor cinci județe. Mocnește în ascuns ca un leu răcnind, gata să piardă pre orișicine șade întru slăbiciune.

STEPHAN STEINVILLE: Mare dreptate aveți, doamnă! I-am văzut cum șed la

granițe cu ale lor trupe de mișei. Au răpit și ultima suflare a acestui ținut. Nebuni!

MARIA BRÂNCOVEANU: Întocmai!

STEPHAN STEINVILLE: Prin eliberarea acestor ținuturi s-au salvat de la pieirea desăvârșită toți locuitorii care suspinau sub jugul stăpânului lor tiran.

MARIA BRÂNCOVEANU: Și acum suntem vânați, excelență! Pentru așa zisele haraciuri ce le-am datora. Nu am cunoștință să le fi rămas datori vreodată eu și familia mea cu ceva. Și așa, au devastat totul în mânia și prostia ce au.

STEPHAN STEINVILLE: Da! (*privind către Ioan*) Dar, parcă acest chip îmi este cunoscut de undeva! De unde îl știu?

MARIA BRÂNCOVEANU: Este părintele arhimandrit Ioan, starețul Mănăstirii Hurezi și exarh plaiurilor Râmnicului. Este prezent cu importantă misie. Nădăjduiesc să îi primiți jalba, ca cel ce ne sunteți prieten și slujbaș credincios împăratului Carol.

STEPHAN STEINVILLE: Chipul îmi este foarte cunoscut. Îl privesc și mi se pare a-l cunoaște dintotdeauna.

MARIA BRÂNCOVEANU (*privește spre Ioan admirativ, zâmbeste*): Hm!

IOAN (*ghiduş*): Acum vreo 10 ani primeam și adăposteam un căpitan imperial aici, în Mănăstirea Cozia. Pribegea în straie țărănești prin aceste ținuturi. Admira totul în zare. Tot Stephan se numea.

STEPHAN STEINVILLE (*zâmbeste*): Acum 10 ani! (*își amintește*) Aaaah! Da! (*cu recunoștință*) Acel căpitan a fost salvat de la moarte sigură. Turcii l-au prins și erau gata să îl taie. Până când un părinte cu vocea ca tunetul le-a poruncit să îi lase robul cu pace „că și așa este mut și surd și nu prea pricepe ce i se spune”.

IOAN (*zâmbeste cum ar recunoaște*): Hm!

STEPHAN STEINVILLE (*prinzându-l de antebrate*): Părinte Ioan!

IOAN: Frate Stephan!

STEPHAN STEINVILLE: Ce au mai trecut anii peste domnia ta!

IOAN: Și peste dumneata, domnule „căpitan”!

MARIA BRÂNCOVEANU (*mirată*): Gheronda, sunteți un adânc de discreție! Cum așa? Vă cunoașteți? Nu ați spus nimic!

IOAN (*glumeț*): Nu știam ce comportare mai au căpitanii ajunși generali! Este lucrarea Maicii Domnului!

MARIA BRÂNCOVEANU: Și nu orice general! Director suprem al Chezariceștii Valahiei!

STEPHAN STEINVILLE (*râzând*): Mm! Despre ce jalbă vorbiți?

IOAN: Domnule general, vin cu sfântă misiune. Pentru buna rânduială și bucuria duhovnicească a celor 48 de vetre monahale dar și a întregii suflări ortodoxe din aceste binecuvântate ținuturi.

STEPHAN STEINVILLE: Să văd!

IOAN (*scoate memoriul și îl dă*): Iată! Aceasta este! Vlădica Damaschin l-a întocmit la Hurezi, la începutul iernii și este semnat de noi toți. Trebuie ca Împăratul Carol al VI-lea să ia aminte și la năzuințele noastre, ale Bisericii!

STEPHAN STEINVILLE: Episcopul Damaschin! Da! Îl știam bucuros de prezența noastră aici. Chiar ne-a declarat ferm adeziunea ecclesiei sale la mișcarea imperială.

MARIA BRÂNCOVEANU: Și noi ne bucurăm! Și nădăduim la mai bine!

IOAN: Toți nădăduim! Dar să fie în pace și dreaptă credință!

STEPHAN STEINVILLE (*citește pe memoriu*): Dar aveți libertatea religioasă care a fost promisă Episcopului Damaschin încă de acum trei ani! Garantăm respectarea nealterată a confesiunii ortodoxe!

IOAN: Domnule general, ce libertate ar mai fi dacă nu una îngrădită de mofturi streine? Cum ar fi atârnarea Bisericii Râmnicului de Mitropolia Bălgradului.

STEPHAN STEINVILLE: Da. Mitropolia Bălgradului sine qua non! Alta nu poate fi! Este de confesiune ortodoxă. Singura din jurisdicția imperiului.

IOAN: Doar așa?

STEPHAN STEINVILLE: Doar așa! Cum altfel? Să fie Biserica teritoriului imperial sub mofturile altei mitropolii cu întinderi sub influența Înaltei Porți?

IOAN: Domnule general, părinții nu ni-i alegem! Îi respectăm, așa cum sunt!

STEPHAN STEINVILLE (*gânditor*): Hm?

IOAN: Că vreți, au nu vreți, Ortodoxia are alte granițe! Noi avem alt Împărat! Și acela nu este decât Hristos! Asta nu au înțeles nici Înalta Poartă. Deși scaunul Patriarhal Ecumenic este la Constantinopol ei nu au reușit niciodată a subjuga Ortodoxia.

STEPHAN STEINVILLE (*mirat*): Ce spui? Au omorât domnitori... mitropolii... (*arată spre Marica*) au chinuit suflete!

IOAN: Dar Ortodoxia s-a întărit și mai tare. Au umplut Cerul de sfinți. Și astfel, armata noastră nevăzută s-a întărit.

STEPHAN STEINVILLE: Poate este adevărat! Dar este cu neputință ridicarea Râmnicului la rang de Mitropolie. Și mai ales să aprobe împăratul acest fapt.

MARIA BRÂNCOVEANU: Nu se poate face nimic? Vreo jălbă de jălanie? Vreo mijlocire?

STEPHAN STEINVILLE: Acest fapt nu se mai poate negocia.

MARIA BRÂNCOVEANU: Cum asta?

STEPHAN STEINVILLE: Am a vă face cunoscut că mai anul trecut, prin februarie, Prințul Eugeniu de Savoia a hotărât ferm în Camera Aulică scoaterea Episcopiei Râmnicului de sub jurisdicția Mitropoliei Țării Românești și legarea ei de Mitropolia Belgradului. Acest lucru nu este de negociat ori de contestat.

MARIA BRÂNCOVEANU: Dar nu s-au făcut cunoscute prin publicare. O hotărâre a Camerei Aulice intră în legiuire în urma publicării ei. Prin anunțarea poporului și a Bisericii. Nu s-ar putea face ceva?

STEPHAN STEINVILLE: Nein! Nu este cu puțință! O hotărâre a Camerei Aulice devine lege și este tratată cu sacralitate. Nerespectarea atrage după sine grave măsuri de pedeapsă.

MARIA BRÂNCOVEANU: Dar dacă la publicarea hotărârii se va spune că Episcopia de Râmnic este atârnată doar duhovnicește Bălgradului, dar având autonomie?

STEPHAN STEINVILLE (*caută documentul și se uită pe hotărârile Camerei Aulice din februarie 1719*): Episcopia Râmnicului se bucură de autonomie. Așa scrie aici.

IOAN: Aici, din vechime, fost-a Mitropolia Severinului iar mitropolitul a purtat și titulatura „al Amasiei” care în diptice este cu înțâietate față de Mitropolia Bălgradului. Nu poate fi silit „bunicul” a fi ascultător „nepotului”! Nu este cu puțință! Nu șade cuviincios!

STEPHAN STEINVILLE: Însă „bunicul,” care poartă toată dragostea pentru „nepot,” poate fi și depinzător de grijirea sa cea tinerească, cea plină de putere! Însă, desigur, rămânând cu aceleași gânduri și păreri ale vârstei sale. Asta poate fi primit?

IOAN (*dă din cap nemulțumit*): O altă nedumerire: hirotonia episcopului de Râmnic. De ce mitropolitul sârb? Acesta din vechime este dreptul patriarhului ecumenic, păzit de multe binecuvântări (*cu ton grav*) dar și blesteme.

STEPHAN STEINVILLE: Acum doi ani, la Passarowitz, s-a hotărât printre altele ca Episcopia Râmnicului să nu mai aibă nicio legătură cu Mitropoliile și Patriarhiile Orientale cu teritorii în stăpânirea Înaltei Porți.

IOAN: Nimeni nu poate a ne rupe simasia ce avem și comuniunea liturgică!

STEPHAN STEINVILLE: Părinte Ioan, unele lucruri nu stau în puterea directorului provinciei. Oricât de „suprem” ar fi el.

IOAN: Mănăstirile domnești, dar și cele închinat, trecut-au și ele sub controlul Curtii de la Viena.

STEPHAN STEINVILLE: Toate cele 48.

IOAN: Aflați, domnule general, că doar episcopul poate fi chiriarh acestor mănăstiri. Este dreptul său, întărit de canoane și de menirea sa de veghetor al bune rânduiei a Bisericii.

STEPHAN STEINVILLE: Richting! Ja! Acest lucru stă în puterea mea a face. Voi recomanda zilele viitoare Camerei Aulice ca episcopul să fie consultat în aceste privințe. Va propune câte trei candidați la egumenie. Însă dreptul de numire va aparține Împăratului.

MARIA BRÂNCOVEANU: Ce bucurie! Iată că se găsesc soluții!

IOAN: Șade cu dreptate ca listele pentru egumenie să conțină doar ieromonahi. Astfel, egumenii cei noi vor putea griji și trupește dar și duhovnicește întreaga obște.

MARIA BRÂNCOVEANU: Desigur! Este un lucru foarte important. Chiar dacă Curtea alege, să o facă dintre cei vrednici chemați de către clerul și boierimea locului.

STEPHAN STEINVILLE: Curtea își rezervă dreptul de alegere și numire. Precum și dreptul de a alege noul episcop.

IOAN: Se poate primi atâta timp cât lista de candidați pentru scaunul de episcop va fi întocmită în urma adunărilor electivă alcătuite din reprezentanți ai clerului și a boierimii locului.

STEPHAN STEINVILLE: Da. Trei candidați. Și dintre aceștia Împăratul va decide unul.

IOAN: Iar dacă este numit, să fie lăsat să păstorească după credință și canoane și să fie consultat cu orice prilej s-ar ivi. El este singurul chiriarh al locului, părinte și stăpân sufletelor.

STEPHAN STEINVILLE (*citește în memoriul*): Văd că și ideea de școală de latinie la Craiova îmbrățișați. Dorința ispre a Împăratului Carol.

IOAN: Se primește! Însă cu obligația să fie susținută cu pungi de la boieri și rânduiala administrativă a provinciei.

MARIA BRÂNCOVEANU: Slavă Domnului! Susținem și noi cu câteva pungi. Cunoașterea de carte este mult trebuincioasă zilelor noastre.

IOAN (*arată cu degetul pe memoriu*): Cu această ocazie semnatarii acestui Memoriu se obligă a susține și o școală românească la Râmnic, trebuincioasă cunoașterii de carte și a formării de viitori slujbași ai Bisericii și ai cancelariilor administrative locale. (*închide memoriul*)

STEPHAN STEINVILLE: Sunt de acord cu asta.

(*Afară se aud trâmbițele anunțând sosirea Prințului Eugeniu de Savoia. În cadru intră căpitanul Herdegen*)

HERDEGEN: Her general! Cătanele foișorului de miazăzi anunță sosirea carului princiar al Prințului Eugeniu de Savoia. Am dat ordin trâmbițașilor să sune.

STEPHAN STEINVILLE: Sehr gut, her capitan!

MARIA BRÂNCOVEANU: Cred că trebuie să ne retragem.

STEPHAN STEINVILLE: Nu! Rămâneți a auzi părerea Prințului!

HERDEGEN: Her general, Prințul nu admite audiențe de noapte!

STEPHAN STEINVILLE (*privește zâmbind spre Ioan*): Fără mijlocirea de acum zece ani a acestui părinte astăzi nu mai eram cu viață. Încerc măcar a întoarce o mică parte a recunoștinței.

HERDEGEN (*cu capul plecat*): Natürlich sir!

MARIA BRÂNCOVEANU: Cu adevărat om al adevărului sunteți, excelență!
(*gălăgie afară, zgomote de tropot de cai, nechezat, vizitiul strigând, Eugeniu de Savoia intră arogant, nervos, în cadru*)

STEPHAN STEINVILLE (*salută*): Viață lungă Prințului nostru!

EUGENIU DE SAVOIA (*cu îngâmfare către căpitanul Herdegen*): Căpitane, du-te și adapă caii și pune-i în grajd la odihnă! Măine pornim!

HERDEGEN: Am înțeleș! (*iese din cadru*)

STEPHAN STEINVILLE (*ia pelerina prințului*): Ne bucurăm de prezența Luminăției Voastre, Serenissime!

EUGENIU DE SAVOIA (*cu ton*): E gata Via Carolina?

STEPHAN STEINVILLE: Aproape gata. Până aproape de Arxavia, serenissime!

EUGENIU DE SAVOIA (*impacientat*): Și restul? Restul! Când restul?

STEPHAN STEINVILLE: Inginerul Fridrich Schwantz a făcut tot ce s-a putut. Stânca este stâncă. Se dinamitează cu greutate. Soldații lucrează și la puțina lumină pe care le-o mai lasă noaptea, luna.

EUGENIU DE SAVOIA: Până acum trebuia să fie gata! Nu admit scuze!

STEPHAN STEINVILLE: Feldmareșal, doar asta ar mai fi din tot ce ne-ați însărcinat a face!

EUGENIU DE SAVOIA: Hm!

STEPHAN STEINVILLE: Astă toamnă s-au pus în rânduială toți dregătorii județeni. Le-am dat capetele de poruncă pentru rânduiala organelor locale. Acum și noile hotărâri ale Camerei Aulice.

EUGENIU DE SAVOIA: Da. Dar Via Carolina ne interesează principal.

STEPHAN STEINVILLE: Va fi gata până revenim de la Viena, mein feldmareșal!

EUGENIU DE SAVOIA (*ignoră răspunsul, se uită pe masă*): Hărțile! Hărțile pentru Împărat! Sunt gata?

STEPHAN STEINVILLE (*le arată pe masă*): Desigur! Domnul inginer a pus multă trudă, acrivie pretoriană și garantează calitatea lor!

EUGENIU DE SAVOIA (*se uită atent pe hărți*): Da! Asta este minunat! (*le ridică de pe masă cu îngâmfare*) Împăratul nostru se va bucura! „Cel mai mare general care a slujit vreodată Casei de Austria,” (*cu mândrie*) care a zdrobit la Petrovaradin imensa oaste a lui Silâhdâr Ali Pașa, care a cucerit Timișoara, Lugojul, Caransebeșul, Cladova, Orșova, Belgradul, Prințul Feldmareșal Eugeniu aduce (*ridică în sus admirativ*) hărțile cuceririlor sale! Da! Toate le-am cucerit! Le-am eliberat cu sabia mea!

MARIA BRÂNCOVEANU: Iar acum parte din Țara Românească, sire!

EUGENIU DE SAVOIA (*salutând aprobator, mândru, din cap*): Ah! Aici sunteți, frau Maria? De moment, da. Parte. Dar nu voi lăsa planurile imperiale la jumătatea plinirii lor. Cândva, mai acum treizeci de ani, Austria Imperială dorea extinderea nu doar în Vallahia ci și în Moldova și în Bugeac.

MARIA BRÂNCOVEANU: Dacă îmi amintesc bine, excelență, Generalul Federigo Veterani, comandantul șef al trupelor imperiale din Transilvania, mărturisea neîmplinirea acestor planuri din cauza izbucnirii războiului Austriei Imperiale cu Franța.

EUGENIU DE SAVOIA: Da. Curând vom avea graniță nu doar cu Imperiul Otoman ci și cu Crimeea. Nu voi avea liniște! În numele Sfintei Ligi!

STEPHAN STEINVILLE: Cu siguranță, mein feldmareșal! Suntem pregătiți pentru asta.

EUGENIU DE SAVOIA (*privind către Ioan*): Ai numit stareț nou, generale Stephan?

MARIA BRÂNCOVEANU: Serenissime, este părintele Ioan, Arhimandritul de la Hurezi, exarh al plaiurilor Râmnicului și duhovnicul casei noastre. Ne-am întâlnit după ceva ani chiar azi, și aici.

EUGENIU DE SAVOIA (*ironic*): Și ce cauți aici? Aveți nevoie de confesor la miez de noapte?

IOAN (*ferm*): Lacrimile Bisericii Râmnicului m-au trimis, Alteță! Plânsul „copilului” pentru „măicuța sa” pierdută.

EUGENIU DE SAVOIA: Ce tot îndrugi acolo? Nu pricep!

MARIA BRÂNCOVEANU: Părintele dorește, dacă este cu puțință, a-i asculta plângerea...

EUGENIU DE SAVOIA: Acum? În noapte? Ce plângere?

STEPHAN STEINVILLE: Poartă cu sine un memoriu.

IOAN: Episcopul Damaschin, al Râmnicului, dimpreună cu câțiva boieri și toți egumenii am întocmit acest Memoriu (*îl arată, îl deschide*) pentru preaputernicii hotărâtori ai acestor ținuturi.

EUGENIU DE SAVOIA (*se uită pe memoriu*): Was ist das?

IOAN: Biserica Ortodoxă suspină atârnată necanonic de Mitropolia Bălgradului.

EUGENIU DE SAVOIA: Aha! Era de așteptat! Te-a trimis turcul!? Câte pungi ai luat? Ce ți-a promis?

IOAN: Am venit cu proprie vrere trimis fiind de al nostru vlădică Damaschin.

EUGENIU DE SAVOIA: Voi, ortodocșii, vreți multe! Când a fost să vă eliberăm de sub jugul tiranicesc al lui Mavrocordat ați bătut din palme. Acum bateți din pinteni? Nu se poate!

IOAN: Măcar putem face împreună cu frații noștri ortodocși din Brașov, Făgăraș și Țara Bârsei o singură Mitropolie Ortodoxă Autonomă cu sediul la Râmnic precum avea odinioară Mitropolia Severinului.

STEPHAN STEINVILLE: Autonomia Episcopiei Râmnicului am hotărât-o în februarie în Camera Aulică, Serenissime!

IOAN: Noi nu am știut aceste hotărâri. Am cerut prin acest memoriu.

MARIA BRÂNCOVEANU: Nefiind publice, am îndrăznit a mijlocii pentru

mângâierea întregii suflări ortodoxe din acest ținut.

EUGENIU DE SAVOIA: L-ai ținut nepublicat, generale! Cu bună știință.

Încerci să renegociezi în teritoriu. Nu îți este atribuit. Voi spune Împăratului.

IOAN: Alteță, nu dorim a vă tulbura. Acestea sunt năzuințele înlăcrămate ale unei Biserici pașnice. Lupta noastră este în rugăciune cu puterile nevăzute.

EUGENIU DE SAVOIA (*mânios*): Ești viclean! Rugăciune? Luptă nevăzută? O să vă leg pe toți! Complotați împotriva Împăratului!

IOAN: Rugăciunii nu-i poți pune lanțuri, Alteță! Noi nu vrem decât un mic semn al iubirii și al dragostei creștinești ce ne leagă.

EUGENIU DE SAVOIA: Ce iubire? Legea! Care dragoste creștinească? S-a pus prea multă înțelegere în aceste hotărâri pe care (*privește spre generalul Steinvill*) văd că nici nu le-ați băgat în seamă a le face publice.

STEPHAN STEINVILLE (*cu ton*): Nicht! Dezaprob ferm, sire!

MARIA BRÂNCOVEANU: Cerem puțină dragoste, excelență...

EUGENIU DE SAVOIA: Camera Aulică v-a oferit destulă dragoste. Însuși Împăratul v-a ajutat doamnă a vă recăștiga domeniile și averile. Nu este tot dragoste?

MARIA BRÂNCOVEANU: Am răsplătit cu multe pungi de galbeni. Nu uitați că aurul brâncovenesc lucește pe poarta principală a intrării vieneze. Și am închinat domenii Austriei Imperiale.

EUGENIU DE SAVOIA: La fel cum ați făcut și cu turcul la Baia de Aramă? (*se privesc unii pe alții mirați*)

MARIA BRÂNCOVEANU: Ce este cu Baia de Aramă?

EUGENIU DE SAVOIA: Suntem acuzați de Înalta Poartă că am jefuit aurul Băii de Aramă până să vină Mavrocordat să îl ridice. Ce era acolo?

Trimisul nostru ne-a vorbit chiar de un firman pe care l-ați înmănat lui Mavrocordat. Complotați cu Biserica să vindeți averile mănăstirilor.

MARIA BRÂNCOVEANU: Poate să se fi găsit prin Grotele Văcăreștilor. Dar era un firman întocmit a ameți turcul însetat de aur. Nu este nimic acolo.

EUGENIU DE SAVOIA: Ba nu, doamnă! A fost adevărat! Ați lucrat bizantin pe două căi. Asta vă va costa încrederea Împăratului. De acum înainte să mergeți a cere favoruri la București! Acolo ați lăsat cea mai mare parte din aur. Acolo să duceți și trupurile familiei spre înhumare. Aici nu vă mai este îngăduit.

MARIA BRÂNCOVEANU: Spun adevărul. Nu este un firman real.

EUGENIU DE SAVOIA: Ați plâns Împăratului ca să vă ajute a lua de la Amsterdam, Viena și Veneția vistieria de galbeni pentru a trata cu turcul eliberarea Țării Românești. Iar pentru aceasta i-ați încredințat aurul de la Baia de Aramă.

MARIA BRÂNCOVEANU: Nu este adevărat! Am fost și sunt bucuroasă de venirea Austriei Imperiale stăpână acestor locuri. Doar turcul mi-a luat

copiii, soțul, ginerii. Ne-au chinuit în Groapa Sângelui... Cine ar mai trata cu ei vreodată?

EUGENIU DE SAVOIA: Diplomația bizantină este foarte întâlnită prin aceste locuri. Dar asta vom discuta zilele viitoare în Camera Aulică și vom vedea ce va spune Împăratul Carol.

MARIA BRÂNCOVEANU: Numai ce spune Camera Aulică contează? Dar Alteța Voastră ce crede? Trebuie puțină îngăduință și dragoste creștinească a înțelege că mărturisim cu adevăr.

EUGENIU DE SAVOIA: Camera Aulică va dezbate și va judeca în prezența Împăratului.

IOAN: Dacă maine Camera Aulică v-ar interzice să nu vă mai iubiți familia, soția și copii, ce ați face? Ați da cu sabia peste dragostea ce le purtați? Au doar apostolul Pavel nu a fost îndeajuns de limpede spunând că: „dragostea nu cade niciodată?”

EUGENIU DE SAVOIA: La Passarowitz s-a spus clar. Cele 5 județe dinspre Olt merg în stăpânirea Austriei Imperiale cu tot cu bisericile și mănăstirile lor. Noi hotărâm pentru soarta și averile lor, iar nu voi!

IOAN: Ortodoxia nu are granițe și politici, alteță! Ortodoxia este girată și mărginită de Hristos, Care este Calea, Adevărul și Viața. Doar în Hristos crede și Austria Imperială.

EUGENIU DE SAVOIA: Da, avem pe Hristos și pe Vicarul său, Papa!

IOAN: Credem într-un Dumnezeu Întreit în Persoane, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh!... Treimea cea de o ființă și nedespărțită!

EUGENIU DE SAVOIA: Împăratul decide pentru neamuri! Iar dacă nu, sabia decide!

IOAN: Un neam se leagă și se încheagă prin Biserică, sire! Adică prin Hristos! Și nu prin decretul vreunui împărat lumesc. Hristos este Unicul Împărat!

EUGENIU DE SAVOIA: Ai putea fi pedepsit crunt pentru aceste obrăznicii! Am puterea aceasta!

IOAN (*ferm*): Nu ați avea nicio putere, sire, dacă Domnul nu ar îngădui!

EUGENIU DE SAVOIA (*către Steinville*): Generale, ce faci? Mi-ai adus tulburarea pe cap? Sau complotezi cu ei împotriva Autorității Imperiale?

STEPHAN STEINVILLE (*dă din cap dezaproband*): Nicidecum, serenissime!

IOAN: Nu putem sta atârnați de Belgrad, Alteță! La Viena, boierii deputați ademeniți de darurile arhiepiscopului Bălgradului au votat aceasta fără a consulta măcar vrerea episcopului canonic al locului.

EUGENIU DE SAVOIA: Care daruri? Ce insinuezi? Călugăr nebun!

IOAN: Iar domeniile și averile moanastirești dimpreună cu obștea acestora sunt atribuțiunile canonice ale episcopului locului!

EUGENIU DE SAVOIA: Casa de Austria ia tot ce vrea din teritoriile cucerite!

IOAN: Aflați, alteță, că doar episcopul poate fi chiriarh acestor mănăstiri. Este dreptul său, întărit de canoane și de menirea sa de veghetor al bunei rânduiei a Bisericii.

EUGENIU DE SAVOIA: Generale Steinvill, ordon ca să schimbi din dregătoriile avute pe acest egumen obraznic și băgăcios!

STEPHAN STEINVILLE: Vom discuta asta! Nu acum. Nu este cazul să ne tulburăm.

IOAN: Eu nu țin de scaun ori de altceva lumesc, însă igumenii acestor locuri sunt numiți de obște și întăriți de binecuvântarea episcopului locului.

STEPHAN STEINVILLE: Igumenii sunt numiți de Curte! Așa s-a hotărât!

IOAN: Dintr-o listă de trei nume hotărâte de obște și binecuvântate de chiriarh. Cunoaște Curtea obștile mănăstirești mai bine decât părintele lor, chiriarhul?

EUGENIU DE SAVOIA: Audiența a luat sfârșit, domnilor! (*strigă*) Căpitane Herdegen! (*intră în cadru Herdegen*)

HERDEGEN: Ja, mein feldmareșal!

EUGENIU DE SAVOIA (*arată spre Maria și Ioan*): Poftește afară pe aceștia doi! Maria Brâncoveanu se face vinovată de complot împotriva politicii Casei Imperiale a Austriei iar călugărul să nu mai apară pe aici vreodată!

IOAN: Domnul este sprijinitorul vieții mele, de cine mă voi înfricoșa?

EUGENIU DE SAVOIA: Generale Steinvill, nu va rămâne așa!

STEPHAN STEINVILLE: Să nu ne tulburăm, Serenissime! Vedeți-vom zilele viitoare în Hoffkammer de față cu Împăratul!

MARIA BRÂNCOVEANU (*ieșind din cadru*): Voi cere o audiență Împăratului Carol, domnilor! Doar Biserica este mama acestor locuri!

EUGENIU DE SAVOIA (*cu ton*): Audiența a luat sfârșit! (*gândește cu voce tare*) Auzi!? Biserica Ortodoxă atârnată necanonic! Hm! Parcă i-am fi lipsit de mamă!

IOAN (*impunător, cu ecou*): Cine nu are Biserica de mamă nu poate avea pe Dumnezeu ca Tată! (*strigă*) Anatema! Mânia Domnului peste voi să fie! (*luminile se sting brusc*)

ACTUL AL IV-LEA: 1739 – Vestea eliberării

Anul 1739 în Mănăstirea Hurezi. Iosif, ucenicul Arhimandritului Ioan, ajuns starețul Hurezilor și Filumen, fratele lui, împreună cu alți cuvioși părinți așteaptă sosirea Episcopului Climent al Râmnicului. Privesc nostalgici în pronaosul bisericii celei mari, lângă al său mormânt chipul părintelui arhimandrit Ioan, starețul și părintele lor duhovnicesc trecut la Domnul. (Interior luminat, ziduri pictate cu icoane, seară, lumină de candelabru cu lumânări multe).

IOSIF: Preacuvioși părinți! Rog a vă așeza pentru primirea vlădiciei Climent! *(către eclesiarh)* Părinte Ioan, ia Sfânta Evanghelie și treci înainte a-l primi! Diaconii înainte cu tricherele! În scurtă vreme trebuie să sosească. Are a face un anunț important.

FILUMEN: Fără emoții, părinte stareț! Nu cred să fie ceva rău. Mai rău ca acum, prădați și jefuiți de austrieci, nu poate fi! Și cu acest război al habsburgului cu turcul. Curaj! *(arată spre mormântul Arhimandritului Ioan)* Doar ce avem aproape pe al nostru părinte Ioan! Ne veghează!

IOSIF *(privind mormântul):* Da! Ne veghează! *(privește spre fresca cu chipul arhimandritului Ioan)* Acei ochi. Acei ochi prăcuvioase. Lumina aceea vie din privirea-i cuvioasă.

FILUMEN: Ce bucurie că îi avem pictat chipul! Da! Lumina lui Hristos ce ne luminează și ne mângâie obrazul și nouă!

IOSIF: Iată, acum îl privim cu tot dorul! Acum înțeleg perfect, cuvioase. Fost-am împreună cu sfinția sa la Cozia pe când îi eram ucenic și ierodiacon și i-am văzut dragostea pentru Biserica lui Hristos. A strigat ca un leu către Prințul Eugeniu de Savoia. A apărat Ortodoxia acestor locuri cu toate puterile sale.

FILUMEN: Tot acest timp ai stat tăcut. Trecut-au aproape 20 de ani de atunci. Nu ai spus nimic. L-ai slujit cu credință până la ultima sa suflare. Te-a lăsat obștei stareț cu buzele murinde.

IOSIF: Am făgăduit tăcerea!

FILUMEN: Măcar de dragostea obștei și mai ales celor mai tineri. A cunoaște acest chip minunat care fost-a părintele Arhimandrit Ioan. Ce au fost la Cozia?

IOSIF: La Cozia găsit-am înțelegere la Steinville, directorul suprem, care-i era cunoștință mai veche. Mijlocit-a chiar și doamna Marica Brâncoveanu pe care cu mare uimire, fugită de Marele Vizir, o am aflat în acea mănăstire. Câteva ponturi ale Memoriului au fost rezolvate cu mare diplomație spre bucuria Episcopului Damaschin.

FILUMEN: Însă atârănarea a rămas de Bălgrad.

IOSIF: Da! Cerbicia Prințului Eugeniu aruncat-au în van tot efortul.

FILUMEN: Cum asta?

IOSIF: Au acuzat că se încearcă sabotarea hotărârilor Camerei Aulice și ale Împăratului. Și așa pornit-au răzmeșița...

FILUMEN: Și ce a urmat?

IOSIF: La doar o lună, Stephan Steinville, directorul suprem, fost-au schimbat cu Damian Hugo, contele de Virmond.

FILUMEN: Dar și acesta fost-au om bun și corect ce au respectat mănăstirile și igumenii.

IOSIF: Da. Din această cauză la doar un an și el fost-au scos din dregătorie și pus contele Karl Josephh de Konigseegg.

FILUMEN: Un zbir! Au prădat mănăstirile de tot ce mai aveau. Un om fără inimă.

IOSIF: Însă pe placul Prințului Eugeniu. Ca și acest nenorocit Franz Anton, actualul director suprem. Ne-au prădat de tot ce mai aveam. *(cu furie)* De tot!

FILUMEN: Atâta scârbă au adus habsburgul, că nu mai putem!

UN PĂRINTE: Dar Doamna Marica? Ce s-au întâmplat cu dânsa după întâlnirea de la Cozia?

IOSIF: Doamna Marica Brâncoveanu fost-a acuzată că a complotat cu turcul eliberarea ținutului de sub austrieci în schimbul aurului de la Baia de Aramă. Sub această acuză, Curtea de la Viena au declarat-o indezirabilă.

FILUMEN: Aha! Acum pricep! Așa *(arată spre mormântul gol al lui Constantin Brâncoveanu)* și acest mormânt a rămas gol. Vodă nu a mai putut fi adus aici.

IOSIF: Da! *(contemplativ)* Mormânt gol! Semn al Învierii! *(scurtă pauză)* În următorul an, doamna Marica a hotărât înmormântarea lui dimpreună cu a pruncilor în Biserica Sfântul Gheorghe din București.

FILUMEN: Acolo unde și ea a răposat și fost-au înmormântată acum 10 ani.

IOSIF: De-aia și de atâtea scârbe, răutăți și împotriviri, episcopul Damaschin s-a dat țărânei la scurtă vreme.

FILUMEN: Părintele Ioan a refuzat iarăși scaunul vlădicesc.

IOSIF: Da. Bătrân și în suferința podagrei, la doar jumătate de an de la trecerea la Domnul a vlădiciei Damaschin, lăsatu-ne-a orfani și al nostru părinte Ioan. *(privește în pământ)* Cu mare cinste așezat-am trupul său în biserica aceasta în partea de miazăzi a tindei *(arată spre frescă)* unde și chipul său s-a zugrăvit precum se vede, cu cruce în mână, căci cu adevărat al doilea ctitor al sfintei mănăstiri s-a făcut.

FILUMEN: Și de atunci trecut-au 13 ani de rugăciuni și nădejdi pentru vremuri mai bune. Așteptăm izbăvirea, părinte stareț! Vine! Măicuța Domnului nu ne lasă!

IOSIF: A murit cu dorința ca Episcopia Râmnicului să revină cândva la sânul mamei sale, Ungrovlahia. Și la plecarea habsburgului din aceste locuri.

FILUMEN: Doamne! A luptat până la ultima sa suflare!

IOSIF: Ne-a binecuvântat și ne-a urat ca măcar noi să trăim acea zi când vom afla vestea eliberării de sub jugul habsburgului tiran.

FILUMEN *(se închină)*: Amin.

IOSIF: Recunosc, preacuvioși părinți! De atâta obidă nu m-am abținut și am făcut păcatul de a mă fi bucurat de moartea Prințului Eugeniu de Savoia când am aflat vestea anul trecut.

FILUMEN: Mândria lui a făcut mult rău acestor ținuturi. Jafuri și asupriri fără sfârșit. *(privind către icoane)* Până când Doamne? Până când?

(clopotele încep să bată, se aude pe fundal cântarea „Pre Stăpânul și Arhiereul nostru”... intră în cadru Episcopul Climent al Râmnicului binecuvântând pe toți cei prezenți în biserica cea mare)

IOSIF: Ce mare bucurie, Preasfințite! Venirea Preasfinției Voastre este precum roua pe-ale noastre suflete încinse de obidă și năcazuri.

EPISCOPUL CLIMENT *(binecuvântează)*: Domnul să vă binecuvânteze, preacuvioase părinte stareț, dimpreună cu întreaga obște acestei sfinte lavre! Pace sufletească Domnul să vă dăruiască! *(rumoare, dejnădejde)*

IOSIF *(cu tristețe)*: Nu mai putem, Despota! Habsburgul ne-a luat tot! Nici ulei în candelă nu mai avem, Stăpâne! Suntem disperați!

EPISCOPUL CLIMENT: Totul are și un sfârșit din mila Bunului Dumnezeu, fraților!

IOSIF: Ne-au rupt de frații noștri ortodocși! Ne-au oprit tipăriturile noastre, hrana noastră sufletească ce trimiteam peste munți fraților noștri greu încercați de asuprirea papistașilor. Nu mai putem! Suntem pierduți!

EPISCOPUL CLIMENT: Fraților, plinitu-s-au vremurile!

(mirare, rumoare și șoșoteli)

IOSIF: Cum? Ce este, Despota?

EPISCOPUL CLIMENT: După 20 de ani de când jugul habsburgic a ros cu sete grumazurile mănăstirilor, după 20 de ani de jaf și robie, după 20 de ani de verificări și furturi din averile mănăstirești și domeniile lor închinat... *(cu lacrimi)* după alți 10 ani de dări către Curtea Vienei din partea întregului cler ortodox, după amenințări și interziceri... Avem scăpare! Înalta Poartă ne va elibera de sub acest jug! *(bucurie și strigăte de fericire)*

IOSIF *(bucuros)*: Doamne! Doamne miluiește!

EPISCOPUL CLIMENT *(deschide un document și citește)*: Războiul Austro-Ruso – Turc a luat sfârșit! Austria Imperială a pierdut bătălia de la Grocka din iulie acestui an. În urma negocierilor de lângă Belgrad, sub chezașiile Împăratului Ludovic al XV-lea, prin ambasadorul francez de

la Constantinopol, marchizul Louis de Villeneuve, cele 5 județe ale Vallahiei Cisalutane revin în stăpânirea Înaltei Porți Otomânești sub Vodă Mavrocordat!

IOSIF: Ne cântă în inimi îngerii, Despota! Slavă Ție Celui ce ne-ai arătat nouă Lumina! Slavă Ție, Doamne, Slavă Ție!

EPISCOPUL CLIMENT: Voi mai da încă citire articolului al IV-lea din tratatul de pace încheiat lângă Belgrad acum o săptămână. Acesta spune: „...majestatea sa, împăratul Austriei, cedează Porții Otomane întreaga Vallahie Austriacă, cu munți cu tot, precum și fortăreața numită Perişani construită de majestatea sa împăratul Austriei dar cu condițiunea ca întăriturile ei să fie dărmate și ele ca să nu poată fi reclădite pe viitor de către Poarta Otomană!”

UN PĂRINTE: Mulțumim, Preasfinte! Mântuire să aveți pentru întreaga mijlocire către Vodă! Acum pricepem chemarea ce ne făceați anul trecut a ajuta cu provizii armatele turcești a scăpa țara de urgie. Da! Iaca, tot turcul ne-o scăpat! Cum zice și proverbul bătrânesc: „Rău cu rău, dar mai rău e fără rău!”

EPISCOPUL CLIMENT: Întocmai, fraților! Poate veni-va cândva și adierea neatârării acestor locașuri. Cine știe? Cu multă sudoare și frică s-au făcut acestea. (*arată spre mormântul lui Ioan*) Am avut pildă de mărturisire pe părintele Ioan, arhimandritul Hurezilor, al nostru sfânt exemplu.

IOSIF (mirat): Erați la Cozia. Acum înțeleg totul.

EPISCOPUL CLIMENT: Da, preacuvioase. Eu eram ucenicul Avvei Atanasie. Curajul părintelui Ioan fost-a exemplu și misie pentru noi. Am crescut cu această dorință de a plini lupta sa.

IOSIF: Neștiute lucrările Domnului Savaot!

EPISCOPUL CLIMENT: Am văzut în el un exemplu! Avva Atanasie m-a legat cu buzele murinde a-i fi sprijin și ajutor. Măcar pentru tăria și curajul său. (*privește către chipul din frescă al Arhimandritului Ioan*) Eram ucenic tânăr. Am citit în a sa privire focul nematerialnic al luptei nevăzute. Acest foc mi-a cuprins inima încă din tinerețile mele. (*se închină*) Acum ajuns-am a-l pune în lucrare.

IOSIF: Doamne, Preasfințite! De-ar mai fi trăit și al nostru părinte Ioan să vadă aceste zile când Episcopia de Râmnic revine la sânul mamei sale, Ungrovlahia... (*scurtă pauză*) Să vază cătanele plecând din aceste binecuvântate locașuri.

EPISCOPUL CLIMENT: Trăiește, cuvioase! Și va trăi veșnic! Mă rog la Măicuța Domnului să-i mijlocească câștigul Cerului și Raiul să dobândească întru bucuria sfinților! Pentru truda sa, văzută și nevăzută, istoria îl va pomeni drept vrednic ostaș al Împărăției Cerurilor.

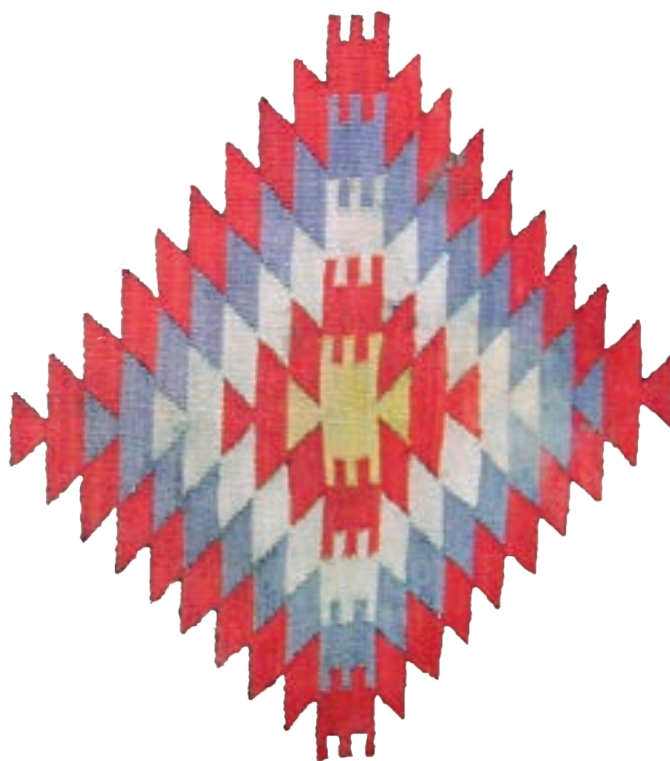
IOSIF: Așa năzuia și cuvioșia sa. Nu avea: „...teama și frica începutului, cât mai multă grijă și primejdie a sfârșitului!...” Așa spune versul de pe lespede de mormânt.

EPISCOPUL CLIMENT: Fraților, întocmai cum șade săpat în vers de însuși cuvioșia sa pe lespede de mormânt, să grăim istoriei cu toții:...

(luminile se sting ușor, toate personajele se întorc către sală și rostesc cu graiul istoriei)

TOATE PERSONAJELE: Luați aminte fraților la Ioan Hurezeanul, arhimandritul: „...Ca să nu fie uitatu, că ne va fi păcatu! ...Că prin multe osteneli ce au luat ...Acum zace cu țărână împresuratu!

Sfârșit

Virgil Oprescu
Runceanu

Tărâmul minunat

I

Sus pe Piscul Măgurii, lumea e mai aproape. O poți atinge cu privirea. Ești pe un petec rupt din acoperișul lumii.

Voicu își așeză mâna strașină la ochi și călători cu privirea, la deal, la vale, urmărind apa Oltului, îl trecu cu ușurință, fără să se ude. Privirea nu se udă când trece Oltul. Doar lacrimile o pot uda, când trec șiroaie, curățind întristarea, ce se agață șireată de marginile cugetului. Se simțea atât de puternic, pe petecul lui așezat undeva pe acoperișul lumii. Avea o întreagă lume, așezată la picioare. Ridică brațele să o cuprindă. Îi era dragă lumea și caută să cuprindă cât mai mult, dar cerul îl opri, că așezase chiar atunci stăvilă, să nu curgă norii dincolo de hotar. Dar era atâta pace în văzduh, de se ridica făptura din cuibul ei, așa, să-și scrie dorința pe cât cuprinde, să fie acolo, să se știe, pentru un strop de veșnicie.

Ar fi stat așa, mult și bine, până pleca soarele să viziteze luna, dar dincolo de Olt, fără să coboare privirea, la aceeași înălțime cu Piscul Măgurii, i se arătă, așa, lămurit, un hotar împrejmuț cu flăcări, ce-și jucau auriul spre mijloc, apărând un chip, ca apoi să coboare în altă culoare, ca o ferecătură, ce semăna a zid de cetate.

Catinca se apropie tiptil, să nu atingă perdeaua norilor, stricând imaginea. Își cercetă feciorul, și înflori bucuria în cugetul ei. Parcă era Spirea. O clipă, crezu că e Spirea. Nu era Spirea, era doar lăstarul lui.

— Voicule, mamă! Stai și te uiți în zări și eu îmi frâng mâinile, până-mi trosnesc încheieturile. Ce facem noi pe această lume? Hai, spune! Ce facem cu Moara lui Greere?

— Mamă, acolo dincolo de Olt, în dreptul nostru, pe tărâmul celălalt, vezi ceva înconjurat de flăcări, așa ca o ferecătură, cum am văzut eu icona Măicuței Domnului, în biserica de la noi?

— Nu văd nimic! Ce să văd? E doar curcubeul. N-ai mai văzut așa ceva? A plouat dincolo de Olt și la noi e soare. Astea sunt socoteli cerești, nu le pri-

cepem noi. Asupra noastră sunt apăsări grele. Știi cât de grele? Îți spun eu. Cât pietrele de moară!

— Chiar nu vezi! Acolo unde se sprijină curcubeul, e o împletitură, din care pornesc flăcări argintii, ce joacă până la mijloc. Ce-o fi însemnând asta?

— Înseamnă că vrei să treci Oltul, că așa mă gândii eu.

— Crezi tale, că dacă trec Oltul, pot atinge capătul curcubeului? Nici gând! Se mută. Nu-l pot atinge niciodată!

— Nu curcubeul mă frământă pe mine. Altfel stau lucrurile. Uite! Am băgat mâna în tingire și-am scos punga cu galbeni. Trebuie să răscumpărăm Moara lui Greere. După cum știi, am pus-o zălog pentru necazurile noastre, dar după judecată am rămas volnică. Plătim datoria, și gata, am scăpat. Dar vezi tu, banii sunt jurați. Ne aduc necazuri mari. Nu rămâne nimic în urma noastră, se risipesc toate.

Mergi maică la Schit, peste Olt la Frăsinei. E acolo un părinte Policarp. Îl caută o lume întreagă, pentru toate necazurile. Întrebi, până dai de urma lui. Roagă-l să facă slujbă de dezlegare asupra banilor, să ne putem atinge de ei. Apoi să lași spre pomenire, cu soroc îndelungat, după cum te-o învăța, pentru sufletul lui Spirea, tatăl tău, cu odihnă și toate cele ce se cuvin, că a fost și el om pe lumea asta. Iar la urmă să citească și mai puternic, pentru soarta ta cea bună. Pe mine, să nu mă treci, că sunt întinată rău în păcate. Că altfel m-aș fi dus de mult eu, dar m-am gândit, că e mai bine să mergă acolo, un suflet neprihănit.

Voicu se dezlipi cu greu de prveliștea ce sta neclintită. O ascunse cu grijă în el și se întoarse spre Catinca, încredințând-o că a ascultat tot ce a spus.

— Bine! Și cum ai vrea să trec Oltul. Eu n-am trecut niciodată pe tărâmul celălalt!

— Asta-i acum! Cum treci? Cum trece toată lumea. Cu luntrea. E un luntraș Pătru, care se cunoștea bine cu tatăl tău.

— De ce să trec Oltul? Merg mai bine în sat, caut pe taica popa și ne citește ceva.

— Ascultă ce-ți spun! Doar dincolo de Olt, la Frăsinei, avem ocrotire și dezlegare, pentru că prin mâinile lui Spirea a trecut piatră cu piatră la ridicarea blagoslovitei biserici, după ce a scăpat din temnița de la Văcărești.

De bună voie și-a luat canonul, drept mulțumire pentru vorba bună pusă de starețul Calinic, care acum este vlădică dincolo peste Olt, unde tot te uiți tu.

— Spune-mi așa lămurit! Să pot pricepe și eu. De câte ori mi-ai povestit câte ceva, din faptele petrecute atunci, eu nu am reușit să înțeleg prea mult.

— Dacă mintea-ți stă prin nori și nu vrei să-ți deschizi urechile la cuvintele mamei tale, ce să-ți fac eu? Ascultă măcar acum, cu mai multă luare aminte: tatăl tău a fost în tabără la Râureni, alături de așa numitul Magheru

și după ce s-a terminat rău acolo, nu s-a lăsat, a continuat revolta aici. Nu a predat hârtiile și armele. A ridicat întreaga suflare întărâtând cârmui-torii, care nu au stat cu mâinile în sân. Caimacanul cel mare, Constantin Cantacuzino, a cerut ajutor la oștirea împărătească, să poată pildui pe răz-vrătitori. Așa au venit peste noi cazacii, dar și turcii lui Fuad Efendi. Și l-au prins pe Spirea al nostru, cu 150 și mai bine de împotriviitori, luându-le ar-mele și orice alte hârtii, ce s-au găsit la dânșii. Pe cei mai vinovați, 23 au so-cotit ei, i-au pus în lanțuri, spre a fi închiși la mănăstirea Văcărești.

De atunci a început chinul meu. Am pus moara zălog și am făcut dru-mul ca-n palmă până la Văcărești, să-l scot pe Spirea din lanțuri. Am în-chis din ochi și-am dat bani în stânga, și-n dreapta, la toți împăunații, care promiteau marea cu sarea, dar nu făceau nimic. Așa că am rămas fără nici un sfanț. Numai Tatăl Ceresc mi-a îndrumat pașii spre mănăs-tirea Cernica, cu gândul să cer milă să pot ajunge la tine acasă. A fost așa ca o minune, că tremură carnea pe mine și acum. Părintele Calinic, care era atunci mai marele mult blagoslovitei mănăstiri, mi-a ascultat tot oful, m-a mângâiat cu privirea-i blândă, care răsărea dintr-un chip lumi-nat și m-a îndrumat să merg în biserică la icoana Sfântului Niculae să mă rog așa, după cugetul meu, să-i spun sfântului tot ce stă deasupra capului meu. Așa am făcut. Am udat cu lacrimi podeaua. Curgeau din ochii mei pârâu de lacrimi, da' nu știu nici acum, de unde izvora.

Am rămas trei zile și trei nopți, cum e rânduiala cea veche în sfintele mănăstiri. Parcă a fost o clipită, un vis, altfel sta asupra mea mersul tim-pului. Mă făcusem fulg și o liniște nemaipomenită coborâse în mine. Așa, cum să-ți spun: a apărut în fața mea părintele Calinic și era tare bucuros, că a fost primită rugăciunea mea. Eu ascultam și nu mai puteam să vor-besc, îmi pierise graiul. Sorbeam cuvintele și rămâneau lipite în mine.

Să mergi liniștită, că o să-ți găsești bărbatul acasă! Așa l-am auzit. Iar eu, ca o femeie proastă ce sunt, rămasă fără grai, nu i-am mulțumit. Parcă i-am sărutat mâna, dar nu bag mâna în foc, că am făcut măcar asta. Mă făcusem mică, mică de tot.

Să vezi tu ce-nseamnă grija părintească! Crezi că m-a lăsat să plec așa de capul meu? Mă pierdeam. Eram răvășită rău. M-a dat în grija unor negus-tori, care mergeau după sare la Ocne și m-au lăsat dincolo de Olt, la Râmnic.

Așa a fost! Când am ajuns acasă, aici în Piscul Măgurii, Spirea era cu tine. Apoi știi prea bine, că aveai și tu câțiva anișori, dar îți place să mă ții pe loc să-ți tot povestesc. Cum a fost și așa, și pe dincoala, să-mi răscolești tot sufletul, că parcă nu sunt destul de amărâtă.

Ajunsesse Spirea ca o umbră, nu mai avea nici o vlagă în oase. l-am oblo-jit rănile cum am știut mai bine, până l-am pus pe picioare. Așa cum era numai gândul la răzvrătire îl avea. Curăța armele cât e ziua de lungă.

Când a auzit că vlădica Calinic ridică un nou lăcaș la Frăsinei, nu a stat prea mult pe gânduri, a trecut Oltul și a ajutat după puterile lui. Și-a luat canon de mulțumire, pentru vorba cea bună pusă acolo sus la stăpânire de vlădica pentru el. S-a întors liniștit și, nu după mult timp, s-a mutat dincolo, unde mergem cu toții.

Ne-a lăsat prin ultimul grai, punga cu galbeni, dar sunt bani răi, cu multe jurăminte asupra lor. Sunt bani strânși pentru arme. Că nu mai e nevoie de arme, că e liniște acum, e altă socoteală. Dar noi, nu ne putem atinge de ei, că sunt jurați.

Te uiți la mine, de parcă acum mă vezi prima dată. Eu zic să te hotărăști, că se face târziu și te apucă noaptea pe drumuri necunoscute.

— Merg pe urmele tatălui meu, fac așa cum spui! Dar n-o să fiu în primejdie mare cu atâția bani asupra mea?

— Să nu ai grijă! Dacă ai plecat pe acest drum, ai ocrotire, nu se atinge nici vântul de tine. Acum, ce te învâț eu? Ești om mare. Doar n-o să-i ții la vedere. Îi pituli sub brâu. Te încingi bine peste ei și nu pomenești la nimeni despre bani. Îți dau bani pentru cheltuială și nu umbli la pungă, până nu o așezi la dezlegat.

— Acum și tălică, te porniși ca iureșul. Parcă pleacă moara undeva. Ce nu mai putem amâna? Să ne mai gândim, să mai întrebăm pe cineva...

— Voicule, când ți-am spus o vorbă, vorbă să fie! Tu vrei să rămânem așa, de râsul orișicui? Să se risipească totul, să plece de-a valma agoniseala noastră? Vrei cu tot dinadinsul să rămânem pălmași? Se răsuțește pe toate părțile Spirea în mormânt.

— Că tale vorbești așa și pe dincoala, dar nici nu vrei să te uiți dincolo de Olt, să vezi locul acela prins ca-ntr-o ferecătură. Uite, că merg! Da' să-mi dai..., că nici nu știu cum să-ncep.

— Ce să-ți dau? Hai, spune o dată!

— Nu mă duc desculț sau în opinci, acolo la Schit. Cu punga de galbeni la brâu și desculț! Dă-mi cizmele lui tata, să arăt și eu a om.

Catinca nu-i răspunse, dar nici Voicu nu aștepta un răspuns. Aveau ei înțelesul lor. Se-nțelegeau din priviri. Mai călători o dată cu privirea dincolo de Olt și se dezlipi cu greu de pe strașina lumii, unde avea ca-n palmă, tot ce era cuprins sub cupola ce-l acoperea. Se scutură de povara ce-l apăsa, prinzând trainic firul vieții, își croi în minte calea cea dreaptă, dar nu se lăsa prădat de gânduri, și întrebă:

— Dacă tot trebuie să plec, îmi dai și mie calea cea mai dreaptă, ca să ajung cât mai de grabă la Olt?

— Mare scofală! Treci pădurea, cobori spre apa Trantului și apoi o tot ții pe firul apei, care te duce drept la Olt. Că doar în Olt își varsă apele. Nici nu faci mult. Să zicem, că se mută soarele cam două palme pe cer.

Fără să mai scoată o vorbă, îl pregăti la repezeală pentru drum, încredințându-i punga cu galbeni, ținută la loc dosit, până o veni timpul dezlegării de orice jurământ.

Voicu coborî din Piscul Măgurii, apucând pe Zăcătoare, să ajungă cât mai de grabă la Olt. Cunoștea locul, numai pe tărâmul celălalt nu călcase niciodată. Un fel de necunoscut îl înconjura și-l toca cu tot felul de întrebări: Cum o fi lumea dincolo de Olt?

Cu cizmele prea mari pentru picioarele lui, dar care-i dădeau încredere la fiecare pas, că cizmele lui Spirea au umblat mult și au fost martore la câte și mai câte, dar nu vorbesc, nu au grai, își văd serioase de drumul lor.

Întinse pasul, așa voinicește, călcând apăsător și nu așa la-ntâmplare. Să simtă pământul că are cizme. Îi cunoștea asprimea, fiind mai tot timpul desculț.

Ajunse la Crucea Vlădicăi. Sunt multe cruci care stau drept semn de hotar. Voicu le cunoaște pe toate, dar cea mai făloasă și mai aproape de el stă întotdeauna Crucea Vlădicăi.

Se apropie încet, parcă voia să nu strice liniștea din poiană. Așa se cuvine, când te afli în fața unei Sfinte Cruci, chiar dacă stă înfiptă la marginea pădurii.

Crucea e mare, din piatră dăltuită. Cu multe semne pe ea. Voicu trecu mâna peste înfloritura scrisului, parcă voia să locuiască în el scrisul acela. Aplecă genunchii la pământ și atinse cu fruntea piatra crucii. Brațele crucii se înclină, curg, spre a prinde într-o îmbrățișare marginile gândului. Gândul lui Voicu este răzleț. Zboară până la Soare Apune, dincolo, pe tărâmul celălalt.

Acolo în poiană se ținea o slujbă în taină adâncă. Voicu nu vedea, nu auzea. Fruntea i se contopise cu piatra, când copacii își înclinau crengile în metanie, dând răspuns la fiecare rază de lumină prin bătaii de frunze și lacrimi înmiresmate ce curgeau din tulpină, transformate așa, dintr-o dată, în mărgelile ce se înșirau prin poiană. Mărturiseau acum tot ce-au văzut, prin mii de ochi iscoditori, cu verde stins podoabă. Bradul se-nfioră, pornind în hohote de plâns, cu lacrimi mari înmiresmate, ofrandă răspândită în poiană.

Voicu dezlegă punga cu galbeni ascunsă sub brâu, și-o așeză la piciorul crucii. Se uită în toate părțile să nu fie văzut de omul cel rău. Oamenii ca oamenii, trec la deal, la vale, și când dau cu ochii de bani se schimbă. Fierbe sângele în ei. Li se întunecă mintea și fac rele. Nu trebuie să aibă nici o teamă. Se află în fața Crucii Vlădicăi și are ocrotire.

Auzi un trosnet. Nu era nimeni. O salcie plângătoare număra în gura mare metaniile, deschizând și închizând peștera încăpătoare ce se formase în ea. Căuta de mult un sihastru să-l ferească de vreme rea.

Voicu nu luă în seamă salcia, nici nu-i înțelese chemarea. Chiar dacă ar fi avut acest dar, nici nu i-ar fi trecut prin gând să locuiască într-o scorbură, chiar dacă era așezată într-o salcie plângătoare. Sau să pună la păstrare punga cu galbeni în deschizătura sub formă de inimă. Mai bine așeză punga la locul ei, îmbrățișă crucea drept mulțumire pentru apărarea ce-o căpătase în călătoria spre tărâmul de dincolo de Olt, când auzi în urechea dreaptă îndemnul mamei: să nu stai gură căscată, că ajungi prea târziu și rămâi fără blagoslovenia ce trebuie luată, pentru vorba aceea ce-o știm numai noi.

Bobite de rășină, mititele ca mărgelele de pe ie, se răspândiră prin poiană, se ciocniră jucăuse în fața Crucii Vlădicăi, răspândind mireasmă dulce, dulce ca mierea din ștubeu, unde lucrau de zor albinele, așezând cu mîgălă ceară lângă ceară, pe un fir luat din perdeaua dantelată a unui păianjen bogat. Se îngrijeau să ridice un sfeșnic în poiană, pentru nopțile când luna avea osteneală și rămânea răsturnată în puful unui nor îmbufnat.

Voicu simți mireasma, dar crengile se ridicară, bătând din palme, spre a-i deschide calea celui ce fusese parte, fără să știe, la ritualul lor din poiană. Chiar atunci o ciocnitoare bătea de zor toaca. Se cam înfoia în mândrie, că nu știe nimeni mai bine ca ea. Soarele sta de strajă. Se mai ridicase o palmă pe înaltul cerului. Nu se oprește, așa ca orișicine. Măsoară timpul. Nu poartă grija lui Voicu. Dacă nu vrea să se grăbească, n-are ce-i face.

Toaca îi îndemnă pașii, coborând la repezeală pădurea, folosind poteci mai dosite, să nu-l ia pe nepregătite o întâlnire neașteptată și poate cu-n om rău.

Ajunse la apa Trantului. Nu mai avea mult. După spusele mamei, era floare la ureche. Ținea firul apei și-l ducea fără greș direct la Olt.

Urmări glasul apei, care clocotea de furie, când se lovea de o piatră. Valea Trantului e plină de pietre, sunt colorate, cu forme pornite din meșteșugul apelor. Le mângâie apele, le alintă, cânt trec gălăgioase povestind ce-au întâmpinat și cât de greu le-a fost să învârtască de atâta amar de ori roata morii, primind drept răsplată doar un praf de făină, scăpat printre crăpăturile zâmbărețe, cum scapi vorba cea rea și n-o mai poți îndrepta niciodată.

Voicu sări din piatră în piatră, să nu ude prea tare cizmele. Apele îl judecă și nu după cum vrea el. Au judecata lor. Îl judecă după greutatea cizmelor, care le atinge spinarea. Altfel stă legea când picioarele sunt libere ne-ncătușate în piele, prinzând fiorul apelor, care urcă până la glezne și urcă câte-o dată până ating creștetul luminându-l de toată întinăciunea, prin surâsul zânelor, ce se prind într-un dans peste ape.

Întinse pasul, să nu crească prea mult soarele pe cer. L-ar fi oprit. Dar soarele are rânduiala lui, nu se supune dorințelor. Doar luna reușește să împrumute câte-o rază, să încălzească inimi singuratice, la ceas de taină.

Se opri, lăsând să crească soarele cât o vrea. Ascultă cu atenție, și o luă tiptil pe marginea apei. Se dumiri. Două femei spălau cu grijă podoaba iilor, le învârteau pe toate părțile urmărind râurile cusute cu migală, să nu se verse în apele viclene, ducând meșteșugul lor în satele vecine. Dar albia Trantului nu poate primi atâtea râuri. E doar atât, cât poate să reziste când vin asupra ei năvalnice puhoaie.

Femeile țin cu sfințenie la râurile strânse cu migală pe albul pânzei, ca o hartă care ține strânse hotarele satului lor. Totul se moștenește, stând într-o rânduială pornită din vechime. Parcă ar fi o pecete, așezată spre inimă, ce coboară încet, spre mâini lucrătoare.

Modelele sunt păstrare în cufere mici, dosite cu grijă, într-un cotlon al minții, zăvorâte cu lacăte mari, care atârnă ca niște cercei de domnițe și nu se deschid niciodată, nici chiar la atingerea cu iarba fiarelor, atât de mult căutată.

Lucrau cu sârg, cu picioarele în apă, ude de atâta vânturat, de puteai să le storci și să le așezi la uscat pe iarbă.

Voicu se uită, o dată, de două ori, dar se rușină, socotind în sine, că nu e bine să privească pe furiș, la ceea ce apa reușea să dezvelească, devenind lipitoare pe trup.

Trase perdeaua de frunze și rămase în minte doar cu imaginea iilor așezate pe lespede lată cât o față de masă. Nu mai zăbovi, întinse pasul, cu toată greutatea cizmelor, care răvășeau pământul. Le cunoștea pământul călcătura. Trecuseră de prea multe ori pe aici.

Ajunse la locul unde apele erau mai sfătoase, dând drumul în crețuri mici, la atâtea povești, sorbite cu poftă de pâlnia largă a Oltului. Și erau fericiți ochii care prindeau putere să vadă atâta bucurie, scăpată dintr-o mână ce străjuie-n văzduh. Mulți împărați ar fi voit să vadă, ceea ce era de văzut, dar n-au văzut nimic, că ochii lor secați, se îndreptau în goană spre Apus.

